

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЛЯХОВЕЦЬ ВОЛОДИМИР ОЛЕГОВИЧ

УДК 338. 433 (477)

ДИСЕРТАЦІЯ

ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством
Галузь знань – економічні науки

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.
Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

В. О. Ляховець В. О. Ляховець

*Земельний ринок України з імплементом
приватизації державних підприємств, що були
надає до р...*

Науковий керівник:

Горlachuk Микола Анатолійович
кандидат економічних наук, доцент

Вчений секретар: [підпис]

АНОТАЦІЯ

Ляховець В.О. Економічний механізм розвитку ринку яловичини – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, Тернопіль, 2018.

Дисертаційне дослідження присвячене обґрунтуванню і вдосконаленню теоретико-методичних аспектів та розробці науково-практичних рекомендацій щодо розвитку економічного механізму ринку яловичини.

В теоретичному розділі узагальнено теоретичні підходи до розкриття сутності основних категорій таких як ринок, економічний механізм та сформульовано визначення «ринку яловичини», охарактеризовано його роль в національній економіці країни. Розглянуто особливості функціонування і основні напрямки регулювання галузі м'ясного скотарства, що повинні поєднувати в собі методи ринкового саморегулювання та державної підтримки. Для цього було проаналізовано обсяги та структуру державної підтримки, що забезпечує необхідний економічний ефект для товаровиробників; визначено основні напрями підвищення ефективності регулювання на основі світової практики у даній сфері діяльності; проведено аналіз ефективності державних програм розвитку м'ясного скотарства в ринкових умовах господарювання.

У дисертаційному дослідженні представлено науковий підхід, згідно якого в межах дослідження ринку яловичини розглянуто вивчення і прогнозування його кон'юнктури, розрахунок місткості, визначення прогнозних показників збуту продукції, аналіз поведінки споживачів та сільськогосподарських підприємств, а також ринкового середовища в цілому. Дослідження ринку повинне здійснюватися за принципами комплексності та системності. Дотримання цих принципів передбачає необхідність вивчення процесу виробництва продукції великої рогатої худоби у всій повноті, взаємозв'язку та розвитку взаємовідносин між усіма учасниками. Слід

зазначити, ринок яловичини має складну структуру, тому необхідно постійно здійснювати ретельний аналіз об'єкта і предмета дослідження, виділяючи структурні складові, визначаючи ієрархічні зв'язки та взаємозалежність процесів та явищ.

В аналітичному розділі дослідження здійснено емпіричний аналіз стану ринку яловичини, досліджено сировинну базу, показано динаміку виробництва яловичини та структуру утримання поголів'я великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах та особистих селянських господарствах України, охарактеризовано економічну ефективність виробництва яловичини та використання виробничого потенціалу галузі. Особливу увагу приділено розгляду сучасних тенденцій функціонування ринку яловичини. Виявлено проблемні аспекти та показано структуру експорту та імпорту яловичини. Визначено тенденції розвитку основних параметрів ринку яловичини, що очікуються у найближчому прогнозованому періоді. Розраховано показники продуктивності молодняка великої рогатої худоби у Тернопільській області. Встановлено основні фактори, що впливають на розвиток ринку яловичини в сучасних економічних умовах країни. Розроблено ланцюг вартості продукції яловичини «виробник-споживач». Наведено перспективи майбутнього розвитку ринку яловичини в Україні та Тернопільській області.

Досліджено сучасний стан інфраструктури ринку яловичини, визначено проблеми його розвитку. Розглянуто питання формування ринків яловичини та телятини у областях, зокрема Тернопільській. Вказано перспективні напрями розвитку інфраструктури національного ринку яловичини на інноваційній основі.

Розглянуто актуальні проблеми виробництва сільськогосподарської продукції на прикладі галузі м'ясного скотарства як найбільш кризового елемента функціонування економічного механізму розвитку аграрного ринку в цілому. Проведено економічне оцінювання процесу відтворення м'ясного поголів'я великої рогатої худоби – матеріальної основи сучасного формування і функціонування ринку яловичини. Досліджено ринкові

тенденції формування динаміки чисельності поголів'я худоби, визначено основні закономірності відтворювального процесу у скотарстві. Визначено особливості існуючої ринкової структури виробництва і реалізації яловичини на аграрному ринку регіону, зокрема, з врахуванням сільськогосподарських підприємств та особистих селянських господарств населення. У роботі також обґрунтовано емпіричні закономірності функціонування ринку яловичини, котрі значною мірою зумовлені загальним процесом розвитку економічного механізму, який визначає ефективність виробництва, особливості збуту та споживання продукції великої рогатої худоби. Визначено перспективи економічного процесу відтворення поголів'я великої рогатої худоби та виробництва у галузі скотарства в цілому, а також напрямки забезпечення ефективного розвитку ринку яловичини як структурної складової сучасного аграрного ринку регіону. Розглянуто основні економічні елементи ринкової політики, які повинні стати базисом реалізації економічного механізму розвитку ринку яловичини на основі його інноваційної моделі.

В рекомендаційному розділі запропоновано застосування інноваційної моделі розвитку економічного механізму ринку яловичини, яка визначає його стратегічні пріоритети на майбутнє.

Проаналізовано економічні напрямки розвитку ринку яловичини, а також недоліки формування цивілізованого ринкового середовища в сучасних умовах. Розкрито сутність інноваційного розвитку та інноваційної інфраструктури. Вказано причини провального реформування ринку яловичини. Охарактеризовано економічно новий підхід до впровадження економічного механізму розвитку ринку яловичини. Акцентовано увагу на результатах, котрі можуть бути досягнуті за умов ефективного використання авторського підходу.

Розглянуто основні принципи та напрями формування економічної політики, що можуть стати основою для розвитку ринку яловичини в Україні.

Науково охарактеризовано головні аспекти регулювання досліджуваного ринку в умовах реалізації моделі інноваційного розвитку

ринку яловичини. Встановлено, що за сучасних обставин європейської інтеграції України, особливої актуальності набуває проблема створення дієвого механізму регулювання ринку з метою підвищення ефективності його функціонування і розвитку. Обґрунтовано необхідність формування цілісного економічного механізму координування, заснованого на державному контролі та визначено заходи щодо державної підтримки розвитку ринку яловичини. Запропоновано алгоритм митного режиму, який дозволить сформувати економічні зв'язки у сфері переробки яловичини на території України.

Розглянуто сучасні підходи до прогнозування товарних обсягів продукції м'ясного скотарства та здійснено оцінку прогнозних сценаріїв розвитку ринку яловичини. Розкрито особливості ринку яловичини як об'єкта прогнозування. Сформовано стратегію розвитку ринку яловичини у якості окремої ланки національної економіки країни та регіону. Удосконалено методикку прогнозування попиту та пропозиції. Запропоновано використання інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини. Відображено експоненціальний тренд споживання яловичини на перспективу. За результатами розрахунку оптимізації маршрутних перевезень в Тернопільській області, виявлено економічно доцільні місця розташування великогуртових ринків (Тернопільський, Кременецький, Чортківський). Оптимізаційну модель розроблено для продукції великої рогатої худоби, яку планується реалізувати на відповідному великогуртовому ринку.

Вказано, що інноваційну діяльність у сфері м'ясного скотарства треба розглядати як один із основних способів адаптації товаровиробників до постійних змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Спільна господарська діяльність учасників ринкового процесу забезпечить стабільний розвиток м'ясного скотарства в Україні та підвищить конкурентоспроможність вітчизняної продукції яловичини на світових ринках.

Обґрунтовано створення Української біржі ВРХ з наступним формуванням організованого біржового ринку яловичини, що має відбуватись на основі впровадження інтегрованої системи безпечності та якості продукції, а також єдиної платформи електронної торгівлі за безпосередньої участі товаровиробників, представляючи собою ключовий інституційний чинник впровадження сучасного економічного механізму розвитку ринку яловичини в країні.

З огляду на роль інноваційного напрямку в системі розвитку економічного механізму ринку яловичини потрібно передусім розглянути фінансовий аспект у ресурсному забезпеченні галузі м'ясного скотарства. Загальною метою фінансового забезпечення інноваційної моделі ринку яловичини є розвиток інституційних відносин, підвищення самодостатності країни у продукції великої рогатої худоби, задоволення потреб споживачів.

Зазначено, що інтегрована система якості на українському ринку яловичини має виконувати вимоги забезпечення високої якості продукції, починаючи від ланки безпосереднього виробництва в галузі скотарства та закінчуючи сферою споживання кінцевої продукції.

Слід наголосити, розробка необхідних нормативно та законодавчо встановлених вимог щодо умов, показників, результатів формування якості продукції на кожному із виробничо-технологічних етапів, а також у сфері торгівлі, кінцевого споживання та їх строге дотримання має становити єдину інтегровану систему забезпечення високої якості продукції на ринку яловичини, основні концептуальні підходи до формування якої було сформовано в роботі, враховуючи європейський досвід організації ринку яловичини.

На основі очікуваної чисельності населення України, рівня продуктивності та чисельності худоби, а також застосовуючи мінімальне раціональне відношення коефіцієнта чистого експортного потенціалу, розраховано прогностні економічні показники розвитку ринку яловичини на перспективу.

Результатом впровадження інноваційної моделі розвитку має стати підвищення ступеня відповідності продукції великої рогатої худоби, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усунення перешкод у торгівлі на ринку, сприяння задоволенню потреб споживачів. Отже, відновлення та стабілізація чисельності поголів'я великої рогатої худоби, а також поступове збільшення продуктивності тварин, зможуть практично повністю забезпечити впровадження прогнозованих заходів розвитку ринку яловичини, спрямованих на поетапне досягнення мінімально обґрунтованого і фізіологічного споживання продукції м'ясного скотарства населенням.

Ключові слова: економічний механізм, ринок яловичини, аграрний ринок, інфраструктура ринку, інноваційний розвиток, стратегія розвитку ринку яловичини, інноваційна модель розвитку ринку яловичини.

ABSTRACT

Lyakhovets V.O. Economic mechanism of development of beef market. – Qualifying scientific work manuscript copyright.

Dissertation for the degree of a candidate of economic sciences in specialty 08.00.03 – economics and management of national economy”. – Ternopil National Economic University of the Ministry of Education and Science of Ukraine, Ternopil, 2018.

The research is devoted to the substantiation and improvement of theoretical and methodical aspects and the development of scientific and practical recommendations for the development of the economic mechanism of the beef market.

The theoretical section generalizes theoretical approaches to disclosing the essence of the main categories such as market, economic mechanism and formulates the definition of "beef market", describes its role in the national economy of the country. The peculiarities of functioning and the main directions of regulation of the meat industry, which should combine the methods of market self-regulation and state support, are considered. For this purpose, the volumes and

structure of state support were analyzed, providing the necessary economic effect for commodity producers. The main directions of improving the efficiency of regulation based on world practice in this area of activity are determined. An analysis of the effectiveness of state programs for the development of meat cattle breeding in the market conditions of management was conducted.

The scientific approach is presented in the dissertation, according to which within the limits of research of beef market studying and forecasting its conditions, calculation of capacity, definition of forecast indicators of sales of products, analysis of behavior of consumers and agricultural enterprises, as well as market environment are considered in general. Market research should be carried out according to the principles of complexity and systemicity. Compliance with these principles requires the necessity of studying the process of production of cattle products in all its fullness, interconnection and development of relations among all participants. It should be noted that the beef market has a complex structure, therefore, it is necessary to carry out a thorough analysis of the object and subject of research, allocating structural components, defining hierarchical connections and interdependence of processes and phenomena.

The analytical section of the study carried out an empirical analysis of the beef market, analyzed the raw material base, showed the dynamics of beef production and the structure of keeping cattle stock in agricultural enterprises and individual peasant farms in Ukraine, characterized the economic efficiency of beef production and the use of industrial potential of the industry. Particular attention is paid to the consideration of modern trends in the functioning of the beef market. The problem aspects were revealed and the structure of export and import of beef is shown. The tendencies of development of basic parameters of the beef market are expected, which are expected in the nearest forecast period. The indicators of productivity of young cattle in the Ternopil region are calculated. The main factors influencing the development of beef market in the modern economic conditions of the country are established. The chain of cost of beef production "producer-consumer" is developed. The prospects for the future development of beef market in Ukraine and Ternopil region are presented.

The present state of the beef market infrastructure is investigated, problems of its development are determined. The questions of forming beef and veal markets in regions, in particular Ternopil, are considered. The perspective directions of development of the infrastructure of the national beef market on the innovative basis are indicated.

The actual problems of agricultural production on the example of meat cattle industry as the most critical element of functioning of the economic mechanism of development of the agrarian market in general are considered. The economic evaluation of the reproduction process of meat cattle as the material basis of the current formation and functioning of the beef market has been carried out. The market trends of forming the dynamics of the number of livestock are studied, the main regularities of reproduction process in cattle breeding are determined. The peculiarities of the existing market structure of beef production and sale in the agrarian market of the region are determined, in particular, taking into account agricultural enterprises and individual peasant households. The research also substantiates the empirical laws of the functioning of the beef market, which are largely conditioned by the general process of development of the economic mechanism, which determines the efficiency of production, the characteristics of sales and consumption of cattle. The prospects of the economic process of reproduction of cattle and livestock production in general as well as directions for ensuring the effective development of the beef market as a structural component of the modern agrarian market of the region are determined. The main economic elements of market policy are considered, which should become the basis for the implementation of the economic mechanism of development of beef market based on its innovative model.

The recommendation section proposes the use of an innovative model for the development of the economic mechanism of the beef market, which determines its strategic priorities for the future.

The economic directions of the beef market development, as well as the disadvantages of forming a civilized market environment in modern conditions, are analyzed. The essence of innovation development and innovation infrastructure is

revealed. The reasons for the failed reform of the beef market are indicated. The economically new approach to the implementation of the economic mechanism of beef market development is described. Attention is drawn to the results that can be achieved with the effective use of the author's approach.

The main principles and directions of formation of economic policy that can become the basis for development of beef market in Ukraine are considered.

The main aspects of regulation of the investigated market in terms of implementation of the model of innovative development of beef market are scientifically described. It is established that under the current circumstances of European integration of Ukraine, the problem of creating an effective mechanism for market regulation in order to increase the efficiency of its functioning and development becomes especially relevant. The necessity of forming a holistic economic mechanism of coordination based on state control is grounded, and measures on state support for beef market development are defined. The algorithm of the customs regime, which will allow to form economic relations in the field of processing beef on the territory of Ukraine, is proposed.

The modern approaches to forecasting commodity volumes of products of meat cattle breeding are considered, and the estimation of the forecast scenarios of the beef market development is made. The features of the beef market as the object of forecasting are revealed. The strategy of development of beef market as a separate link of the national economy of the country and region is formed. The methods of forecasting demand and supply have been improved. The use of an integral indicator of the competitiveness of the beef market is proposed. The exponential trend of consumption of beef for the future is shown. Based on the results of optimization of route transportation in the Ternopil region, economically expedient locations of large wholesale markets (Ternopil, Kremenets, Chortkiv) were identified. The optimization model is developed for the production of cattle, which is planned to be implemented on the corresponding large wholesale market.

It is indicated that innovative activity in the field of meat cattle breeding should be considered as one of the main ways of adapting commodity producers to constant changes in the internal and external environment. The joint economic

activity of the participants in the market process will ensure the stable development of meat cattle breeding in Ukraine and increase the competitiveness of domestic beef production in world markets.

The creation of the Ukrainian stock exchange of cattle with the subsequent formation of the organized exchange market of beef is substantiated. It should be based on the introduction of an integrated system of safety and quality of products, as well as a single platform for electronic commerce with the direct participation of commodity producers, representing a key institutional factor for introducing a modern economic mechanism for the development of beef market in the country.

Given the role of innovation in the development of the economic mechanism of the beef market, we must first consider the financial aspect in the resource supply of meat cattle breeding. The general objective of financial support of the innovative model of beef market is the development of institutional relations, the increase of self-sufficiency of the country in the production of cattle, meeting the needs of consumers.

It is noted that the integrated quality system in the Ukrainian beef market has to meet the requirements of ensuring high quality products, from the direct line of production in the field of animal husbandry and ending with the consumption of final products.

It should be emphasized that the development of the necessary regulatory and legislative requirements regarding the conditions, indicators, results of the formation of product quality at each of the production and technological stages, as well as in the field of trade. End-use and strict adherence should be a single integrated system ensuring high quality products on the beef market, the main conceptual approaches to the formation of which were formed in the dissertation, taking into account the European experience of the beef market organization.

Based on the expected population of Ukraine, the level of productivity and the number of livestock, as well as applying the minimum ratio of the net export potential, estimated economic indicators of the beef market development for the future are calculated.

The result of the introduction of an innovation model of development should be an increase in the degree of compliance of products of cattle, processes and services to their functional purpose, elimination of barriers to trade in the market, promotion of satisfaction of consumers. Restoring and stabilizing the number of cattle, as well as gradually increasing the productivity of animals, will almost completely ensure implementation of the forecasted measures for the development of the beef market, aimed at the gradual achievement of the minimum reasonable and physiological consumption of meat cattle production by the population.

Key words: economic mechanism, beef market, agrarian market, market infrastructure, market capacity, economic regulation, innovation development, value chain, reproduction model, beef market development strategy, innovative beef market development model.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Ляховець В. О. Розвиток механізму регулювання ринку яловичини в умовах інтеграції у європейський та світові ринки. *Экономические тенденции*. 2018. Вип. 2. С. 1–6 (0,39 д. а.).

2. Ляховець В. О. Економічна динаміка основних параметрів розвитку ринку яловичини та її тенденції на перспективу. *The scientific heritage*. 2017. No 15 (15). Budapest, Hungary P. 4–7 (0,41 д. а.).

3. Ляховець В. О. Економічні напрямки формування моделей розвитку та інфраструктури ринку яловичини. *Економіка та держава*. 2017. Вип. 10. С. 99–102 (0,53 д. а.).

4. Ляховець В. О. Прогнозні сценарії економічного розвитку ринку яловичини. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017 Вип. 24. С. 96–100 (0,56 д. а.).

5. Ляховець В. О., Горлачук М. А. Перспективи виробництва продукції скотарства як основи забезпечення ефективного розвитку аграрного ринку регіону. *Агросвіт*. 2017. Вип. 8. С. 54–59 (0,60 д. а.) (Особистий внесок автора: досліджено теоретико-практичні основи розвитку виробництва продукції, відтворення поголів'я ВРХ та регулювання ринку яловичини в контексті подолання кризових явищ у галузі) (0,48 друк. арк.).

6. Lyahovets V. O. Economic assessment of modern Ukrainian export and import state in beef market. *Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges: Collection of scientific articles*. Dradt2Digital Publishing House, 2017. 145–146 p. (0,19 д. а.).

7. Ляховець В. О. Ринок яловичини в Україні: сучасний стан та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Електронне наукове фахове видання. URL: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016-r/1868-lyahovets-v-o-rinok-yalovichini-v-ukrajini-suchasnij-stan-ta-perspektivi>. (0,53 д. а.).

8. Ляховець В. О. Європейський ринок яловичини: місце та роль України. Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наук. праць. Сер: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 101–104 (0,51 д. а.).

9. Ляховець В. О. Інфраструктура ринку яловичини: проблеми та перспективи. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 9, Частина 1. С. 56–59 (0,35 д. а.).

10. Ляховець В. О. Механізм регулювання ринку яловичини. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічна. 2016. Вип. 17, ч. 2. С. 51–54 (0,46 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Ляховець В. О., Горлачук М. А. Актуальні проблеми розвитку ринку яловичини та економічної ефективності скотарства. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20 жовтня 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. С. 93–95 (0,20 д. а.). (Особистий внесок автора: охарактеризовано актуальні проблеми розвитку галузі скотарства) (0,1 друк. арк.).

12. Ляховець В. О. Державна підтримка як інструмент регулювання процесу розвитку ринку яловичини. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 27 жовтня 2017 р.) ред.: П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський (та ін.); відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 50–51 (0,15 д. а.).

13. Ляховець В. О. Економічна характеристика сировинної бази ринку яловичини. Інтеграція бізнес-структур: стратегії та технології: матеріали міжнар. наук. конф. (Грузія, Тбілісі, 24 лютого 2017 р.). Грузія. 2017. С. 74–76 (0,16 д. а.).

14. Ляховець В. О. Кредитний ризик у розвитку економічного механізму ринку яловичини. Реформування фінансово-економічної системи в

контексті міжнародного співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 червня). Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2017. С. 32–33 (0,12 д. а.).

15. Ляховець В. О. Організаційно-економічні аспекти мультифункціональності ринку яловичини. Сучасні тенденції формування соціальної відповідальності бізнесу: матеріали міжнар. наук. конф. (Португалія, Лісабон, 19 травня 2017 р.). Португалія. 2017. С. 66–68 (0,12 д. а.).

16. Ляховець В. О. Особливості економічного механізму розвитку ринку яловичини на сучасному етапі. Модернізація соціально-економічних систем: нові умови господарювання: матеріали міжнар. наук. конф. (Польща, Кельце, 28 вересня 2016 р.). Польща. 2016. С. 54–55 (0,12 д. а.).

17. Ляховець В. О. Прогнозування дохідності виробників яловичини в сучасних умовах розвитку ринку. Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 18–19 серпня). Дніпро: НО «Перспектива», 2017. С. 21–23 (0,11 д. а.).

18. Ляховець В. О. Роль інфраструктури у формуванні та розвитку ринку яловичини. Збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційна економіка» (м. Одеса 7–8 жовтня 2016 р.). Молодий вчений. Одеса: МЧ, 2016. С. 36–39 (0,15 д. а.).

19. Ляховець В. О. Страхування ВРХ як елемент економічного механізму розвитку ринку яловичини. Економіка та соціум: сучасний фундамент розвитку людства: матеріали міжнар. наук. конф. (Німеччина, Лейпциг, 23 чер. 2017 р.). Німеччина. 2017. С. 73–75 (0,16 д. а.).

20. Ляховець В. О. Функціонування і регулювання ринку яловичини в сучасних умовах господарювання. Збірник матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів і суб'єктів господарювання: сучасний стан і перспективи» Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Одеса. 2016. С. 304–306 (0,18 д. а.).

21. Ляховець В. О. Характеристика маркетингу як економічного процесу розвитку ринку яловичини. Напрями та сучасні чинники розвитку

міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 8 вересня 2017 р.). Запоріжжя. Класичний приватний університет. 2017. С. 33–36 (0,14 д. а.).

22. Ляховець В. О. Ціна як макроекономічний фактор розвитку економічного механізму ринку яловичини. Глобальні проблеми економіки і фінансів: тези доповідей X міжнар. наук.-практ. конф. (Київ – Будапешт – Відень, 31 серпня 2017). Київ. Інтернаука. 2017. URL: <http://www.inter-nauka.com/issues/conf-2017/august/2895>. (0,13 д. а.).

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Теоретико-методичні основи економічного механізму ринку яловичини	12
1.1. Поняття і сутність економічного механізму ринку яловичини.....	12
1.2. Методичні аспекти дослідження ринку яловичини	33
1.3. Особливості розвитку і функціонування економічного механізму ринку яловичини: світовий досвід.....	50
Висновки до 1 розділу	69
РОЗДІЛ 2. Сучасний стан розвитку ринку яловичини і ефективність його економічного механізму	71
2.1. Сировинна база ринку яловичини та формування його інфраструктури.....	71
2.2. Динаміка основних параметрів економічного розвитку ринку яловичини	97
2.3. Ефективність м'ясного скотарства як індикатор відповідності економічного механізму сучасному розвитку ринкового потенціалу.....	110
Висновки до 2 розділу	126
РОЗДІЛ 3. Стратегічні пріоритети вдосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини	129
3.1. Концептуальні засади формування моделі інноваційного розвитку ринку яловичини та його інфраструктури	129
3.2. Вдосконалення економічного механізму координації, регулювання і розвитку функціональної системи ринку яловичини.....	154
3.3. Стратегічні напрямки і прогноз основних параметрів ринку яловичини на основі інноваційної моделі розвитку	174
Висновки до 3 розділу	192
ВИСНОВКИ	195
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	199
ДОДАТКИ	220

ВСТУП

Актуальність теми. Проблема перетворення національної економіки на сучасну високоефективну економічну систему залишається актуальною протягом усього періоду незалежності України. Формування ефективного економічного механізму ринку яловичини належить також до цього переліку і сприятиме формуванню та зміцненню агропродовольчої безпеки держави.

Економічна тенденція споживання яловичини населенням України щороку погіршується, існуючий його рівень становить нині менше третини від раціональної норми споживання цього виду м'яса, що зумовлено багатократним зменшенням пропозиції даного виду тваринницької продукції, збитковістю вирощування великої рогатої худоби, низькою конкурентоздатністю яловичини у порівнянні з більш дешевими видами м'яса, а також різким зменшенням купівельної спроможності споживачів протягом останніх років. Тому виникає необхідність глибокого наукового дослідження сучасного стану економічного механізму розвитку ринку яловичини, вироблення ефективних підходів щодо якісного поліпшення його функціонування, що й визначило актуальність теми дослідження.

Вивчення окремих проблем економічного механізму та розвитку ринку яловичини знайшло своє відображення в роботах вітчизняних вчених-економістів: О.П. Азізова, В.Г. Андрійчука, П.С. Березівського, В.І. Бойка, А.Ф. Бурика, В.П. Бурката, О.М. Варченко, Ю.Я. Гапусенка, М.А. Горлачука, І.М. Демчака, М.М. Ільчука, С.М. Кваші, Ю.В. Кернасюка, Н.Г. Копитець, І.В. Лозинської, Н.С. Ляліної, О.В. Мазуренка, В.М. Микитюка, М.В. Місюка, С.І. Михайлова, Н.Ф. Павленчик, М.К. Пархомця, П.Р. Пуцентейла, П.Т. Саблука, І.В. Свиноуса, А.М. Угнівенка, А.О. Харанка, А.Ю. Чаленка, О.М. Шпичака, В.М. Яценка та ін.

Серед зарубіжних дослідників механізму в економіці потрібно виділити праці Л.І. Абалкіна, Л. Гурвіца, Т. Грандіна, Е. Дж. Долана, А. Кульмана, Д. Ліндсея, Р. Майерсона, Т. Майкла, Е. Маскіна, Д. Норта, М.Г. Озерової, Ш. Ріста, М. Цірона.

Наукові роботи вказаних вчених відіграють важливу роль у розробці теоретико-методологічних та прикладних питань становлення і розвитку економічного механізму ринку яловичини. Водночас нині вимагають негайного вирішення проблеми економічного відтворення, розвитку ринкової інфраструктури та реалізації високоякісної продукції, забезпечення ефективного ціноутворення на ринку яловичини і зростання доходів сільськогосподарських виробників, формування експортного потенціалу і агропродовольчої безпеки держави як основні стратегічними виклики євроінтеграційного поступу аграрного сектору України. Практична значущість вирішення перелічених проблем зумовила актуальність обраної теми дисертаційної роботи, її предметно-об'єктну сферу, мету, завдання та логіку дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано згідно плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету за темами: «Економічне обґрунтування та прогнозування розвитку ринків основних видів агропродовольчої продукції для ТзОВ НВА «Перлина Поділля» (державний реєстраційний номер 0116U008540); «Вдосконалення економічного механізму функціонування агропродовольчого ринку» (державний реєстраційний номер 0118U002269), «Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки і агропродовольчого ринку у контексті викликів глобалізаційних процесів» (державний реєстраційний номер 0116U000077) та «Інноваційний розвиток агропромислового виробництва в ринкових умовах» (державний реєстраційний номер 0114U006473), у межах яких запропоновано шляхи удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є поглиблення теоретико-методичних засад та аналіз сучасного стану економічного механізму розвитку ринку яловичини у контексті розроблення

науково-практичних рекомендацій щодо його удосконалення в сучасних умовах.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- поглибити науковий зміст і розкрити сутність економічного механізму розвитку ринку яловичини;
- дослідити закономірності функціонування і особливості економічного механізму ринку яловичини в контексті світового досвіду;
- систематизувати методичні аспекти дослідження ринку яловичини з метою формування ефективного механізму його регулювання;
- здійснити аналіз сучасного стану розвитку сировинної бази ринку яловичини і його інфраструктурного забезпечення;
- дати наукову оцінку основних параметрів ринку яловичини та дослідити їх вплив на ефективність виробництва яловичини і розвиток ринкового потенціалу;
- визначити інституційні напрями удосконалення механізму розвитку ринку яловичини на основі інноваційного підходу;
- розробити концептуальні засади інституційної моделі механізму інноваційного розвитку ринку яловичини та регламентувати роль економічного механізму у координації, регулюванні та розвитку функціональної системи ринку;
- обґрунтувати прогноз основних параметрів ринку яловичини як результат дії економічного механізму його інноваційного розвитку.

Об'єктом дослідження є процес формування і функціонування економічного механізму розвитку ринку яловичини.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та науково-практичних аспектів економічного механізму розвитку ринку яловичини на сучасному етапі трансформації аграрного сектору в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження є системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної теорії і досягнення вітчизняної та

зарубіжної економічної науки щодо вирішення проблем формування економічного механізму розвитку ринку яловичини. Методологія і методика дослідження спрямовані на системне осмислення процесів формування економічної ефективності ринку яловичини.

Поставлені в дисертаційній роботі задачі розв'язувались за допомогою методів, прийнятих в економічній науці: діалектичного і структурно-функціонального (при узагальненні теоретичних засад економічного механізму ринку яловичини); порівняльного аналізу, монографічного (при вивченні діяльності суб'єктів ринку). Застосовано економіко-статистичний та економетричні методи аналізу при визначенні впливу факторів на ефективність використання сировинної бази ринку; групування (при обґрунтуванні прогностичних параметрів розвитку ринку яловичини на перспективу); розрахунково-конструктивний та порівняння (порівняння фактичних показників розвитку ринку яловичини з прогнозованими), метод лінійного програмування (в процесі розробки моделі визначення оптимального маршруту доставки продукції на спеціалізовані великогуртові ринки). Графічний та табличний прийоми застосовано із метою наочного представлення одержаних результатів. За допомогою економіко-математичного моделювання обґрунтовано ключові елементи стратегічного розвитку ринку яловичини в Україні.

Інформаційну базу дисертаційного дослідження склали законодавчі та нормативно-правові акти з питань функціонування аграрних ринків, матеріали Державної служби статистики України, Міністерства аграрної політики та продовольства України, Головного управління агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації, Головного управління статистики у Тернопільській області, наукові розробки вітчизняних та зарубіжних учених, матеріали періодичних фахових видань, а також результати власних досліджень.

Наукова новизна одержаних результатів дисертаційної роботи полягає в розробці теоретико-методичних засад і практичних рекомендацій щодо

формування та використання економічного механізму розвитку ринку яловичини. Найбільш важливі результати дослідження, які виносяться на захист і становлять його наукову новизну, полягають у такому:

вперше:

- розроблено концептуальні підходи до формування економічного механізму розвитку ринку яловичини в Україні, детермінантами якого визначено задоволення інтересів його учасників та подолання інверсійного типу розвитку, зорієнтованого на реалізацію бізнес-інтересів сировинного експорту продукції, а також зупинення процесу звуженого економічного відтворення, зі стійкою тенденцією до формування натурального способу виробництва, що можливо на основі застосування рекомендованої схеми субсидування за реалізовану продукцію, створення транспарентного ринкового середовища, ключовим елементом котрого має стати біржа великої рогатої худоби як ефективний інституційний елемент механізму зменшення трансакційних витрат, ринкових дисбалансів та асиметричності інформації, стимулюючи концентрацію та ефективність функціонування ринку;

удосконалено:

- науково-теоретичні засади економічного механізму розвитку ринку яловичини у частині наукового розкриття змісту та поглиблення його сутності як категоріального базису дослідження, де, на відміну від інших наукових підходів, подолано статику поняття економічного механізму ринку завдяки розгляду принципу розвитку як умови і наслідку розв'язання об'єктивно існуючих суперечностей між виробництвом та потребами, а також у ході реалізації власних економічних інтересів учасників ринку, що й відрізняє економічний механізм розвитку ринку яловичини від механізму його економічного стану;

- методичні підходи до дослідження ринку яловичини як єдиної аналітичної структури на основі застосування цілісної системи методів, дозволяючи реалізувати, у порівнянні з іншими дослідженнями, чітку

алгоритмічну послідовність наукового пошуку з важливим прогностичним доповненням у якості заключної стадії його комплексної оцінки; використання запропонованого інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини додатково сприятиме не лише удосконаленню методики дослідження ринку, але й підвищенню якісного рівня його діагностики;

- теоретико-аналітичні підходи до оцінювання інституційних особливостей розвитку ринку яловичини на основі розробки критеріальної матриці розподільчої функції ринкового економічного механізму в розрізі країн світу, за допомогою чого діагностовано окремі закономірності функціонування цільових національних ринків, що полягають у феномені прояву дзеркальності відповідних розподільчих відносин залежно від релігійних, культурних та історичних традицій, а також зумовлюють стійкі, імперативні та довготривалі критерії економічної типологізації механізму розвитку ринку яловичини;

- науково-методичні підходи до економічної діагностики ринку яловичини з метою комплексної оцінки сучасного стану розвитку та ефективності його економічного механізму, що, поряд із традиційним трактуванням, передбачає насамперед аналіз сировинної бази та інфраструктурного забезпечення як необхідної інституційної основи розвитку економічного механізму, а також як важливого елемента в переході до діагностики динамічних параметрів ринкового розвитку та економічної ефективності функціонування ринку яловичини;

- методичні підходи до обґрунтування наукової оцінки економічного механізму розвитку ринку яловичини, котрі, на відміну від усталених способів, базуються переважно на виявленні закономірностей економічної динаміки шляхом диференціації розрахунку якісних та кількісних економічних індикаторів, що дозволило з високою достовірністю встановити наявність тісних взаємозв'язків між ключовими результуючими параметрами

ринку яловичини, з одного боку, та окремими чинниками, об'єктивними детермінантами розвитку досліджуваних процесів, з іншого боку;

набули подальшого розвитку:

- науково-організаційні підходи до обґрунтування напрямків удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини, що передбачає, поряд із врахуванням факторів зростання, обов'язковий перехід до формування сучасного національного інституційного ландшафту ринкового середовища як однієї із умов практичного впровадження механізму інноваційного розвитку ринку яловичини, включаючи також застосування окремих елементів дизайну його механізму;

- наукове обґрунтування прогнозування основних параметрів ринку яловичини в контексті впровадження елементів економічного механізму інноваційного розвитку, яке передбачає побудову окремих сценаріїв економічного відтворення та його ефективності, побудову оптимізаційної моделі логістичного руху товарної продукції на ринку, а також прогнозування обсягів виробництва і споживання.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні положення, рекомендації, а також висновки, представлені у дисертаційному дослідженні, дозволяють оцінити перспективи удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини, обрати стратегію його реформування та забезпечити конкурентоспроможність цієї продукції.

Отримані результати апробовані, доведені до рівня конкретних практичних рекомендацій та використані у діяльності: Департаменту агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 2-100812 від 31.10.2018 р.); Чернівецької обласної ради (довідка № 01-12/40-870 від 15.11.2018 р.); Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації (довідка № 02-02/5601 від 09.11.2018 р.); Управління агропромислового розвитку Білоцерківської районної державної

адміністрації Київської області (довідка № 03-01/219-20 від 11.09.2018р.); Відділу агропромислового розвитку Борщівської райдержадміністрації Тернопільської області (довідка № 186 від 20.11.2017 р.). Основні теоретико-методичні положення, обґрунтовані в дисертаційному дослідженні, використано у навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні навчальних дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень» і «Управління енергоефективністю» (довідка № 126-25/1985 від 30.10.2018 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому проведено комплексний аналіз засад формування економічного механізму розвитку ринку яловичини та запропоновано шляхи його вдосконалення. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертаційній роботі використані лише ті ідеї і положення, які є результатом особистої роботи здобувача.

Апробація результатів дослідження. Основні результати і висновки дослідження апробовано на 13 міжнародних науково-практичних конференціях, у тому числі: «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів і суб'єктів господарювання: сучасний стан і перспективи» (Одеса, 2016 р.), «Модернізація соціально-економічних систем: нові умови господарювання» (Польща, Кельце, 2016 р.), «Інноваційна економіка» (Одеса, 2016 р.), «Прикладна економіка – від теорії до практики» (Тернопіль, 2016 р.), «Стратегії і технології» (Грузія, Тбілісі, 2017 р.), «Сучасні тенденції формування соціальної відповідальності бізнесу» (Португалія, Лісабон, 2017 р.), «Економічний і соціальний розвиток України у XXI ст.: національна візія та виклики глобалізації» (Тернопіль, 2017 р.), «Економіка та соціум» (Німеччина, Лейпциг, 2017 р.), «Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни» (Дніпро, 2017 р.), «Реформування фінансово-економічної системи в контексті міжнародного співробітництва» (Київ, 2017 р.), «Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти» (Запоріжжя, 2017

р.), «Глобальні проблеми економіки і фінансів» (Київ-Будапешт-Відень, 2017 р.).

Публікації. Основні результати дисертації опубліковано у 22 наукових працях загальним обсягом 6,27 д. а. (з яких особисто автору належить 5,47 д. а.), у тому числі: 7 статей – у наукових фахових виданнях; 2 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав (Угорщина, Білорусь); 1 публікація – в іншому науковому зарубіжному виданні; 12 праць апробаційного характеру.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертаційної роботи становить 246 сторінки. Основний текст розміщений на 198 сторінках, містить 28 таблиць, 50 рисунків. П'ятнадцять додатків розміщено на 26 сторінках. Список використаних джерел із 214 найменувань розміщений на 21 сторінці.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ

1.1. Поняття і сутність економічного механізму ринку яловичини

Впродовж останніх років національна економіка України стоїть перед стратегічним вибором виробничих та соціальних пріоритетів у своєму розвитку. Тривале реформування системи економічних відносин, що так суперечливо відбувається сьогодні, виходить за рамки окремого національного ринку держави, та є викликом не лише для виробників продукції, а й для формування якісно нових взаємовідносин у суспільстві, передусім воно позначається на перебудові психологічних аспектів світосприйняття та вибору євроатлантичного вектора суспільного розвитку і створення «ринкового» уявлення, яке відмінне від традиційного до цих пір.

Вибір стратегії та тактики розвитку ринку яловичини в Україні повинен базуватись на аналізі факторів організаційно-економічних відносин, за яких вказані процеси виникли і відбуваються. Необхідно чітко розрізняти умови чи їх сукупність, які належать до групи економічних обставин становлення сучасного механізму ринкових відносин у м'ясопродуктовому підкомплексі.

Категорії «ринкова економіка» та «ринок» уперше були обґрунтовані А. Смітом. У своїх працях він стверджував, що ринок – це процес обміну товарів, а ринкові закони найкращим чином можуть впливати на економіку, стимулюючи її розвиток [166, с. 32]. На його думку, для економіки ринкового типу характерним є механізм саморегулювання. Він функціонує шляхом взаємодії ринкової ціни, співвідношення попиту та пропозиції, а також конкуренції. Економіка при цьому, за визначенням А. Сміта, ніби невидимою рукою спрямовується до рівноваги за повної зайнятості ресурсів [166, с. 39].

Розвиток ринків зумовив переосмислення економічної науки від загальних принципів політичної економії до дослідження актуальних

проблем економічного сьогодення. Пізніше вчені-економісти, зокрема, К. Менгер [210], О. Бем-Баверк [209], розробили теорію попиту, відому як теорію корисності.

Економічна наука уже більше двох століть аналізує умови формування і функціонування ринку. Визначення ринку як наукової категорії залежить від цілей дослідження та особливостей його об'єкта. Зокрема, П.С. Березівський розглядає ринок як систему економічних відносин, пов'язаних із обміном товарів та послуг на основі широкого використання різноманітних форм власності, товарно-грошових і фінансово-кредитних механізмів [13, с. 132].

А.М. Угнівенко, В.І. Костенко, Ю.І. Чернявський, А.О. Харенко під ринком розуміють певне економічне середовище, де відбуваються певні економічні дії (купівля, продаж, інвестування, позика тощо), що здійснюються різними економічними особами (домогосподарствами, фірмами, державою тощо) [182, с. 82; 58].

На думку М. Місюка, ринок – складна та динамічна система, уявлення про який змінювалися в міру його розвитку [129]. Багато дослідників визначають ринок як систему інститутів, які забезпечують розміщення та розподіл економічних благ за допомогою цінового механізму [139; 160; 188].

Ринкова економіка передбачає купівлю-продаж товарів та послуг на самих різноманітних ринках. Не існує єдиної думки щодо визначення ринку, оскільки його реальний зміст змінювався впродовж історії [123, с. 52]. Так, на думку Ф. Котлера, термін «ринок» спочатку означав місце, де покупці та продавці могли здійснювати обмін своїми товарами. Економісти використовують термін «ринок», маючи на увазі сукупність покупців та продавців, які здійснюють операції з купівлі-продажу товарів певного виду. Спеціалісти з маркетингу розглядають продавців як представників виробництва, а покупців – як представників ринку [9, с. 40].

В економічній енциклопедії поняття ринок розглядається як сукупність економічних відносин між юридичними і фізичними особами щодо купівлі ними товарів і послуг, які використовуються для виробництва інших товарів і послуг, що відтак продаються або здаються в оренду іншими споживачами праці [7, с. 92]. Отже, постає логічно обґрунтоване питання про економічний зміст, який вкладає сучасна економічна теорія в поняття «ринок», «ринкова економіка», «економічний механізм ринку». «Ринок» нині перетворився на самостійну підсистему, головними елементами якої є «попит», «ціна», «пропозиція». Саме їх діалектична єдність (рис. 1.1) виражає поняття ринку та його економічного механізму.

Рис. 1.1. Діалектична єдність категорій «ринок» та «економічний механізм»

Джерело: власні дослідження автора

Поняття ж «ринкова економіка» ширше, ніж поняття «ринок», за рахунок включення ще двох сфер – виробництва та споживання. Систематизувавши вищевикладені поняття про ринок, можемо зробити висновок, що ринок – це система економічних відносин виробників та споживачів у сфері товарно-грошового обміну, що регулюється законами ринкової економіки, а саме законами попиту та пропозиції.

На нашу думку, ринок яловичини – це система економічних відносин, інструментів, що складаються у процесі виробництва, розподілу, переробки, обміну та споживання м'яса великої рогатої худоби. При формуванні загальної концепції економічного механізму розвитку ринку яловичини

потрібно обґрунтувати його місце, роль та відношення до всього м'ясопродуктового комплексу країни. Ринок яловичини – це невід'ємний елемент та результат розвитку м'ясної галузі, він зорієнтований на виконання чіткої функції – задоволення потреб споживачів.

М'ясопродуктовий підкомплекс являє собою багатогалузеву економіко-виробничу продуктову систему, що містить у собі наступні складові (рис. 1.2).

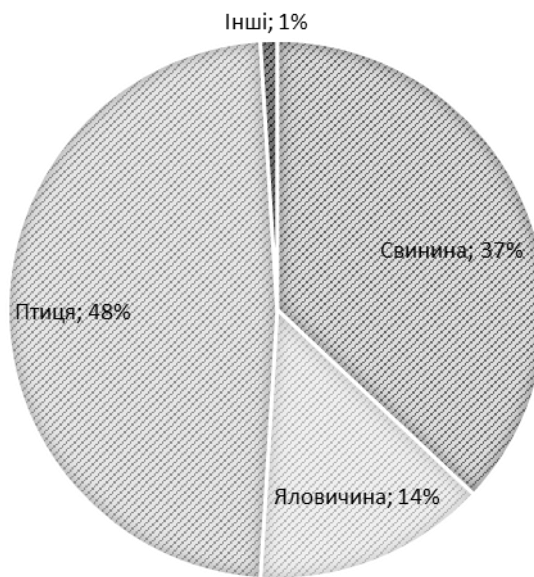

Рис. 1.2. Структура м'ясопродуктового підкомплексу України

Джерело: Державна служба статистики України

Як видно з рис. 1.2, у структурі загального обсягу виробництва продукції в м'ясопродуктовому підкомплексі на яловичину припадає 14%. Це свідчить про низьку конкурентоспроможність галузі м'ясного скотарства, яка в майбутньому практично може припинити своє існування, оскільки більш дешеві види м'яса як, наприклад, курятина, здатні витіснити яловичину із структури споживання через її високу ціну на внутрішньому ринку готової продукції.

Фундаментальними категоріями, що окреслюють сутнісну характеристику економічного механізму ринку яловичини є попит, пропозиція та ціна, що реалізують свою функціональну роль в процесі купівлі-продажу продукції скотарства.

Як зазначає П.Т. Саблук, економічний механізм з позицій макроекономічного поняття можна визначити як практичний вираз системи виробничих відносин, що включають у себе засновану на інтересах сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва [160, с. 3].

За визначенням Н.С. Ляліної, економічний механізм є складною сукупністю важелів і регуляторів, які реалізують складові державної та ринкової політики [96, с. 22].

А.Д. Діброва вказує, що механізм є цілісною сукупністю взаємообумовлених, взаємопов'язаних та цілеспрямованих принципів, методів, функцій, форм і інструментів державного регулювання національної економіки, спрямованих на узгодження інтересів усіх економічних суб'єктів держави [46, с. 96].

Серед зарубіжних вчених, зокрема Т. Грандін, зазначає, що економічний механізм ринку яловичини це сукупність організаційних, економічних, технологічних засобів ведення сільського господарства, які спираються на його потенціал з використанням ринкових принципів господарювання, таких як самостійність, договірні відносини, конкуренція, комерційний інтерес, правове обслуговування діяльності тощо [201, с. 81].

Як видно, серед науковців не існує єдиного погляду щодо визначення економічного механізму як наукової категорії. Зауваживши це, український дослідник О.Ю Чаленко пропонує розглянути передусім проблему понятійної невизначеності самого терміна «механізм» в економічних дослідженнях [188, с. 26-33]. Зокрема, він зазначає, що в економіку поняття «механізм» прийшло із техніки, оскільки виникла нагальна потреба в описі соціальних і виробничих процесів в їх взаємодії, а термін «механізм» було введено в науковий обіг у другій половині 60-х років ХХ століття, отримавши, незважаючи на відносну новизну, широке поширення.

І.Б. Золотих вказує на еволюцію цього терміну у вітчизняній економічній літературі: економічний зміст протягом наступного десятиліття і в подальшому розвитку в 1980-х роках отримав назву «господарський

механізм», а всі теоретики господарського механізму використовували системний підхід. Проте в сучасній зарубіжній економічній літературі поняття «господарський механізм» не використовується, а поняття «механізм» і «економічний механізм» вживаються як синоніми [59, с. 199].

Дослідник теорії економічного механізму Ю.В. Тащев прийшов до висновку, що, по-перше, «господарський механізм» і «економічний механізм» за своєю суттю поняття рівноцінні, їх використання в тому чи іншому контексті залежить більшою мірою від існуючої звички, по-друге, більш доцільніше в дослідженнях застосовувати термін «економічний механізм» замість «організаційно-економічний» [178, с. 129].

Відомий радянський, а пізніше російський вчений Л.І. Абалкін доводив, що господарський механізм в найзагальнішій формі можна охарактеризувати як спосіб організації суспільного виробництва із властивими йому формами і методами, економічними стимулами і правовими нормами [1, с. 10].

Слід підкреслити абмівалентність використання досліджуваного терміну в сучасних економічних дослідженнях: в одних випадках під механізмом розуміють сукупність станів системи (фінансовий механізм, механізм управління, господарський механізм тощо), а в інших – головний рушій розвитку, що виступає у якості основного елемента структури системи [188, с. 26]. Доводячи відсутність однозначного трактування сутності «економічний механізм», О.Ю.Чаленко обґрунтовує, що в адміністративно-командній системі економічному механізму відводилася роль «виконавчих господарських функцій». Однак, на відміну від цього, в сучасній науковій літературі економічний механізм розглядається як ринковий, поєднуючи саморегулювання діяльності господарюючих суб'єктів із регулюючими функціями держави [188, с. 24]. Також існує науковий погляд, який визначає економічний механізм не простим набором економічних важелів та інструментів, а як їх систему, тобто у якості взаємопов'язаного і взаємообумовленого поєднання конкретних економічних регуляторів.

На думку О.Ю. Чаленка, сучасне трактування терміну «економічний механізм» було обгрунтовано найбільш авторитетними вченими – лауреатами Нобелівської премії з економіки (2007 р.): Л. Гурвіцом (Leo Hurwicz), Р. Майєрсоном (Roger Myerson) та Е. Маскіним (Eric Maskin). У найзагальнішому розумінні, котре можна застосувати практично до будь-якої взаємодії між економічними суб'єктами, остання розглядається як стратегічна гра, називаючи саму форму гри – механізмом. За цих обставин а) кожний суб'єкт особисто посилає центру повідомлення m_i , у свою чергу центр, отримавши всі повідомлення від учасників, б) розраховує очікуваний результат – $y=f(m_i, \dots, m)$, і лише після цього в) оголошує результат у та за необхідності впроваджує його на практиці. Такий підхід в економічній науці отримав назву інформаційного.

Недолік такої широкої абстракції полягає у відсутності відображення реальної економічної ситуації, оскільки залишається нез'ясованим поняття центру, а також невизначеними є ресурси механізму та принципи їх поєднання. Тому О.Ю. Чаленко наголошуючи на необхідності кваліфікації економічного механізму (гри – за Л. Гурвіцем) як процесу, а не як структури, що приводиться у дію завдяки «центру», що, на його думку, є методологічно хибним, пропонує власне трактування сутності економічного механізму: це сукупність економічних ресурсів і способів їх взаємодії для реалізації даного економічного процесу [188, с. 26].

Недоліком такого визначення категорії «економічний механізм», на нашу думку, є суто ресурсний, технічний підхід до з'ясування сутності досліджуваної економічної категорії, оскільки з поля зору втрачається найважливіше – суспільна складова відносин між людьми, призводячи зрештою до обезособлення економічних відносин, що зумовлено фетишизацією автором ролі виробничих ресурсів та самостійності, автоматизму способів їх поєднання. З іншого боку, вважаємо також надмірною математизацію у трактуванні механізму в дослідженнях Л. Гурвіца.

Крім вказаних підходів до вивчення проблеми економічного механізму, важливе місце посідають концептуальні розробки французького науковця А. Кульмана, запропоновані ним у відомій праці «Економічні механізми» [84, С. 12-13]: «Ми говоримо про економічний механізм в тому випадку, якщо деяке вихідне економічне явище викликає за собою ряд інших, при чому для їх виникнення не вимагається додаткового імпульсу. Вони відбуваються одне за одним в певній послідовності та призводять до деяких очевидних результатів. Таким чином, економічний механізм визначається природою початкового явища, або кінцевим результатом серії явищ. Проте складовими елементами механізму завжди одночасно виступають і початкове явище, і кінцеві явища, і весь процес, який відбувається в інтервалі між ними».

На основі цього підходу, який пізніше було названо функціональним або процесуальним, А. Кульман зробив висновок про те, що можна говорити про існування величезного числа економічних механізмів, оскільки, якщо виходити з того, що механізми представляють собою системи взаємозв'язків економічних явищ, котрі виникають за певних умов під дією початкового імпульсу, то теоретично економічних механізмів може існувати стільки, скільки існує різноманітних імпульсів у кожній системі взаємопов'язаних явищ за заданих умов, а їх кількість можна розрахувати як добуток числа імпульсів на число існуючих взаємозв'язків економічних явищ, що буде величезною величиною [84, с. 16].

Очевидно, Анрі Кульман використав ідеї французького вченого Шарля Ріста, котрий, як вважається, першим ввів поняття «економічний механізм» та доводив, що певні початкові економічні процеси призводять до формування послідовних явищ, які в наступному також призводять до певного результату [186].

Вказаний підхід до визначення економічного механізму не позбавлений вище наведених недоліків. Застосування системного методу до дослідження сутності економічного механізму ринку яловичини і діалектичного принципу розвитку дозволяє вийти за межі обмеженого ресурсного, а також

процесуального та інформаційного підходів до інтерпретації економічного механізму, усталених в рамках ортодоксальної, неокласичної теорії економічних механізмів (mechanism design theory), що базується на рекурсивному застосуванні аналітичного інструментарію теорії ігор, ігноруючи по суті діалектичний принцип розвитку, перебуваючи у вимірі формальної, точніше, математичної логіки.

Основні визначення категорії «економічний механізм», що обґрунтовані вітчизняними та зарубіжними вченими, наведено в табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Наукові підходи окремих авторів до визначення категорії «економічний механізм»

Автори	Визначення
Алтухов А.І., Кундіус В.І.	Сукупність організаційних структур, комплекс конкретних форм і методів управління, за допомогою яких реалізуються діючі в конкретних умовах економічні закони и забезпечується процес розширеного відтворення
Бернар І.	Спосіб взаємодії господарських явищ, спосіб досягнення госьподарської рівноваги, який залежить від законодавчо визначених меж явищ
Бичкова А.Н.	Сукупність способів управління і взаємодії суб'єктів, цільовою функцією якого є раціональне господарювання и формування стійких закономірностей у розвитку економіки
Гурвіц Л, Майерсон Р., Маскін Е.	Стратегічна гра, трьохстадійна взаємодія, за якої кожний суб'єкт особисто посилає центру повідомлення m_i , у свою чергу центр, отримавши всі повідомлення від учасників, розраховує очікуваний результат – $y=f(m_1, \dots, m_n)$, і лише після цього оголошує результат у та за необхідності впроваджує його на практиці
Коляда А.А.	Сукупність форм організації економічних відносин, що виникають у зв'язку з утворенням, розподілом, використанням та відтворенням ресурсів з метою досягнення необхідних умов соціально-економічного розвитку суб'єкта господарювання, у відповідності до постійно мінливих потреб
Кульман А.	Деяке вихідне економічне явище викликає за собою ряд інших, при чому для їх виникнення не вимагається додаткового імпульсу. Вони відбуваються одне за одним в певній послідовності та призводять до деяких очевидних результатів.
Мочалов А.П.	Система відносин, за допомогою яких забезпечується в сукупності взаємодія державних і ринкових форм, методів і способів регулювання суспільного виробництва з метою забезпечення інноваційного розвитку галузей АПК та зорієнтованого на вирішення глобального завдання забезпечення продовольчої безпеки населення
Озерова М.Г.	Сукупність взаємопов'язаних ресурсів економічного процесу в регулюючих умовах аграрної сфери, що сприяє мотивації виробничої діяльності товаровиробників і призводить до насичення вітчизняного продовольчого ринку
Павленко Н.Е.	Система елементів і сукупність законів та важелів економічного інструментарію (облік, аналіз, планування, регулювання та ін.), спрямованих на виробництво, розподіл і споживання матеріальних і духовних благ

Стогул О.І.	Цілісна система економічних методів, способів, форм і важелів, що впливають на економічні відносини і процеси, які відбуваються в підприємстві, за допомогою функцій управління з метою економічного розвитку і ефективного функціонування підприємства
Ташеев Ю.В.	Певний об'єктивний інструмент, існуючий в соціальній системі, що складається із організаційних відносин і економічних важелів, які дозволяють трансформувати економічну систему, а також змінювати її техніко-економічні показники протягом часу
Чаленко О.Ю.	Сукупність економічних ресурсів і способів їх взаємодії для реалізації даного економічного процесу
Ходос Д.В., Іванов С.Г., Д'яченко О.Г.	Конкретний вираз діючих ринкових законів розвитку суб'єктів господарювання у виробничій системі, що формується на основі програмної політики держави
Ясін Є.Г.	Економічний механізм об'єднує відносини, форми, методи і засоби, і їх глибокий шар вступає в інституційну основу економічної системи, цей економічний механізм особливо тісно в контакт з нею

Джерело: розроблено і систематизовано на основі [7, 16, 29, 47, 49, 84, 90, 145, 178, 188].

З огляду на це, сучасний економічний механізм, що представляє собою ключовий інституційний елемент ринку яловичини, можна визначити як функціональну систему взаємодії споживачів продукції м'ясного скотарства, суб'єктів господарювання – товаровиробників, комерційних структур посередницького характеру, а також вищої владної інстанції (держави) з приводу встановлення організаційних та економічних відносин, в межах якої відбувається цілеспрямоване формування, реалізація і регулювання специфічних взаємовідносин між виробниками, посередниками та покупцями, як кінцевими споживачами м'яса яловичини, у відповідності до її цільових критеріїв, що в сукупності забезпечують безперервність суспільного відтворювального процесу.

Хочемо наголосити на раціональному моменті формування і функціонування сучасного економічного механізму розвитку ринку яловичини, зокрема, в країнах Європейського Союзу – яскравий приклад детального регламентування навіть найменш важливих аспектів його розвитку, що суттєво нівелює вплив не лише випадкових, економічних, ринкових, а навіть стихійних чинників на перебіг ринкової кон'юнктури, фінансовий стан виробників яловичини, інших учасників ринкових відносин,

гарантуючи для споживачів забезпечення продукцією найвищих стандартів якості.

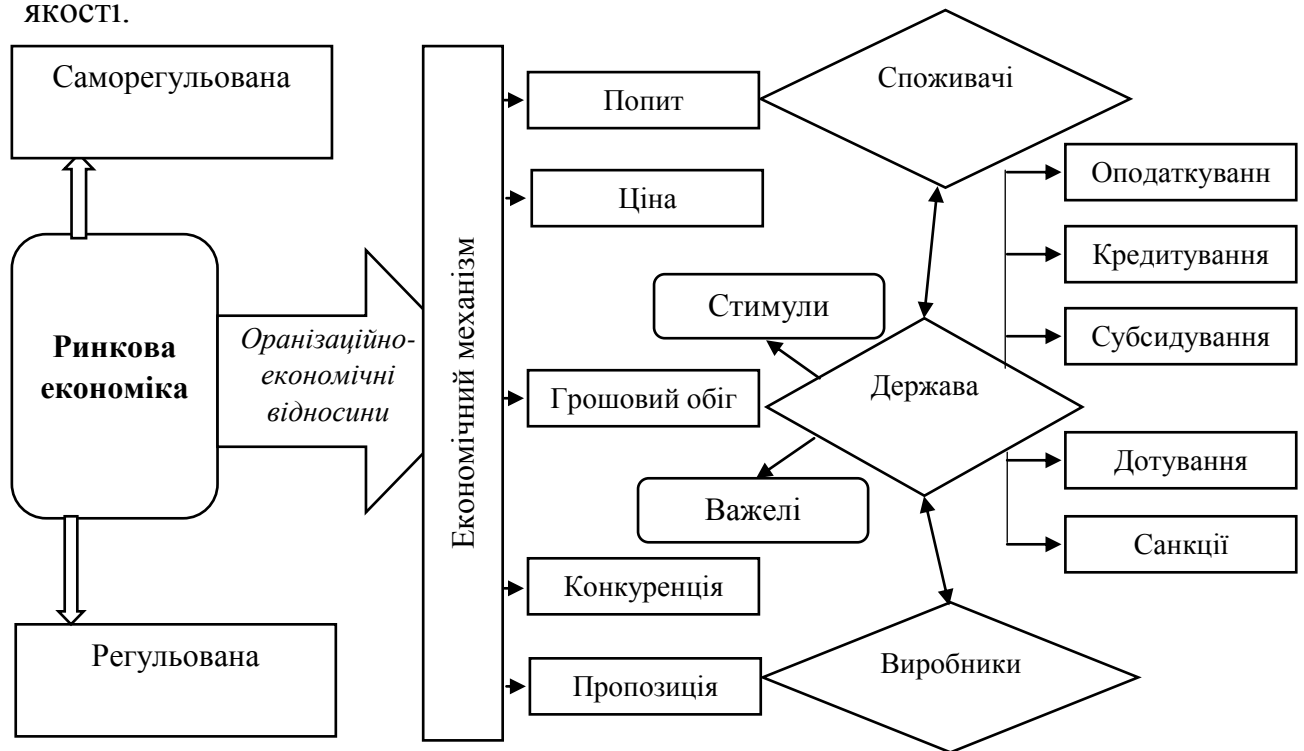

Рис. 1.3. Економічний механізм ринку яловичини в системі ринкової економіки

Джерело: власна розробка автора

Як видно з рис. 1.3, місце та роль економічного механізму в ринковій економіці полягає у забезпеченні взаємозв'язків між учасниками процесу виробництва з приводу виготовлення, а також реалізації готової продукції кінцевим споживачам. Ключовим елементом економічного механізму розвитку ринку яловичини є ціна, через яку реалізуються економічні закони: корисності, вартості, попиту та пропозиції тощо. Складовими будь-якого ринку є товар, попит, пропозиція та ціна, а основними суб'єктами – фізичні та юридичні особи, які взаємодіють між собою для здійснення економічної діяльності. Саме співвідношення попиту й пропозиції зумовлює структурні зміни виробництва, впливає на рівень і динаміку цін, викликає переливання капіталу й переміщення ресурсів виробництва між галузями та регіонами. Попит формується під впливом якісних та вартісних чинників. Тобто він залежить від кількості населення, розміру його доходів, якості та

вартості товарів тощо. Пропозиція залежить від природних організаційно-економічних і технологічних факторів [15].

Як видно з рис. 1.4, за умов ринкового ціноутворення, процес формування цін відбувається не тільки на виробництві, а й у сфері реалізації продукції, тобто на ринку під дією попиту та пропозиції, товарно-грошових відносин. Отже, крім традиційних чинників зміни ціни, що діяли у адміністративній економіці (собівартість, прибуток, якість) в ринкових умовах з'являється цілий ряд інших, зокрема: попит і пропозиція та дія конкурентного середовища.

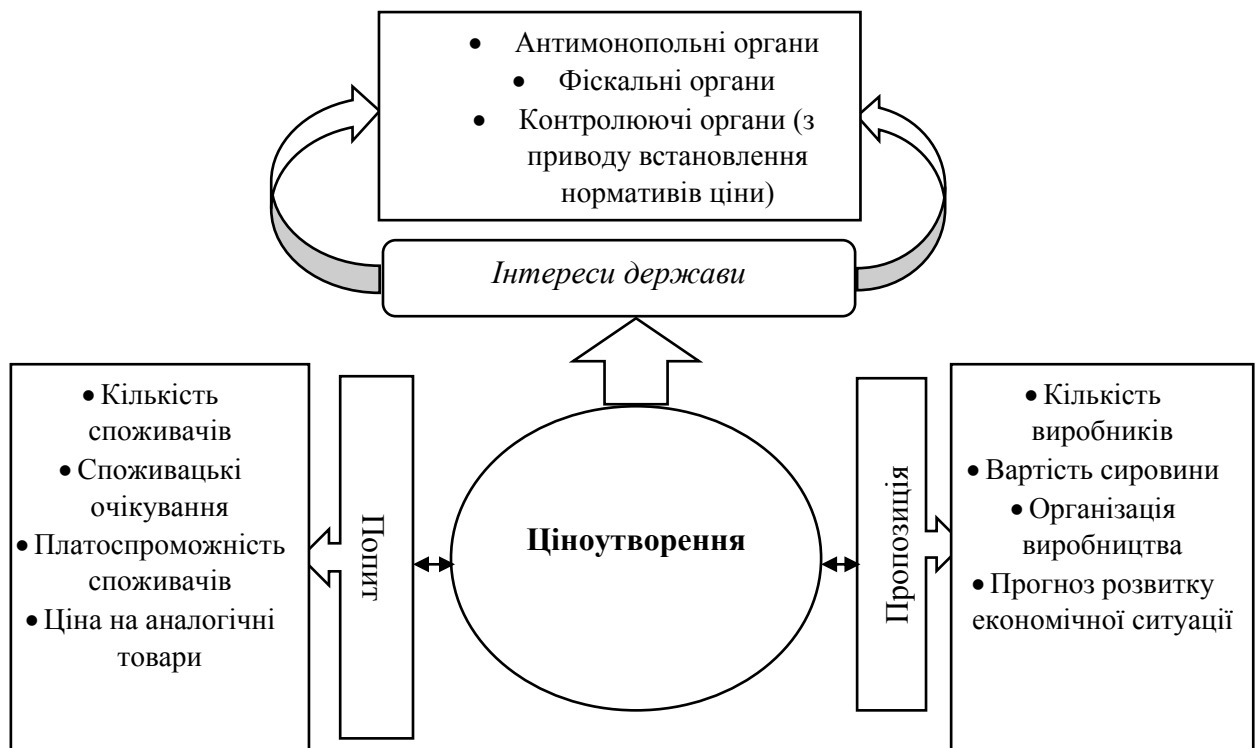

Рис. 1.4. Схема механізму ціноутворення в системі економічного механізму розвитку ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Попит – обсяг продукту, який споживачі бажають і спроможні купити на ринку за існуючою ціною та в певний проміжок часу. Іншими словами, попит – це платоспроможні потреби людей. Відповідно до закону попиту, чим вища ціна на продукт, тим меншу його кількість купуватимуть споживачі, і навпаки – чим нижча ціна продукту, тим більше його купуватимуть [45]. Отже, закон попиту відображає обернену залежність між

ціною продукту та величиною реального попиту на нього. Попит на ринку продукції скотарства формується під впливом демографічних, економічних, вартісних факторів, тобто він залежить від кількості населення, розподілу його доходів, якості і вартості товарів, товарного асортименту, реклами.

Пропозиція залежить від природних (клімат, родючість ґрунтів, рельєф), організаційно-економічних (розвиток інфраструктури ринку, форми організації виробництва, грошова та кредитно-податкова політика держави, взаємовідносини сільськогосподарських товаровиробників і переробних підприємств) і технологічних (догляд за тваринами, їх повноцінна годівля, технологія зберігання та переробки молочної сировини) факторів.

Якщо споживачі репрезентують попит, то продавці – пропозицію, тобто кількість товарів, яку виробник бажає та спроможний виробити і постачати для продажу на ринку за певною ціною впродовж визначеного проміжку часу. Звичайно, продавцеві вигідніше продавати свій товар, бо його виторг зростає. Між ціною та кількістю пропонованого продукту існує пряма залежність. Якщо ціна зростає, відповідно збільшується величина пропозиції. Цю пряму залежність між ціною та кількістю пропонованого продукту називають законом пропозиції [45].

Ринкова економіка реагує на зміни ринкових цін, які в свою чергу відчутно реагують на зміну попиту та пропозиції. Ціну, що встановлюється на ринку під впливом взаємодії попиту та пропозиції, називають ціною рівноваги або рівноважною ціною [166]. Точка перетину ринкових кривих попиту (D) та пропозиції (S) і визначає рівноважну ціну (рис. 1.5).

У точці перетину (E) величина попиту дорівнює величині пропозиції. Рівноважну кількість товару позначають через Q^* , а ціну рівноваги – через P^* . У точці Q^* ринок перебуває в стані рівноваги між двома протилежними силами – попитом і пропозицією. Саме тут плани купівлі і продажу збігаються, а ціна не змінюється, перебуваючи на рівні P^* . Отже, рівноважна ціна – це ціна за якої інтереси покупців та продавців збігаються: кількість

продукту, яку хочуть придбати покупці, дорівнює саме тій кількості продукту, яку бажають продати продавці.

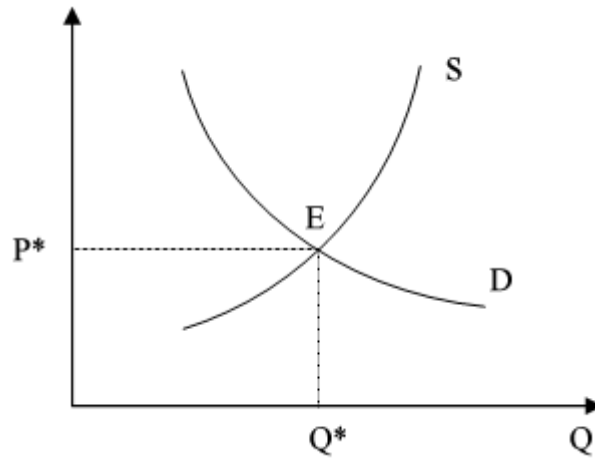

Рис. 1.5. Економічний механізм ринкової рівноваги

Джерело: відображено на основі джерела [202, с. 189]

Економічна література пропонує таку класифікацію ринків: за територіальною ознакою: місцевий (регіональний), національний, спільний (об'єднання країн), світовий (зовнішній); за товарними ознаками: ринок засобів виробництва, ринок продовольства, ринок нерухомості, землі, цінних паперів, ринок послуг, робочої сили, інформаційних систем тощо [45, с. 5].

Постійна зміна ринкової ситуації, нові складні проблеми, що виникають при проведенні перетворень, пошук шляхів інтеграції у світовий ринок вимагають подальших теоретичних і прикладних досліджень [145, с. 85]. Важливе значення має вивчення окремих продуктових ринків і особливостей їх розвитку. Так, вимагає розгляду проблема відсутності ефективно діючої інфраструктури ринку яловичини, недоліки ціноутворення тощо. Актуальним залишається пошук способів державної стимуляції виробництва яловичини, ефективної взаємодії усіх підприємств-учасників маркетингового ланцюга від виробника сировини до кінцевого споживача.

Розвиток ринку м'яса в Україні пов'язаний більшою чи меншою мірою із функціонуванням цілого комплексу різноманітних галузей та їх виробничих підсистем: тваринництвом (вирощування худоби і птиці), польовим і лукопасовищним кормовиробництвом, комбікормовою,

мікробіологічною, м'ясної промисловістю, торгівлею та громадським харчуванням [185]. Поряд із вирішенням проблеми забезпечення потреби населення у м'ясі та м'ясопродуктах, також надзвичайно актуальними залишаються питання переробки і збуту відходів промислової переробки супутніх виробництв: м'ясо-кісткового і кров'яного борошна, шкіряної, ендокринно-ферментної сировини та інших продуктів.

До основних факторів формування ринку яловичини належать: економічні – встановлення паритету цін, стабілізація і досягнення беззбиткового рівня виробництва яловичини, стимулювання платоспроможного попиту підприємств і населення на ринку яловичини, інвестиції, конкурентне середовище; організаційно-технологічні – модернізація технічного рівня виробництва і переробки яловичини, показників її якості, підвищення конкурентоздатності продукції, забезпечення товаровиробників матеріально-технічними засобами виробництва; кількість виробників, розміщення виробництва, інфраструктура ринку, спеціалізація і концентрація виробництва, державне регулювання ринку; екологічні – зниження шкідливого впливу аграрного виробництва і переробних підприємств, особливо це стосується великих за розмірами ферм і комплексів, екологічна безпека вирощеної яловичини і виготовленої з неї продукції тощо; природно-кліматичні – наявність необхідного агрокліматичного потенціалу, видів кормів, температурний режим та ін.; біологічні – тривалий цикл росту, хвороби тварин; соціально-культурні – освіта, рівень кваліфікації працівників, менталітет населення тощо [44, с.73].

Однією з головних особливостей функціонування ринку яловичини є те, що виробники не можуть швидко реагувати на зміну кон'юнктури, тобто в разі підвищення ціни на м'ясо не відбудеться швидкого зростання пропозиції, тому що потрібно більше часу з метою необхідного збільшення поголів'я великої рогатої худоби і підвищення її продуктивності. Особливе місце у формуванні ринкового механізму належить нормативно-правовим факторам, сюди відносяться закони, укази, постанови та ін., які у правовій

площині регламентують регулювання ринків аграрної продукції або їх окремих параметрів [176].

Теоретичне з'ясування сутнісних ознак ринку яловичини нероздільне від необхідності з'ясування базових історичних, організаційно-економічних умов його практичної реалізації, вимагаючи хоча б поверхневої діагностики можливого чи очікуваного потенціалу розвитку вітчизняного ринку яловичини.

В період пікового розвитку скотарства у 80-х рр. минулого століття в Україні на душу населення було вироблено 84 кг м'яса в забійній вазі – на нашу думку, це був історично максимально можливий – фактичний і потенційний – результат реалізації функціональної спроможності тогочасного економічного механізму виробничо-розподільчих відносин у досліджуваній сфері за умов радянської економіки, котрий, до речі, до цих пір залишається недосяжний. У зв'язку з цим виникає теоретико-практичне питання, що представляє певний дослідницький інтерес: яким чином необхідно вдосконалити діючий механізм економічного розвитку українського ринку яловичини, що забезпечив би вищу економічну ефективність і конкурентоспроможність продукції галузі не лише у порівнянні з давно минулим, а й за умов економічної лібералізації та євроінтеграційних викликів сучасності.

Збільшення виробництва і поліпшення якості яловичини, ефективне функціонування економічного механізму досліджуваного ринку неможливе без забезпечення свого базового розвитку – спеціалізованого м'ясного скотарства. Створення галузі спеціалізованого м'ясного скотарства дає змогу не тільки збільшити виробництво яловичини, а й регулювати її безперебійне постачання населенню протягом року. Проте в господарствах України частка тварин спеціалізованих м'ясних порід і типів становить лише 0,2% загальної кількості великої рогатої худоби. В організації та веденні цієї галузі беруть участь велика кількість господарств усіх форм власності.

Організаційні умови реалізації функціонального завдання економічного механізму будь-якого ринку з боку пропозиції продукції характеризуються сукупністю підприємств, виробників продукції, а також інших організацій і установ, кількість, структура та організаційно-правова форма діяльності яких є динамічними величинами і протягом часу можуть змінюватись [92, с. 121].

Саморегулювання ринку як спосіб управління економікою було властиве для епохи вільної конкуренції [204, с. 11]. У другій половині ХІХ ст. у зв'язку з появою монополій, а пізніше – на рубежі ХХ ст., коли прискорився розвиток монополістичних інституцій, зрощування промислового і банківського капіталів, з'явилася об'єктивна необхідність у втручанні держави у формування структури і пропорції відтворення. Класична вільна ринкова економіка вичерпала себе в період кризи 30-х років минулого століття. Було визнано, що необхідні додаткові регулятори ринку, а функція регулювання має бути закріплена за державою.

Обґрунтування необхідності державного впливу на економіку було зроблене англійським економістом Дж.М. Кейнсом. У 1936 р. він опублікував працю «Загальна теорія зайнятості, проценту і грошей», у якій розкрив суперечності між виробництвом і споживанням, а також проблеми реалізації, які мали місце в післякризовий період розвитку країн із ринковою економікою. Кейнс стверджує, що система ринкових економічних відносин не є абсолютно досконалою і такою, що саморегулюється, а тому забезпечити максимальну зайнятість і економічне зростання можна тільки активним втручанням держави в економіку [6, с. 39]. Його основна рекомендація урядові, яка свого часу усіх вразила, полягала у тому, що держава повинна збільшити державні видатки з метою стимулювання економічного зростання і зниження рівня безробіття.

Ринок яловичини є особливим видом ринку у національній економіці. Особливості викликані насамперед тим, що коров'яче молоко і жива худоба та яловичина є принципово різними ринковими продуктами як з погляду споживчої, так і з погляду організаційної характеристики. Його цілісність і

єдність забезпечується лише завдяки економічному механізму та полягає у нерозривності процесу виробництва цих продуктів. Однак канали їх надходження на ринок від виробника до споживача зовсім різні.

Ринок продуктів скотарства відрізняється від інших ринків певними особливостями. Він представлений товарами першої необхідності, які задовольняють передусім фізіологічну потребу людей у харчуванні. Якість продукції та безпечність її споживання залежить не лише від якості сировини і технології виробництва, а й від умов та строків зберігання і реалізації продукції. Виробництво великих обсягів сезонної продукції та продукції, що швидко псується, впливає на процес кооперації та інтеграції сфери виробництва, переробки, реалізації продукції скотарства. Характер споживання продуктів харчування більше пов'язаний зі специфікою кліматично-географічних умов регіону та національними традиціями населення порівняно з продукцією інших ринків. Обсяг споживання молочно-м'ясних продуктів обмежується фізіологічними можливостями людини, а також пов'язаний із встановленими нормативами раціонального харчування та культурою споживання суспільства [134, с. 85]. Граничні величини споживання пов'язані з фізіологічними, історичними, національними, територіальними та кліматичними особливостями. Тому при насиченості ринку продукцією скотарства зростання доходів не впливає на збільшення попиту, що призводить до скорочення витрат на харчування і зростання попиту на непродовольчі товари.

Для економічного механізму ринку аграрної продукції, у тому числі ринку яловичини, характерна нееластичність попиту за ціновими та неціновими детермінантами. Попит на продовольчі товари не може зростати під дією конкурентних ринкових сил до рівня зростаючої пропозиції. Така ситуація характерна для країн, де самозабезпеченість продовольчими продуктами досягла рівня потреби в них. Цінова еластичність попиту вимірюється коефіцієнтом еластичності попиту за ціною. Коефіцієнт еластичності попиту за ціною вказує, на процентну зміну обсягу попиту при

зміні ціни продукції на 1%. Попит вважають еластичним тоді, коли показник еластичності більше одиниці (це означає, що попит зростає або падає швидше за ціну), і нееластичним, коли показник еластичності менше одиниці, тобто попит зростає (падає) повільніше, ніж змінюються ціни.

Економічний механізм функціонування ринку яловичини включає сукупність економічних стимулів (державні економічні стимули виробництва й матеріальні стимули праці) та важелів (фінансування, умови реалізації даної продукції, виробничо-технічне обслуговування сільськогосподарських підприємств, умови господарювання, собівартість продукції, рентабельність виробництва тощо). В ході даного процесу відбувається певне формування цілісної системи відносин із іншими суб'єктами ринку. Подальший розвиток економічного механізму ринку яловичини залежатиме від того, наскільки швидко керуючий орган буде здатний нівелювати негативні та активізувати спонукаючі чинники впливу на діяльність ринку.

Узагальнюючи підходи вітчизняних науковців стосовно нашого предмету дослідження [6, 17, 26, 29, 35, 47, 63, 96, 126, 129, 149, 182, 191, 193], можна стверджувати, економічний механізм ринку яловичини – це система функціонування раціонально визначеної за певних базисних умов сукупності економічних методів, інструментів та важелів на основі врахування дії об'єктивних економічних законів і закономірностей, що спрямовують діяльність товаровиробників яловичини, посередників і споживачів продукції у певному напрямі, тобто забезпечують практичну реалізацію економічних відносин, спонукаючи учасників ринку до досягнення встановлених цілей (рис. 1.6). Завданням економічного механізму ринку яловичини є створення середовища для досягнення стратегічної мети – задоволення економічних інтересів агентів ринку та продовольчої безпеки держави.

Як видно з рис. 1.6, умовами реалізації економічного механізму розвитку ринку яловичини є взаємодія ринкового та державного регулювання попиту та пропозиції на готову продукцію і рівня платоспроможності

населення тощо. Поряд з цим таке регулювання має доповнюватися державним контролем національної економіки, управлінням з боку органів влади із урахуванням реакції учасників ринкового процесу.

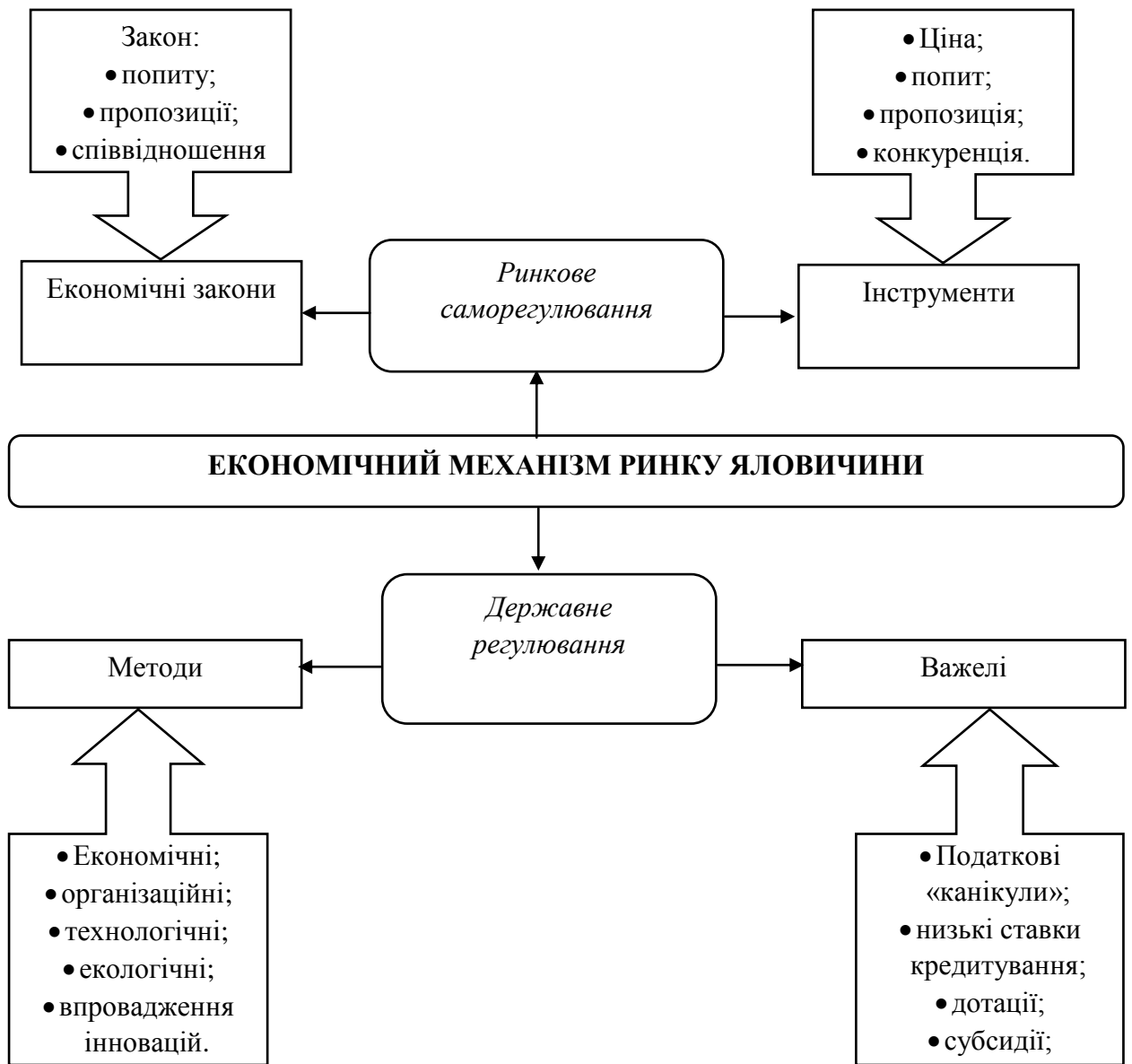

Рис.1.6. Схема умов реалізації економічного механізму ринку яловичини в Україні

Джерело: власна розробка автора

На нашу думку, економічний механізм розвитку ринку яловичини слід розглядати у трьох площинах: макро-, мезо- та на мікрорівні. На макрорівні функціонує загальнодержавний ринок продукції скотарства. Особливістю такого механізму є активне регулювання державою за допомогою наступних важелів впливу:

- розробка і реалізація загальнодержавної аграрної політики, спрямованої на створення умов для ефективної діяльності господарюючих суб'єктів на ринку;

- створення відповідної законодавчої бази, налагодження механізму взаємозв'язків між суб'єктами ринку, а також забезпечення прозорих ринкових відносин.

До мезорівня потрібно віднести сукупність механізмів, які застосовують для ефективного формування і функціонування продуктового підкомплексу АПК:

- розробку, а також впровадження програм розвитку регіону;
- формування ринкової інфраструктури заготівлі і збуту продукції великої рогатої худоби;
- дослідження відповідних природно-кліматичних зон та ресурсного потенціалу умов регіону.

На мікрорівні економічний механізм розвитку ринку яловичини виступає як механізм окремого суб'єкта господарювання. Даний механізм створюється самими суб'єктами, але його функціонування і розвиток також залежить від зв'язків із державою. До таких відносять:

- формування економічної політики окремого суб'єкта господарювання, в якій визначені стратегічні цілі та довгострокові перспективи;
- розробка дієвого механізму для досягнення встановлених цілей;

Основними умовами розвитку ринку яловичини є економічна свобода його суб'єктів, досконале ринкове законодавство, забезпечення рівноправності учасників ринкового процесу. На ринку продукції м'ясного скотарства в однакових економічних умовах повинні знаходитися як виробники, так і споживачі та посередники між ними. За таких умов повинна різко зрости роль держави у формуванні економічного механізму ринкових відносин, інфраструктури та підтриманні стабільності ринкової кон'юнктури на основі інноваційної моделі розвитку ринку яловичини.

Тому проблема розробки економічного механізму розвитку ринку яловичини полягає у виборі ефективного напрямку спеціалізації скотарства відповідно до потреб населення в м'ясі і молоці, та встановлення оптимальних пропорцій між м'ясним, а також молочним скотарством.

Отже, економічний механізм функціонування та розвитку ринку яловичини пов'язаний із діяльністю суб'єктів господарювання, які визначають своє місце на цьому ж ринку і активно взаємодіють із зовнішнім середовищем. Методи і важелі регулювання ринку не можуть бути вичерпними, оскільки динамічність змін сучасної національної економіки, нові виклики та проблеми змушують суб'єктів управління знаходити нові форми впливу. Слід зазначити, що поряд із державними дотаціями можуть мати місце державні інвестиції в аграрний сектор для фінансування цільових програм розвитку ринку яловичини. Якщо державні економічні регулятори нівелюють проблеми ціни, то агропромислове виробництво стане інвестиційно привабливим.

1.2. Методичні аспекти дослідження розвитку ринку яловичини

Методичні аспекти дослідження ринку яловичини і його розвитку включають загалом вивчення та прогнозування кон'юнктури, розрахунок місткості, визначення прогнозних показників збуту продукції, аналіз поведінки споживачів і конкурентів, а також конкурентного середовища загалом. Дослідження ринку повинно здійснюватися згідно принципів комплексності та системності. Дотримання цих принципів передбачає необхідність вивчення усіх явищ і процесів, що відбуваються на ринку, у всій повноті, взаємозв'язку та розвитку. Враховуючи до того ж, що ринок має складну структуру, у ході дослідження необхідно здійснювати ретельний аналіз об'єкта і предмета дослідження, виділяючи структурні складові, визначаючи ієрархічні зв'язки та взаємозалежність процесів і явищ.

Зміст дослідження ринку зводиться до якісно-кількісного аналізу для отримання інформації щодо потенціалу, місткості, кон'юнктури ринку, стану конкурентної ситуації, цінових тенденцій. Предметом ринкового дослідження є закономірності та процеси розвитку ринку й чинники, які на нього впливають. В процесі дослідження функціонування ринку яловичини потрібно застосувати спеціальний аналіз узгодженості між собою економічних та адміністративних методів регулювання їх діяльності для виявлення стримуючих чинників [211]. Такий аналіз дозволяє обґрунтувати заходи, спрямовані на ефективне функціонування суб'єктів ринку, а також регулювання обсягів поставок продукції на ринок, її конкурентоспроможності, розробки пропозицій щодо вдосконалення каналів реалізації яловичини.

Сучасна методологія дослідження – це цілісна система методів, теоретичним вираженням якої виступає сукупність економічних категорій та законів, які отримані на основі фундаментального і комплексного використання діалектичного методу при оцінці економічного об'єкта.

Характеристика ринкової ситуації включає: ступінь збалансованості ринку (попиту та пропозиції); тенденції його розвитку; силу і розмах конкурентної боротьби; масштаби ринкових операцій і ступінь ділової активності; рівень комерційного ризику; положення ринку в певній точці економічного або сезонного циклу [19, с. 19]. Кон'юнктура ринку, або конкретна ситуація, що склалася на ринку під впливом сукупності чинників і умов, є комплексною характеристикою ринкових процесів і явищ [74, с. 38]. Вивчення кон'юнктури на макрорівні – основний чинник для визначення і формування ефективної державної економічної і соціальної політики, податкових механізмів, розробки відповідних законів і нормативних актів регулювання ринку яловичини.

Дослідження ринку яловичини в Україні вимагає використання відповідної методологічної і методичної бази, яка дозволила б проводити достовірний аналіз поточної ситуації, кон'юнктури, вимірювати вплив

окремих факторів функціонування ринку і здійснювати на основі цього прогнозування та регулювання його розвитку за допомогою системи методів дослідження (рис. 1.7).

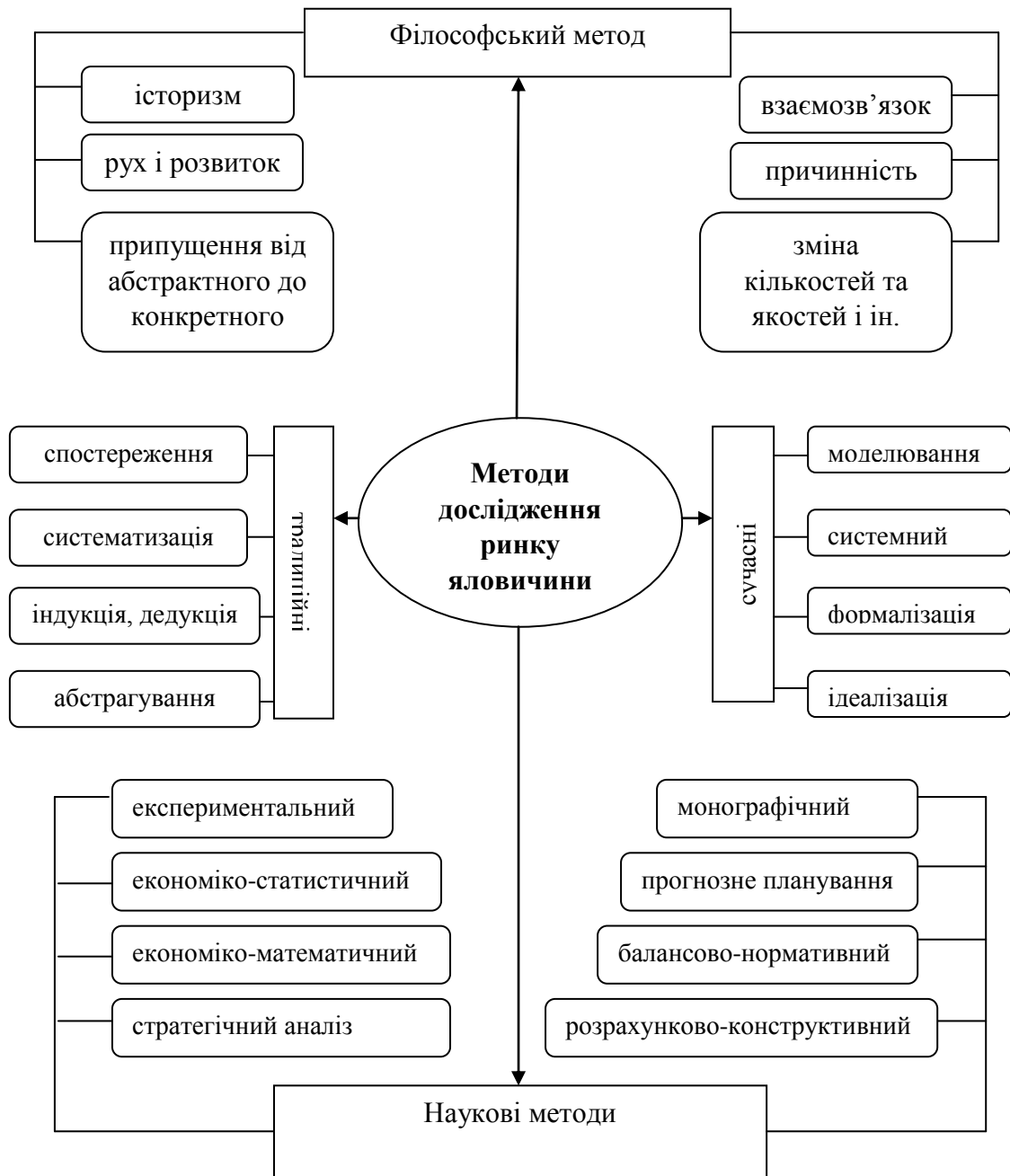

Рис. 1.7. Комплексна система методів дослідження розвитку ринку яловичини

Джерело: розроблено на основі [20; 34; 47; 49]

Головна мета вивчення ринку яловичини полягає в оцінці стану ринку на певний момент або за якийсь період, виявленні основних його закономірностей і тенденцій, визначені перспектив його подальшого

розвитку. Основне завдання при цьому – визначити характер і ступінь збалансованості ринку, в першу чергу співвідношення попиту і пропозиції яловичини. Суть зрівноважуючої функції ринкового механізму переважно виявляється в прагненні попиту і пропозиції до збалансування – ринкової рівноваги. Проте цей процес має схоластичний, вірогіднісний характер і відбувається під постійним впливом безлічі суперечливих чинників. Аналіз можливих диспропорцій попиту і пропозиції яловичини попереджає про зміну ринкової ситуації. При оцінці динамічних параметрів, використовують аналіз продуктивності великої рогатої худоби, він відображується показниками виходу продукції у розрахунку на одну голову. До них належать: надій молока на одну корову, приріст одної голови тварин.

Вивчення кон'юнктури ринку може бути як загальним, інтегрованим, так і спеціальним, тобто диференційованим за локальними ринками. Кон'юнктура ринку яловичини є складовим елементом загальної економічної кон'юнктури ринку м'яса. Дослідження кон'юнктури будь-якого ринку без урахування його зв'язків з іншими ринками і без аналізу загальних економічних процесів неможливе. Ступінь впливу зміни кон'юнктури на одному з м'ясних ринків (або в якійсь країні) на кон'юнктуру інших м'ясних ринків (або країн) буває різною. Необхідно аналізувати зміни економічної кон'юнктури на різних ринках з урахуванням принципу системності. Дослідження кон'юнктури ринку яловичини повинне здійснюватися в певній послідовності. В першу чергу розглядаються основні риси і особливості ринку. Вивчення цього процесу дасть змогу ефективніше використовувати товарні ресурси на ринку яловичини для максимізації прибутку і оптимізації витрат, які пов'язані з виробництвом продукції.

При такому аналізі має відтворюватися стан попиту та пропозиції товару на зовнішньому і внутрішньому ринках, їх співвідношення, тому що саме воно вказує на ступінь перенасиченості чи дефіцитності ринку. Для вибору механізму регулювання ситуації на ринку яловичини, особливо важливим є знання того, в якому напрямі відбулось порушення рівноваги.

На наступному етапі відбувається збір і накопичення інформації, тобто економічних показників і окремих фактів, які характеризують стан ринку яловичини [67, с. 234]. Після з'ясування основних рис досліджуваного ринку, збору інформації про його стан, узагальнений алгоритм дослідження ефективності функціонування економічного механізму ринку яловичини може бути представлений таким чином (рис. 1.8.).

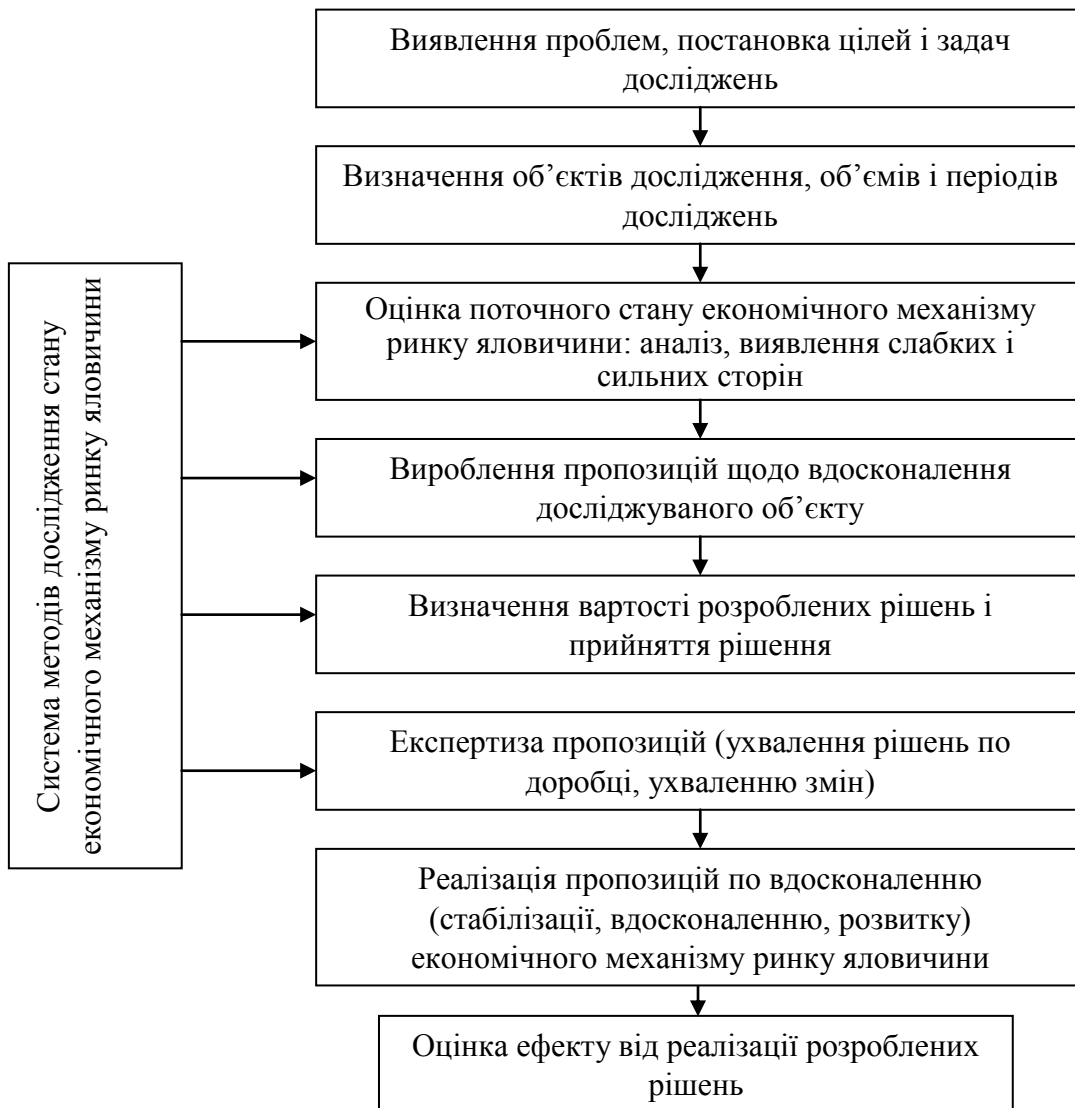

Рис. 1.8. Алгоритм дослідження ефективності функціонування економічного механізму розвитку ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Кількісні та якісні оцінки характеризуються показниками та їх параметрами, що відбуваються на ринку яловичини, а також вказують на динамічні співвідношення між учасниками ринку з боку формування ресурсів на ньому. Їх аналіз дає змогу встановити межу між показниками із

метою якісного та кількісного оцінювання ринку яловичини. У такому випадку важливо конкретизувати, якою повинна бути схема показників необхідних для його всебічної оцінки. Нами пропонується використання наступної системи динамічних показників розвитку ринку яловичини (рис. 1.9).

Рис. 1.9. Показники комплексної оцінки функціонування економічного механізму ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Наведені показники на рис. 1.9 характеризують комплексні переваги і слабкі сторони ринку яловичини. Використання запропонованих показників створює обґрунтовану оцінку для порівняння ринку яловичини різних областей і України в цілому. Показники характеризують ефективність ринку яловичини та дають змогу оцінити привабливість продукції для споживачів. На нашу думку, така кількість показників є достатньою для оцінювання ринку яловичини різних регіонів, оскільки вони відображають основні

аспекти діяльності сільськогосподарських підприємств: виробничу діяльність; матеріально-технічну базу; ресурсну забезпеченість, стан ринку; інвестиційну привабливість.

Проте в основі якісних оцінок, як правило, лежать кількісні характеристики основних ринкових процесів. Якісні оцінки виводяться як за допомогою експертного моделювання, так і візуальної оцінки цифрового матеріалу. Не можна не відзначити, що оцінки такого роду дуже часто є суб'єктивні та мають розмиті межі. У якості інструментів вимірювання тенденцій розвитку і оцінки кон'юнктури ринку яловичини слід використовувати різноманітні кон'юнктурні показники чи індикатори: ціни, об'єми виробництва, продажу, експорту, імпорту, товарні запаси, показники ділової активності тощо, а також специфічні якісні та атрибутивні кон'юнктурні оцінки, які базуються на досвіді та думках фахівців. В ролі індикаторів кон'юнктури, залежно від цілей аналізу, особливостей розвитку ринку, виступають як абсолютні, так і відносні величини [120, с. 48].

Аналіз зовнішньоекономічної діяльності здійснюється через визначення зовнішньоекономічного обороту країни. Останній розраховується як сума вартості експорту та імпорту яловичини у цьому виді діяльності. Такий показник дає змогу охарактеризувати обсяг зовнішньої торгівлі, яка здійснюється на ринку яловичини. Важливо чітко визначити, скільки продукції необхідно залишити для внутрішніх потреб вітчизняних споживачів, а скільки можливо експортувати на світовий ринок. За допомогою вищої експортної вартості яловичини можна зменшити внутрішню ціну даного виду м'яса – це стимулюватиме споживачів і дасть змогу ефективно розвиватися середнім та малим підприємствам, що працюють на ринку.

Для визначення експортного потенціалу ринку яловичини, ми пропонуємо розрахувати коефіцієнт чистого експортного потенціалу ринку яловичини, який розраховується за формулою:

$$K_{екс} = \frac{E - I}{ЗТО} \rightarrow \max \quad (1.1)$$

де, $K_{екс}$ – коефіцієнт чистого експортного потенціалу;

E – експорт яловичини;

I – імпорт яловичини;

$ЗТО$ – зовнішньоторговельний оборот України яловичини.

З метою удосконалення методики дослідження ринку яловичини нами пропонується використання інтегрального індикатора його конкурентоспроможності – він стане базовим показником для визначення напрямків розвитку ринку яловичини, а також сприятиме поліпшенню його економічного оцінювання при виробленні стратегій, які б впливали на формування здорової конкуренції, що є однією з рушійних сил поступу вітчизняної аграрної економіки.

В основу інтегрального індикатора покладено наступні складові елементи:

1. Обсяг ринку яловичини. У масштабах всієї країни або області, такі дані можна отримати на основі структурних характеристик. При цьому потрібно врахувати наступні показники: виробництво продукції, обсяг експорту і імпорту, залишки на складах. Розрахунки здійснюються на основі даних органів державної служби статистики.

2. Ємність ринку яловичини. Існує декілька методів розрахунку ємності ринку:

- метод видимого споживання:

$$Є = V + I - N + CO \quad (1.2)$$

де $Є$ – ємність ринку; V – обсяг внутрішнього виробництва; I – імпорт продукції в досліджувану територію; N – експорт з території; CO – складські залишки минулого періоду.

- метод середньої норми споживання:

$$Є = H \wedge Ч_{зар} \quad (1.3)$$

де H – річна норма споживання товару на одного жителя (середньодушовий); $Ч_{заг}$ – загальна чисельність населення або чисельність споживачів.

- метод приведення продажів:

$$E = E_0 \cdot K_1 \cdot K_2 \cdot \dots \cdot K_n \quad (1.4)$$

де E_0 – відома ємність одного з обласних ринків; K – коефіцієнти приведення продажів.

Для більш точного визначення ємності ринку яловичини, потрібно порівняти дані методів розрахунку даного показника.

3. Співвідношення попиту і пропозиції на ринку яловичини. Такий показник визначається за формулами еластичності попиту і пропозиції:

- еластичність пропозиції:

$$K_m = \frac{G}{F} \quad (1.5)$$

де, K_m – коефіцієнт еластичності пропозиції, G – відсоток зміни кількості пропонованої продукції, F – відсоток зміни ціни.

- еластичність попиту:

$$K_0 = \frac{Q}{P} \quad (1.6)$$

де, K_0 – коефіцієнт еластичності попиту, Q – відсоток зміни кількості продажів, P – відсоток зміни ціни.

4. Середня чисельність великої рогатої худоби за рік. Розраховується методом середнього арифметичного з кількості тварин на початок і кінець року.

5. Фактичне споживання яловичини на 1 особу. Розраховується як відношення фонду споживання до загальної чисельності населення області.

6. Обсяг реалізації яловичини. Сума даних по реалізації сільськогосподарськими підприємствами і господарствами населення.

7. Інфраструктурне забезпечення ринку яловичини. Передбачає вивчення елементів, які формують умови для ведення господарської діяльності.

8. Наявний дохід у розрахунку на 1 особу. Це максимальна сума коштів, що використовуються домашніми господарствами на придбання певних благ. Для того, щоб визначити цей показник, потрібно використати дані про заробітну плату, прибуток, змішаний дохід, соціальні допомоги та інші доходи.

9. Державна підтримка розвитку ринку яловичини закладена у кошторисі державного бюджету України на поточний рік.

В період розвитку ринкових відносин, суть і практика ведення сільськогосподарської діяльності виробила багато спеціальних методів та механізмів, що забезпечують певний захист суб'єктів господарювання від нестабільної для них кон'юнктури ринку.

Методичні аспекти дослідження ринку яловичини в Україні ґрунтуються на врахуванні принципів, спільних для усього процесу становлення ефективного агропродовольчого ринку в країні:

- оптимального поєднання макроекономічного регулювання і мікроекономічного саморегулювання;
- підходу до ринку як до цілісності, який функціонує в умовах використання механізмів дії економічних законів – попиту, пропозиції, конкуренції, граничної корисності, економічної рівноваги;
- підвищення економічної ефективності виробництва продукції;
- здійснення державного регулювання шляхом інвестиційної політики, дотаційного механізму, регулювання банківських ставок за кредити, податкової політики, формування нормативно-правової бази;
- ефективного ціноутворення, завдяки чому визначається суспільна корисність і споживна вартість товару;
- соціальної спрямованості – забезпечення позитивних соціальних зрушень в доходах і рівні споживання продукції населенням.

Методичні аспекти дослідження ефективності ринку яловичини полягають в обґрунтованому аналізі динамічних параметрів та показників з урахуванням особливостей і специфіки функціонування галузі. У перехідний період від централізованої планової до ринкової економіки доводиться оперувати більш натуральними показниками використання ресурсів і виходу продукції, оскільки в умовах нестабільної фінансової системи та інфляційних процесів, що відбуваються в державі, вартісні показники постійно змінюються [28, с. 99; 197, с. 10].

Кожна економічна категорія має свої принципи, які досліджуються і забезпечують її розвиток [181, с. 6]. Економічний механізм розвитку ринку яловичини повинен відповідати таким принципам:

- цілісності ринку як окремого сегмента АПК;
- інноваційності та запровадження прогресивних технологій;
- збалансованості функціонування ринку;
- урегульованості та саморегулювання, що дасть змогу підвищити ефективність кінцевих результатів;
- рівності при розподілі ресурсів;
- прозорості, що забезпечить доступ до ринкової інформації;
- інтересів усіх суб'єктів ринку;
- «здорової» конкуренції.

Розвиток ринку яловичини виступає як фактор інтенсифікації сільського господарства. Від стану і рівня розвитку галузі залежить постачання населення продуктами харчування, на даний момент потрібно довести фонд споживання яловичини до рекомендованої раціонально обґрунтованої норми у розмірі 32-36 кг на одну особу [2, с. 108]. Методичні аспекти повинні відбивати основні етапи розвитку економічного механізму ринку яловичини, вказуючи на взаємозв'язки між суб'єктами ринку для задоволення їхніх потреб та інтересів держави у цілому. Методологія дослідження ефективності функціонування ринку яловичини повинна розроблятися з урахуванням загальних закономірностей та принципів

розвитку агропромислового комплексу в ринкових умовах господарювання, базуючись на таких теоретико-методологічних положеннях:

- ринок яловичини є цілісна окрема система, яка функціонує за допомогою різних типів економічних зв'язків;
- ринок яловичини функціонує під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього середовища;
- внутрішнє середовище обумовлює ефективність функціонування економічного механізму ринку яловичини та організацію системи;
- зовнішнє – впливає на економічний механізм розвитку ринку яловичини, а також інтеграцію даної системи із внутрішніми системами та іншими державами в цілому;
- ефективна дія чинників внутрішнього і зовнішнього середовища створює умови для розвитку економічного механізму ринку;
- ефективність функціонування та розвиток ринку залежить від збалансованого правового поля та правильної системи управління.

Методичні аспекти дослідження ринку яловичини, його оцінка, а також перспективний розвиток, що базуються на цьому, розроблені на таких засадах:

- вивченні господарської діяльності ринку здійснене на комплексному аналізі особливостей розвитку з врахуванням місцевих умов розвитку країни;
- дослідженні ефективності діяльності суб'єктів господарювання відбувається в специфічних умовах ринкового середовища;
- вивченні та оцінці економічного механізму історичного функціонування ринків яловичини в різних країнах світу, а їх досвід слугує фундаментом для подальших досліджень і розробки нового економічного механізму, що включає аналіз минулої, сучасної та перспективної інноваційної системи на основі еволюційного розвитку;
- ефективності розвитку і функціонування економічного механізму ринку яловичини обґрунтовано на загальних принципах державного

регулювання та ринкового саморегулювання з метою виходу українських товаровиробників на світові ринки.

Багато вітчизняних вчених, зокрема такі як С.П. Азізов [5], В.І. Бойко [15], П.П. Борщевський [18], А.С. Гальчинський [30], поділяють думку про те, що системний підхід, яким керуються провідні підприємства ЄС, може бути взятий до уваги і використаний у процесі функціонування та розвитку ринку яловичини в Україні. Такий методичний підхід дасть змогу аналізувати процес функціонування ринку в оперативному і перспективному порядку і оцінити досягнутий рівень розвитку, виявити проблемні аспекти в діяльності сільгоспвиробників у процесі їхньої діяльності. Наприклад, у США підприємства використовують деякі показники розрахунку рівня ефективності виробництва: порівнюють фактично досягнутий рівень із запланованим; досягнутий рівень з минулим періодом; досягнутий рівень з показниками світових виробників, місце ринку у галузі сільського господарства [15, с. 146]. Звідси можна зробити висновок, що правильна інтерпретація і застосування даних показників допоможе всебічно оцінити рівень розвитку ринку яловичини. Це все, з одного боку, є базисом для розробки деяких рекомендацій, а з іншого – сприяє створенню такого економічного механізму, який дасть поштовх до відкриття нового інструментарію вдосконалення функціонування ринку яловичини.

Загальним показником ефективності ведення будь-якого бізнесу в країнах з ринковою економікою є рентабельність [56, с. 63].

$$P = \frac{\Pi \times 100}{B_v} \quad (1.7)$$

де Π – валовий прибуток від реалізації продукції; B_v – виробничі витрати на реалізовану продукцію (виробнича собівартість).

Даний показник став орієнтиром ефективності ведення бізнесу.

Основою для дослідження функціонування і розвитку економічного механізму ринку яловичини є використання системного підходу. Такий підхід, як твердять П.С. Березівський [13] і Р.О. Петренко [140], – це повне

дослідження ринкового середовища як єдиного цілого з врахуванням усіх економічних процесів та інших процесів суспільного життя, що впливають на національну економіку загалом. Нами пропонується для проведення системного аналізу розвитку ринку яловичини така послідовність дій (рис.1.10).

Рис. 1.10. Послідовність аналітичних дій при системному дослідженні розвитку ринку яловичини

Джерело: розроблено на основі [34;50;62;71]

Головна цінність такого алгоритму системного аналізу полягає в тому, що у процесі дослідження створюють логічну схему, яка показує внутрішні зв'язки чинників макро- і мікросередовища (таких як чисельність, міграція і доходи населення, а також діяльність конкурентів, постачальників, посередників) та відкриває багато можливостей для використання економіко-математичних методів з використанням обчислювальної комп'ютерної техніки.

Методичною основою за умов державного регулювання цін є обґрунтування раціонального використання сукупності адміністративних та

економічних інструментів впливу на ринкове середовище (рис. 1.11). За рахунок цього вплив на ринок повинен здійснюватися із застосуванням ринкових інструментів і за цими позиціями, а вказане регулювання можна розглядати як гарантію того, що ринковий економічний механізм буде функціонувати на належному рівні, забезпечуючи інтереси усіх учасників ринку.

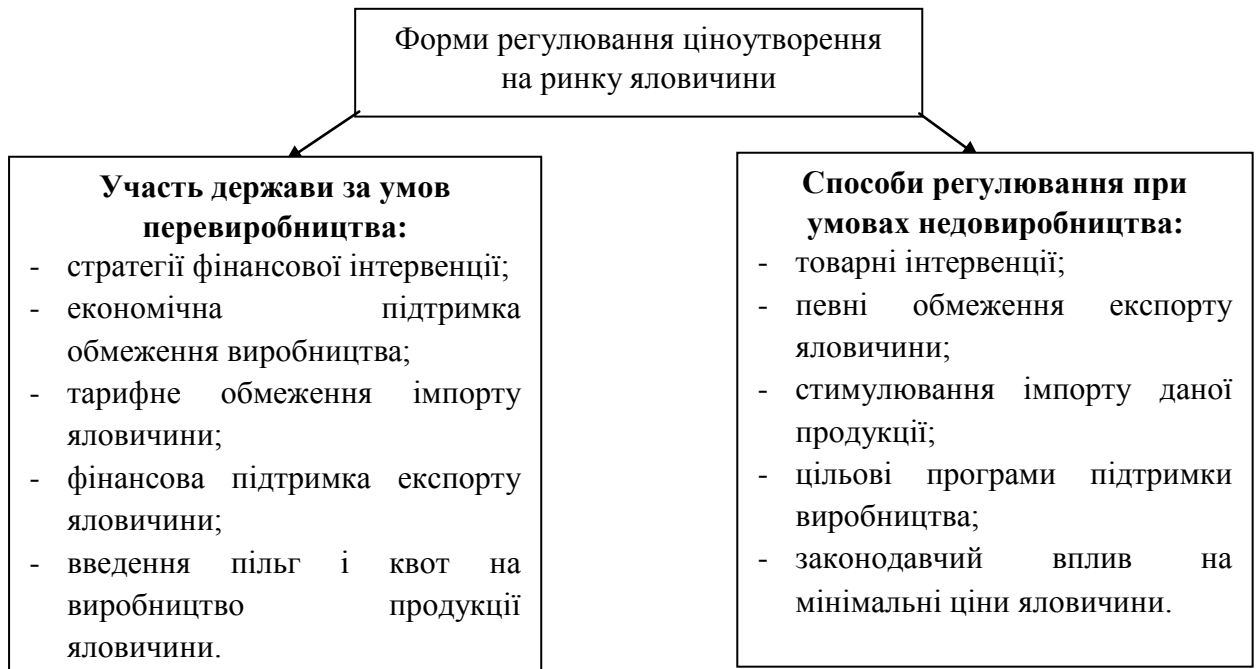

Рис. 1.11. Способи впливу на ціноутворення на ринку яловичини

Джерело: розроблено на основі [82, с. 102; 179]

Сукупність методичних засад розвитку економічного механізму ринку яловичини в аспекті державного регулювання повинна бути спрямованою на:

- державну підтримку відновлення поголів'я великої рогатої худоби, створення умов для подальшого розвитку і функціонування ринку;
- впровадження чітких державних цільових програм розвитку м'ясного скотарства;
- вдосконалення правового регулювання ринку, зокрема бюджетної, податкової, фінансової політики;
- створення механізму страхування ризиків;
- встановлення чітких економічних відносин між усіма учасниками ринку та забезпечення агропродовольчої безпеки держави.

Досліджуючи методичне обґрунтування процесу товарообігу та маркетингу на ринку яловичини, слід визначити беззаперечні особливості його становлення. Нині актуальною проблемою наукового дослідження є функціонально-інституціональний підхід до характеристики маркетингу як економічного процесу розвитку ринку яловичини [144, с. 95]. Умови, які вимагають вивчення маркетингових особливостей ринку яловичини, можна умовно розділити на обмежуючо-стимулюючі та адаптуючі.

Методичний маркетинговий підхід дає змогу здійснити оцінку, пояснення, моделювання та прогноз процесів і явищ ринку яловичини, а також власної торгово-збутової сільськогосподарської діяльності підприємств за допомогою статистичних, економетричних та інших методів дослідження [51, с. 125; 40, с. 63]. За цих аспектів сформована концепція продажу буде не в стані задовольняти потреби високого рівня конкуренції з боку попиту і пропозиції. Тому на зміну концепції продажу потрібно вводити концепцію маркетингу. Адаптуючі ознаки маркетингу визначають реалізацію його специфічних методико-організаційних умов. Згідно методики маркетингових досліджень потрібно вивчати структуру каналів збуту в напрямі зменшення питомої ваги закупівель підприємствами м'ясної промисловості.

Економічний механізм розвитку маркетингу на ринку яловичини здатний забезпечити втілення ефективних змін у структурі асортименту продукції, підвищення її якості до європейських стандартів, використання ефективних комунікаційних засобів продажу та просування продукції. Вказані цільові засади вирішення проблеми відродження українського ринку яловичини обов'язково повинна взяти на себе держава, тому що йдеться про забезпечення агропродовольчої безпеки країни шляхом розвитку конкурентоспроможного виробництва продукції великої рогатої худоби та нарощування її експортного потенціалу на основі формування ефективної цінової, фінансово-кредитної і бюджетної політики.

Враховуючи це, можна виділити чинники, що визначають розвиток маркетингу на ринку яловичини (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Чинники маркетингового середовища розвитку ринку яловичини

Середовище чинників			
Макросередовище		Мікросередовище	
Чинник			
Природний	Збільшення продукції яловичини залежить від розвитку кормової бази	Конкуренто-спроможний	Загострення конкуренції призведе до тенденцій укрупнення виробників
Законодавчий	Можливість врахування інтересів виробників, антимонопольне регулювання, державна підтримка	Посередницький	Вплив посередників є визначальним, оскільки вони реалізують продукцію кінцевим споживачам
Соціально – культурний	Зменшення обсягів споживання частково спричинене зменшенням обсягів виробництва, що викликало зміни у культурі споживання	Споживацький	Залежно від попиту потрібно реалізовувати продукцію Географічна ознака
Економічний	Зменшення виробництва, інфляційні процеси, залежність цін від європейських, зниження купівельної спроможності	Постачальницький	Вплив постачальників відбивається на діяльності виробників шляхом встановлення цін на ресурси
Інноваційний	Можливість впровадження прогресивних технологій, інвестиції	-	-

Джерело: визначено на основі [126; 144;158]

В умовах ринкових відносин аналіз підприємницької діяльності стає важливим напрямком у процесі розвитку національної економіки [43]. Цей напрямок потрібно використовувати стосовно ринку яловичини. Тому виникає необхідність обґрунтування структури спеціалізованих сільгоспвиробників. Оптимізацію масштабів ринку і їх взаємодію можна здійснити за допомогою логістичного моделювання економічних процесів і використання досягнень науково-технічного прогресу. В умовах ринкової економіки потрібно використовувати математичні моделі для отримання потрібної інформації про функціонування і розвиток ринку яловичини,

спираючись на виробничу, маркетингову, фінансову, конкурентну, екологічну та інші види стратегій.

Методична база дослідження економічного механізму повинна відповідати таким аспектам, які повністю відображають суть категорій «функціонування економічного механізму» і «розвиток економічного механізму», а також дають строгу оцінку ефективності господарювання товаровиробників, сприяють виявленню економічного потенціалу, резервів збільшення економічного ефекту при мінімальних затратах ресурсів та бути зручною і зрозумілою у використанні.

1.3. Особливості розвитку і функціонування економічного механізму ринку яловичини: світовий досвід

Історичний досвід України свідчить, що багато причин складного економічного стану галузей тваринництва криються в наслідках реформ пострадянського періоду, які мали не завжди системний і послідовно раціональний характер. Вимоги сучасного суспільного розвитку передбачають використання відповідних ринкових принципів функціонування аграрного сектору. Перебудова ринку яловичини, як і аграрного сектору в цілому, відбувалася поспішно, а тому часто досить необґрунтовано. В організаційно-економічному аспекті це означає, що до сьогоденішнього часу ще не завершено реформування цього сектору аграрного ринку.

Збільшення чисельності населення у світі має своїм наслідком забезпечення стійкого зростання попиту на продукти харчування в цілому, і на яловичину, зокрема. У найближчому майбутньому попит на яловичину у світовому масштабі ще більше зросте, зокрема за рахунок збільшення попиту в Азії. Його все складніше буде задовольнити, до такого висновку прийшли експерти провідних міністерств сільського господарства США, Німеччини, Швейцарії за результатами аналізу тенденцій розвитку світового ринку

яловичини [148, с. 235]. При цьому скорочуватиметься як виробництво, так і споживання яловичини у розвинутих країнах, а зростатиме – у країнах, що розвиваються. Для ринку яловичини США характерна тенденція зменшення споживання яловичини на душу населення, що пояснюється скороченням поголів'я великої рогатої худоби. Подібна тенденція щодо скорочення споживання яловичини на душу населення спостерігається і на ринку яловичини окремих країн Європи [132, с. 10; 200].

Необхідність створення ефективного економічного механізму розвитку ринку яловичини вимагає обов'язкової державної підтримки і регулювання м'ясного скотарства у галузевому вимірі. Він охоплює увесь комплекс заходів впливу на систему економічних взаємовідносин, визначається місцем і роллю галузі у системі агропромислового виробництва [148, с. 339].

На нашу думку, забезпечення ефективного розвитку вітчизняного ринку яловичини можливе лише на засадах інноваційного підходу – саме тому вказана ідея набула ключового дослідницького сенсу в рамках представленої дисертаційної роботи. Прикладом у цьому для України може слугувати багатий світовий досвід розвитку цільового ринку, враховуючи ж євроінтеграційний вектор економічного поступу українського національного господарства, існуючі потреби гармонізації відносин у цій надзвичайно важливій сфері, – ним може стати конструктивний аналіз європейського шляху розбудови єдиного ринку яловичини в рамках реалізації спільної аграрної політики (САП) у країнах-членах Євросоюзу. Головна мета економічного розвитку українського ринку яловичини: спрямованість на задоволення потреб споживачів, забезпечення доходів виробників яловичини, формування збалансованого попиту і пропозиції на продукцію, що виробляється в країні. Вирощуванню великої рогатої худоби, передусім м'ясного спрямування, повинна належати важлива роль у подоланні продовольчої проблеми.

В економічній теорії стверджується: «функціонування ринку – це сукупність процесів, прийомів, методів, підходів, здійснення певних дій з метою досягнення поставленої мети» [16, с. 130].

Функціонування ринку яловичини проявляється через його економічний механізм, який забезпечує ефективний поділ ресурсів, оптимальну організацію виробництва, встановлення «справедливої» ціни та розподіл прибутків.

Державна політика у сфері регулювання, функціонування і розвитку ринку яловичини в Україні спрямована на:

- забезпечення населення м'ясними продуктами;
- ефективний розвиток сільських територій і спрямування виробничо-ресурсного потенціалу на задоволення потреб споживачів;
- доведення якості продукції м'ясного скотарства до світових норм;
- вихід продукції українських товаровиробників, зайнятих у сфері м'ясного скотарства, на світові агропродовольчі ринки.

Окрім цього, специфічні умови розвитку ринку яловичини, потребують активних дій у наступних ключових напрямках:

- визначення підходів до ціноутворення на ринку;
- вирішення проблеми різкого скорочення поголів'я великої рогатої худоби, яку неможливо усунути в короткостроковий період;
- формування належної ринкової інфраструктури ринку яловичини;
- удосконалення системи ринкового управління;
- визначення чіткої стратегії розвитку економічного механізму ринку яловичини.

Розвиток ринку яловичини зумовлюється загалом різними факторами, які повинні узгоджуватися відповідно таких напрямів: а) дотримання загальних і комплексних підходів щодо організаційних та економічних чинників розвитку; б) врахування завдань агропромислового комплексу; в) постійне вивчення розвитку економічного механізму світового ринку.

У сфері регулювання вітчизняного м'ясного скотарства існує певна кількість нормативно-правових актів, які регулюють процес створення м'ясної продукції. Нехтування важливістю державної підтримки розведення великої рогатої худоби законодавцем в основному відповідає байдужому ставленню українського суспільства до споживання відповідної продукції. В Україні на відміну від, наприклад, Англії, Німеччини чи Швеції, відсутня культура споживання яловичини. Навіть у такій країні, як Данія, що у більшості асоціюється із потужним виробником свинини, перевага надається яловичині та телятині [152, с. 168]. Зокрема, вітчизняний споживач використовує в основному молочну телятину або молоду яловичину, отриману від худоби масою до 200 кг. У нас немає культури споживання стейків, як у США чи Європі, де філейна стейкова частина коштує набагато дорожче, ніж звичайне м'ясо.

Незважаючи на вищевикладене, вирощування великої рогатої худоби залишається фактично юридично не врегульованим. Зокрема, у Державному класифікаторі продукції та послуг ДК 016-2010 коротко перелічується така продукція тваринництва як велика рогата худоба молочних порід жива, сире молоко великої рогатої худоби, буйволи, молодняк та ін., а відповідно до Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності в групі 03 «М'ясо та їстівні субпродукти» виокремлюється велика рогата худоба (нетелі, корови тощо).

Виробництво яловичини, молока та молочної продукції регламентується законами України «Про племінну справу у тваринництві», «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів», «Про ветеринарну медицину», «Про молоко та молочні продукти» та ін., а також низкою підзаконних нормативно-правових актів.

Однак велика кількість документації не допомагає, а деколи створює певні труднощі в процесі господарської діяльності, тому що специфічні особливості скотарства практично не могли бути враховані традиційними галузями права, оскільки врахування такої специфіки не входить до їхніх

завдань. Негативною особливістю українського законодавства є можливість подвійного тлумачення деяких нормативно-правових норм. Не менш важливою для України є проблема економіко-правового механізму реалізації окремих положень нормативно-правових актів, а також неузгодженість більшості нормативно-правової документації аграрного законодавства з нормами і стандартами ЄС та Світової організації торгівлі. Останній аргумент є найважливішим, адже у зв'язку із вступом до Світової організації торгівлі Україні потрібно якнайшвидше гармонізувати та уніфікувати національне законодавство у відповідності з принципами міжнародного права. Це в свою чергу дозволить захистити вітчизняного виробника і дозволить йому бути в рівних умовах з іноземними виробниками [2, с. 58].

Порівнюючи тенденції розвитку скотарства в Україні з іншими державами, слід відзначити зворотній у відношенні до вітчизняного процес: чисельність великої рогатої худоби та її співродичів зростає на земній кулі щорічно на 2%. За умов інтенсивної технології використовується 300 порід великої рогатої худоби, 121 – зебу і 30 – гібридного походження [159, с. 44]. Проте не лише це визначає роль і місце ринку яловичини у формуванні агропродовольчого ринку держави.

Початок сучасної історії європейського ринку яловичини мав, на нашу думку, цілком окреслену організаційну в повному ринковому відношенні подію – разом із введенням у 1968 р. єдиних цін на яловичину було створено окремий специфічний тип організації спільного ринку яловичини та телятини у тодішньому Європейському економічному союзі [202, с. 183]. Удосконалення економічного механізму і організація розвитку ринку яловичини та телятини залишається й до сьогодні одним із ключових заходів в контексті всеосяжної реформи спільної аграрної політики ЄС. Дана реформа спрямована на забезпечення високих результатів в сільськогосподарському виробництві, економічних та соціальних процесах, активізації сільського підприємництва.

Для досягнення вищезгаданих результатів було визначено три основних принципи впровадження САП в ЄС:

- єдність ринку;
- фінансова солідарність;
- надання переваг товарам, що виробляються в межах країн-членів ЄС.

Реформа спрямована на усунення проблеми перевиробництва і перенесення на фермерів відповідальності за охорону навколишнього середовища [203, с. 72]. Так, були встановлені високі екологічні норми. Поштовхом для переосмислення ролі державних органів в регулюванні ринку яловичини стали ескалація її надлишкового виробництва та збільшення фінансових витрат на зберігання продукції і фінансування відповідних запасів. Реформа ринку яловичини включала наступні завдання:

- відновлення ринкової рівноваги завдяки ефективному регулюванню пропозиції і активнішому впливу на попит;
- підвищення якості продукції м'ясного скотарства;
- підвищення внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності яловичини;
- заохочення аграріїв – виробників м'яса великої рогатої худоби – шляхом податкових та фінансових важелів.

Після стабілізації єдиного європейського ринку яловичини в рамках ефективного впровадження заходів САП, було вирішено зменшити підтримуючу ціну для м'яса яловичини на 20%, замінивши її прямими виплатами.

У країнах із розвиненим скотарством проблема виробництва яловичини вирішується переважно за рахунок м'ясного скотарства. Так, у США, де річний надій на корову становить у межах 9000 кг молока, співвідношення молочних і м'ясних корів становить 1:4 [79, с. 156]. В Австралії на частку м'ясної худоби припадає більше 92%, Канаді – 85%, Франції – в межах 50% [85]. В останні роки галузь м'ясного скотарства отримала розвиток і в інших країнах Європейського Союзу.

Позитивними аспектами розвитку галузі є її нижча трудомісткість, енергоємність і капіталомісткість, порівняно з іншими галузями аграрного сектору, що становить основу застосування енергозберігаючих технологій. Тому скотарство може розвиватися в малонаселених пунктах сільських територій України у якості основи для збереження і відродження дрібних сіл, хуторів, а також організації фермерських господарств, де є природні пасовищні угіддя з можливістю організації культурних пасовищ. Отже, досвід багатьох країн показує, в міру зниження чисельності молочної худоби у зв'язку з підвищенням її м'ясного потенціалу економічно доцільно збільшувати чисельність м'ясної худоби. Заохочуючи зниження інтенсивності використання землі та молочного скотарства, держава компенсує сільськогосподарським товаровиробникам збитки в період реорганізації напряму спеціалізації. Це лише один із прикладів вирішення проблеми, який заслуговує на увагу при становленні галузі м'ясного скотарства в нашій країні [2, с. 108].

Завдання ринкової організації спрямоване на стабілізацію цін виробників і забезпечення достатнього запасу агропродовольства для населення. У високоінтенсивному скотарстві розвинених країн особливого поширення набула вертикальна інтеграція. Відбувається інтенсивне злиття різних раніше незалежних виробництв – вирощування молодняка і відгодівля худоби перебуває під контролем промислового і банківського капіталу різних фірм, переважно компаній м'ясопереробної промисловості. Вертикальна інтеграція як правило ліквідувала посередників між фермерами-скотарями і забійними підприємствами. З великих відгодівельних майданчиків майже вся худоба надходить на підприємства переробної промисловості, минаючи проміжні ринки і торговельних посередників.

Значного поширення набула система контрактації між виробниками яловичини і підприємствами харчової промисловості. Ця система дає змогу краще координувати обсяги виробництва продукції, контролювати її якість, терміни поставок, гарантувати збут. Жорсткі вимоги, укладені в договорах

для обох сторін, змушують більш чітко планувати виробництво, якість і збут продукції. Фірми беруть на себе важливі для постачальників зобов'язання. В контрактах обговорюється, що фірма надає консультації, знайомить з передовими науковими і виробничими досягненнями [68, с. 102]. Між відгодівельними господарствами і підприємствами переробної промисловості існують різноманітні взаємовідносини: прості контракти із встановленими термінами, обсягами та якістю худоби на забій, часткова фінансова або інша господарська участь підприємств у відгодівлі і повному фінансово-виробничому контролі виробництва м'яса. Худобу, яку знімають з відгодівлі, класифікують відповідно до державної системи стандартів або за якісними специфікаціями, розробленими переробним підприємством. При цьому в контрактах часто обумовлюється, що підприємство зі сфери переробної індустрії зберігає право вибракування партій худоби, якщо вони не відповідають чітко встановленим вимогам [45, с. 67].

Передумовою для розробки та проведення в рамках ЄС єдиної аграрної політики стала необхідність захисту західноєвропейських країн від закордонних виробників сільськогосподарської продукції. Уряди цих країн підтримували ціни шляхом державних інтервенцій на ринках сільськогосподарської продукції. Державне втручання розширювалось, величина підтримки зростала, аграрна політика ставала все більш протекціоністськи спрямованою. Загалом бюджетні субсидії в країнах ЄС становлять більше 50% загального доходу фермерських сімей [151, с. 11-14]. Власне, у 90-х роках минулого століття регулювання ринку яловичини в країнах-членах ЄС здійснювалося через застосування економічного механізму внутрішнього контролю, що став класичною, проте високозатратною моделлю розвитку ринку яловичини (рис. 1.12).

У рамках вказаної моделі державна підтримка здійснюється, коли на ринку спостерігається наступна ситуація:

- середня ринкова ціна для цієї якості м'яса вища 84% від ціни підтримки;

- середня ринкова ціна в державі-члені для тієї ж якості продукції нижче 80% від ціни підтримки.

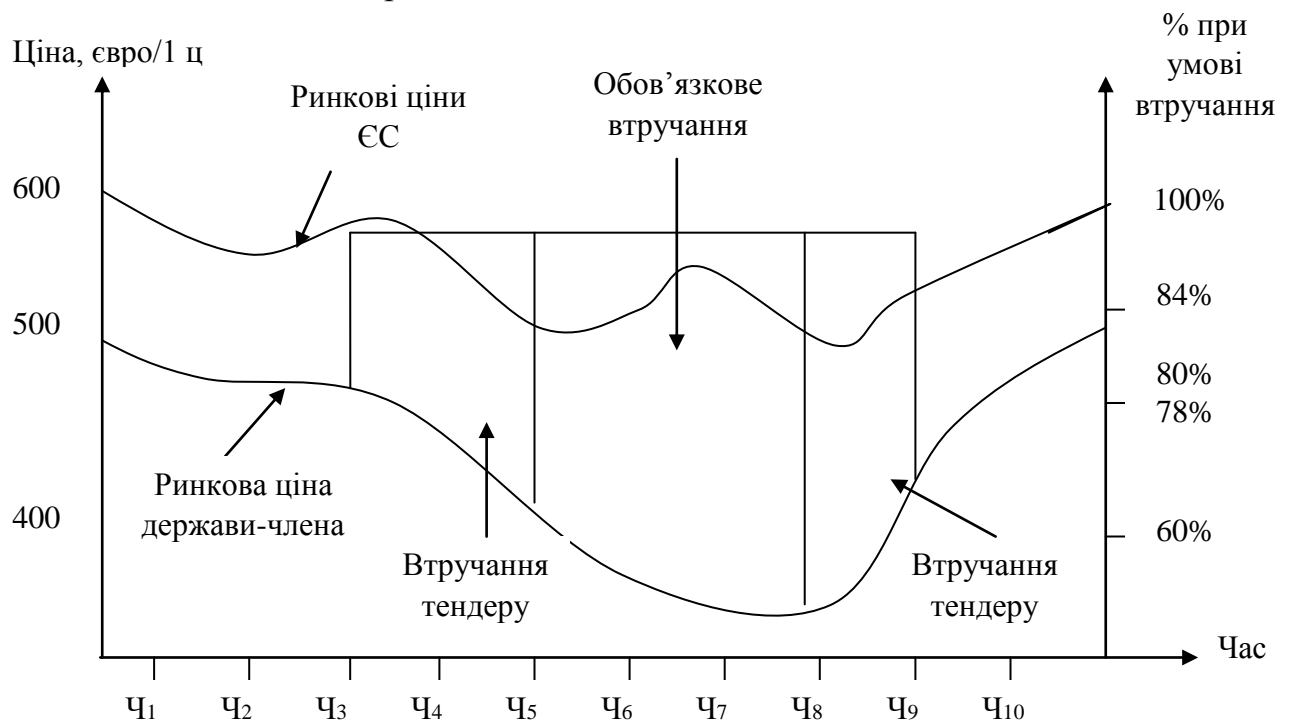

Рис. 1.12. Класична модель економічного механізму регулювання ринку яловичини в країнах ЄС на основі принципів внутрішнього контролю

Джерело: розроблено на основі [202]

Відповідно, закупівельні ціни інтервенцій встановлювалися за тендером. Купівлю призупиняли, якщо умови, перераховані вище, спостерігалися протягом двох послідовних тижнів і більше не зустрічалися. Також концепція підтримки передбачала, що в процесі виробництва яловичини сільськогосподарським виробникам необхідно забезпечити виплату сезонних компенсацій, які забезпечать економічну доцільність закупівель і стабільність цін протягом року.

Однак, в результаті реалізації позитивної сторони заходів спільної аграрної політики на ринку яловичини ЄС виникли ринкові екстерналії нового роду, негативний підсумок яких полягав у призведенні до перевиробництва продукції м'ясного скотарства – збут яловичини на внутрішньому єдиному ринку яловичини став обмежуючим чинником його

розвитку через лімітуючий вплив з боку попиту – споживання яловичини. Тому з метою підтримки власного виробництва продукції, вимушеної підтримки єдиного внутрішнього ринку яловичини і експорту держав-членів Євросоюзу, основна частина запасів яловичини продавалася за низькими цінами на світових ринках.

Стосовно маркування продукції у рамках класичної моделі економічного механізму регулювання ринку яловичини діяли правила згідно яких деталі класифікації якості, а також контрольний номер м'ясокомбінату і держави ЄС зазначався на упаковках, включаючи в себе всі етапи ланцюга виробництва. Наприклад, німецька класифікація м'яса яловичини, базувалася на характеристиці класу якості отриманої продукції, поділеної на класи м'ясистості E, U, R, O, P [4].

Відповідно до цього комітетом регулювання ринку яловичини і телятини ЄС регламентувалися певні положення згідно яких:

- визначаються основні категорії якості продукції;
- оголошуються тендерні процедури і їх тривалість на ринку яловичини;
- фіксуються ціни купівлі та кількість прийнятих для підтримки інструментів регулювання цін на ринку яловичини.

Ринковий механізм регулювання імпорту яловичини в ЄС (рис. 1.13) свідчить про те, що державний контроль здійснювався у двох напрямках:

- якщо самозабезпеченість ринку нижче 100%, тоді держава виділяє кошти на підтримку сільськогосподарських виробників;
- і навпаки, може стягуватися плата за «штучне» завищення цін через механізм оподаткування.

Для стимулювання вирощування великої рогатої худоби регулюючими органами САП було введено премії на середньостроковий період, серед яких:

- спеціальна премія для бичків великої рогатої худоби;
- сезонна премія за вирощування бичків;
- премія за утримання тільних корів.

Таким чином, стабілізуючий вплив на внутрішній ринок ЄС обов'язково опосередковувався і продовжує здійснюватися через економічний механізм державного контролю ЄС.

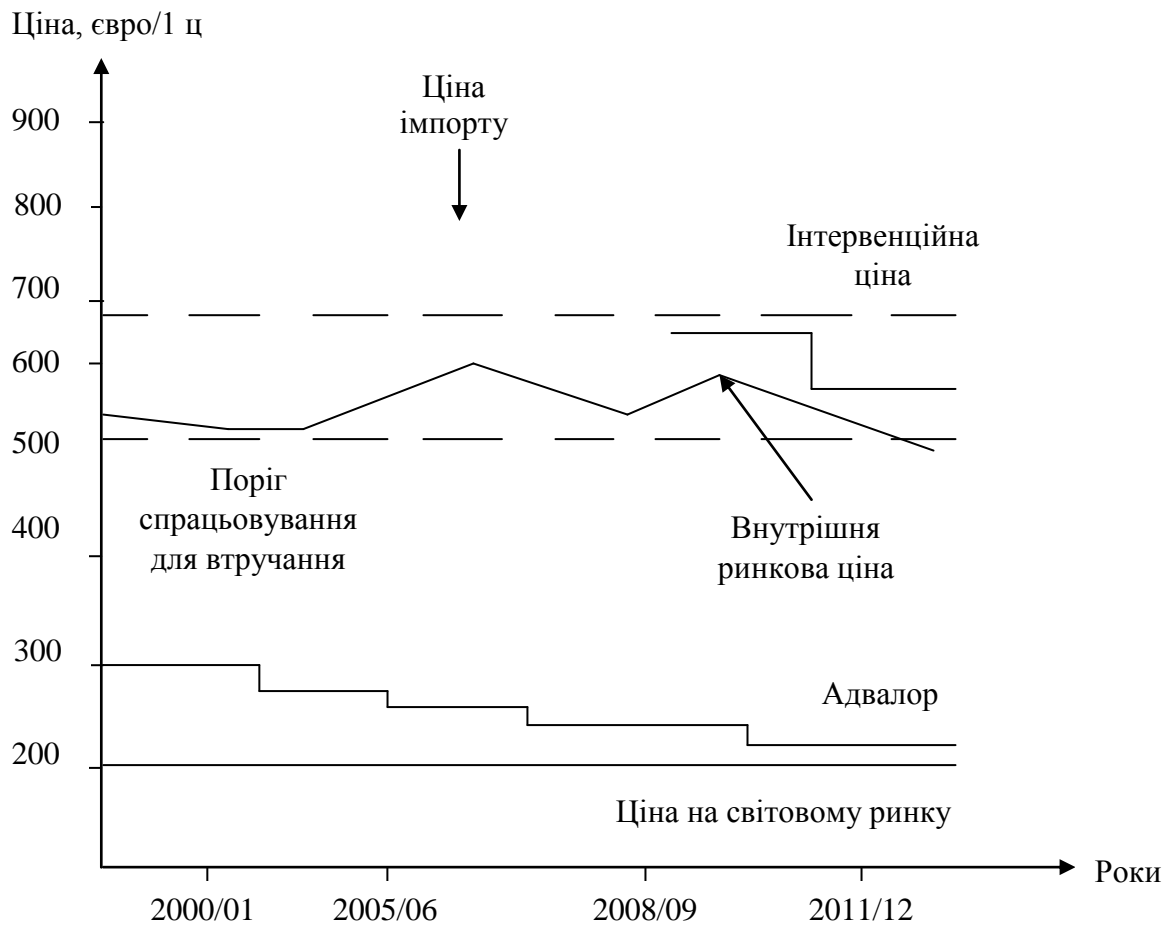

Рис. 1.13. Схема механізму регулювання імпорту продукції в рамках єдиного ринку яловичини Європейського Союзу

Джерело: розроблено на основі [202]

Економічний механізм експортного відшкодування за різницями цін на світовому ринку в рамках класичної європейської моделі регулювання ринку яловичини діє наступним чином (рис. 1.14): сума компенсації вказується в умовах договорів та застосовується рівномірно на всій території Європейського союзу, регулюючі органи ЄС можуть надавати експортні повернення, як різницю в ціні між цінами на внутрішньому ринку і ціною світового ринку, однак, коли ціни на світовому ринку перевищують запропоновану ціну, тоді не надаються експортні відшкодування. Навіть введення «негативного повернення» (податок на експорт) трактується таким

чином, щоб уникнути внутрішніх дисбалансів на ринку у зв'язку з підвищенням відтоку товарів в треті країни.

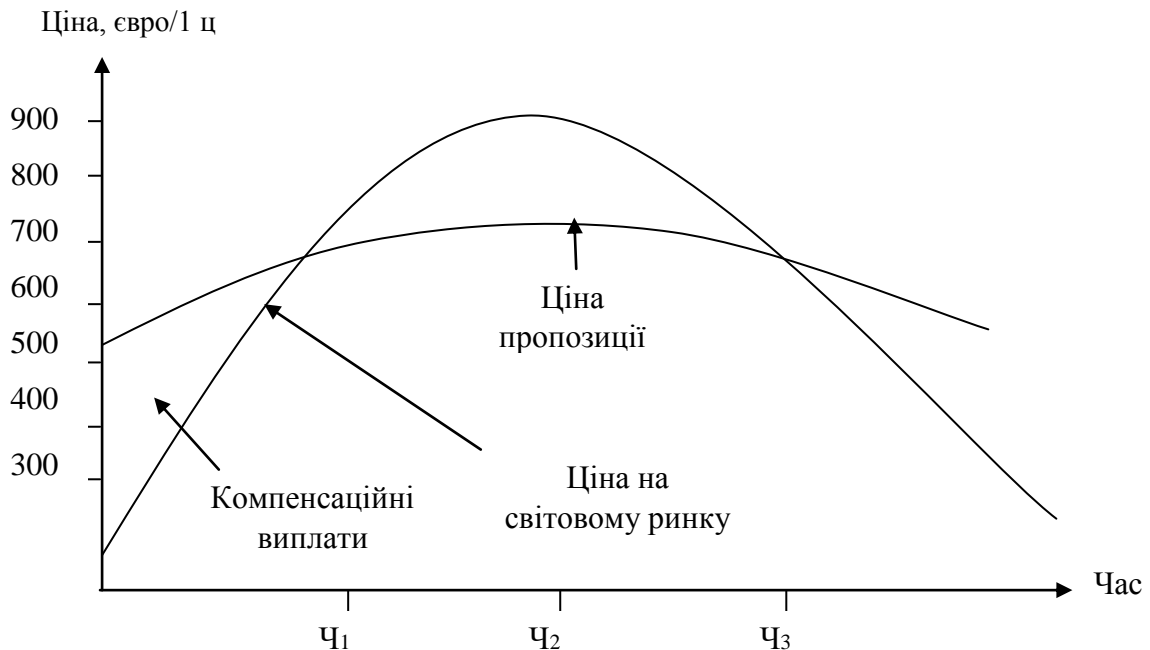

Рис. 1.14. Економічний механізм експортного відшкодування в рамках спільного ринку яловичини Європейського Союзу

Джерело: власна розробка автора на основі [202]

Отже, розвиток вертикальної інтеграції стосовно умов функціонування цивілізованого європейського ринку яловичини вплинув як на зростання потужностей виробництва, так, одночасно, і на спеціалізацію вирощування великої рогатої худоби, виробництва кормів та виготовлення оптимальних раціонів годівлі, зрештою, на ефективність переробки і збуту продукції.

Аналізуючи Спільну аграрну політику ЄС та розвиток аграрного сектору України (табл. 3) можна прослідкувати положення, що узгоджуються з програмним періодом САП, а саме:

- сприяння диверсифікації зайнятості на сільській території;
- збереження навколишнього середовища та раціональне використання природних ресурсів;
- впровадження інноваційної діяльності в аграрному секторі;
- підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських виробників.

Основні напрями діяльності спільної аграрної політики в ЄС та їх значення для України

Ключові ознаки реформи протягом 1962-2020 рр.	Характеристика напрямів САП
Потреба у забезпеченні жителів ЄС продовольством	Зафіксовано закупівельні ціни. Їх рівень був досить високим. Обмеження на імпорт не встановлювалися. Загальні витрати бюджету ЄС на сільське господарство склали 65%, що призвело до перевиробництва.
Усунення наслідків перевиробництва продукції	Ведеться чітке і жорстке регулювання закупівельних цін. Відбувається процес мотивації експортної діяльності, через механізм експортних субсидій.
Нівелювання системи регулювання закупівельних цін і запровадження прямих виплат за 1 га сільгоспугідь	Нововведення направлені на стимулювання виробників раціонально та ефективно використовувати ресурси.
Багатофункціональність	Пропозиції проголошували нові принципи САП: - «мультифункціональність» сільськогосподарського виробництва; - формування і функціонування особливої «європейської» моделі сільськогосподарської діяльності, яка полягає в посиленні ефективності та конкурентоспроможності сільського господарства.
Посилення конкурентоспроможності сільського господарства	Реструктуризація, модернізація аграрного сектора, підтримка продовольчих та інтеграційних зв'язків, впровадження інформаційних технологій. Захист навколишнього середовища, впровадження енергозберігаючих технологій.
Зосередження поглядів на наданні суспільних та приватних благ в результаті проведенні реформи	Ефективне виробництво харчових продуктів. Чітке і постійне управління природними ресурсами. Програми збалансованого територіального і сільського розвитку.

Джерело: розроблено автором на основі [155]

Як видно з табл. 1.3, формуючи власну програму розвитку аграрного сектору, уряду України потрібно опиратися на наступні ключові напрями реформи:

- розвиток сільських територій;
- створення умов для конкурентоспроможності сільського господарства;
- підтримку механізму продовольчого ланцюга і диверсифікація ризиків;
- посилення контролю за безпечністю та якістю харчової продукції;

- сприяння посиленню експортного потенціалу вітчизняних агровиробників;
- «справедлива» програма кредитування сільськогосподарських виробників;
- підтримку державою експорту продукції сільськогосподарських виробників;
- надання дотацій та субвенцій для галузей та виробників, які потребують цього.

Серед вище зазначеного корисним для України має бути не тільки і не стільки досвід стосовно фінансового забезпечення розвитку сільських територій завдяки застосуванню інструментів регіональної політики, скільки останні зміни в САП та перспективи її розвитку найближчим часом, а отже, і оперативність у розв'язанні проблем. Слід чітко усвідомлювати: становлення та розвиток ринку яловичини в ЄС виявився довготривалим етапом його аграрної історії, він розпочався давно та триває до тепер, що дає можливість аналізувати усі успішні та неуспішні реформи на цьому шляху. Ставлячи перед собою бажання виходу вітчизняної продукції яловичини на світові ринки, Україні потрібно адаптувати власну аграрну політику до європейських стандартів. Для Європейського Союзу дуже важливим є дієвість системи в цілому. Саме тому Комісія ЄС із питань сільського господарства та розвитку сільських територій не інспектує окремо лише підприємства чи ринки, а бере до уваги, підтверджуючи принципи мультифункціональності у розвитку агропродовольчого ринку, увесь етап виробництва і ефективність системи контролю як з боку самих підприємств, так і державних контролюючих органів.

Вивчення досвіду розвитку ринку яловичини ЄС засвідчує, що половина усіх фермерських господарств утримують велику рогату худобу, але більшість тварин утримується практично у закритих приміщеннях та годується готовим кормом. Сучасні європейські споживачі потребують

більшої кількості якісного м'яса, цим і потрібно скористатися українським експортерам.

У 2017 р. світове виробництво яловичини зросло на 2,3%, а в ЄС продовжувало знижуватися, що зумовлено збереженням тварин та переведення їх у молочну сферу. Державне регулювання ринку яловичини в Євросоюзі гарантує, що вся продукція відповідає стандартам якості та має корисні речовини для організму людини. На додаток законодавчо закріплено положення в якому вказані безпечні речовини, котрі можна використовувати у виробництві продукції: живильні доповнення, забарвлення, антибіотики та гормони, вітаміни, мінерали й інші. Окрім цього, працюють спеціальні організації, а також активний споживач, що змушують виробників відповідати строгим вимогам якості кожного продукту яловичини. Вивчення усіх європейських вимог дасть змогу українським виробникам яловичини досягти нового рівня конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Насамперед, потрібно вирішити вимоги ЄС стосовно удосконалення законодавства; оздоровчого статусу великої рогатої худоби; інформаційного забезпечення щодо інфекційних хвороб тварин.

Експертна комісія під час розгляду документів, зобов'язана направити директиву про ухвалення рішення щодо імпорту яловичини на свою територію. Також «замовник» продукції великої рогатої худоби має право районувати країну, тобто певна частина держави уповноважена експортувати свіже м'ясо на ринок.

Проте навіть найбільш раціонально організована система функціонування ринку яловичини не завжди є ефективною, оскільки існує постійна загроза надмірної регламентації окремих ринкових процесів, підміни вільної дії ринкових сил бюрократичним механізмом їх регулювання відповідними органами влади. Окрім того, слід враховувати суттєвий вплив з боку глобальних агропродовольчих ринків на окремі національні ринки, динаміку розвитку яких визначають як правило розвинені країни. Це проявляється у виникненні певних особливостей і закономірностей

функціонування економічного механізму ринку яловичини, що не виключає окремих ринкових флуктуацій, зумовлених об'єктивними умовами виробництва, розподілу, обміну та споживання тваринницької продукції. Для розвитку і регулювання ринку яловичини, особливо у світовому масштабі, характерні також специфічні обставини його функціонування, пов'язані із суттєвим впливом релігійних, історичних, культурних та інших традицій споживання, що склалися протягом тривалого часу, котрі А.А. Гриценко відносить до цивілізаційних особливостей [38, с. 99-100].

З метою діагностики особливостей та виявлення стійких закономірностей функціонування економічного механізму національних ринків яловичини нами розроблено багатокритеріальну матрицю розподільчої функції економічного механізму розвитку ринку яловичини у розрізі країн світу за рівнем виробництва і споживання продукції м'ясного скотарства протягом 2010-2015 рр.

Як свідчать дані табл. 1.4, сформовані на основі розрахунку кількісних величин чотирьох базових показників – чисельності великої рогатої худоби, загального обсягу виробництва яловичини, обсягу виробництва та рівня споживання яловичини на душу населення, наявність рекордного світового показника поголів'я великої рогатої худоби чи обсягу виробництва яловичини може відповідати найнижчому рівню споживання яловичини в розрахунку на душу населення країни. І навпаки – низькі показники чисельності утримуваного поголів'я ВРХ та національного виробництва яловичини серед країн світу можуть кореспондувати із найвищим рівнем ринкового споживання яловичини на душу населення держави.

Такий дуалістичний феномен дзеркальної протилежності основних параметрів розвитку ринку яловичини спостерігається, наприклад, у випадку Індії та Ізраїлю, Китаю і Казахстану, Пакистану і Парагваю та деяких інших країн. Економічний механізм функціонування ринку яловичини у цих країнах полягає в обслуговуванні протилежних відносин розподілу в системі «виробництво-споживання».

Матриця розподільчої функції економічного механізму розвитку ринку яловичини у розрізі країн світу за обсягами виробництва і рівнем споживання продукції м'ясного скотарства, 2010-2015 рр.

Місце у ранжируваному ряді, з/п	Чисельність великої рогатої худоби, млн. гол.	Загальний обсяг виробництва яловичини, млн. т	Обсяг виробництва яловичини на 1 особу, кг	Рівень споживання яловичини на 1 особу, кг
1.	Індія 302,0	США 11,5	США 74,5	Уругвай 41,2
2.	Бразилія 208,7	Бразилія 9,4	Бразилія 69,2	Аргентина 40,7
3.	Китай 103,5	ЄС 7,6	Аргентина 62,1	США 25,3
4.	США 91,6	Китай 6,6	ЄС 60,3	Бразилія 24,9
5.	ЄС 85,1	Індія 3,7	Мексика 56,2	Австралія 23,6
6.	Ефіопія 53,4	Аргентина 2,7	Австралія 44,6	Судан 23,2
7.	Аргентина 49,5	Австралія 2,4	Росія 41,2	Канада 20,1
8.	Судан 41,8	Мексика 1,8	Китай 29,2	Ізраїль 19,7
9.	Пакистан 36,3	Пакистан 1,7	Канада 26,3	Казахстан 18,9
10.	Мексика 32,5	Росія 1,4	Пакистан 15,3	Парагвай 17,2
Країни, еліміновані із ранжируваного ряду-10 за окремим показником (показниками)				
(місце у ранжируваному ряді.)	(11.) Австралія 28,2	(13.) Канада 0,8	16.) Уругвай 13,8	(13.) ЄС 14,7
	(15.) Росія 19,1	(14.) Судан 0,7	(17.) Судан 13,2	(14.) Росія 13,2
	(23.) Парагвай 11,3	(17.) Уругвай 0,6	(19.) Парагвай 12,9	(23.) Мексика 9,8
	(25.) Канада 10,2	(27.) Парагвай 0,5	(21.) Індія 12,3	(28.) Пакистан 5,7
	26.) Уругвай 9,1	(29.) Ефіопія 0,4	(27.) Казахстан 7,2	(32.) Китай 3,7
	(62.) Казахстан 0,4	(32.) Казахстан 0,3	(39.) Ефіопія 4,9	(33.) Ефіопія 3,17
	(78.) Ізраїль 0,09	81.) Ізраїль 0,02	54.) Ізраїль 1,2	(52.) Індія 0,79
	58. Україна 3,9	28. Україна 0,4	23. Україна 10,2	24. Україна 8,5

Джерело: систематизовано та розроблено на основі статистичних даних FAO; EUROSTAT

Так, Індія, чисельність поголів'я великої рогатої худоби у котрій є однією з найбільших, а за іншими джерелами найбільшим у світі, демонструє один із найнижчих рівнів споживання яловичини на душу населення

(табл. 1.4). Відносячись до числа світових лідерів за чисельністю поголів'я ВРХ та виробництва яловичини, в країні не розвинено споживання яловичини, оскільки релігія забороняє вживати м'ясо корів – священних тварин – у їжу. Натомість Ізраїль, посідаючи одні з найнижчих позицій у світовому рейтингу за чисельністю великої рогатої худоби та виробництвом яловичини входить у десятку країн світу із найвищим рівнем споживання яловичини. Це ж саме стосується Казахстану та меншою мірою Уругваю, котрий за рівнем споживання яловичини в розрахунку на душу населення є світовим лідером, обійшовши такі країни як США, Бразилію, Аргентину та країни Європейського Союзу.

Загалом матричний аналіз розподільчої функції економічного механізму розвитку ринку яловичини у розрізі країн світу за обсягами виробництва і рівнем споживання продукції дозволяє діагностувати наступні основні типологізаційні групи країн та, відповідно, національних ринків:

1) країни, що за усіма критеріями оцінювання розподільчої дії економічного механізму розвитку національного ринку належать до світової десятки країн-лідерів: Бразилія, США та Аргентина;

2) країни, що хоча б за одним критерієм оцінювання економічного механізму розвитку національного ринку вибули із вказаної категорії країн: Індія, Китай, ЄС, Ефіопія, Судан, Пакистан, Мексика, Австралія, Росія та ін.

3) країни, що хоча б за одним критерієм оцінювання економічного механізму розвитку національного ринку належать до світової десятки країн-лідерів: Уругвай, Канада, Ізраїль, Казахстан та Парагвай;

4) група країн, що не входять до світової десятки країн-лідерів за жодним із вказаних критеріїв оцінювання економічного механізму розвитку національного ринку. Сюди належить решта країн світу, включаючи й Україну.

Зрозуміло, наведена класифікація не є остаточною, оскільки вона не виключає можливості іншого поєднання типологізаційних ознак та величин

для реалізації методики комплексної оцінки економічного механізму розвитку національних ринків яловичини.

Підсумовуючи, слід відзначити необхідність врахування світового досвіду реалізації економічного механізму розвитку ринку яловичини при розробці аналогічних вітчизняних концепцій зі сфери аграрної політики. Особливо важливим у цьому плані для України є досвід європейської спільноти, зокрема, актуальні напрямки реформування спільної аграрної політики ЄС з метою прогнозування і здійснення обґрунтованих, цілком адекватних кроків на шляху до зближення з ЄС та реформування вітчизняного аграрного сектору.

На нашу думку, безпосереднє запозичення і впровадження класичної європейської моделі економічного механізму регулювання ринку яловичини в Україні без врахування місцевих організаційно-економічних умов ринкового середовища є неможливим, в першу чергу це зумовлено не лише високовитратним механізмом реалізації її головних засад на фоні сучасного кризового становища української економіки, а необхідністю відшукування власного й ефективнішого шляху розвитку українського ринку яловичини, ніж це було б можливо за умови копіювання принципів класичної моделі розвитку спільного європейського ринку яловичини.

Тому вбачається, що вибір стратегії розвитку українського ринку яловичини та його економічного механізму, враховуючи найкращі зразки світового досвіду у цій сфері, повинен базуватися на засадах моделі інноваційного розвитку, невід'ємною умовою впровадження якої в Україні може стати активне використання поєднання переваг ринкових взаємовідносин і природно-ресурсного потенціалу країни. Подальше дослідження особливостей функціонування ринку яловичини зумовлюється, насамперед, необхідністю дослідження його головних науково-практичних аспектів у тому числі підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва у м'ясному скотарстві в умовах інноваційних змін усього

зовнішнього середовища з метою задоволення потреб суспільства в яловичині.

Висновки до розділу I

1. Сутність ринку яловичини як діалектичної єдності обґрунтовується через сприйняття, тобто об'єднання найважливіших поглядів вітчизняних та зарубіжних науковців, що дає змогу фундаментально дослідити дану економічну категорію в процесі її становлення та розвитку. Немає ключового методу пізнання таких дефініцій як «ринок» та «економічний механізм», оскільки вони формувалися і розвивалися під впливом багатьох наукових течій.

2. Економічний механізм як ключовий процесуальний елемент життєзабезпечення ринку яловичини – це функціональна система взаємодії споживачів продукції м'ясного скотарства, суб'єктів господарювання – товаровиробників, комерційних структур посередницького характеру, а також вищої владної інстанції (держави) з приводу встановлення організаційних та економічних взаємовідносин, в межах якої відбувається цілеспрямоване формування, реалізація і регулювання специфічних процесів між виробниками, посередниками та покупцями, як кінцевими споживачами м'яса яловичини, у відповідності до її цільових критеріїв, що в сукупності забезпечують безперервність суспільного відтворювального процесу.

3. Безпосереднє запозичення і впровадження класичної європейської моделі економічного механізму регулювання ринку яловичини в Україні без врахування місцевих організаційно-економічних умов ринкового середовища є неможливим, в першу чергу це зумовлено не лише високовитратним механізмом реалізації її головних засад на фоні сучасного кризового становища української економіки, а й необхідністю відшукування власного й ефективнішого шляху розвитку українського ринку яловичини, ніж це було б можливо у рамках реалізації класичної моделі розвитку спільного європейського ринку яловичини.

4. Забезпечення розвитку ринку яловичини можливе на засадах системного підходу. Прикладом в цьому для України може бути багатий світовий досвід розвитку цільового ринку, враховуючи ж євроінтеграційний вектор економічного поступу українського національного господарства, існуючі потреби гармонізації відносин у цій надзвичайно важливій сфері, – ним може стати конструктивний аналіз європейського шляху розбудови єдиного ринку яловичини в рамках реалізації спільної аграрної політики (САП) у країнах-членах Євросоюзу. Головна мета економічного розвитку українського ринку яловичини: спрямованість на задоволення потреб споживачів, забезпечення доходів виробників яловичини, формування збалансованого попиту і пропозиції на продукцію, що виробляється в країні.

5. Формування і функціонування ринку яловичини в Україні полягає у використанні відповідної методологічної бази, яка сприятиме розвитку ефективного економічного механізму. Методичні аспекти дослідження економічного механізму повинні відповідати таким поняттям, які повністю відображають суть категорій «функціонування економічного механізму» і «розвиток економічного механізму».

6. Економічний механізм розвитку ринку яловичини повинен включати визначення та обґрунтування цільових показників та пріоритетних напрямів розвитку ринку яловичини і засобів їх досягнення; пошук ресурсів для збільшення обсягів фінансового забезпечення реалізації зазначених пріоритетів; вдосконалення системи державного регулювання довгострокового виробництва і ринків продукції ВРХ; створення програм по збільшенню чисельності поголів'я ВРХ за рахунок сільгосп підприємств та особистих селянських господарств; забезпечення експортно-орієнтованого виробництва продукції.

Результати дослідження, представлені у Розділі 1, опубліковано в наукових працях автора: [100; 103; 104; 106; 109; 113; 114; 115].

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЙОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ

2.1. Сировинна база ринку яловичини та розвиток його інфраструктури

Одним із факторів, що фундаментально впливають на галузь скотарства і обумовлюють більш довгострокові процеси формування та функціонування ринку яловичини, організацію взаємовідносин між товаровиробниками, посередниками і споживачами продукції, з одного боку, та державою, з другого, є поголів'я великої рогатої худоби – ключовий показник для оцінки потенціалу сировинної бази. Кількість поголів'я – це невід'ємний елемент аналізу сучасного стану розвитку не лише галузі, а й ринку яловичини. Він є ключовим показником для визначення галузевих розмірів, кількісних характеристик обсягів виробництва продукції, ринкового обміну, а за певних виробничих умов і методів аналізу – перетворюється на якісний показник рівня розвитку ринку яловичини.

Ще на початку XXI ст. чисельність стада великої рогатої худоби у світі дещо перевищувала 1 млрд. гол. Однак, починаючи із 2007 р., за винятком деякої фази пожвавлення у 2014 р., поголів'я худоби постійно зменшувалося. Це було частково зумовлено періодами значних посух в Центральній та Північній Америці, а також в Африці та Австралії. Так, за даними міністерства сільського господарства Австралії відновлення чисельності стада ВРХ на північному сході країни до попереднього рівня, що вимушено було скорочено через наслідки останньої посухи, можливо лиш тільки у 2021 р. [207].

Як видно з даних табл. 2.1, більшість поголів'я стада тварин у світі утримується в Індії – близько 30%, Бразилії – 23%, КНР – майже 10%, по 9% від загальної чисельності худоби припадає на США та ЄС. Слід відзначити

такий прикметний факт розвитку сировинної бази глобального ринку яловичини: майже 75% світового поголів'я ВРХ сконцентровано у 4 країнах, а в цілому ЄС – лише 9% від його загальної чисельності.

Таблиця 2.1

Динаміка чисельності поголів'я великої рогатої худоби у світі, ЄС та Україні тис. гол.

Країна	Роки						2017 +/- до 2016, %
	2000	2010	2014	2015	2016	2017	
Індія	285220	302500	301100	302600	302600	303600	+0,33
Бразилія	146272	190925	213035	219180	219596	226045	+2,85
КНР	126983	106264	103000	100450	100275	99173	-1,11
США	98199	92887	89148	91988	91918	93585	+1,78
Аргентина	50332	48156	51545	51545	52565	53515	+1,78
Судан	37125	41761	30191	30376	30559	30734	+0,57
Мексика	30502	32642	32939	33502	33918	31771	-6,32
Австралія	27558	27550	29291	29102	27413	24971	-9,78
Росія	27519	19793	18920	18621	18346	18294	-0,28
Світ всього	1027402	9909580	1008572	979639	988572	995199	+0,67
Франція	20089	19599	19271	19406	19004	18580	-2,23
ФРН	14568	12706	12742	12635	12467	12281	-1,49
Великобританія	10878	9896	9693	9816	9806	9787	-0,19
Ірландія	6330	5833	6243	6422	6613	6674	+0,92
Іспанія	6164	5918	6079	6183	6257	6466	+3,34
Італія	6232	6075	6125	6156	6315	6350	+0,55
Польща	5723	5562	5660	5762	5970	6036	+1,11
Нідерланди	3890	3960	4169	4315	4294	4030	-6,15
Бельгія/ Люксембург	3201	2704	2678	2704	2703	2584	-4,40
Румунія	2870	2001	2069	2092	2050	2011	-1,90
Австрія	2155	2013	1961	1958	1954	1943	-0,56
Португалія	1414	1503	1549	1606	1635	1670	+2,14
Данія	1891	1630	1553	1566	1554	1558	+0,26
Швеція	1618	1475	1436	1428	1436	1449	+0,91
Чехія	1582	1319	1373	1366	-	1366	-
ЄС-25	-	85283	85333	86044	86070	85408	-0,77
ЄС-15	80032	75349	75066	75681	75541	74802	-0,98
ЄС-28	-	87838	88405	89152	89078	89079	±0,00
Україна	9424	4494	3884	3750	3682	3530	-4,13

Джерело: розраховано і складено за даними USDA-FAS; EUROSTAT; DESTATIS;

Росстат

У 2017 р. світове виробництво яловичини в перерахунку на забійну вагу становило близько 61 млн. т [212]. Як видно з рис. 2.1, до найбільших

виробників м'яса великої рогатої худоби належать США – 12,1 млн. т, Бразилія – 9,4 млн. т, країни ЄС – 7,9 млн. т, КНР – 7,1 млн. т, Індія – 4,3 млн. т та Аргентина – 2,8 млн. т.

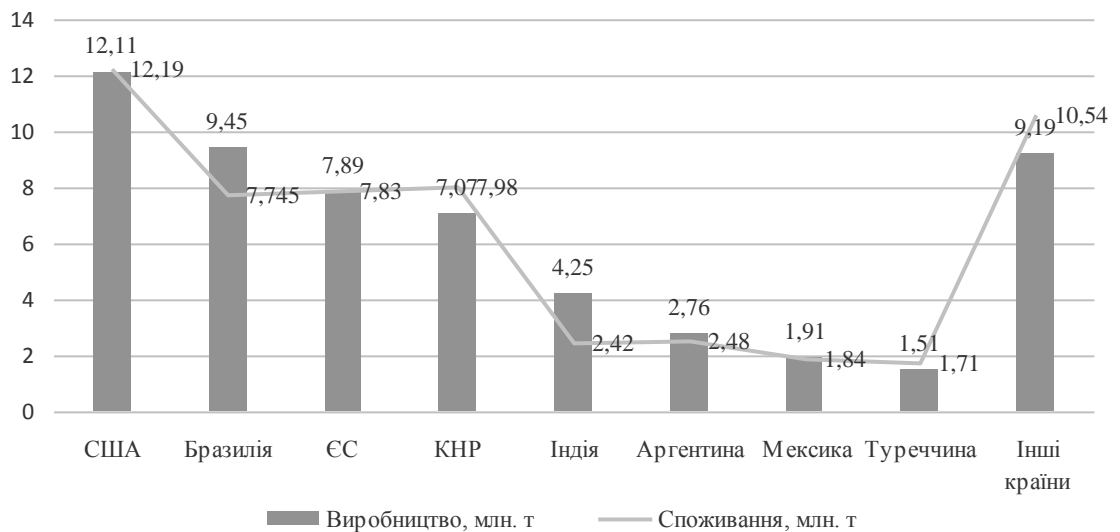

Рис. 2.1. Виробництво та споживання м'яса яловичини в окремих країнах світу у 2017 р.* (у перерахунку на забійну масу), млн. т

Джерело: розроблено за даними USDA; FAO

Лідерство зазначених держав при відгодівлі великої рогатої худоби визначається не лише сприятливими природними умовами. В районах з помірним теплим кліматом протягом всього року і за наявності природних пасовищ, де стада можуть випасатися майже весь рік, існують необхідні умови для розведення ВРХ, тому світовий ринок яловичини показує стабільне зростання. Загалом сприятлива цінова кон'юнктура та зростання попиту на яловичину на міжнародних ринках впродовж 2010-2017 рр. мали визначальний вплив на забезпечення ефективного економічного механізму, що дозволило збільшити обсяги виробництва даного виду продукції.

Окремого пояснення, на нашу думку, вимагає економічний розвиток ринку яловичини Індії, оскільки, на перший погляд, видається неймовірною ситуація сталого зростання чисельності поголів'я великої рогатої худоби та обсягів виробництва яловичини, особливо протягом останнього десятиліття, в індуській країні, де корова рахується священною твариною. Справа в тому, що частина виробленого м'яса великої рогатої худоби, облікованого

офіційною державною статистикою Індії як яловичина, за своїм походженням належить водяним буйволам (інша назва – *буйвол індійський, water buffalo, Bubalus bubalis, syn. Bubalus arnee*). Таким чином, виникла чітка емпірична закономірність: зростання обсягів виробництва молокопродукції, яку отримують від буйволів, щоразу призводить до відповідного зростання виробництва м'яса буйволів, котре статистично відноситься до м'яса яловичини (*beef*) та масово експортується на світовий ринок яловичини, оскільки більшість населення країни харчується переважно вегетаріанськи. У такий спосіб це дозволило Індії посісти після Бразилії другу лідируючу позицію найбільшої країни-експортера даного виду продукції на світовому ринку яловичини (табл. 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка обсягів світової торгівлі яловичиною, тис. т

	2000 р.	2010 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2017 +/- до 2016, %
Імпорт							
КНР та Гонконг	87	194	1063	1002	1265	1517	+16,6
США	1375	1042	1337	1529	1367	1358	-0,7
Японія	1045	721	739	707	719	817	+12,0
Гонконг	71	154	646	339	453	543	+16,6
Південна Корея	333	366	392	414	513	531	+3,4
Росія	407	1057	929	625	518	509	-1,8
ЄС	429	437	372	363	369	338	-9,2
Чилі	124	190	241	245	245	281	+12,8
Єгипет	228	260	270	360	340	250	-36,0
Канада	290	243	284	280	254	229	-10,9
Мексика	433	296	206	175	188	205	-10,9
Світ всього	5649	6649	7890	7631	7691	7748	+0,7
Експорт							
Бразилія	488	1558	1909	1705	1698	1856	+9,3
Індія	344	917	2082	1806	1764	1849	+4,8
Австралія	1316	1368	1851	1854	1480	1486	+0,4
США	1120	1043	1167	1028	1157	1298	+12,2
Нова Зеландія	473	530	579	639	587	593	+1,0
Канада	563	523	378	391	441	469	+6,3
Уругвай	236	347	350	373	422	435	+3,1
Парагвай	58	283	389	381	389	378	-2,8
ЄС	58	336	301	303	345	367	+6,4
Аргентина	354	277	197	186	216	293	+35,6
Світ всього	5922	7794	9994	9554	9426	9969	+5,8

Джерело: розроблено за даними USDA; FAO

Протягом 2010-2017 рр. зростання світового виробництва м'яса всіх видів становило 37%, сягнувши позначки 322 млн т. Найвищий рівень зростання зафіксовано в Південній Америці (+66%), Африці (+56%) та Азії (+43%), в рази менший – в Північній та Центральній Америці (+26%), Європі (+22%) та Океанії (15%). При цьому характерно, що для континентів із високим показником споживання м'яса притаманні також особливо великі обсяги виробництва. На сьогоднішній час 41% глобального виробництва м'яса у світі зосереджено в Азії, 20% – в Європі та 18% – в Північній та Центральній Америці. Згідно прогнозу ФАО до 2050 р. очікується зростання світового виробництва м'яса до 455 млн. т, або на 41%.

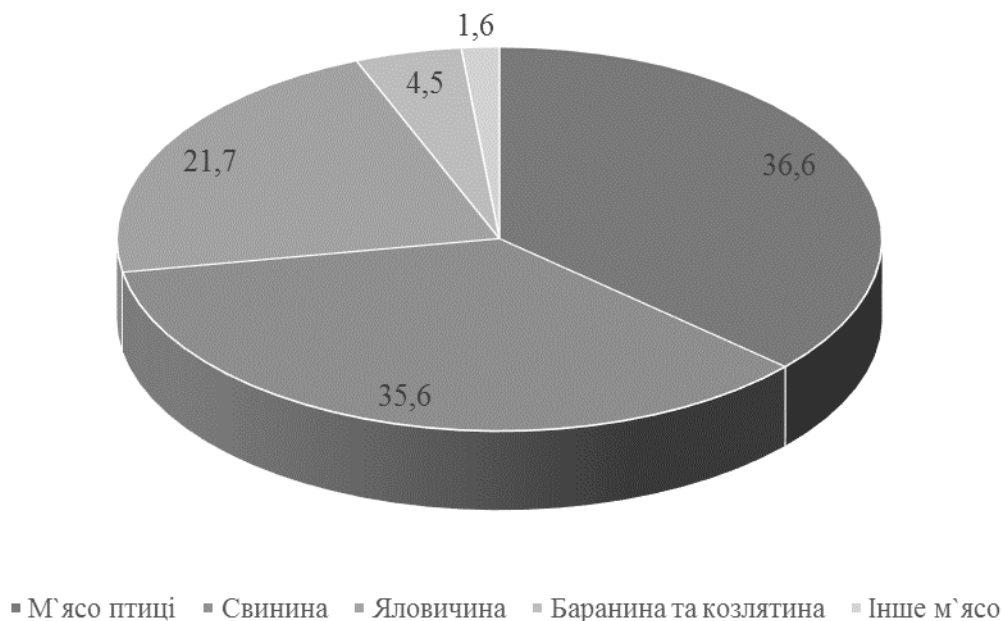

Рис. 2.2. Структура світового виробництва м'яса та питома вага яловичини у глобальному обсязі

Джерело: розраховано на основі даних ФАО

Як видно із рис. 2.2., в структурі світового виробництва м'яса питома вага яловичини у 2017 р. становила дещо більше 1/5 частини – 21,7%, поступившись за цим показником виробництву м'яса птиці (36,6%) та свинини (35,6%).

Сукупна пропозиція яловичини сьогодні переважає попит майже на 2 млн. т, однак в окремих країнах світу відчувається її дефіцит. Зокрема, на

ринку яловичини КНР попит переважає внутрішнє виробництво на 915 тис. т, США – на 82 тис. т, ЄС – 60 тис. т. Дані ринки представляють потенційний інтерес для вітчизняних виробників м'яса великої рогатої худоби. Експорт яловичини до Європейського Союзу в рамках реалізації стратегії асоціації дозволив би Україні значно збільшити доходи від виробництва даного виду продукції.

На сучасному етапі інтеграції вітчизняного ринку яловичини в європейський і світові виміри Україна може розглядати це як точку відліку, оскільки, швидше за все, в найближчому майбутньому, країни ЄС залишаться найбільш вимогливими до стандартів безпеки, а також основним конкурентоспроможним ринком з огляду на цінові аспекти. Така ситуація відбувається завдяки тому, що деякі великі експортери яловичини, наприклад, Бразилія і Австралія шукають вигідні ринки збуту в ЄС. Однак, світові тенденції попиту і пропозиції на продукцію яловичини є оптимістичними стосовно зростання світових цін на яловичину в наступному десятиріччі [122, с. 358]. Якщо Україна виконає усі необхідні вимоги для експорту яловичини до ЄС, то вітчизняна продукція відповідатиме стандартам, і зможе конкурувати на європейському ринку. Необхідною умовою при цьому залишається розвиток сировинної бази внутрішнього ринку яловичини нашої держави.

На початку 1990-х рр. м'ясне скотарство України забезпечувало потреби населення в продукції яловичини. Проте, при формуванні сучасних параметрів ринку яловичини, через економічну нестабільність у агропродовольчій сфері, зумовлену різким коливанням цін на продукцію і збитковістю тваринництва, що стала хронічною ознакою виробництва в скотарстві, виробничий потенціал галузі значно знизився.

У розвинених країнах світу проблема забезпечення населення високоякісним м'ясом і м'ясопродуктами вирішується за рахунок інтенсивного розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства. В Україні м'ясо яловичини переважно одержують за рахунок використання на

забій поголів'я надремонтного молодняка та вибракуваного поголів'я дорослої худоби молочних і молочно-м'ясних порід [60, с. 65].

При обґрунтуванні перспектив розвитку ринку яловичини необхідно враховувати чисельність великої рогатої худоби на кожному етапі розвитку. За даними Державної служби статистики України, на кінець 2016 р. чисельність великої рогатої худоби – в усіх категоріях господарств у порівнянні з даними початку року зменшилася на 2,3%, і склала 4065,5 тис. голів [162]. Збільшення поголів'я тварин у порівнянні з аналогічним періодом минулого року було відзначено лише в шести областях України, а найбільш у Житомирській (+1,2%), Вінницькій (+1,2%) і Запорізькій (+1,7%). Найбільш значне зменшення поголів'я спостерігалось в Луганській (-20,2%) і Донецькій (-20,8%) областях.

Слід зауважити, дотепер в Україні не узгоджено єдиного погляду стосовно економічного механізму розвитку ринку яловичини, не вказано його роль у національній економіці країни, а галузь скотарства опинилася під загрозою знищення: чисельність великої рогатої худоби станом на початок 2018 р. знизилась до 3,58 млн. гол. А у 2017 р. цей показник був дещо вищий і складав 3,74 млн. гол., тобто відбулося скорочення на 4,5%. Все вказує на катастрофічні недоліки тієї організаційно-економічної системи, що нині діє не тільки на галузевому рівні, а й визначає вектор розвитку вітчизняного ринку яловичини.

Відсутність в Україні ефективного економічного механізму розвитку ринку яловичини та здійснення подальших ринкових перетворень, призвели до катастрофічного зменшення поголів'я великої рогатої худоби. Хоча поголів'я основного стада зменшилося в усіх категоріях господарств, однак загальні розбіжності щодо чисельності великої рогатої худоби як на одиницю площі, так і на душу населення істотно різняться та останніми роками поглибилися. Як наслідок, відбулося скорочення чисельності великої рогатої худоби у розрахунку на одиницю земельної площі. Якщо у 2010 р. в усіх категоріях господарств на 100 га угідь було 11,3 корови [155, с. 251], то в

2017 р. цей показник становив 6,2. Щільність поголів'я тварин з розрахунку на одиницю земельної площі зменшилася майже в 2 рази.

Лідерами по кількості утримання тварин залишаються Київська, Вінницька, Полтавська, Житомирська та Хмельницька область (Додаток Б). Отже, виробництво м'яса не залежить від географічного розташування, а, отже, й інші області мають можливість і повинні рівнятися на провідні регіони України з виробництва яловичини, оскільки сусідні області мають кращі показники господарювання у тваринництві.

Сучасні умови ринку змушують сільськогосподарські підприємства переходити від екстенсивних до інтенсивних та інноваційних форм господарювання [61, с. 104]. Даний перехід виражається у зменшенні чисельності поголів'я великої рогатої худоби з одночасним збільшенням його продуктивності. Розглядаючи поголів'я корів в усіх категоріях господарств України, слід констатувати, що протягом 2010-2018 рр. кількість тварин в цілому суттєво скоротилась (рис. 2.3).

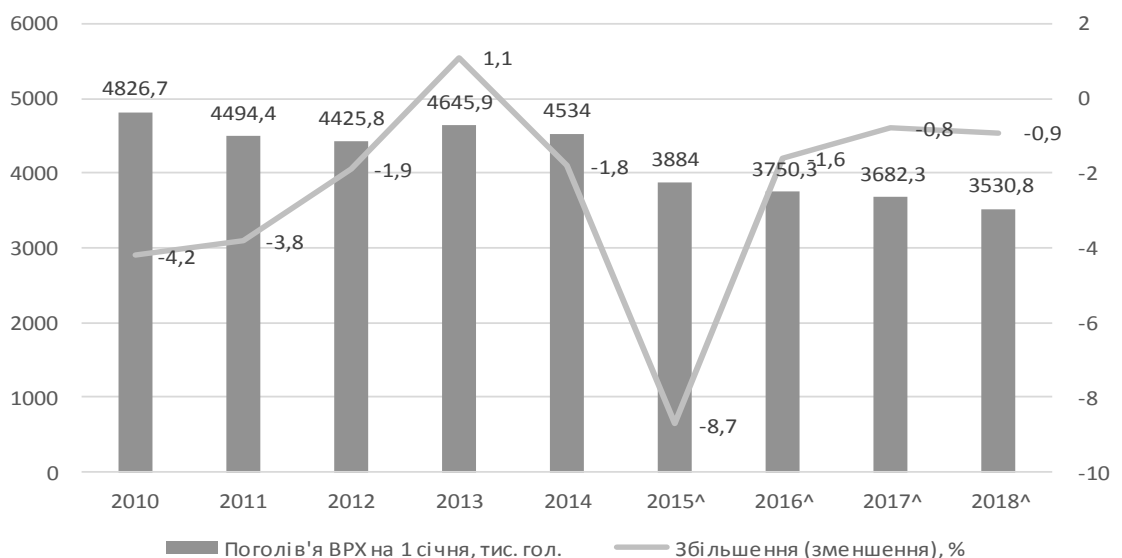

Рис. 2.3. Динаміка зміни чисельності поголів'я корів в Україні протягом 2010-2018 рр.*, тис. гол.

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України

[^]Без врахування тимчасово окупованої території АРК і зони АТО

До головних причин значного скорочення поголів'я великої рогатої худоби в країні, слід віднести:

- диспаритет цін на сільськогосподарську та промислову продукцію;
- неспроможність більшості вітчизняних товаровиробників застосовувати новітні технології утримання та відгодівля тварин, тому що підприємства не володіють для цього вільними коштами;
- знищення великих вузькоспеціалізованих господарств по вирощуванню та відгодівля молодняку великої рогатої худоби;
- низький рівень платоспроможності населення країни;
- збільшення кількості сировини іноземного виробництва на вітчизняному ринку;
- скорочення обсягів державної підтримки.

Проведений аналіз динаміки поголів'я великої рогатої худоби в Україні свідчить, що продовольча проблема у секторі забезпечення потреб населення тваринницькою продукцією сьогодні стоїть надзвичайно гостро. Забезпеченість населення молочними продуктами дещо випереджає потребу в м'ясі.

Попит на молоко і продукти його переробки задовольняють потреби споживачів на 80-85%, а за яловичиною – менш ніж на 30%. На початку 2003 р. розведенням м'ясної худоби в Україні займалося близько 300 господарств різної форми власності. Вони утримували більше 150 тис. гол. м'ясної худоби, в тому числі близько 50 тис. корів [143]. Протягом 2010-2017 рр. ця цифра значно зменшилася і складає приблизно 1,5% від загальної чисельності ВРХ (3682,3 тис. гол.), така ситуація пов'язана з масовим вирізанням великої рогатої худоби.

Емпіричний аналіз розвитку м'ясного скотарства на прикладі Тернопільської області та на основі існуючих документальних матеріалів, достовірно підтверджених статистично, тобто з 1941 р., вказує, що пік виробництва яловичини та кількості поголів'я великої рогатої худоби припадали на 1975 і 1985 роки, відповідно – 932,2 і 989,3 тис. гол. (рис. 2.4).

Виробництво у галузі тоді було зосереджено переважно в міжколгоспних відгодівельних господарствах. Скотарство набуло статусу однієї з головних галузей сільського господарства області. Вже у 1966-1976 рр. вартість його товарної продукції становила 28,5% всіх грошових надходжень від реалізації сільськогосподарської продукції, у тому числі вартість яловичини 17,3%.

Після цукрових буряків і зерна яловичина займала третє місце в структурі грошових надходжень сільськогосподарських підприємств. Збільшенню виробництва яловичини і підвищенню економічної ефективності скотарства сприяли економічно обґрунтована спеціалізація колгоспів і міжгосподарське кооперування [148, с. 144-147]. Поглиблена спеціалізація і концентрація виробництва яловичини дали можливість раціонально організувати інтенсивне вирощування і відгодівлю великої рогатої худоби, впровадити комплексну механізацію та в результаті цього збільшити виробництво м'яса з мінімальними витратами кормів, праці і коштів.

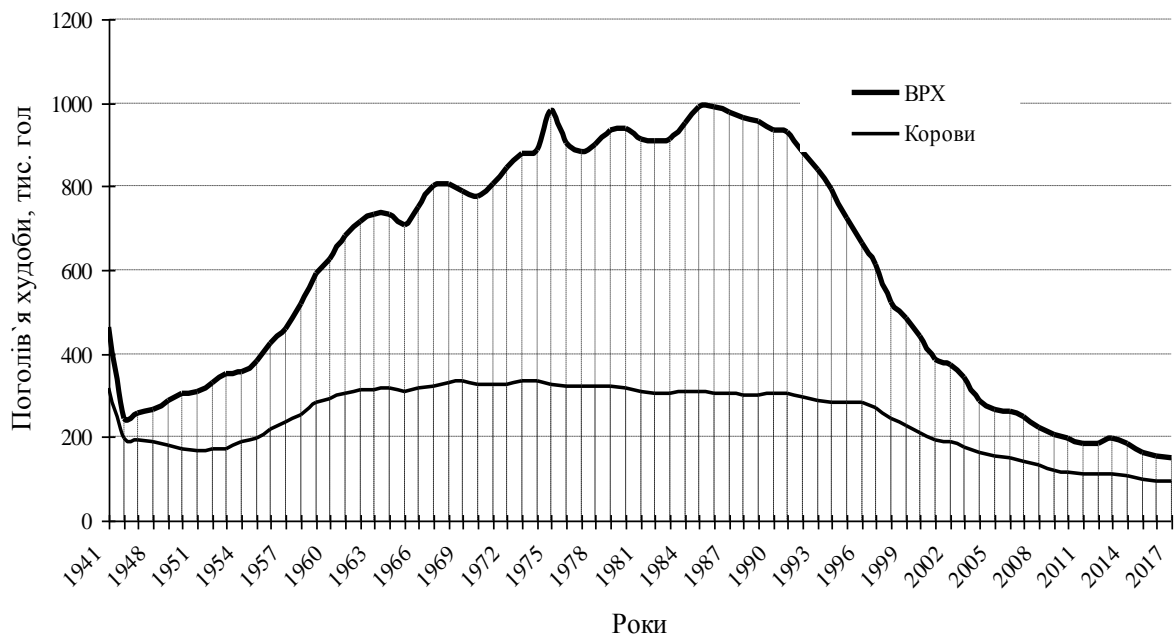

Рис. 2.4. Динаміка поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств Тернопільської області (станом на 1 січня)

Джерело: розраховано і складено на основі статистичних даних Головного управління статистики в Тернопільській області.

Протягом періоду незалежності у Тернопільській області спостерігається зменшення поголів'я ВРХ, що інтенсивно розпочалось із 1991 р. Так, у 2017 р. в регіоні зафіксовано скорочення тварин більше ніж у 6,5 рази в порівнянні з досягнутим історичним максимумом утримуваного поголів'я худоби у 1985 р. та більше ніж в 6 разів у порівнянні з 1991 р.

У 2018 р. поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств Тернопільщини становило 167,6 тис. гол., у тому числі корів 94,8 тис. гол. – це історичний мінімум критично утримуваного поголів'я стада ВРХ за весь відомий період статистичного спостереження економічного розвитку галузі. Таким чином, в господарствах Тернопільщини спостерігається не лише звужений процес відтворення поголів'я худоби, а й, відповідно, усієї галузі скотарства, що негативно відображається на показниках обсягів виробництва яловичини.

Процес відтворення основного стада у галузі скотарства характеризується його структурою (табл. 2.3). Рациональне співвідношення статей та вікових груп тварин дозволить проаналізувати темпи відтворення чисельності великої рогатої худоби, рівень виходу продукції, а також її собівартість.

Таблиця 2.3

Структура поголів'я ВРХ в Україні, на початок року (тис. гол.)

Тварини	2010 р.	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.	Збільшення (зменшення) 2017/2010 рр. (+/-)	2017 р. в % до 2010 р.
	Усі категорії господарств						
ВРХ-усього у тому числі:	4826,7	4425,8	4534,0	3750,3	3682,3	-1144,4	76,3
Корови	2736,7	2583,4	2445,7	2174,1	2108,9	-627,8	77,1
телиці 1 до 2 р	582,8	495,8	551,3	417,9	398,5	-184,3	68,4
телиці від 2 р	685,9	739,9	785,7	481,8	487,7	-198,2	71,1
Бугаї	821,3	602,7	751,3	676,5	687,2	-134,1	83,7

Джерело: складено і розраховано на основі даних Державної служби статистики України

З метою зупинення скорочення поголів'я великої рогатої худоби та нарощування виробництва тваринницької продукції в Україні впроваджуються інвестиційні проекти з будівництва та реконструкції тваринницьких комплексів. Зокрема, на реалізацію спрямовано близько 150 млн. грн. компенсації, ці кошти може отримати юридична особа, яка будує тваринницький комплекс. Компенсація відбувається у таких формах: 30% від вартості об'єкта, якщо будівництво здійснюється за власні кошти підприємства, або 25%, якщо будівництво здійснюється за рахунок залучених кредитних ресурсів. Тобто ці 25% дають можливість забезпечити вартість кредитних ресурсів за ефективною ставкою приблизно 3% річних, що вказує на рівень європейських норм [55]. Однак, як свідчить практика, виділені кошти недостатні навіть для реконструкції таких комплексів, а стабілізація наявної кількості поголів'я великої рогатої худоби в Україні на сьогоднішньому етапі розвитку досі не можлива.

Закономірності відтворення поголів'я великої рогатої худоби є основою цільового регулювання економічних процесів на ринку яловичини та безпосередньо у галузі скотарства. Вся галузь скотарства має важливе значення для вітчизняної економіки, проте її функціонування вказує на катастрофічні, без перебільшення, кризові явища. Насамперед йдеться не просто про зменшення поголів'я худоби, а про цілковите руйнування виробничого і племінного потенціалу галузі, інфраструктурних складових складного комплексу виробництва і ринкового обміну продукцією, що в перспективі загрожує цій сфері повною ліквідацією та є реальним теоретико-практичним викликом у відшуканні шляхів ефективного розвитку ринку яловичини: лише за останні чотири роки маточне поголів'я худоби м'ясного напрямку продуктивності скоротилося майже на половину, а кількість господарств, які розводять м'ясну худобу, зменшилось на 30%.

Негативна тенденція скорочення чисельності основного стада стосується не лише виключно худоби м'ясного напрямку продуктивності, а отримала поширення у вітчизняному скотарстві загалом. Досліджуючи цей

економічний розвиток, нами було проаналізовано вплив різних чинників на багаторічний стійкий тренд зменшення поголів'я худоби в Україні з метою встановлення об'єктивних причин цієї закономірності. Однак серед значного масиву факторів організаційно-економічного порядку (обсяг кормової бази, рівень годівлі, кількість тваринницьких ферм, рівень витрат, собівартість і ціна реалізації продукції, рентабельність виробництва та ін.), використаних у ході кореляційно-регресійного аналізу, жоден із них не володів такою мірою впливу на розвиток досліджуваної тенденції, як це мало місце у випадку демографічного відношення, що й стало визначальним: чисельність сільського населення і поголів'я основного стада тварин у скотарстві виявляють однозначний причинно-наслідковий зв'язок: коефіцієнт кореляції за обраний період дослідження 2000-2017 рр. склав 0,96, що за шкалою Челдока характеризує дуже високу силу кореляції (Додаток К).

Як видно з рис. 2.5., лінії трендів поголів'я худоби і чисельності сільського населення протягом усього періоду статистичного спостереження практично збігаються. Знання про наявність кореляційного зв'язку дозволить в наступному вирішувати проблеми прогнозування, оскільки виникають реальні можливості для передбачення поведінки параметра на основі аналізу поведінки іншого кореляційного параметра.

Вказане функціональне відношення свідчить про сильний прямий негативний лінійний зв'язок, за якого спостерігається формування пов'язаної закономірності, тобто встановлення причини виявлених змін, що можуть бути описані за допомогою функції регресії у вигляді математичного рівняння ($y=1,55x-836$, де y – поголів'я ВРХ, тис. гол., x – чисельність населення, тис. чол.). При цьому коефіцієнт регресії дорівнює -836, кількісне значення міри визначеності R^2 становить 0,92, коефіцієнт множинної кореляції R дорівнює 0,96. Отже, побудована нами модель достовірно пояснює практично всю зміну відповідних змінних.

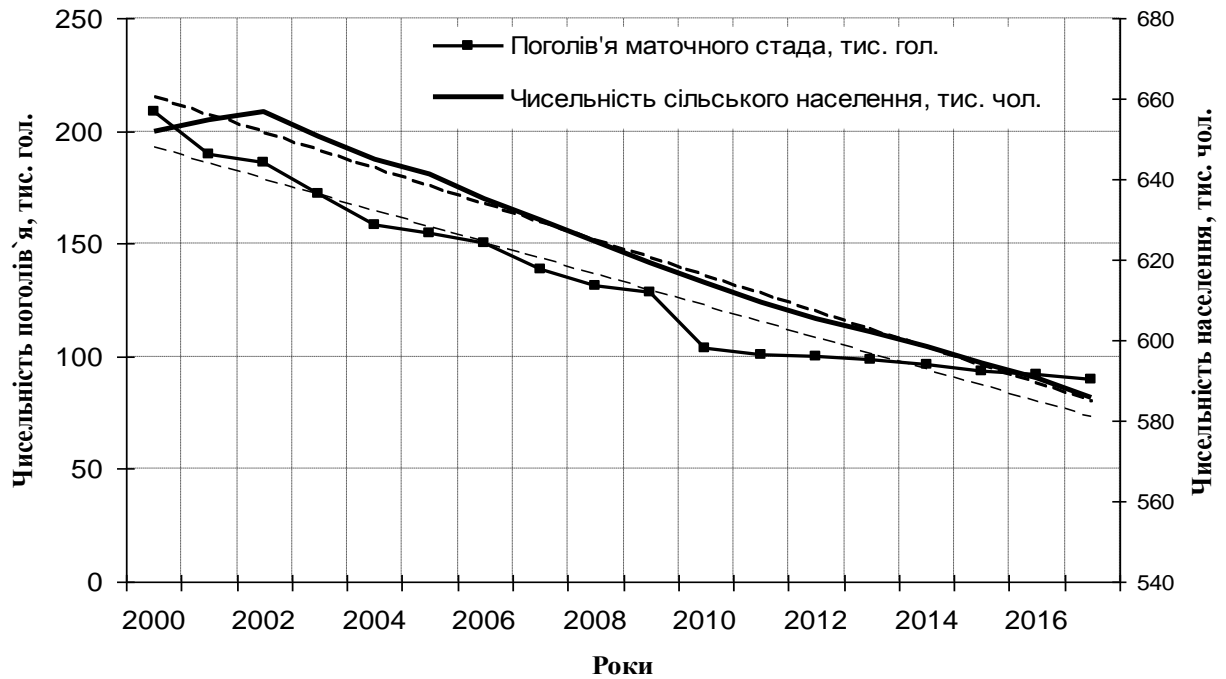

Рис. 2.5. Динаміка поголів'я маточного стада великої рогатої худоби і чисельності сільського населення у Тернопільській області, 2000-2016 рр.*

Джерело: розраховано і складено на основі статистичних даних Головного управління статистики в Тернопільській області.

Ключова роль у розвитку економічної динаміки відтворення чисельності поголів'я великої рогатої худоби в Україні, яку посідає демографічний фактор, а саме чисельність сільського населення, де практично не виявлено впливу організаційно-економічних чинників, свідчить про відсутність мотивації та стимулювання сільськогосподарських виробників до нарощування обсягів виробництва яловичини, забезпечення процесу розширеного відтворення у скотарстві з боку дії сучасного економічного механізму розвитку ринку яловичини. Крім цього, встановлена пряма закономірність між чисельністю сільського населення і розміром утримуваного поголів'я тварин основного стада свідчить про переважно натуральний характер того способу виробництва і обміну продукції, котрий нині склався у досліджуваному секторі аграрної економіки країни.

Іншими словами, мова йде про загрозливу тенденцію для розвитку вітчизняного ринку яловичини, що все більше вимушено орієнтується на

сировинні ресурси виробництва м'яса ВРХ в особистих селянських господарствах населення, потенціал яких через ряд причин об'єктивно обмежений і недостатній з огляду на задоволення потреб внутрішнього ринку яловичини, його ємності, зокрема, через той же демографічний чинник – лише завдяки старшому поколінню сільських жителів до недавнього часу вдавалося забезпечувати певну стабільність у цій сфері аграрної економіки.

Для збільшення кількості поголів'я м'ясної худоби, підвищення її продуктивності та виробництва якісного м'яса яловичини, важливе значення має надання державою дотації, як елементу економічного механізму, на утримання кожної продуктивної м'ясної корови шляхом компенсації нормативних витрат на її вирощування, як це практикується у країнах із розвиненою ринковою економікою. Якщо врахувати, що на перспективу поставлено завдання збільшення чисельності м'ясної худоби, то це можливо лише за рахунок розширення мережі племінних ферм і господарств з повним оборотом стада, з поголів'ям до 15-20% від загальної чисельності [63, с. 2-5].

Протягом 2010-2017 рр. в Україні спостерігається тенденція перерозподілу поголів'я великої рогатої худоби між особистими селянськими господарствами та сільськогосподарськими підприємствами, їхні структурні зміни можна побачити на рис. 2.6. Його дані вказують на різку зміну постачальників сільськогосподарської сировини посеред аграрних господарств країни. Наприклад, якщо у 2010 р. сільськогосподарські підприємства були основними постачальниками, в яких закуплялось 79% великої рогатої худоби від загального його обсягу для м'ясопереробних підприємств, то у 2017 р. – близько 42%. При цьому питома вага особистих селянських господарств – за вказаний період зросла з 6% до майже 58%, перетворивши домашні господарства практично на основних постачальників для підприємств м'ясопереробного підкомплексу країни.

Постійне скорочення чисельності великої рогатої худоби в Україні зумовлене цілим рядом причин. Зокрема, нестабільною економічною ситуацією в країні, руйнуванням виробничої інфраструктури, низькими

доходами громадян, що в свою чергу зумовило виїзд українського населення в інші країни, а Тернопільська область поряд із Львівською є лідерами за кількістю заробітчан – це спричинює неможливість використання виробничого потенціалу області, оскільки широкі верстви селян та виробників все менше зацікавлені в розвитку тваринництва.

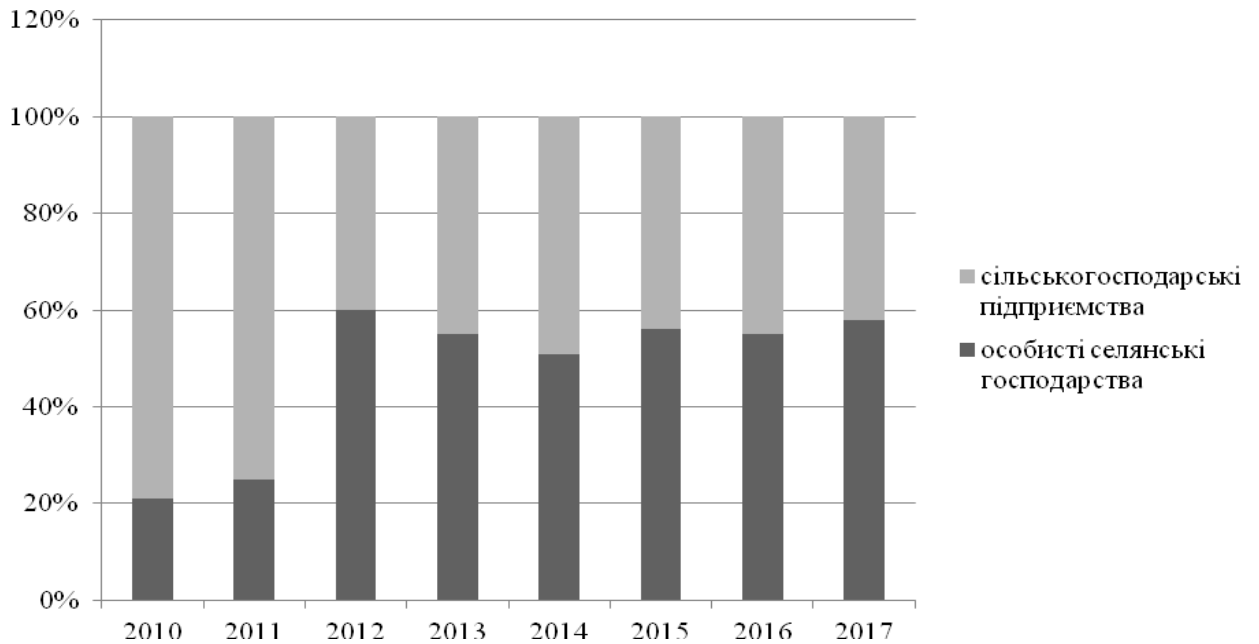

Рис. 2.6. Питома вага сіськогосподарських виробників у формуванні сировинної бази закупівель великої рогатої худоби в Україні

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України.

Найголовнішим чинником такої ситуації на ринку яловичини є економічна незацікавленість виробників вкладати капітал у вирощування великої рогатої худоби та її реалізацію, тобто, іншими словами, слід констатувати відсутність за даних умов економічного інтересу до розвитку сировинної бази ринку.

У 2008 р. основу якісного розвитку сировинної бази ринку яловичини України склали 61 племзавод та 161 племрепродуктор, де утримувалися, відповідно, 12,5 тис. та 11,6 тис. корів. Близько 16,5 тис. голів м'ясних корів утримували товарні господарства. Питома вага м'ясних корів складала 6,0 % в сіськогосподарських підприємствах усіх форм власності [87; 165, с. 15]. Протягом 2010-2017 рр. ці цифри швидко скоротилися більше ніж у два рази,

племзаводи та племпродуктори припинили свою діяльність через низьку рентабельність виробництва, поголів'я м'ясних великих рогатих корів, було на рівні 3% від загальної чисельності. Для України така кількість поголів'я є критичною, а недостатня кількість м'ясної худоби перетворюється на основне гальмо ефективного розвитку ринку яловичини.

На Поліссі та в Лісостепу знаходяться незатребувані земельні площі, при використанні яких існує можливість для спрямування їх на вирощування м'ясної худоби [95, с. 7]. Дана галузь тваринництва може стати перспективною не тільки у забезпеченні високоякісним м'ясом і м'ясопродуктами згідно науково обґрунтованих норм харчування, але й в поліпшенні життєвого рівня населення, створенні стратегічних ресурсів нашої країни та її експортного потенціалу.

Популяцію великої рогатої худоби в Україні представлено тваринами вітчизняних, а також імпортованих порід. Основою для селекції поголів'я м'ясної ВРХ є внутрішньопородні аспекти, консолідація порід і їх структурних елементів, вдосконалення генеалогічної структури та ін. В Україні племінна база м'ясного скотарства представлена 12 породами [22, с. 6]. Маточне поголів'я розміщене у племінних репродукторах спеціалізованої м'ясної худоби. Жива маса, за якої тварини закінчують ріст і стають зрілими для виробництва якісної яловичини є різною, залежно від їх статі і розміру (**Додаток Ж**).

З метою успішного розвитку м'ясного скотарства, враховуючи розмаїтість природно-кліматичних зон України, необхідно володіти більшою кількістю м'ясних порід, а також створити їх внутрішній ринок, що нараховував би не менше 15-20 видів м'ясних порід. Для кожної зони, навіть мікрозони, потрібно декілька м'ясних порід, котрі добре схрещуються між собою, а також із поголів'ям районуваних молочних порід. Природно-кліматичні умови України є сприятливими для створення розвинутої галузі м'ясного скотарства. Пасовища повинні стати невід'ємною складовою частиною галузі м'ясного скотарства.

Вага є основною характеристикою для м'ясного напрямку продуктивності ВРХ, однак, характеризувати м'ясні породи корів чітко за максимальною вагою було б неправильно. Не менш важливим є рентабельність виходу м'яса, тобто скільки відсотків від загальної ваги туші становить м'якоть. В таблиці 2.4 представлена середньостатистична інформація за найбільш відомими та популярними м'ясними породами.

Таблиця 2.4

Характеристика деяких основних м'ясних порід ВРХ

Порода м'ясних корів	Загальна вага туші корови, кг	Загальна вага туші бика, кг	Середня рентабельність по виходу м'яса, %
Герфордська	600-800	1000-1350	63-70
Калмицька	400-550	600-1100	52-58
Казахстанська білоголова	400-550	600-900	56-61
Абердин-ангуська	до 500	800-1000	59-69
Голловейська	350-500	600-850	57-61
Лімузинська	500-600	1000-1150	67-69

Джерело: розроблено на основі [83; 121; 127; 188]

Питома вага м'ясних корів у різних природно-кліматичних зонах України є неоднаковою. У забруднених районах, на Поліссі, їхня чисельність становить більше 50%, у зоні Лісостепу – 30% і Степу – близько 20% [127, с. 86]. Природно-кліматичні умови України є сприятливими для створення розвинутої галузі м'ясного скотарства та відповідної ринкової інфраструктури. В зонах Лісостепу й Степу господарства спеціалізуються на виробництві зерна, цукрових буряків. У структурі кормовиробництва близько 80% займає солома, інші грубі й соковиті корми, які найбільш раціонально можуть бути використані м'ясною худобою. Для різних природно-кліматичних зон країни розроблено спеціальні технології створення й тривалого використання пасовищ на основі спеціально підібраних сортів трав. Як видно з рис. 2.7, лідерами по утриманню ВРХ м'ясного напрямку продуктивності в Україні є Волинська, Чернігівська, Житомирська, Київська

і Сумська області, щоправда вирощуванням і відгодівлею займаються переважно сільськогосподарські підприємства. В особистих селянських домогосподарствах утримують молочних корів.

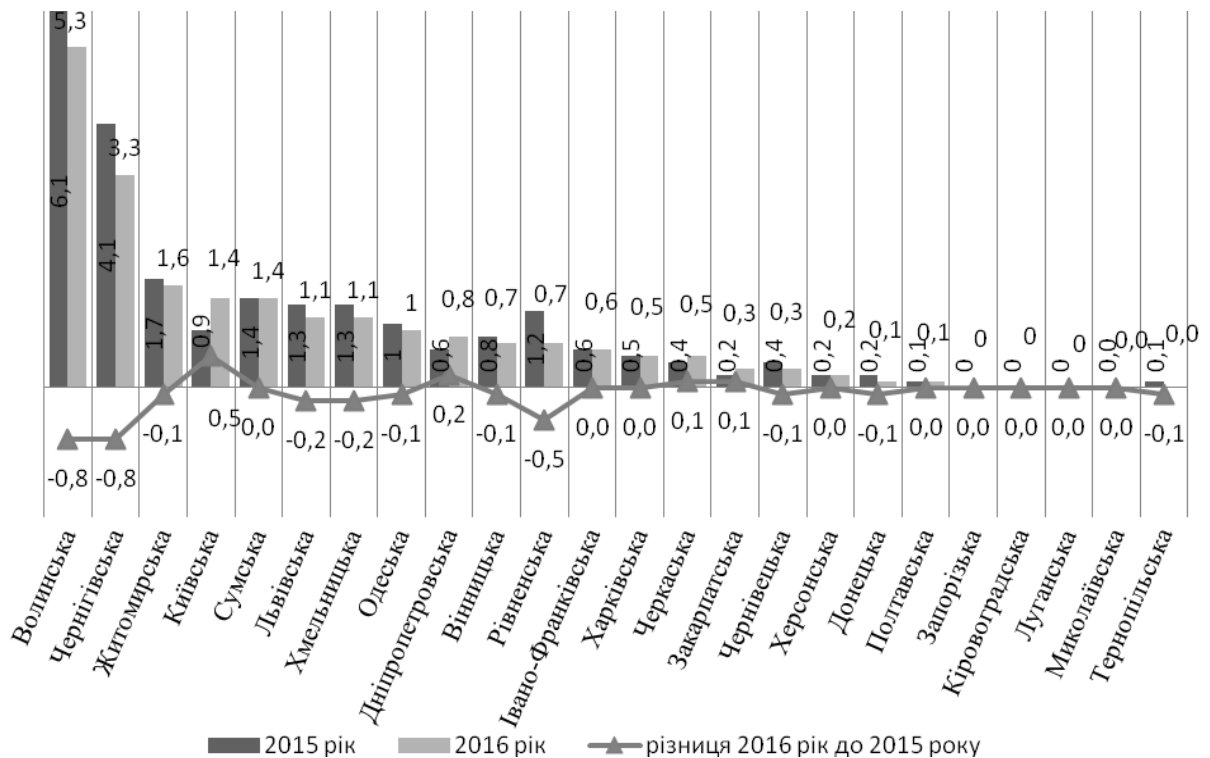

Рис. 2.7. Поголів'я м'ясних корів в сільськогосподарських підприємствах України за період 2015-2016 рр.* (тис. гол.)

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України

В нашій країні спостерігається тенденція, коли поголів'я великої рогатої худоби м'ясної породи не утримується до необхідних вагових кондицій для отримання високоякісної яловичини. Наприклад, у нас бички вагою до 250 кг йдуть на забій і продаються, а в деяких країнах, які спеціалізуються на виробництві яловичини, такі самі породи бичків відгодовуються до 400-500 кг, після забою в такому виді отримується високоякісна яловичина. Тому вітчизняним учасникам ринку потрібно впроваджувати інтенсивні технології виробництва яловичини, переймати досвід організації інфраструктури, для виходу на світові ринки реалізації продукції.

Нині обґрунтовано наступні шляхи збільшення поголів'я м'ясної худоби як основи розвитку сировинної бази ринку яловичини в Україні:

- інтенсивне відтворення наявного поголів'я вітчизняних та імпортованих м'ясних порід;

- широке використання низькопродуктивних ремонтних телиць молочних і молочно-м'ясних порід для схрещування із плідниками м'ясних порід або їх штучне запліднення спермою м'ясних бугаїв. Отримане помісне потомство потрібно вирощувати за технологією м'ясного скотарства, що дасть можливість за рахунок помісного поголів'я телиць створити товарні стада м'ясної худоби. У першу чергу, таку роботу необхідно проводити у господарствах, що мають певні виробничі потужності (приміщення, землю, трудові ресурси), котрі не використовуються. Багато господарств розпоряджаються умовами для створення культурних пасовищ, що дозволить здешевити виробництво яловичини за рахунок зниження витрат праці та енергоресурсів;

- використання трансплантації ембріонів в племінних заводах та племрепродукторах – дозволить від видатних батьків за рік одержувати 10-25 телят, замість одного у звичайних умовах.

Технологія і організація ведення м'ясного скотарства в умовах інтенсивного землеробства в господарствах-репродукторах усіх природно-кліматичних зон України в основному відпрацьована. Однак через ряд об'єктивних і суб'єктивних причин (недостатню забезпеченість кормами, низькі реалізаційні ціни на м'ясо яловичини, без врахування його якості, відсутність фахівців) широкого розвитку ця галузь не одержала [152]. Невелика частина яловичини, яку отримують від м'ясної худоби, у загальному виробництві м'яса істотно не впливає на підвищення рівня його споживання. За умов доведення у перспективі споживання яловичини на душу населення до 32-36 кг необхідно широко розвивати галузь інтенсивного м'ясного скотарства – це головний і безумовний фундамент розвитку ринку яловичини.

Основними суб'єктами на ринку яловичини в Україні, що здійснюють закупівлю продукції великої рогатої худоби є підприємства м'ясопереробної промисловості. Як видно з рис. 2.8, за останні роки обсяги закупівель тварин у всіх категоріях господарств різко скоротилися.

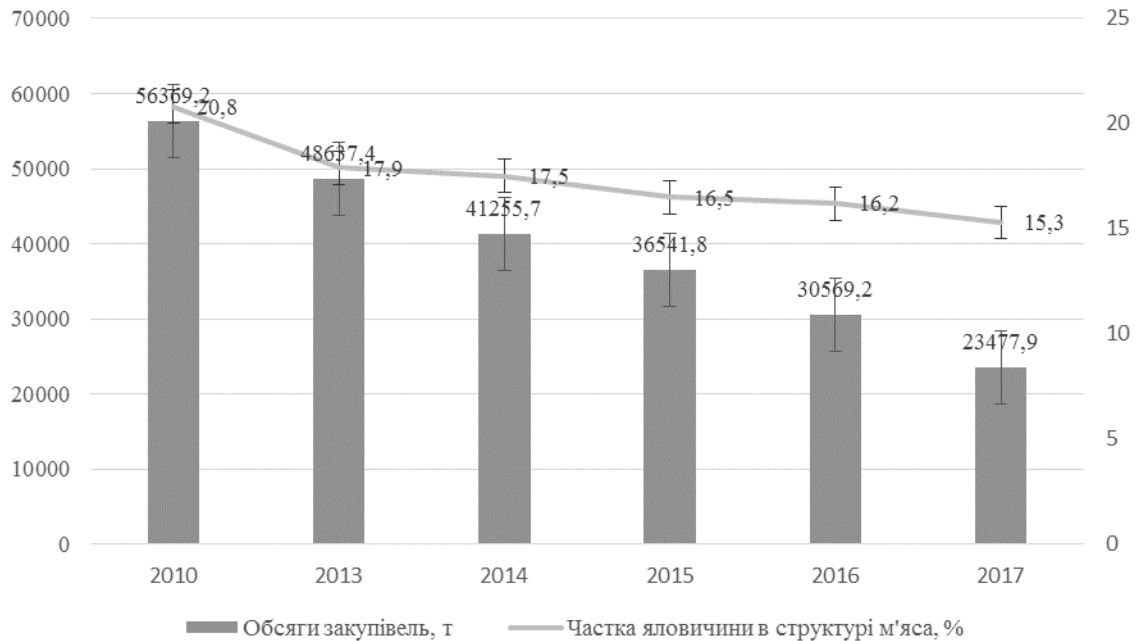

Рис 2.8. Динаміка обсягу закупівель великої рогатої худоби (в живій масі) м'ясопереробними підприємствами в Україні

Джерело: складено на основі даних Державної служби статистики України

Це свідчить про стрімке зниження ефективності функціонування сировинного сегменту ринку яловичини. За період 2010-2016 рр. для більшості сільськогосподарських підприємств, які вирощують велику рогату худобу, ринок не став економічним фундаментом для відтворювального процесу. Лише окремі з них досягли певних позитивних економічних результатів, становище і поведінка інших виробників залишається не визначеними.

В 2016 р. сільськогосподарські підприємства продали населенню 158,8 тис. гол. великої рогатої худоби, що на 12,3 тис. гол. менше ніж у 2015 р. Продаж поголів'я тварин населенню збільшили тільки п'ять областей, зокрема Херсонська, Харківська, Полтавська, Дніпропетровська та Тернопільська (Додаток 3).

Сьогодні у господарствах населення утримується близько 77,6% загальної кількості поголів'я корів. Через спад поголів'я корів валове виробництво тваринного білку всіма категоріями господарств продовжує зменшуватись [62]. Загальне скорочення виробництва м'ясної продукції скотарства призвело до стрімкого зростання у 2008 р. цін на неї.

Протягом 2016 р. сільгосп підприємствами Тернопільської області вироблено 3,9 тис. т м'яса яловичини [93]. Така ситуація пов'язана з нераціональною системою відгодівлі молодих тварин, оскільки, необхідну масу для реалізації вони набирають у віці 34-36 місяців, замість 18-20. В результаті кінцевий вихід м'яса (забійна вага) на одну голову ВРХ у господарствах області становила 168 кг у 2016 р. проти 208 кг у 2010 р.

На початок 2017 р. м'ясопереробними підприємствами було закуплено лише 199 т великої рогатої худоби в живій вазі. Це свідчить про скорочення сировинної бази для підприємств м'ясопродуктового підкомплексу. Одночасно з цим слід відмітити зміни, які сталися в структурі формування сировинної бази за районами області. Якщо у 2010 р. п'ять із 17 районів області – Тернопільський, Гусятинський, Буцацький, Кременецький, Чортківський – забезпечували майже 49,7% виконання закупівель в межах обласного замовлення, то в 2017 р. питома вага Тернопільського, Кременецького і Чортківського районів в загальному обсязі заготівель великої рогатої худоби в живій вазі дорівнювала 45,6%, а самого Тернопільського району – майже третина. Така зміна регіонів в структурі формування м'ясних ресурсів яловичини для підприємств переробної промисловості пояснюється самим розміщенням м'ясопереробних підприємств і наявністю більшої кількості споживачів. Цьому сприяє також система транспортного сполучення і наближеність ринків збуту. Очевидно відбувається процес стихійної концентрації центрів реалізації яловичини навколо таких районів як Тернопільський, Кременецький і Чортківський, вказаний процес потребує детальнішого розгляду показників, що формують

попит та пропозицію на продукцію великої рогатої худоби у зазначених районах.

Рівномірність цілорічного продажу худоби м'ясопереробним підприємствам при використанні та збереженні сезонних отелень була досягнута завдяки використанню трьох фундаментальних схем вирощування, а також відгодівлі молодняку великої рогатої худоби: помірно-інтенсивної, безперервно-інтенсивної і змінно-інтенсивної [65, с. 98]. За даною схемою підприємства галузі у травні-липні внаслідок інтенсивної відгодівлі молодняку здають тварин на забій у віці 14-15 місяців масою 370-400 кг; а в серпні-жовтні реалізують худобу масою не менше 380-430 кг у 15-18-місячному віці після відгодівлі на пасовищах, де є ділянки з культурами зеленого конвеєра; в жовтні-грудні проходить реалізація тварин масою від 400 до 480 кг у 19 місяців внаслідок відгодівлі на усіх видах кормів реалізують на м'ясо великої рогатої худоби пізніх строків народження, які досягли маси в 350-400 кг [156, с. 80]. Різних корів і бугайців, які не мають племінних та інших цінностей, потрібно ставити на відгодівлю в осінній і зимовий період, а потім реалізувати в першому кварталі або ставити на відгодівлю і збувати на м'ясо в кінці літа.

Регіональна структура утримання телят в Тернопільській області відзначається досить великою строкатістю. Значні зміни чисельності поголів'я телят в області особливо за період 2010-2016 рр. зумовили новий розподіл районів за розмірами утримуваного у них поголів'я та реалізованої продукції. Якщо у 2010 р. максимальна кількість реалізованої продукції сільськогосподарськими підприємствами спостерігалася в Лановецькому районі – 6118 ц, а мінімальна в Шумському – 6 ц, то у 2015 р. максимальна кількість реалізованої на м'ясо ВРХ була в Тербовлянському районі – 6329 ц, а мінімальна – у Підгаєцькому – 4 ц. Даний процес відбувається як вже зазначалося на фоні зменшенням кількості поголів'я худоби по всій території області, а тому місце районів у ранжируваному ряді за обсягами реалізації продукції яловичини визначається передусім дією двох основних

факторів: чисельністю поголів'я тварин на початку досліджуваного періоду і темпами скорочення утримуваного поголів'я великої рогатої худоби.

Наступною проблемою у формуванні сировинної бази м'ясопереробних підприємств є цінова ситуація на сировинному ринку яловичини. Із 2010 р. спостерігаються значні коливання закупівельної ціни на живу вагу. Починаючи з 2010 р. темпи зростання ціни, які пропонували заготівельні та м'ясопереробні підприємства за 1 т яловичини, є оберненими до темпів зміни обсягів вирощування великої рогатої худоби. Постійному зростанню закупівельної ціни протягом усього досліджуваного періоду відповідає спад обсягів закупівель м'ясопереробними підприємствами: при зростанні ціни в 3 рази протягом 2010-2016 рр. – з 7896,5 до 23689,5 грн за 1 т – загальні обсяги заготівель зменшилися більше як у 2 рази. З цього можна зробити висновок, що діючий ціновий механізм і рівень цін не стимулюють сільськогосподарських виробників до розширення обсягів збуту продукції на сировинному ринку яловичини. Навпаки, вони роблять недоцільним збільшення обсягів виробництва яловичини, обмежуючи цим можливість самих м'ясопереробних підприємств у нарощуванні в них виробництва і в більшому завантаженні виробничих потужностей.

Дана економічна дія цінового механізму негативно позначається на формуванні ефективно функціонуючого сировинного ринку яловичини в Тернопільській області, призводить до ліквідації підприємницької діяльності, спрямованої на його розвиток.

Значний вплив на розвиток інфраструктури ринку, обсягів торгівлі, процесу ціноутворення, відіграють географічне розміщення, кількість торгових місць. Одним із каналів, яким яловичина рухається до споживача, є спеціалізовані магазини в ринковому середовищі. Найбільша питома вага у поставках м'ясної продукції на продуктовий ринок належить вітчизняним м'ясопереробним підприємствам, а також дрібним посередникам, які мають дозвіл на реалізацію такої продукції. Основним недоліком у роботі спеціалізованих магазинів є недостатня широта асортименту, подекуди

низька якість товарів, що впливає на конкурентоспроможність продукції яловичини.

Організації оптової торгівлі, біржі, аукціони широкого поширення не набули, що свідчить про недостатню розвиненість інфраструктури ринку яловичини. Саме вказані організації, віднесені до елементів інфраструктури ринку створюють умови для вибору і формування каналів збуту на альтернативних засадах, формують конкурентне середовище яловичини, забезпечують ринкове котирування цін, роблять ринок прозорим.

Основними причинами стримування розвитку інфраструктури ринку яловичини є законодавство, котре не дозволяє ефективно регулювати ринок м'ясного скотарства, також тіньові канали збуту продукції, перенесення збуту в дрібнотоварні господарства, які працюють на отримання «живих» грошей. На сьогоднішній час переважно сформувалися економічні відносини, за яких посередники часто співпрацюють з особистими селянськими господарствами. Результатом такої співпраці стало збільшення реалізації великої рогатої худоби із вказаних господарств. В організації реалізації худоби через ринкові структури повинні бути зацікавлені місцеві органи самоврядування, що сприятиме формуванню місцевого бюджету, а в перспективі – регіонального, оскільки певна частина збору надходитиме до нього.

Функціонування сировинного сегменту ринку яловичини неможливе без належного інформаційного забезпечення. Важливим елементом ринкової інфраструктури є свого роду інформаційний центр, де учасники ринку можуть оперативнo отримати актуальну інформацію про мобільний стан справ на ньому. Важливою проблемою розвитку сировинної бази ринку яловичини та відповідної інфраструктури, залишається сертифікація боєнь, вона вимагає законодавчого регулювання, тому що ветеринарно-санітарні правила усіх учасників забою великої рогатої худоби практично не виконуються. Процес сертифікації яловичини повинен контролюватися

державним органом, оскільки на ринок повинна постачатися високоякісна сировинна продукція.

Протягом останніх років в Україні вирізається за рік до 800 тис. гол. телят молочних порід віком до 20 днів через економічну недоцільність їх відгодівлі, пов'язану із подальшими значними витратами та збитковістю [177, с. 85]. Однак, економічний механізм ринку яловичини в індустріально розвинених країнах, наприклад, у США, дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам здійснювати відгодівлю телят молочних порід великої рогатої худоби до 600-700 кілограмової ваги й експортувати їх як живу вагу чи продукти глибокої переробки. В Україні існують природні та матеріальні умови для цього: найдешевші у світі корми, географічне розташування поряд з найбільшими ринками збуту – ЄС і країнами Близького Сходу, проте, на відміну від США, поки що не створено ефективно функціонуючого економічного механізму ринку яловичини з орієнтацією на задоволення високих стандартів споживчих потреб у яловичині з боку покупців[46]. Завдяки його ефективному функціонуванню із внутрішнього ринку можна реалізувати приблизно 1 млн. т фуражу і 400 тис. т шроту, відходи харчової промисловості. Це створювало б робочі місця на селі та давало би додаткову виручку виробникам молока і яловичини.

Сировинна частина ринку формується господарствами населення та агроформуваннями. Різке погіршення кон'юнктури спричинило фінансовий крах більшості останніх, в той час як господарства населення, обмеживши до мінімуму споживання ресурсів і використовуючи ручний спосіб виконання практично усіх технологічних операцій, легше пристосувалися до нових економічних умов.

Раціональний розвиток економічного механізму ринку яловичини на інноваційній основі, а також його інфраструктури дозволить зацікавити учасників галузі у збільшенні виробництва яловичини та інших видів м'яса. Наслідком цього повинно стати підвищення продуктивності праці,

збільшення обсягів продукції м'ясного скотарства, підвищення економічної доцільності та ефективності галузі.

Основним пріоритетом аграрної політики, у тому числі стосовно розвитку сировинної бази ринку яловичини, має бути формування продовольчої безпеки держави. Інші завдання, навіть першочергового характеру, варто розглядати як складові зазначеного пріоритету. З метою вирішення проблеми продовольчої безпеки найбільш необхідною є розробка сучасної державної аграрної політики, яка має визначити стратегічні орієнтири та завдання розвитку агропродовольчої сфери країни з одночасною розробкою основних економічних механізмів їхньої реалізації у регіонах країни [164, с. 45-51].

За даних умов продовольча безпека є одним із пріоритетних завдань держави. Складна економічна ситуація, що склалася в Україні, поставила під загрозу успішність її вирішення. Негативний вплив чинників перехідного періоду зумовив значне скорочення виробництва продукції тваринництва, зменшення чисельності поголів'я та його продуктивності, негативні зміни у структурі стада, руйнування виробничого потенціалу агроформувань. Отже, нині головним завданням сільськогосподарської науки в Україні є науково-методичне забезпечення збільшення виробництва високоякісних продуктів тваринництва, у тому числі доведення рівня споживання населенням країни м'яса і м'ясопродуктів до 80-85 кг на рік.

М'ясне скотарство має широке розповсюдження у багатьох країнах світу. В Україні створенню та розвитку ринку яловичини приділено недостатньо уваги, тому ефективний розвиток ринку можна очікувати лише у перспективі. Для реалізації потенціалу сировинної бази ринку яловичини слід всебічно вдосконалити державне регулювання, ввести цільові дотації з боку держави, вжити заходів щодо оптимізації структури поголів'я, розвивати племінну роботу, інвестувати кошти у наукові розробки (селекцію). Згідно досліджень міжнародної Організації по економічному співробітництві і розвитку (OECD), Сільськогосподарської та продовольчої організації ООН

(FAO), світове споживання м'яса збільшиться, і частка яловичини у ньому складатиме 22%. Україна не повинна втратити власні перспективні можливості у розвитку світового ринку яловичини, оскільки має необхідні умови для нарощування обсягів виробництва та експорту якісної яловичини, що безумовно лише стимулюватиме вітчизняний сировинний сектор досліджуваного ринку у довгостроковому періоді його розвитку.

2.2. Динаміка основних параметрів економічного розвитку ринку яловичини

На формування та функціонування ринку яловичини справляють вплив численні ендогенні та екзогенні чинники, що обумовлюють необхідність порівняльної оцінки основних економічних показників для виявлення стану і рівня розвитку ринку. Останнім часом у динамічних показниках виробництва продукції яловичини не сталося позитивних трендових зрушень. Держава не намагається активізувати свою діяльність у питаннях освоєння нових виробничих потужностей, повнішого використання резервів, і навіть ті окремі зрушення у цьому напрямі виявляють несистемний характер без досягнення бажаних результатів.

Для проведення оцінки було обрано показники, що свідчать про стан і тенденції розвитку досліджуваного ринку: валова продукція тваринництва; продуктивність праці у тваринницьких сільськогосподарських підприємствах; виробництво м'яса у забійній вазі; виробництво м'яса на одну особу; реалізація худоби; середні ціни реалізації худоби; споживання м'яса та м'ясних продуктів; сукупні витрати домогосподарств на м'ясо і м'ясопродукти.

У таблиці 2.5 розраховано показники диференціації виробництва та споживання м'яса в Україні. Мінімальне значення з виробництва м'ясопродуктів займала Тернопільська область – 18,7 кг, а максимальне спостерігалось у Вінницькій області – 49,1 кг. Слід вказати, що частка м'яса

яловичини у структурі виробництва м'ясопродуктів зменшилася у порівнянні з 2010 р. на 21,8%. Причиною такої ситуації є різке скорочення сировинної бази ринку в усіх областях України, передусім у секторі м'ясного скотарства (рис. 2.8), що було детально розглянуто у попередньому питанні.

Таблиця 2.5

Диференціація виробництва і споживання м'яса та м'ясопродуктів в Україні у 2016 р.*

Показник	Мінімальне значення	Максимальне значення	Середнє значення	Розмах варіації
Виробництво м'яса на одну особу, кг	18,7 (Тернопільська обл.)	49,1 (Вінницька обл.)	35,6	30,4
Споживання м'яса та м'ясних продуктів на 1 особу, кг за 1 рік	34,6 (Волинська обл.)	62,1 (Київська обл.)	55,2	27,5
Сукупні витрати на м'ясо і м'ясопродукти на одне домогосподарство, грн за 1 рік	2464 (Львівська обл.)	2824 (Хмельницька обл.)	2644	360
Середні ціни реалізації, грн за 1 т	45973,3 (Чернівецька обл.)	47626,0 (Полтавська обл.)	46799,65	1652,7

Джерело: розраховано на основі [174]

В Україні мають місце істотні проблеми як за рівнем виробництва тваринницької продукції, що свідчить про організаційно-технологічні проблеми в аграрному секторі, так і за рівнем споживання м'яса та м'ясопродуктів через низький соціально-економічний розвиток і рівень доходів громадян.

Ринок яловичини залишається одним із перспективних напрямів для ведення бізнесу, однак ще не достатньо розвинутим для вітчизняного аграрного сектору. Протягом останніх років на ринок яловичини впливає цілий ряд негативних тенденцій, пов'язаних із економічною і геополітичною кризою довкола країни. В першу чергу, це втрата істотної кількості споживачів і, як наслідок, обсягів реалізації продукції яловичини населенню (рис. 2.9). По-друге, зупинено ведення збору і обліку статистичних даних за сільськогосподарськими виробниками у регіонах, охоплених воєнними діями.

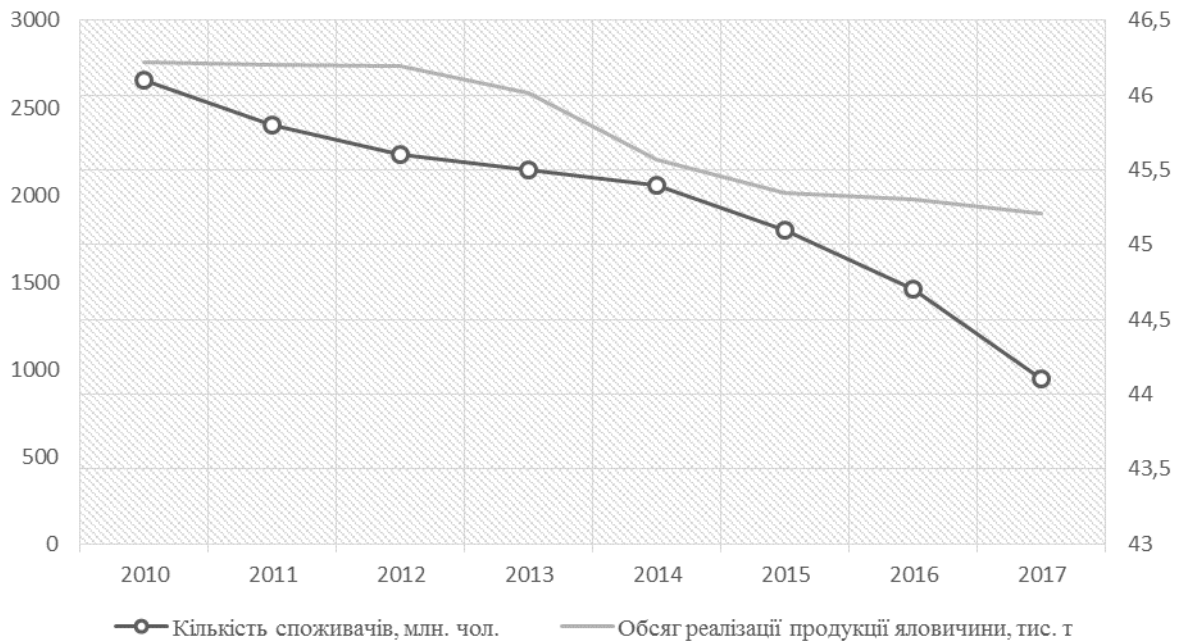

Рис. 2.9. Зміна кількості споживачів та обсягу реалізації продукції яловичини в Україні (в забійній вазі) протягом 2010-2017 рр.*

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України

Якщо розглядати дані виробництва продукції яловичини за усіма категоріями сільськогосподарських товаровиробників, що знаходилися у Криму та на Донбасі в 2013 р., то їхня частка складала близько 15%. Питома вага агровиробників Криму, Донецької та Луганської областей (повністю) у показнику обсягу реалізації сільськогосподарської продукції становила 22% від загального обсягу в грошовому вираженні.

Також спостерігався суттєвий спад у зовнішній торгівлі. Значна частка експорту припадала на Росію і Молдову, і якщо в першому випадку скорочення обумовлено багато в чому загальним погіршенням відносин між країнами, то у випадку з Молдовою – постачальниками, які також перебували в Донецьку.

Економічна криза негативно вплинула на собівартість виробництва продукції яловичини [76, с. 141]. Згідно з даними Державної служби статистики України інфляція за продукцією скотарства протягом 2013-2018 рр. склала близько 88,5%. Зростання цін і скорочення доходів населення призвели до зменшення продажу всієї продукції великої рогатої худоби.

Як видно на рис. 2.10, підсумковий індекс цін яловичини, незважаючи на сезонні коливання, дублює динаміку індексу інфляції, і деколи випереджає його.

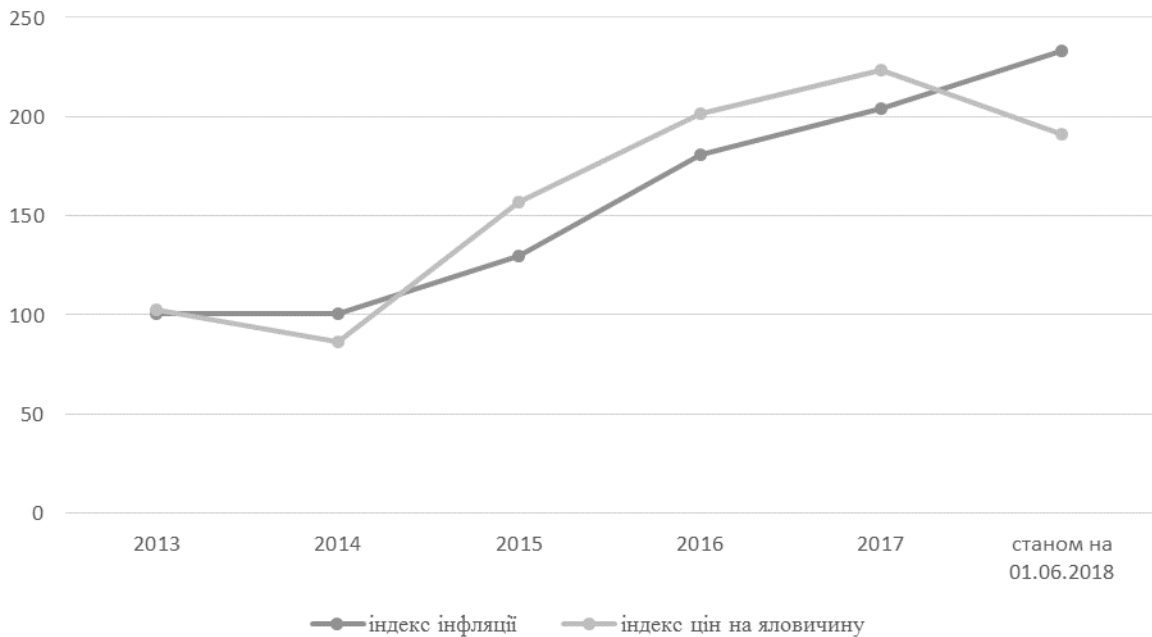

Рис. 2.10. Динаміка зміни індексів інфляції та цін на яловичину в Україні за 2013-2018 рр.*

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України

Зменшення поголів'я великої рогатої худоби призвело до того, що виробництво яловичини скорочується з кожним роком і у 2017 р. становить 36,8% від рівня 2010 р. Так, за період 2010-2017 рр. відбувалося стабільне скорочення обсягів виробництва продукції яловичини кожного року на 9,6% (рис. 2.11).

В особистих селянських господарствах, протягом останніх років переважало екстенсивне виробництво, темпи скорочення основних показників були набагато нижчі. Зокрема, обсяги реалізації на забій скоротилися на 17,1%, а обсяги вирощування всього на 7,6%. Тим самим господарства населення забезпечили собі основну частку в структурі вирощування і реалізації на забій великої рогатої худоби. Якщо ще у 2010 р. господарствами населення вирощувалося 35,2% і реалізовувалося на забій 29,2%, то вже у 2017 р. ці частки перевищували 70%.

Обсяг виробництва, тис. т

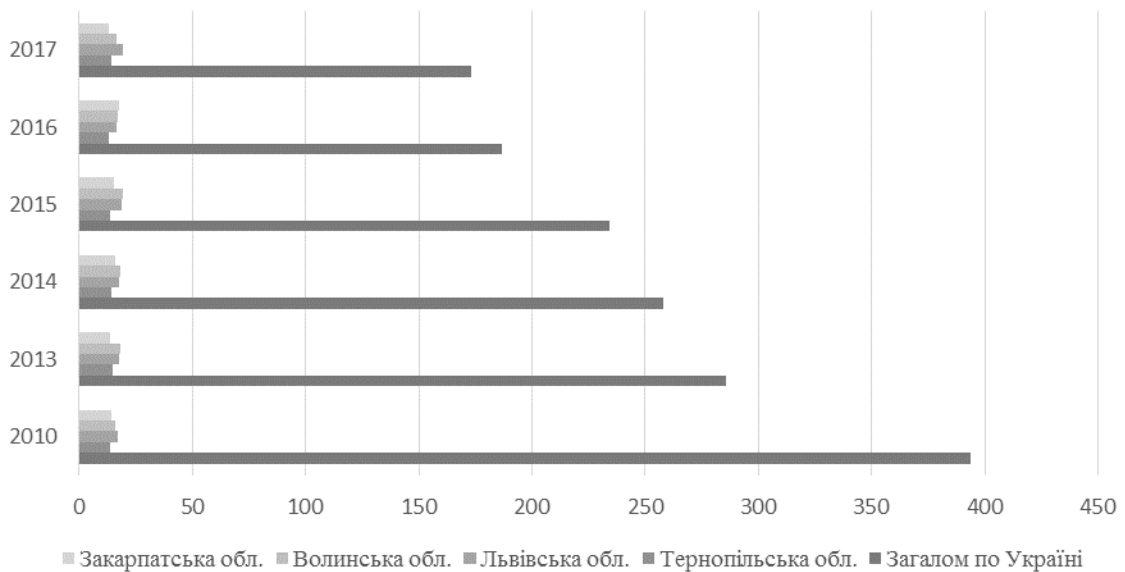

Рис. 2.11. Динаміка обсягів виробництва м'яса яловичини і телятини в усіх категоріях господарств України (у забійній вазі)

Джерело: розраховано і складено на основі даних відповідних Головних управлінь статистики кожної області

З позитивних моментів можна відзначити, що у сільськогосподарських підприємствах в останні роки поступово зменшується диспропорція між вирощуванням та реалізацією на забій великої рогатої худоби. У 2016 р. було вирощено у живій вазі 653,8 тис. т при реалізації 727,2 тис. т. Однак робити однозначні висновки про системні зміни на ринку яловичини у громадському секторі поки не доводиться.

У тваринництві Тернопільської області, зокрема, у сфері виробництва м'яса, починаючи з 2012 р. виявлено тренд до нарощення випуску курятини (+4%) та свинини (+6%), натомість негативну динаміку демонструє яловичина та телятина (-3%) через зменшення рентабельності. В 2016 р. виробництво свинини зросло на 2%, м'ясо птиці залишилося практично на рівні 2015 р. (-0,4%), виробництво телятини та яловичини знизилося на 9% з початку року.

В цілому за рахунок низьких обсягів зовнішньої торгівлі у 2017 р. місткість ринку скоротилася на 4-8% (табл. 2.6).

Динаміка ємності ринку яловичини в Україні за 2014-2017 рр.*

	2014 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	Збільшення (зменшення) 2017 р. / 2014 р. (+/-)
Виробництво, тис. т	412,7	384,0	375,6	363,5	-49,2
Імпорт, тис. т	7,0	16,0	16,0	12,0	+5,0
Експорт, тис. т	27,0	40,0	46,0	40,0	+13,0
Ємність, тис. т	285,33	258,04	234,26	185, 21	-100,12
Приріст, %	-9,2	-9,6	-9,2	-9,0	+0,2

Джерело: Державна служба статистики України

Найбільші обсяги реалізації худоби та птиці сільськогосподарськими підприємствами на кінець 2017 р. зафіксовані в Черкаській (333,3 тис. т), Дніпропетровській (218,7 тис. т) і Вінницькій (327,0 тис. т), а найменші – в Луганській (4,0 тис. т) і Тернопільській (3, 0 тис. т) областях.

Дані свідчать (**Додаток А**), що показники реалізації продукції великої рогатої худоби у Тернопільській області перевищують темпи відгодівлі молодих тварин. Протягом 2017 р. сільгосп підприємствами Тернопільській області вироблено 1,9 тис. т м'яса яловичини. У цьому ж році загальна структура виглядала так – 6% складало виробництво м'яса великої рогатої худоби, 40% – свиней і 53% птиці та 1% ін.

Значному зниженню обсягів виробництва яловичини, сприяли також низькі середньодобові прирости молодняку на дорощуванні та відгодівлі. Необхідно відзначити, протягом 2010-2016 рр. продуктивність однієї голови найвищими темпами зростала у Хмельницькій та Львівських областях – приблизно на 25,3%, дещо менші темпи у Тернопільській області – на 10,8%.

Незважаючи на підвищення середньодобових приростів, продуктивність залишається на низькому рівні. Отже, основною причиною зменшення обсягів виробництва яловичини є скорочення кількості поголів'я та низька продуктивність тварин, особливо це стосується сільськогосподарських підприємств.

На середньодобовий приріст великої рогатої худоби можуть впливати зміни структури поголів'я тварин з різними рівнями продуктивності на одну голову. Наприклад, середньодобові прирости молодняка великої рогатої худоби зазвичай удвічі нижчі порівняно з приростом тварин на відгодівлі [71, с. 134; 167]. Згідно даних табл. 2.7 загальне відхилення середньодобового приросту становило 10 г.

Таблиця 2.7

Показники продуктивності молодняка і відгодівлі ВРХ у сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області в 2017 р.*

Групи тварин	Кормо-дні		Середньодобовий приріст, г		Плановий приріст на фактичне поголів'я	
	за планом	Фактично	за планом	Фактично	всього, ц	на 1 кормодень, г
1. Молодняк ВРХ	365000	438000	500	510	2190	500
2. ВРХ на відгодівлі	36500	7300	800	700	58	800
Разом	401500	445300	-	-	2248	-

Джерело: розроблено на основі даних Головного управління статистики у Тернопільській області

Середньодобові прирости великої рогатої худоби зросли протягом останніх років в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області та в Україні в цілому (що є чи не єдиним позитивним фактором). Зокрема, найкращу продуктивність у 2015 р. мало поголів'я великої рогатої худоби в Хмельницькій області – 564 г, що перевищує і середній показник по країні (на 12%) і аналогічні показники по Вінницькій та Тернопільській областях (на 9,3% та 3,8% відповідно).

Рівень продуктивності великої рогатої худоби залежить від достатньої кількості різних факторів. Одним із основних є забезпеченість підприємств і господарств населення кормами та їх раціональне використання.

З початку 2017 р. реалізація худоби збільшилися (у процентному вираженні) у порівнянні з минулим роком в 14 областях. Найбільше зростання відмічене в Харківській області у розмірі 14,4%, а у Тернопільській області цей показник дорівнював близько 4%.

З початку 2018 р. реалізація худоби збільшилася у відсотковому вираженні в порівнянні з минулим роком у 14 областях. Найбільше зростання відмічене в Харківській обл. +14,4%, для прикладу у Тернопільській обл. цей показник дорівнює близько 4%. Лідуючі позиції за реалізацією худоби на забій у живій вазі в 2017 р. зайняли Закарпатська (50,7 тис. т), Київська (52,2 тис. т) і Львівська (64,3 тис. т) області. Найнижчі показники відзначені в Луганській (18,9 тис. т) і Чернігівській (24,9 тис. т) областях (рис. 2.12).

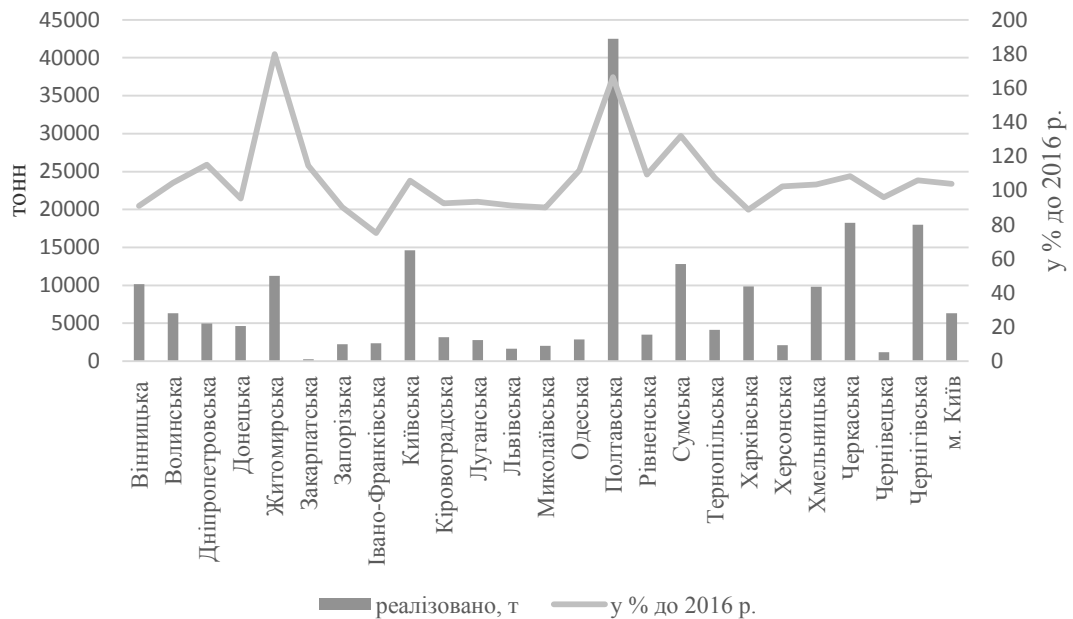

Рис. 2.12. Реалізація великої рогатої худоби у живій масі (усі категорії господарств) по областях України за 2017 р.*

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України (Без урахування тимчасовоокупованих територій)

У 2017 р. лідерами серед областей України з реалізації на забій великої рогатої худоби всіма категоріями господарств були Вінницька, Черкаська, Дніпропетровська і Київська області, які реалізували на забій 35,7% від загальних обсягів в цілому по державі (3294,2 тис. т).

Показники співвідношення вирощування до реалізації великої рогатої худоби в живій вазі сільськогосподарськими підприємствами досить строкаті. У 2016 р. найбільша реалізація великої рогатої худоби спостерігалася в Львівській, Київській та Закарпатській областях.

В цілому ж негативний баланс виробництва склав 3,2 млн. т. Підсумковий результат є таким: сектор, який 18 років тому формував на м'ясному ринку 51,8% обсягу вирощування і 56% обсягу реалізації, нині втратив у структурі ринку половину за обома показниками.

Таблиця 2.8

Баланс виробництва і споживання яловичини та телятини в Україні за 2010-2017 рр.*

Роки	Виробництво яловичини та телятини, тис. т	Загальний обсяг споживання, тис. т	Споживання на 1 особу, кг	Експорт, тис. т	Імпорт, тис. т	Зовнішньоторговельний оборот, тис. т
2010	427,7	348	9,8	13	25	38
2013	427,8	312	9,2	27	19	46
2014 [^]	412,7	299	9,1	27	7	34
2015 [^]	384,0	251	8,1	40	16	56
2016 [^]	375,6	261	8,5	46	16	62
2017 [^]	363,5	234	6,2	40	12	52
Примітка [^] Дані наведено без урахування тимчасово окупованих територій						

Джерело: систематизовано на основі даних Державної служби статистики України

Як видно з таблиці 2.8, протягом 2017 р. виробництво яловичини склало 363,5 тис. т, що на 3,2% менше ніж за минулий аналогічний період. Попит на продукцію яловичини за останні роки знижується оскільки вона є найдорожчим і трудомістким видом м'яса.

Досліджуючи особливості вирощування великої рогатої худоби, визначено динаміку показників виробництва м'яса, що вказує, передусім, на тісний зв'язок між закономірностями процесу відтворення і обсягами виробництва продукції. Стан розвитку ринку яловичини значною мірою

визначається складом та поголів'ям великої рогатої худоби, а також характеристиками їх відтворення, продуктивністю, розмірами виробництва, кількістю учасників усього процесу.

Експортний потенціал ринку яловичини слід розглядати у якості відносно самостійної ланки м'ясопродуктового комплексу країни. Оцінку рівня експортного потенціалу ринку яловичини можна побачити на рис. 2.13.

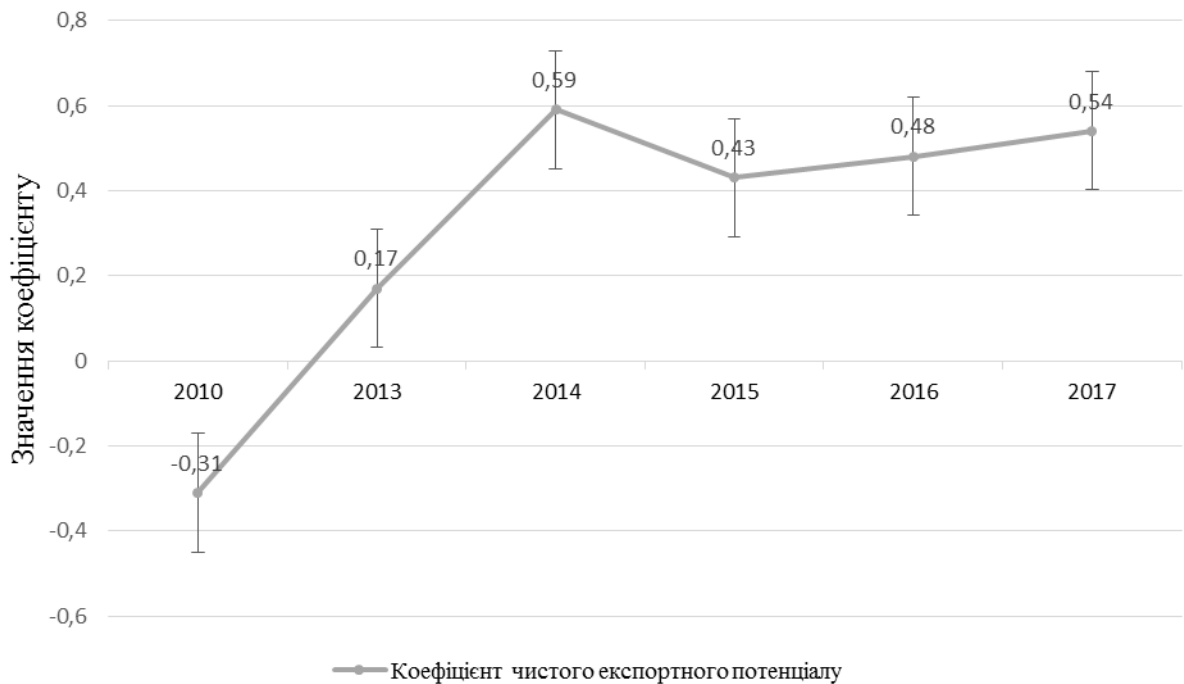

Рис. 2.13. Динаміка експортного потенціалу яловичини в Україні протягом 2010-2017 рр.*

Джерело: побудовано на основі додатку Е

Отже, протягом 2010-2017 рр. відслідковується динаміка зростання чистого експортного потенціалу ринку яловичини. Реалізація експортного потенціалу посилює позицію українських сільгоспвиробників на зовнішніх ринках, проте свідчить про інверсійний тип економічного механізму розвитку ринку яловичини. Останнє має місце тоді, коли за недостатнього рівня внутрішнього споживання і тенденції до його постійного зменшення набувають пріоритетного статусу експортні напрямки економічного розвитку ринку та відповідне зростання обсягів експорту, що й відбувається нині в Україні. Внаслідок інверсійного типу економічного механізму функціонування ринку яловичини, негативна дія котрого загострюється

глобалізаційними викликами, має місце деструктивний розвиток економічних процесів у національній економіці, її розбалансування та неможливість задоволення базових потреб населення в повноцінному харчуванні.

Україна продовжує пошук та вивчення нових ринків збуту яловичини. Пріоритетними напрямками на довгострокову перспективу стають країни Близького і Дальнього Сходу. Наприклад, Ізраїль зацікавлений в імпорті української яловичини і розглядає можливість закуповувати більше 2,5 тис. т цієї продукції щомісячно. При цьому ізраїльські компанії готові допомагати як з отриманням сертифікату кошерності, так і з вирішенням інших ветеринарних питань [180]. У 2017 р. експорт охолодженої яловичини склав 4162,0 т, що на 11,7% більше ніж у 2016 р. Частка експортних поставок охолодженої яловичини становила 7,7% загального експорту м'яса. Основним імпортером виступили компанії Білорусі. Експорт мороженої яловичини в 2017 р. склав 3543,1 т. Частка експортних поставок яловичини мороженої становила 9,1% загального експорту м'яса. Основними імпортерами були також компанії Казахстану, Азербайджану та Єгипту [192].

Для продажу продукції яловичини на європейський ринок, треба успішно пройти інспектування ринку з боку Європейської Комісії, що стане неможливим без дослідження худоби на губчасту енцефалопатію. З метою проведення даних лабораторних досліджень в Україні потрібно щороку проводити аналіз від 350 тис. гол. великої рогатої худоби. Для цього з державного бюджету має бути виділено більше 20 млн. грн. Однак у 2018 р. потрібні кошти на ці дослідження практично не закладені, а це означає, що м'ясо великої рогатої худоби не експортуватимуть в ЄС.

Експорт яловичини до ЄС дозволить Україні компенсувати втрати від закриття ринку Росії, адже м'ясо птиці вже успішно експортується до Європи, а м'ясо великої рогатої худоби має великий потенціал на її ринках. Дозвіл на експорт яловичини до ЄС вже на перших етапах принесе нашій

державі близько 50 млн. дол. США додаткових валютних надходжень, а в майбутньому може стати локомотивом розвитку даного ринку в Україні [66].

Ситуація з імпортом дещо інша, протягом 2017 р. в Україну імпортовано близько 69,6 тис. т м'яса і м'ясопродуктів, що на 33,7% більше, ніж за період 2016 р. Станом на 2015 р. найбільшими імпортерами у світі були США (20%), незважаючи на те, що країна є також найбільшим виробником цього м'яса. На другому місці розмістилася Російська Федерація (7,7%), хоча В'єтнам практично наздогнав Росію у цьому напрямку – 7,6% [136]. Основними джерелами імпорту продукції великої рогатої худоби в Україну були країни Європи (**Додаток Д**). Лідером зі споживання яловичини у світі є Уругвай (46,4 кг), Аргентина (40,4 кг), США (24,7 кг), Бразилія (24,2 кг), а Україна – лише 6,2 кг. Раціональна норма, за визначенням Міністерства охорони здоров'я України, споживання яловичини та телятини однією особою в рік становить 32-36 кг. Україна не є великим споживачем яловичини, особливо це проявляється у розрахунку споживання м'яса на душу населення.

Отже, нашій державі потрібно поступово скорочувати імпортні поставки яловичини, враховуючи потенціал вітчизняного ринку, ми можемо самостійно нарощувати виробництво даного виду продукції не тільки для власних потреб, а й експортувати в інші країни світу. Функціонування галузі скотарства вже багато років знаходиться у глибокій кризі. З метою підвищення загальної ефективності функціонування ринку, а відповідно і підвищення якості продуктів харчування та безпеки життєдіяльності людини, доцільно вдосконалити економічний механізм його розвитку, використовуючи важелі ринкової економіки у цій стратегічно важливій сфері аграрної економіки.

Аналіз економічної динаміки основних параметрів розвитку ринку яловичини протягом останніх років вказує на існування довгострокової тенденції його суттєвого звуження – прогресуючого стійкого зменшення

обсягів пропозиції та попиту, що в майбутньому прогнозованому періоді може призвести до повного ринкового колапсу.

2.3. Ефективність м'ясного скотарства як індикатор відповідності економічного механізму сучасному розвитку ринкового потенціалу

Сучасний етап формування і розвитку економічного механізму ринку яловичини відзначається рядом особливостей, пов'язаних із специфікою функціонування галузі, організаційно-економічними відмінностями утримання і відгодівлі тварин, обсягами виробництва, реалізації та споживання яловичини. Серед зовнішніх чинників, що впливають на економічну ефективність ведення м'ясного скотарства можна виділити наступні: загострення конкуренції з боку дешевих видів м'яса, низька платоспроможність споживачів на внутрішньому ринку; недоліки та неефективність державної підтримки і оподаткування; відсутність диференціації ціни на м'ясну та молочну худобу. Серед внутрішніх чинників (на рівні виробників) можна виокремити наступні проблеми: застосування екстенсивних систем вирощування, низьку якість і вихід м'яса, дрібнотоварне виробництво, непрогнозований збут.

За чотири останні роки кризові явища в скотарстві ще більше поглибилися. Якщо упродовж попередніх 20 років скорочення відбувалося переважно через забій поголів'я сільгосппідприємствами (які таким чином реагували на збитковість даного виду товарної продукції), то вже впродовж 2014-2018 рр. активніше стали вирізати худобу господарства населення, де обсяги вирощування худоби були до сьогоднішнього часу відносно стабільні. Таким чином, за останні 4 роки в структурі власного споживання яловичина для більшості населення поступово витісняється більш дешевим м'ясом птиці або свининою, виробництво котрих є економічно рентабельним.

Збільшення виробництва й поліпшення якості м'яса належить до найвідповідальніших і найскладніших викликів, що нині існують перед

вітчизняною аграрною економікою. У багатьох країнах світу його розв'язують саме за рахунок нарощування виробництва яловичини. Порівняно з м'ясом інших видів тварин у ній більше, ніж у свинині, білків (19-20%) і менше жиру, що задовольняє дієтичні і харчові вимоги більшості споживачів. Поступаючись за скороспілістю свиням і птиці, велика рогата худоба має великі переваги, оскільки здатна перетворювати в м'ясо поживні речовини зелених, грубих, соковитих кормів [121, с. 3].

Масове руйнування виробничої інфраструктури сільського господарства у попередні роки призвело до негативних явищ у тваринницькій галузі [7]. Зниження рентабельності виробництва яловичини змусило більшість сільгосп підприємств відмовитися від даного виду діяльності.

Зміна економічних відносин між виробниками продукції великої рогатої худоби і м'ясопереробними підприємствами, недосконала система ціноутворення та збуту продукції, подорожчання кормів, відсутність державної підтримки призвели до того, що собівартість продукції перманентно перевищує її реалізаційну ціну. Потрібно зазначити – нестабільна цінова кон'юнктура є одним із основних чинників, які впливають на економічні результати діяльності у сфері виробництва і збуту яловичини.

Ефективність скотарства багато в чому залежить від цін реалізації яловичини, які визначають рівень відшкодування середніх витрат виробництва та формують відповідні умови розширеного відтворення на ринку [89; 175, с. 49]. Ціна як макроекономічний фактор стабілізації і розвитку ринку яловичини, відіграє важливу роль ефективного його функціонування. Це визначається насамперед тим, що ціна впливає на формування попиту і пропозиції на ринку, свідчить про динаміку ринкових параметрів.

Якщо розглянути історичний аспект цього питання, то в планово-централізованій економіці ціни встановлювалися без урахування рівня динаміки світових цін та чинників внутрішнього ринку. В Україні до 1990 р. ціни на продукцію яловичини істотно відрізнялися від світових – вони були

вищими на 30-40%, по суті, рослинницькі галузі субсидували тваринницькі, оскільки ціни на продукцію рослинного походження були суттєво нижчими від світових. У новітньому періоді української незалежності вітчизняні виробники вказаного виду продукції отримували близько 40% експортної ціни, тоді як у Німеччині фермери одержували 70% такої ціни. Таким чином, українські виробники у порівнянні із закордонними колегами часто втрачали певну кількість прибутку на кожній тонні яловичини через завищені ціни на маркетингові витрати [184, с. 62].

Великий вплив на формування ціни яловичини має держава, вона через свої інструменти регулювання повинна амортизувати матеріально-технічні ресурси, що дасть змогу поліпшити сукупний ціновий режим для виробників живої маси великої рогатої худоби. Також слід зазначити, що виробники великої рогатої худоби зазнають втрат від сукупних заходів цінового і нецінового втручання. На сьогоднішній день існуючий механізм ціноутворення на продукцію яловичини не забезпечує достатній рівень дохідності виробникам даного виду продукції. Все це дає підстави стверджувати, що регулювання цін на ринку яловичини в сучасних умовах знаходиться в занедбаному з боку держави стані, а для покращення цієї ситуації не надається належної уваги.

Середня маса та ціна однієї голови ВРХ, купленої переробними підприємствами у 2017 р., становила 452 кг і 12932,7 грн. відповідно (**Додаток В**). З огляду на цінову ситуацію, можна констатувати, що в середньому ціна 1 т великої рогатої худоби (живою масою), проданої за всіма каналами реалізації протягом 2017 р. і I кварталу 2018 р. дорівнювала 52642,8 грн, що на 46,2% вище порівняно із показником 2010 р. Попри зростання цін, все більше споживачів переходять на більш дешевший продукт – м'ясо птиці, оскільки ключовим фактором при виборі м'яса і м'ясних продуктів українськими споживачами є ціна запропонованої продукції.

Важливим принципом регулювання цінового механізму як центрального ядра економічного механізму ринку яловичини має бути його

спрямованість на забезпечення антимонопольних умов розвитку, а також дотримання принципів вільної конкуренції через механізм встановлення граничних цін на продукцію монопольних виробників, що діють на ринку яловичини. Ціновий механізм потрібно спрямовувати на стимулювання підвищення якості продукції згідно європейських стандартів.

Протягом останніх років ціни на яловичину змінилися (рис. 2.14), відбулося подорожчання м'ясної продукції великої рогатої худоби. Проте одночасно зросла собівартість виробництва 1 ц м'яса ВРХ – в 2017 р. вона склала 3745 грн/ц. Загалом продукція яловичини подорожчала на 14%, такий ріст частково зумовлений інфляцією.

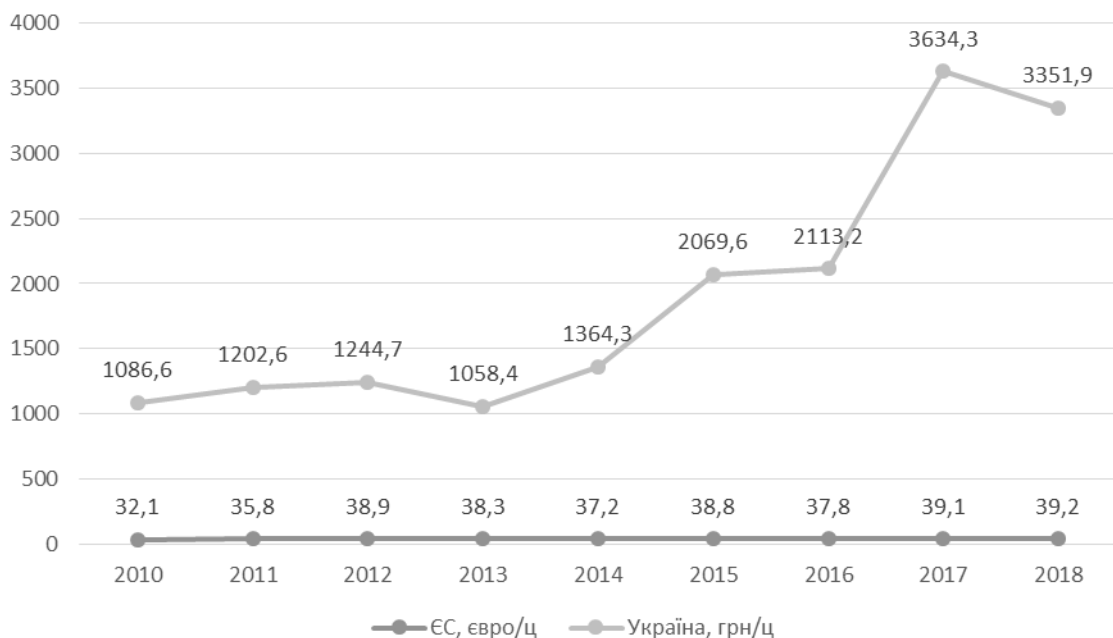

Рис. 2.14. Динаміка середніх реалізаційних цін 1 ц м'яса великої рогатої худоби в Україні та Європейському Союзі

Джерело: Державна служба статистики України і АМА

Постійне зростання витрат на виробництво м'яса яловичини в Україні супроводжується зростанням реалізаційних цін на продукцію, для якого, однак, характерні менші темпи, що призводить до низької економічної ефективності та збитковості вітчизняного м'ясного скотарства. Натомість в країнах ЄС цінова кон'юнктура на ринку яловичини для його учасників є цілком передбачувана і прогнозована, а зростання цін на яловичину, якщо й

має місце, то виявляє цілком помірну динаміку. Так, зростання цін на яловичину в Україні протягом 2010-2018 рр. перевищило більше ніж у 3 рази початковий рівень (рис. 2.14), то в ЄС за аналогічний період часу рівень реалізаційної ціни 1 ц яловичини збільшився з 32,1 до 39,2 євро/ц або лише на 22 % (рис. 2.14; **додаток Л**), забезпечивши коротко- та довгострокову перспективу рентабельності на ринку.

У 2018 р. на розвиток тваринництва, з державного бюджету, виділено 4 млрд. грн. Фізичним особам спеціальна бюджетна дотація складає до 2500 грн, сільськогосподарським виробникам, які утримують корів м'ясного, молочно-м'ясного і молочного напрямку продуктивності, така допомога видається у сумі 1500 грн. Дотація за утримання молодняка великої рогатої худоби надається кожних чотири місяці з наростаючим підсумком та із урахуванням віку тварин. Така державна підтримка спрямована на отримання наступних результатів:

- розвиток галузі тваринництва;
- стабілізацію поголів'я великої рогатої худоби і покращення її генетичного потенціалу;
- стимулювання зростання обсягів виробництва продукції великої рогатої худоби.

Державні дотації, що виділені у 2018 р., позитивно сприяють процесу відтворення чисельності великої рогатої худоби в господарствах усіх форм власності.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва значною мірою залежить від поліпшення використання матеріальних ресурсів, збільшення фондівіддачі. Прискорення темпів виробництва і приросту продукції можна досягнути завдяки інтенсифікації, спеціалізації та концентрації виробництва, впровадженню прогресивної моделі, досконалим форм регулювання, а також контролю виробничих процесів, базованих для розвитку економічного механізму ринку яловичини [8, с. 356]. Тому

першочерговим завданням у тваринництві є, безперечно, забезпечення ефективності функціонування галузі скотарства в Україні.

Одним із основних показником економічної ефективності м'ясного скотарства є рівень рентабельності виробництва. Чинники, що впливають на неї це якість та собівартість продукції, канали реалізації, реалізаційна ціна. У зв'язку з випередженням темпів зростання витрат над ціною реалізації продукції, рівень збитковості її виробництва залишається високим. В Україні виробництво м'яса великої рогатої худоби протягом 2010-2017 рр. було також збитковим (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Рівень збитковості м'яса ВРХ у сільськогосподарських підприємствах України в 2010-2017 рр.*, %

Область	Роки				
	2010	2013	2015	2016	2017
Тернопільська	-19,7	-21,3	-25,6	-23,8	-21,8
Львівська	-24,3	-27,6	-32,4	-28,5	-29,2
Хмельницька	-21,5	-29,9	-35,6	-29,8	-31,5
Волинська	-26,3	-28,9	-33,5	-27,7	-29,7
Чернівецька	-17,2	-25,7	-24,8	-19,3	-18,6
Рівненська	-18,3	-24,2	-27,6	-22,1	-25,6
Закарпатська	-20,3	-25,5	-26,9	-24,8	-23,4
Івано-Франківська	-19,4	-24,7	-29,4	-23,1	-27,6
Загалом по Україні	-23,4	-28,6	-33,8	-30,1	-29,6

Джерело: систематизовано на основі даних Головних управлінь статистики кожної області

У Тернопільській області в 2017 р. рівень збитковості реалізації великої рогатої худоби склав -21,8% (додаток Є). Збитковість вирощування великої рогатої худоби, низька конкурентоспроможність вітчизняної яловичини та телятини на світовому ринку, міжгалузєва незбалансованість ціноутворення, а також зниження купівельної спроможності населення – основні причини скорочення виробництва та споживання м'яса великої рогатої худоби в Україні. Це все свідчить про економічну неефективність розвитку м'ясного скотарства та внутрішнього ринку яловичини.

Для структури збуту живої ваги великої рогатої худоби характерна швидка переорієнтація каналів реалізації (рис. 2.15), яка зумовлена

наступними чинниками: кризою в аграрному секторі, відмовою від державних замовлень, відсутністю фінансування галузі скотарства. Аналіз структури реалізації худоби підприємствами Тернопільської області в розрізі районів показав, що постійні канали збуту присутні у 8 із 17 районів.

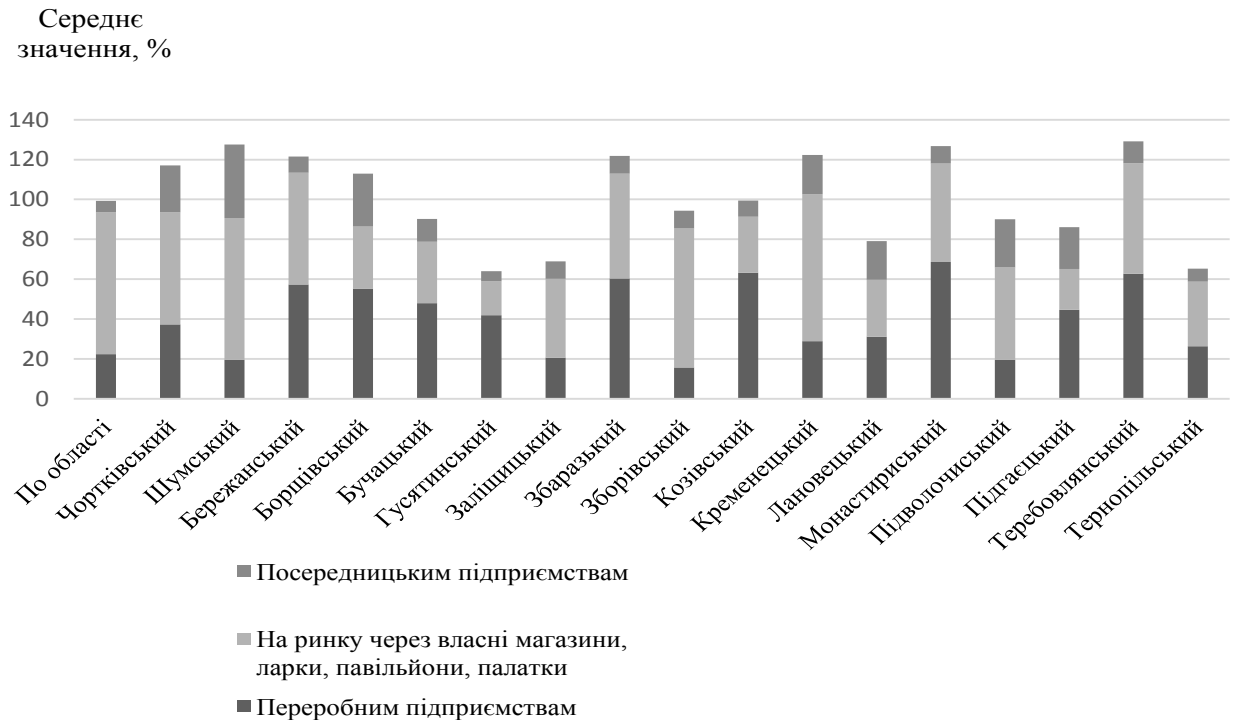

Рис. 2.15. Питома вага реалізації великої рогатої худоби в Тернопільській області за основними каналами збуту у 2017 р.*

Джерело: розраховано і складено на основі статистичних даних Головного управління статистики в Тернопільській області.

Сьогодні основним маркетинговим каналом збуту яловичини є пряма реалізація на ринку через власні магазини, павільйони, ларки, палатки. За постійними каналами збуту реалізується близько $\frac{3}{4}$ загального обсягу продукції великої рогатої худоби. Отже, відбувається чітке формування ринкових каналів збуту даної продукції. При аналізі каналів розподілу продукції сільськогосподарськими підприємствами і особистими селянськими господарствами, можна використовувати дані офіційних джерел статистики. Відповідні показники надходження продукції яловичини на переробні підприємства від особистих селянських господарств дають

можливість встановити «значимість» даного каналу в загальній структурі реалізації продукції великої рогатої худоби.

Розглядаючи сукупність маркетингових каналів збуту продукції на ринку яловичини важливо визначити, за яким із каналів реалізація даного виду товару м'ясного скотарства буде найефективнішою (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

**Ефективність маркетингових каналів збуту продукції яловичини у
Тернопільській області (усі категорії господарств)**

Канали реалізації продукції	Показник	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.	2017 р. в % до 2012 р.
Переробні підприємства	Обсяг, т	68734	42573	2868,3	24892	36,2
	Ціна за 1 ц, грн.	1620,5	2163,7	2364,5	3194,8	197,2
	Собівартість за 1 ц, грн.	1735	2295,6	2432	3258,5	187,8
	Прибуток (збиток) за 1 ц, грн.	-114,5	-131,9	-67,5	-63,7	55,6
	Рівень рентабельності (збитковості), %	-6,59	-5,75	-2,78	-1,96	29,7
На ринку через власні магазини, павільйони, ларки	Обсяг, тис. т	481,5	412,8	386,2	348,2	72,3
	Ціна за 1 ц, грн.	4633,7	6235,6	8731,5	10648,2	229,8
	Собівартість за 1 ц, грн.	1735	2295,6	2432	3258,5	187,8
	Прибуток (збиток) за 1 ц, грн.	2898,7	3940	6299,5	7389,7	254,9
	Рівень рентабельності, %	167,1	171,6	258,9	226,8	135,7
Посередницькі підприємства	Обсяг, тис. т	524,3	374,2	232,6	191,2	36,5
	Ціна за 1 ц, грн.	1812,3	2231,7	2428,3	3279,8	180,9
	Собівартість за 1 ц, грн.	1735	2295,6	2432	3258,5	187,8
	Прибуток (збиток), за 1 ц, грн.	77,3	-63,9	-3,7	21,3	27,6
	Рівень рентабельності, %	4,46	-2,78	-0,15	0,65	14,6

Джерело: розраховано і складено на основі даних Головного управління статистики у Тернопільській області

Як видно з табл. 2.10, найефективнішим каналом реалізації яловичини з погляду товаровиробника є ринки, магазини, павільйони та ларки, оскільки вони пропонують найвищі реалізаційні ціни як сільськогосподарським виробникам так і особистим селянським господарствам. Протягом 2012-2017 рр. дану продукцію закупляли також посередницькі підприємства з метою подальшої переробки на власних потужностях.

Основною причиною збільшення витрат виробництва яловичини є невисокі середньодобові показники приросту молодняка і дорослої худоби на вирощуванні та відгодівлі, від рівня яких безпосередньо залежить формування собівартості реалізованої продукції. Гострою проблемою, яка впливає на економічну ефективність скотарства, є висока собівартість 1 ц приросту живої маси молодняка великої рогатої худоби (табл. 2.10). Собівартість 1 ц приросту маси молодняка протягом 2012-2017 рр. зросла в середньому у 2,5 рази. Така ситуація обумовлена деконцентрацією виробництва, незадовільними умовами годування та догляду за тваринами. Собівартість вирощування худоби в підприємствах України у порівнянні із світовим показником є низькою. Український ринок яловичини за собівартістю може конкурувати із цільовими ринками таких країн як США, Канади, Аргентини, Бразилії, що є світовими лідерами у вирощуванні худоби. Однак, рівень цін на внутрішньому ринку України не покриває затрат на виробництво продукції м'ясного скотарства. Ціни на яловичину в Україні одні з найнижчих у світі.

Дослідження ефективності виробництва яловичини вказує, що інтенсивний нагул великої рогатої худоби на «добрих» пасовищах з підгодівлею різними кормами, забезпечить вищезгаданий середньодобовий приріст, тоді як без підгодівлі – всього 58-72% від його необхідного рівня. Середньодобовий приріст живої маси великої рогатої худоби в Україні у 2016 р. становив 539 г, що на 4 г більше порівняно з минулим роком. Найвищі темпи приросту спостерігаються у Черкаській області – 588 г (**Додаток Г**). Сьогодні основним завдання є збереження молодняка великої рогатої худоби, а не реалізація його на забій в живій масі до 120 кг, і вирощення худоби високих вагових кондицій, що стане запорукою збільшення виробництва яловичини та ефективного розвитку ринку яловичини.

Вважаємо, скорочення обсягів виробництва м'яса великої рогатої худоби, зменшення її поголів'я і нестабільність реалізаційних цін й надалі

продовжуватимуть занепад та збитковість ринку. Сьогодні негативна тенденція зменшення наявного поголів'я великої рогатої худоби супроводжуються зниженням ефективності м'ясного скотарства та обсягів виробництва, вирощування і реалізації великої рогатої худоби.

Негативні зміни розвитку ринку яловичини супроводжуються збільшенням затрат на виробництво одиниці продукції, а темпи зростання реалізаційних цін не дозволяють забезпечити прибуткову комерційну діяльність [3, с. 140]. Так, якщо у 2010 р. в Україні співвідношення собівартості до ціни реалізації становило як 1 до 0,39 за коефіцієнтом збитковості 0,48, у Тернопільській області відповідно 1 до 0,42 з коефіцієнтом збитковості 0,51, то в 2017 р. ці показники становили по Україні 1 до 0,69 і 0,32, по області – 1 до 0,75 і 0,24. Коефіцієнт збитковості виражає співвідношення доходу від діяльності та чистого прибутку сільськогосподарських підприємств.

Для нарощування м'ясних ресурсів в державі чи регіоні потрібно виконання таких завдань:

- збільшення чисельності поголів'я великої рогатої худоби за рахунок ефективності відтворення стада;
- на основі скорочення витрат на одиницю продукції та вдосконалення організаційно-економічних взаємовідносин між сільськогосподарськими виробниками і переробними підприємствами підвищити економічну ефективність виробництва яловичини;
- застосування сучасних виробничих процесів при вирощуванні та відгодівлі ВРХ;
- розширення інтенсивного вирощування та відгодівлі молодняка худоби;
- стимулювання учасників процесу виробництва через надання їм дотацій;

- нарощення племінної бази м'ясного спеціалізованого скотарства внаслідок удосконалення діючих і організації нових репродукторів худоби м'ясного спрямування.

Проаналізуємо структуру витрат на виробництво яловичини в Україні. Протягом 2010-2017 рр. матеріальні витрати склали 73%, оплата праці працівникам з відрахуванням на соціальні заходи – 17%, амортизація – 3%, інші – 7%. Структуру матеріальних витрат розглянемо у таблиці 2.11.

Таблиця 2.11

Структура витрат на продукцію скотарства в сільськогосподарських підприємствах України, %

Витрати	2010 р.	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.	Збільшення (зменшення) 2017/ 2010 (+,-)
Корми	63,7	64,2	62,7	61,4	61,4	-2,3
Інша продукція	1,9	2,2	2,1	2,0	1,8	-0,1
Паливо та інші нафтопродукти	4,8	5,3	6,5	7,5	7,6	+2,8
Електроенергія	6,5	7,2	7,5	7,2	7,3	+0,8
Ремонт	7,3	5,0	4,7	4,8	4,7	-2,6
Оплата праці	15,8	16,1	16,5	17,1	17,2	+1,4
Всього матеріальних витрат	100	100	100	100	100	-

Джерело: розраховано і складено на основі даних Державної служби статистики України

Дані таблиці 2.11, показують що в структурі витрат на виробництво продукції яловичини, найбільша частка приходить на корми 61,4-64,2%. Від їх раціонального використання найбільшою мірою залежить ефективність ведення сільськогосподарської діяльності.

В Україні, разом із зменшенням фінансових затрат на відродження ринку яловичини, відбувається скорочення трудових ресурсів у галузі. Така ситуація спричинена не автоматизацією виробництва, що сприяє зменшенню трудомісткості продукції та здешевленню її, а різким зменшенням чисельності поголів'я великої рогатої худоби і обсягів виробництва [23, с. 22; 55]. Промислова переробка яловичини для реалізації на внутрішньому ринку

є не вигідною, що підтверджується зменшенням офіційних боєнь та обсягів закупівлі худоби для промислової переробки.

На рис. 2.16, відображено динаміку рентабельності м'ясного скотарства, яка вказує, що протягом 1990-2004 рр. виробництво продукції великої рогатої худоби було високо прибутковим, а з 2008 р. спостерігається збитковість галузі.

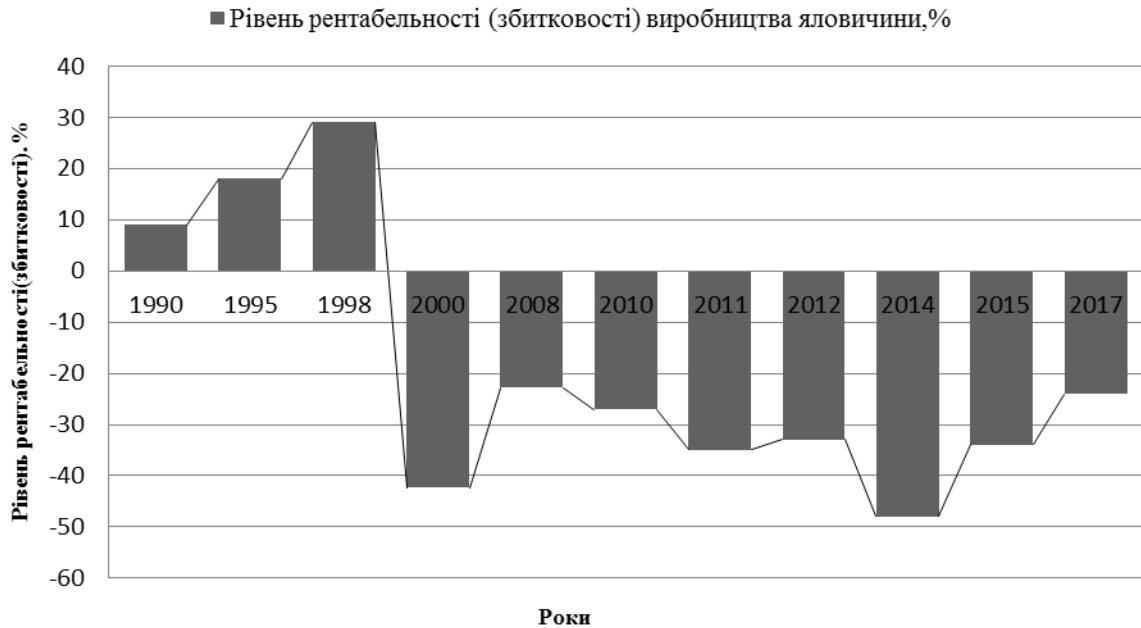

Рис. 2.16. Рівень рентабельності (збитковості) виробництва яловичини в сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області

Джерело: розраховано і складено на основі статистичних даних Головного управління статистики в Тернопільській області.

Для суттєвого підвищення ефективності та конкурентоспроможності виробництва м'яса великої рогатої худоби потрібно задіяти фактор спеціалізації і кооперації. На нашу думку, слід використати досвід минулих років і відновити міжгосподарські об'єднання з відгодівлі молодняка великої рогатої худоби. Показники економічної ефективності у таких відгодівельних комплексах були на досить високому рівні. В сучасних умовах господарювання головним для ефективної роботи такого об'єднання має бути правильна організація економічних взаємовідносин між його членами і справедливий механізм розподілу доходів [64; 148, с. 212]. Зокрема, такі

спеціалізовані об'єднання забезпечують тваринництво власними кормами. Світовий досвід та вітчизняна практика вказують, що потрібно створювати спеціалізовані сільськогосподарські підприємства з утримання і відгодівлі худоби м'ясних порід із використанням природніх пасовищ, а також побічної продукції зернових культур. Виробничий процес в таких господарствах доцільно організувати згідно замкнутого циклу, оскільки можна досягти середньодобових приростів молодняка ВРХ 910 г.

Згідно стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 р. [80], рентабельність виробництва тваринницької продукції у 2018 р. прогнозується на рівні 14,6%. Очікується, що вперше за часів незалежності України стане рентабельним виробництво м'яса великої рогатої худоби. За попереднім прогнозом внаслідок різкого зростання цін на внутрішньому ринку його рентабельність у 2018 р. може скласти 6,7% проти позаминулорічного показника рівня збитковості -24,8%.

Для того, щоб підвищити рентабельність виробництва яловичини, необхідно досягти рівня середньодобових приростів живої маси молодняку великої рогатої худоби у розмірі 800-1000 г. При цьому термін відгодівлі тварин повинен зменшитися до 12-15 місяців, а жива маса однієї голови має становити 400-450 кг, що й забезпечить реалізацію продукції вищої вгодованості. Реалізаційна ціна на худобу вищої вгодованості нині на 35% вища, ніж ціна на худобу нижчої вгодованості.

Одним із показників, що використовують для визначення ефективності виробництва є показник середніх цін реалізації продукції. Але в умовах економічної невизначеності сільськогосподарські виробники повинні знати межі випуску товару при низьких цінах продажу. Даний підхід використовують для прийняття управлінських рішень, які спрямовані на пошук економічно-доцільних каналів реалізації, що дають змогу підприємствам ефективніше працювати на ринку яловичини, особливо в умовах використання інновацій у тваринництві. Оскільки можливості державних дотацій на сьогоднішній час обмежені, товаровиробники

змушенні залучати внутрішні резерви, які полягають у визначенні оптимальних витрат при різному співвідношенні цін.

Сільськогосподарська діяльність будь-якого підприємства направлена на досягнення ефективності виробництва та одержання нової вартості, тобто збільшення вартості ресурсів, що споживаються. Тому, нами пропонується проаналізувати ланцюг створення вартості м'яса великої рогатої худоби (рис. 2.17).

Рис. 2.17. Формування ланцюга вартості кінцевої товарної продукції на ринку яловичини в Україні

Джерело: власна розробка автора

На кожному із етапів «виробник-споживач» відбувається створення вартості продукції яловичини. Вартість для сільськогосподарських виробників і особистих селянських господарств формується на основі отриманої виручки за реалізацію та собівартості продукції.

Для переробних підприємств вартість створюється за рахунок витрат на переробку, не включаючи витрат на сировину і матеріали: витрати на оплату

праці; амортизація; валовий прибуток; відрахування на соціальні заходи; інші витрати, що пов'язані з переробкою та утриманням продукції яловичини.

Результати створення вартості 1 ц продукції яловичини в Тернопільській області протягом 2012-2017 рр. представлені у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

Склад ланцюга вартості 1 ц продукції яловичини у Тернопільській області протягом 2012-2017 рр.*

Категорії		Показник	2012 р.	2014 р.	2016 р.	2017 р.
Етап I	Сільськогосподарські підприємства і особисті селянські господарства	Собівартість, грн	1735	2295,6	2432	3258,5
		Ціна, грн	1620,5	2163,7	2364,5	3194,8
		Додана вартість, грн	-114,5	-131,9	-67,5	-63,7
	<i>Посередники</i>	<i>Додана вартість, грн</i>	<i>855,5</i>	<i>1020,8</i>	<i>1355,6</i>	<i>1820,5</i>
Етап II	Переробні підприємства	Витрати на оплату праці, грн	70,5	105,2	133,3	145,8
		Амортизація, грн	25,2	24,1	31,75	35,64
		Валовий прибуток, грн	68,3	75,8	99,5	108,32
		Відрахування на соціальні заходи, грн	10,2	13,2	11,8	12,5
		Інші витрати, грн	44,8	58,3	53,7	57,4
		Додана вартість, грн	219	276,6	330,05	359,66
	<i>Посередники</i>	<i>Додана вартість, грн</i>	<i>910,5</i>	<i>1225,8</i>	<i>1598,3</i>	<i>1945,7</i>
Етап III	Оптова торгівля	Витрати на збут, грн	70,54	98,67	139,53	146,58
	<i>Посередники</i>	<i>Додана вартість, грн</i>	<i>1210,5</i>	<i>1525,8</i>	<i>1898,3</i>	<i>2145,7</i>
<i>Примітка: врахування доданої вартості посередників, що діють в межах ринку визначалася на основі експертних оцінок</i>						

Джерело: власні розрахунки автора на основі середніх статистичних даних Головного управління статистики у Тернопільській області

Дані таблиці 2.12 свідчать, що на етапах виробництва та переробки м'яса великої рогатої худоби ланцюг вартості значно зростає у формуванні величини кінцевої ціни, передусім за рахунок необґрунтованої маржі посередників та переробних підприємств, що призводить до вилучення необхідного продукту на рівні безпосередніх товаровиробників яловичини, зумовлюючи звужене відтворення м'ясного скотарства загалом і критичну рецесію на ринку яловичини. Тому головними завданнями ринкового механізму ціноутворення на яловичину повинні стати досягнення

«справедливих» цін на продукцію, забезпечення дохідності виробників та визначення своєї ролі в гарантуванні продовольчої безпеки держави.

Кожний регіон України повинен розробляти організаційно-економічні напрями щодо розвитку ринку яловичини, його удосконалення та планування на майбутнє. Для цього необхідно визначити конкурентні переваги галузі скотарства. З метою оцінки конкуренції на ринку яловичини доцільно використати запропоновані у п. 1.3 окремі показники, на основі яких розраховано конкурентоспроможність ринку яловичини (табл. 2.13).

Таблиця 2.13

Показники конкуренції ринку яловичини в Україні

Показники	Роки				
	2010	2012	2014	2016	2017
Кількість сільськогосподарських підприємств	333	307	273	251	265
Чотирьохчастковий показник концентрації (CR4);	21	14	11	12	13
Індекс Герфіндаля-Гіршмана (ННІ)	1261	987	965	981	1012
Індекс Холла-Тайдмана	0,17	0,15	0,15	0,16	0,17
Коефіцієнт ентропії	0,031	0,042	0,38	0,37	0,39
Коефіцієнт відносної концентрації	36	32	31	35	38
Дисперсія логарифмів ринкових часток	0,81	0,79	0,77	0,80	0,81
Коефіцієнт Джині	0,29	0,22	0,25	0,29	0,31

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики України

Згідно розрахованих числових значень вказаних показників ринок яловичини є малоконцентрованим, висококонкурентним, чітко виражені лідери відсутні. Кількість сільськогосподарських підприємств, що займаються виробництвом яловичини, за останні сім років зменшилася на 21%, завдяки цьому значення індексу Герфіндаля-Гіршмана, коефіцієнта концентрації, індексу Хола-Тайдмана, коефіцієнта ентропії, коефіцієнта відносної концентрації, дисперсії логарифмів ринкових часток та коефіцієнта Джині коливалися в незначному інтервалі, що вказує на несуттєвий вплив зменшення основних виробників яловичини на ринку України.

Ринкова ситуація, яка склалася у регіонах, є дійсно критичною, як і в цілому по Україні. Наслідки економічної кризи, нестабільна ситуація на Сході України, знецінення національної валюти, а також збитковість

виробництва продукції великої рогатої худоби зумовлюють інтенсивний відтік функціонуючого капіталу і робочої сили. Тому з високим рівнем ймовірності слід очікувати наступного погіршення ринкової кон'юнктури та рецесію виробництва. Реальним вирішенням існуючих проблем повинно стати створення обґрунтованого, ефективного економічного механізму розвитку ринку яловичини в кожній області України.

Висновки до розділу II

1. Ринок продукції яловичини не є ізольованим від ринків супутніх продовольчих товарів та національного споживчого ринку загалом. Звідси негативні явища, що спостерігаються на інших ринках, також відображаються на його функціонуванні. Основними умовами ефективного ринку є економічна свобода та рівність всіх його суб'єктів, правильне і зрозуміле ринкове законодавство, ефективна ринкова інфраструктура.

2. Дослідження динамічних параметрів ринку яловичини в Україні показало поступове неухильне зменшення обсягів вирощування та реалізації на забій (виробництва) м'яса великої рогатої худоби. Протягом останніх 18 років обсяги відгодівлі молодняка великої рогатої худоби і виробництва яловичини скоротилися в 2,3 та 2,6 рази відповідно. Отже, сектор, який 18 років тому формував на м'ясному ринку 51,8% обсягу вирощування і 56% обсягу реалізації, сьогодні втратив в структурі ринку половину за обома показниками.

Стрімке скорочення поголів'я в сільськогосподарських підприємствах кілька років стримувалося наявністю худоби в особистих господарствах населення. Хоча і в даній категорії переважало екстенсивне виробництво, темпи скорочення основних показників були набагато нижчі. Зокрема, обсяги реалізації на забій скоротилися на 17,1%, а обсяги вирощування всього на 7,6%. Тим самим господарства населення забезпечили собі основну частку в структурі вирощування і реалізації на забій великої рогатої худоби.

3. Основною проблемою ринку яловичини Тернопільської області є зменшення обсягів виробництва продукції та поголів'я великої рогатої худоби, яке відбувається в господарствах усіх форм власності. Так, у порівнянні з показниками 2010 р. станом на кінець 2017 р. в усіх категоріях господарств чисельність корів скоротилась у 2,8 рази, а виробництво яловичини – в 3,7 рази. На даний час потенційні можливості збільшення виробництва яловичини в усіх категоріях господарства майже повністю вичерпані.

4. Зниження економічної ефективності виробництва яловичини призводить до зменшення обсягів готової продукції великої рогатої худоби. Якщо рівень рентабельності виробництва яловичини у 90-х роках становив приблизно 18,5%, то в 2016 р. її виробництво було збиткове (-25%). Зниження економічної ефективності виробництва яловичини не дає можливості повністю використовувати потенціал галузі скотарства, а також для швидкого виходу аграрного сектора з кризового стану та стабілізації економічного розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому.

5. Дослідження показників ефективності господарської діяльності сільськогосподарських підприємств показало диспаритет реалізації великої рогатої худоби по відношенню до виробництва. Збільшення виробництва яловичини над реалізацією у майбутньому можливе за рахунок інтенсифікації виробництва продукції та створення ефективного механізму розвитку ринку яловичини на інноваційній основі.

6. Проведення аналізу ланцюга вартості продукції яловичини є корисним при визначенні ціни кінцевого продукту. Тобто застосування даного методу на етапі розвитку економічного механізму ринку яловичини є доцільним, оскільки від максимізації доданої вартості сільськогосподарське підприємство очікує високу прибутковість, працівники – здатність отримувати високу заробітну плату, держава – виконання сільгоспвиробниками своїх зобов'язань по сплаті податків до бюджетів різних рівнів.

7. В результаті аналізу ринку яловичини встановлено, що:

- основним фактором, який стримує розвиток ринку яловичини є неефективне функціонування галузі скотарства, наслідком якого стало зменшення поголів'я ВРХ і платоспроможного попиту на яловичину;

- основним шляхом підвищення ефективності виробництва яловичини є зміцнення кормової бази, механізація та автоматизація виробничих процесів на сільськогосподарських підприємствах, покращення племінної роботи, вдосконалення організації виробництва, пошук оптимальних каналів збуту продукції, а також купівлі матеріально-технічних ресурсів, державна підтримка розвитку ринку яловичини.

Результати дослідження, представлені у Розділі 2, опубліковано в наукових працях автора: [36; 37; 98; 102; 111; 205; 206].

РОЗДІЛ 3

СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РОЗВИТКУ РИНКУ ЯЛОВИЧИНИ

3.1. Концептуальні засади формування моделі інноваційного розвитку ринку яловичини та його інфраструктури

Рух наукового прогресу, активізація інноваційного розвитку на задоволення вимог часу – це все обумовлює необхідність формування чіткого економічного порядку на основі розвитку програм мультифункціональності для ринку яловичини. Поняття мультифункціональності означає економічну діяльність, яка забезпечує споживачів не тільки високоякісною продукцією, але й специфічними соціальними «доходами», які класифікують як суспільні блага. Тому на основі цього визначається, яким чином можливо стимулювати виробників продукції яловичини з метою забезпечення належного рівня суспільних благ і стану навколишнього середовища. Визначальну роль тут виконуватиме сільськогосподарська діяльність, оскільки вона стимулює розвиток національної економіки та являється джерелом надходження доходів і постачальником екологічних послуг.

Мультифункціональність як важливий принцип формування сучасного економічного механізму ринку яловичини сприятиме забезпеченню стабільного інноваційного розвитку і задоволенню вимог споживачів у високоякісній продукції, формуванню достатнього рівня конкурентоспроможності та диверсифікації ризиків, що пов'язані з даною діяльністю усіх сільськогосподарських підприємств. Мультифункціональність ринку яловичини в умовах розвитку ринкового середовища є суттєвою передумовою для зростання бюджетних надходжень, таке середовище сприятиме розширенню господарської ініціативи та адаптації ринку до нових процесів.

Створення програм мультифункціональності сприятиме насамперед задоволенню потреб споживачів, вимог державних органів влади та власних потреб юридичних і фізичних осіб, що діють на ринку яловичини з метою отримання прибутку (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Характерні ознаки впливу мультифункціональності на задоволення потреб споживачів, органів влади і сільськогосподарських підприємств

Мультифункціональність забезпечує потреби:		
Споживачів	Сільськогосподарських підприємств	Державних органів влади
- у високоякісній продукції (на основі стандартів ДСТУ)	- отримання високого чистого прибутку	- зростання економічного потенціалу галузі
- співвідношення ціна-якість	- формування сталого розвитку бізнесу	- формування пріоритетних напрямків розвитку економічного механізму розвитку ринку яловичини
- створення раціональної пропозиції на м'ясо	- диверсифікація ризиків	- постійний притік інвестицій на ринок
- підвищення раціональної норми споживання	- підвищення конкурентоспроможності і ефективності діяльності	- забезпечення контролю ринку

Джерело: розроблено на основі [199, с. 181; 208].

Важелі та інструменти мультифункціональності ефективно впливають на ринок. Логічним наслідком формування мультифункціональності ринку яловичини як важливого атрибуту його економічного механізму є окреслення проблеми гнучкості з метою розширення ринкових можливостей і відповідного зростання конкурентоспроможності найбільш гнучких учасників ринку [207].

Припустимо, якщо у функціонуванні ринку яловичини спостерігаються різного роду ситуації, тобто створюється потреба у виробництві, підвищенні ефективності чи структурних змінах, то співвідношення цін повинні бути оптимальними з метою забезпечення економічного ефекту. Це потрібно здійснити за допомогою різних інструментів впливу: пряме забезпечення; інструменти мотивації, що зобов'язують суб'єктів господарювання

забезпечувати інші функції; громадське оцінювання функції; компенсування платежів, що забезпечує економічні стимули та дотримання найсуворіших екологічних вимог.

На сьогодні головним завдання аграрної політики є забезпечення умов для ефективного розвитку сільського господарства як мультифункціональної ланки національної економіки. Таким чином, мультифункціональність полягає в комплексному впровадженні основних характеристик, якими повинна володіти галузь м'ясного скотарства у процесі виконання своїх функцій. Серед них потрібно виділити економічну, соціальну, екологічну, інноваційну та інформаційну.

Економічна функція проявляється через свої важелі, такі як кредити, податки, ціни, які встановлює держава з метою забезпечення умов для функціонування ринку. Вона включає виробництво продукції для задоволення потреб споживачів та забезпечення продовольчої безпеки держави, використання ресурсів інших суміжних галузей у розвитку міжгалузевих зв'язків.

Соціальна функція пов'язана з умовами життя населення через створення робочих місць та загалом інфраструктури. Вона знайшла своє відображення в концепції сталого розвитку сільських територій, яка в останній час набула особливого поширення.

Завданням екологічної функції є забезпечення оптимальної екологічної рівноваги на сільських територіях, а також збереження та розвиток природних ресурсів.

Інноваційна функція визначає потреби, а також можливості використання досягнень науково-технічного прогресу, зокрема методів генної інженерії, засобів захисту від хвороб та інших біотехнологій, які впливають на якість готової продукції.

Інформаційна функція характеризується тим, що виконання всіх вищеперерахованих функцій можливе тільки за наявності чіткого регулювання ринку яловичини, яке повинно враховувати особливості і

специфіку сільськогосподарського виробництва та споживання товарної продукції.

Отже, визначаючи концептуальні особливості формування сучасного економічного механізму розвитку ринку яловичини, слід враховувати такі важливі його аспекти: а) цілі, завдання і принципи функціонування механізму; б) умови і фактори його функціонування; в) суб'єктно-об'єктна структура механізму; г) методи і способи взаємодії, інструментарій управління та регулювання; д) кінцеві результати реалізації механізму та їх контроль.

В контексті цього, глибинною проблемою, котра забезпечує умови й процес реалізації механізму та виникає не лише на шляху розвитку ринку яловичини, є об'єктивно зумовлений консерватизм українського селянства. Переважна більшість працюючих на українській землі не володіє, на жаль, об'єктивною інформацією, наскільки далеким є спосіб ведення аграрного виробництва від технологій, котрі застосовують уже багато років у розвинених країнах світу. Український аграрний сектор сформувався на основі колективного господарювання, однак на сьогоднішньому етапі без нього виробництво не стало складнішим. Формування нового економічного напрямку у скотарстві неможливе без створення ринкового механізму розвитку, що має впроваджуватися на основі інноваційних підходів.

Вивчаючи наукові джерела, де відображено дослідження ринку яловичини, було систематизовано існуючі підходи відносно вибору оптимальних моделей його розвитку. Попередньо відмітимо основні науково-практичні зауваження та висновки стосовно даної проблематики:

1. Практично всі українські дослідники [60; 62; 76; 122; 133; 141; 151; 165; 175; 188] вивчають західні моделі розвитку і пристосовують їх до вітчизняних, українських реалій.

2. Для українського ринку яловичини доводиться необхідність впровадження комплексної моделі розвитку економічних напрямів,

орієнтованих на реалізацію інтересів держави, певних фінансово-монополістичних утворень, середнього та дрібного бізнесу.

3. Висвітлюється реалізація такого економічного напрямку, який передбачав би поєднання державного регулятора з ринковими механізмами.

4. Науковці по-різному намагаються обґрунтувати роль та значення держави в економіці ринку, спираючись у попередні роки здебільшого на методи, які висвітлені в дослідженнях вказаного питання російськими науковцями, про що свідчить велика до недавнього часу кількість посилань на російську наукову літературу, використану в аналізі.

5. У фаховій літературі відповідної наукової тематики досить часто здійснюється спроба визначити необхідність такого оптимального інструментального співвідношення «держава-ринок», «план-ринок» у стратегії розвитку ринку яловичини, але не здійснюється ґрунтовний та всебічний аналіз вироблення такого напрямку.

Системний аналіз стратегії, тактики і результативності економічних трансформацій та реформ, проведених у нашій країні від 1992 року, дозволяє припустити, що вони, на жаль, виявилися неуспішними попри проголошену правильність загальної базової парадигми, яка полягала у переході від адміністративно-командної до ринкової системи економіки та господарювання [30, с. 124; 147].

На нашу думку, головними причинами провального реформування ринку яловичини слід визнати: 1) відсутність економічних інтересів, на реалізацію яких повинна була б спрямована модель розвитку економіки, що впроваджується для агропромислового комплексу країни; 2) невдале визначення базисного підґрунтя економічного напрямку розвитку; 3) визначення та застосування малоефективного економічного механізму реалізації стратегії розвитку, інструментами якої виступили системи запровадження стихійного ціноутворення, одномоментне та широкомасштабне поширення тіньової економіки, постійна зміна законодавства та перманентність економічного реформування, що призвели

до створення в країні сучасного нестабільного середовища високих інвестиційних ризиків.

Дослідники виділяють два типи ринкових стратегій [58; 69, с. 65]:

1. Стабілізаційний – збереження досягнутого рівня виробництва, частки ринку. На сьогоднішній час галузь скотарства знаходиться в занепаді, можливість для зростання практично відсутня, тому на початковому етапі впровадження економічного механізму ринку яловичини державі потрібно зберегти показники виробництва продукції і відгодівлі великої рогатої худоби з метою подальшого зростання.

2. Розвиваючий – розширення та нарощування виробництва, частки ринку, збільшення прибутку тощо. На основі аналізу стабілізаційної стратегії, держава повинна вибрати пріоритетні напрямки розвитку ринку яловичини згідно інноваційної моделі та з урахуванням даних сегментації по областях країни. Здійснити пошук, оцінку та обґрунтувати варіанти інноваційного розвитку – це основні напрямки, що підлягають вирішенню у процесі досягнення стійкого розвитку ринку яловичини.

Однак, як свідчить практика, перші можуть принести тимчасовий успіх і не можуть забезпечити тривале існування підприємств на ринку відповідно до їх місії. Загалом, розвиток суб'єктів господарської діяльності й економіки країни в цілому може бути забезпечено різними шляхами, що вимагають детального розгляду стосовно конкретних умов суспільного розвитку. До розвиваючого типу ринкової стратегії ми можемо віднести екстенсивне розширення обсягів виробництва та збуту продукції яловичини. Воно відбувається за рахунок ненасиченого ринку та відсутності гострої конкуренції в атмосфері відносної стабільності середовища господарювання, що пов'язано зі зростаючими витратами ресурсів. До екстенсивних факторів економічного механізму зростання ринку яловичини включають:

-зростання кількості малих та середніх підприємств, що будуть займатися сільськогосподарською діяльністю;

- зростання обсягів інвестицій при збереженні існуючого рівня технології;

- зростання обсягів сировинної бази ринку яловичини, матеріалів, палива та інших елементів обігового капіталу.

Такий шлях економічного розвитку призвів до технічного застою галузі скотарства, при якому кількісне зростання випуску продукції не супроводжується техніко-економічним прогресом і в результаті має затратний характер. В наш час у більшості країн, що займаються виробництвом продукції великої рогатої худоби, зокрема, у таких як США, Бразилія, Аргентина, Франція, запроваджено економічно новий підхід до розвитку ринку яловичини – інтенсивний, який передбачає використання досягнень науки і техніки для удосконалення технологій виробництва традиційних продуктів тваринництва із метою – підвищення конкурентоспроможності продукції м'ясного скотарства.

Стратегічним напрямом розвитку м'ясного скотарства в Україні має бути рентабельне, прибуткове виробництво високоякісної конкурентоспроможної яловичини. Перехід на даний шлях розвитку відбувається в міру насичення ринків, вичерпання дефіцитних ресурсів, зростання конкуренції товаровиробників. Таким чином, нами пропонується розгляд умов інтенсивного типу економічного зростання ринку яловичини, яке досягається шляхом якісного вдосконалення усієї системи продуктивних сил, насамперед ресурсного потенціалу і факторів виробництва для збільшення масштабів випуску продукції великої рогатої худоби. До інтенсивних факторів економічного зростання ринку яловичини можна віднести наступні:

- прискорення науково-технічного прогресу (запровадження нових технологій вирощування та відгодівлі молодняка ВРХ шляхом оновлення основних фондів сільськогосподарських підприємств даної галузі тощо);

- підвищення кваліфікації робітників;

- поліпшення використання основних та обігових коштів;

- підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок кращої її організації на основі моделі інноваційного розвитку ринку яловичини.

Інноваційний науково-технічний тип розвитку як сучасна модель ринку яловичини передбачає безперервне оновлення технологій виробництва, удосконалення системи управління виробництвом та збутом [133].

Аналіз факторів економічного зростання за інтенсивного типу розвитку економічного механізму ринку яловичини підтверджує його близькість із основними характеристиками інноваційного типу, хоча простежити точну межу між ними дуже важко. З метою досягнення стабільності, беззбитковості ринку, потрібно використати інноваційний тип розвитку національного ринку яловичини, який повинен базуватися на факторах інтенсивного зростання і бути його логічним продовженням (табл. 3.2).

Розвиток якісно нових економічних відносин в аграрному секторі національної економіки країни вимагає глибокого економічного аналізу, розроблення і впровадження нової науково обґрунтованої економічної політики та вироблення загального концептуального підходу щодо економічного механізму формування і розвитку інноваційної моделі ринку яловичини в сучасних умовах. Метою даного концептуального підходу є подолання проблем, які виникають на ринку яловичини, а також визначення чіткої інноваційної стратегії його розвитку.

На сучасному етапі, поза сумнівом, пошук підходів до створення інноваційної моделі розвитку ринку яловичини, повинен бути пов'язаний в першу чергу з розробкою інноваційної стратегії розвитку агропромислового комплексу і створенням певного ресурсного базису для інноваційного розвитку. Інноваційні стратегії потрібно відображати в програмі інноваційного розвитку ринку яловичини окремих регіонів.

Джерелом фінансування інноваційної діяльності, з одного боку, буде держава, її політика повинна забезпечувати функціонування комплексу механізмів, здатних стимулювати попит на інновації з боку сільськогосподарських підприємств, зокрема, купувати сучасну техніку і

технології; нарощувати нематеріальні активи; використовувати продуктивніші та екологічно чистіші біологічні активи тощо, а з іншого сільськогосподарські підприємства. У даному аспекті можна використати досвід країн Європейського Союзу, наприклад: в Італії, Португалії, Іспанії це податкові пільги, у Німеччині, Фінляндії та Швеції – субсидії й кредити зі зниженими відсотковими ставками.

Таблиця 3.2

Співвідношення факторів економічного зростання для різних типів економічного розвитку ринку яловичини України

Фактори економічного зростання	Екстенсивний розвиток	Інтенсивний розвиток	Інноваційний розвиток
Зростання обсягів виробництва	***	***	**
Розвиток продуктивних сил	*	***	***
Зростання технічного рівня і якості продукції		**	***
Зростання обігового капіталу	***	**	**
Зростання обсягів інвестицій	***	***	**
Прискорення науково-технічного прогресу		**	***
Оновлення основних засобів виробництва	*	**	***
Економічне використання природних ресурсів		*	**
Поліпшення фінансових показників		**	***
Поліпшення показників зовнішньоекономічної діяльності		**	***
Підвищення ефективності господарської діяльності		**	***
Прогресивність структури господарювання		**	***
Зростання частки споживання		**	***
Ощадливість виробництва		**	***
Поліпшення стану соціальної сфери		**	***
Зростання обсягів виробництва	***	***	**
<p><i>Примітка</i>*: *** – фактор економічного зростання відіграє вирішальну роль; ** – фактор економічного зростання відіграє значну роль; * – фактор економічного зростання відіграє незначну роль.</p>			

Джерело: власні дослідження автора

На нашу думку, інноваційну діяльність у сфері м'ясного скотарства потрібно розглядати як один із основних способів адаптації товаровиробників до постійних змін внутрішнього та зовнішнього середовища. Спільна господарська діяльність учасників ринкового процесу забезпечить стабільний розвиток м'ясного скотарства в Україні та підвищить конкурентоспроможність вітчизняної продукції яловичини на світових ринках. Нами пропонується наступна інституційна модель механізму інноваційного розвитку ринку яловичини в Україні (рис. 3.1).

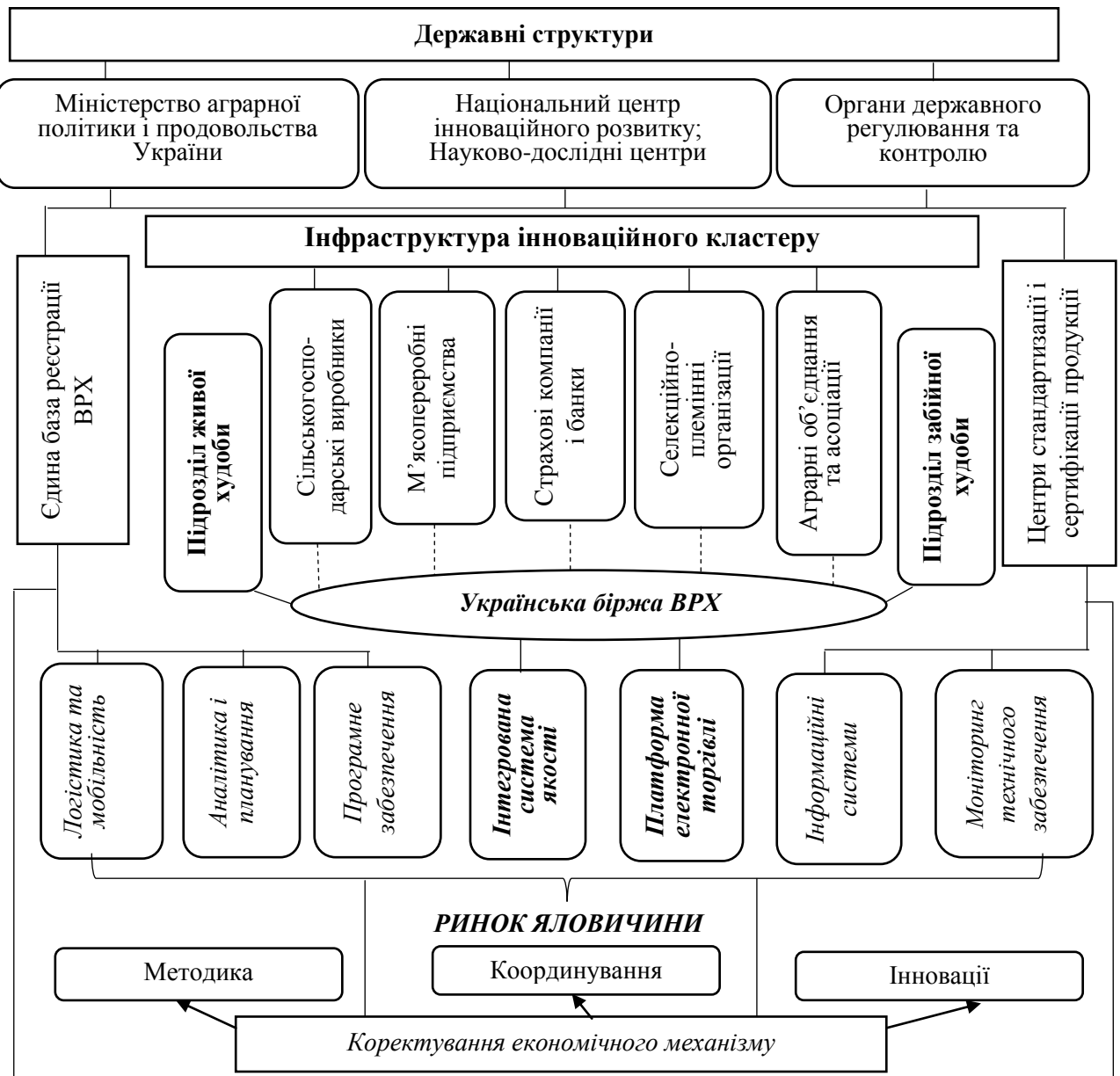

Рис. 3.1. Інституційна модель механізму інноваційного розвитку ринку яловичини в Україні

Джерело: власна розробка автора

Створення Української біржі ВРХ з наступним формуванням організованого біржового ринку яловичини має відбуватись на основі впровадження інтегрованої системи безпечності та якості продукції, а також єдиної платформи електронної торгівлі за безпосередньої участі товаровиробників, представляючи собою ключовий інституційних чинник впровадження сучасного економічного механізму розвитку ринку яловичини в країні.

Інфраструктура інноваційного кластеру – це сукупність підприємств, організацій, що діють на ринку яловичини з метою задоволення потреб споживачів та отримання прибутку. Кластери скорочують свої витрати завдяки спільній технологічній діяльності, вони сформовують спеціальний економічний простір. Ці об'єднання є джерелами і чинниками економічного зростання.

Впровадження моделі позначиться на всіх аспектах розвитку ринку яловичини, поступово відбудеться необхідний, обов'язковий перехід до оновленого економічного механізму, змінюючи саме ринкове середовище діяльності сільськогосподарських виробників та інших учасників ринку.

З огляду на роль інноваційного напрямку в системі розвитку економічного механізму ринку яловичини потрібно передусім розглянути фінансовий аспект у ресурсному забезпеченні галузі м'ясного скотарства. Загальною метою фінансового забезпечення інноваційної моделі ринку яловичини є розвиток інституційних відносин, підвищення самодостатності країни у продукції великої рогатої худоби, задоволення потреб споживачів. Фінансове забезпечення ринку яловичини як результату процесу реалізації економічного механізму можливе за рахунок таких джерел:

- створення фонду, де учасниками будуть з одного боку держава, а з іншого внески підприємств, що працюють на ринку;
- виділення необхідного розміру коштів із бюджету;

- проведення тендеру на розбудову інноваційної інфраструктури, фінансування якого можна здійснювати з державного бюджету на основі повернення;

- створення сприятливого інвестиційного клімату, який потрібно супроводжувати податковими «канікулами» та пільгами, котрі мають бути привабливі для того, щоб інвестори вкладали гроші в розвиток ринку яловичини.

Актуальним питанням у вдосконаленні економічного механізму розвитку ринку яловичини є координування процесу розробки системи підтримки інноваційного розвитку.

Розглянемо детальніше окремі складові інституційної моделі механізму інноваційного розвитку ринку яловичини в Україні.

Українська біржа ВРХ має стати спеціалізованим національним майданчиком організованого ринку сільськогосподарської продукції, структурно охоплюючи два підрозділи: а) живої худоби та б) забійної худоби. Засновниками біржі можуть бути держава, сільськогосподарські виробники м'яса ВРХ, переробні підприємства, інші установи та організації, включаючи асоціативні формування.

Основними цілями національної біржі ВРХ визначено:

1) формування і обслуговування вітчизняного ринку яловичини із врахуванням принципу мультифункціональності та забезпечення ринкової багатоманітності, що ґрунтується на виробництві окремих видів яловичини: м'яса молодняка худоби, бичків, нетелей та теличок, телятини, корів, включаючи в тому числі виробничі параметри за якісними характеристиками споживчого товару – традиційне чи органічне виробництво продукції.

2) формування прозорого й оптимального ланцюга створення вартості м'яса яловичини, ваги живої та забійної худоби для українського скотарства, а також забезпечення необхідного рівня грошових доходів і рентабельності для товаровиробників;

3) культивування свідомого ставлення споживачів до необхідності забезпечення високої якості продукції м'ясного скотарства та культури її споживання.

Прикладом успішного інституційного реформування економічного механізму розвитку ринку яловичини може слугувати досвід Австрії. Так, у 1996 р. спільними зусиллями членів-засновників, представників галузі скотарства, а також відгодівельних та переробних організацій, було засновано Австрійську біржу ВРХ. Нині питома вага сегменту цієї біржі на ринку яловичини Австрії становить понад 35 %, при цьому близько 68 % худоби на забій вирощуються та реалізуються через біржовий механізм в рамках цільових програм забезпечення якості продукції.

На нашу думку, інтегрована система якості на українському ринку яловичини має виконувати вимоги забезпечення високої якості продукції, починаючи від ланки безпосереднього виробництва в галузі скотарства та закінчуючи сферою споживання кінцевої продукції (рис. 3.2).

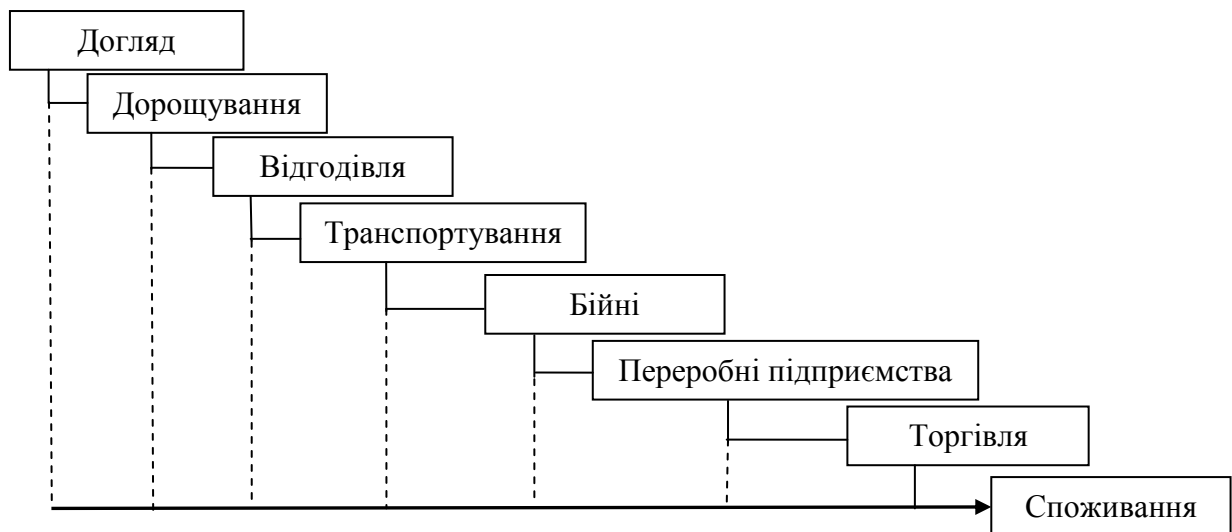

Рис 3.2. Інтегрована система забезпечення якості продукції на ринку яловичини

Джерело: власна розробка автора

Забезпечення високої якості м'яса яловичини має супроводжуватись розробкою та дотриманням виконання вимог, що стосуються умов утримання худоби, починаючи, наприклад, від необхідності встановлення мінімальних норм за вільною площею у розрахунку на 1 голову худоби, яка утримується в

закритому приміщенні та на вигулі. Особливо важливими мають стати нормативи щодо забезпечення кормами галузі скотарства, складу кормової бази у процесі дорощування і відгодівлі тварин, передусім це стосується дотримання обгрунтованих рівнів годівлі та структури раціонів для різних статево-вікових груп ВРХ.

На прикладі Тернопільської області слід зазначити, що нині відсутнє сертифіковане стадо великої рогатої худоби, котре відповідало б європейським вимогам відносно дотримання умов утримання, годівлі та забезпечення якості м'яса яловичини, не кажучи вже про існуючі проблеми транспортної інфраструктури, діяльність забійних цехів та боєнь.

Вимагає окремої теми обговорення проблем забезпечення якості м'яса яловичини, безпечності продукції на рівні підприємств переробного підкомплексу АПК, що, однак, виходить за межі задач нашого дослідження, як однієї з важливих ланок просування готового товару від сільськогосподарських виробників у галузі скотарства до кінцевого споживача.

Слід наголосити, розробка необхідних нормативно та законодавчо встановлених вимог щодо умов, показників, результатів формування якості продукції на кожному із виробничо-технологічних етапів, а також у сфері торгівлі, кінцевого споживання та їх строге дотримання має становити єдину інтегровану систему забезпечення високої якості продукції на ринку яловичини, основні концептуальні підходи до формування якої було сформовано в роботі, враховуючи європейський досвід організації ринку яловичини.

Призначення платформи електронної торгівлі на біржовому ринку полягає в необхідності забезпечення прямої участі в електронних біржових торгах товаровиробників, сертифікованих за певною процедурою з дотриманням вимог окремих рівнів інтегрованої системи якості продукції. Організація електронних торгів сприятиме ефективному товаропросуванню, оптимізації зв'язків між покупцями і продавцями, зменшенні трансакційних

витрат на ринку яловичини, стимулюючи перехід на вищий рівень його розвитку, зорієнтований на підвищення ролі безпосередніх товаровиробників на ньому, зменшенні тіньового сегмента та підвищенні транспарентності ринку яловичини.

Таким чином, можна виділити окремі елементи моделі інноваційного розвитку ринку яловичини та їх функціонування в системі економічного механізму його розвитку (табл. 3.3). Вказані елементи моделі інноваційного розвитку ринку яловичини впливають на формування економічних відносин, правил, норм поведінки суб'єктів ринку та його функціонування загалом, включаючи регулюючий вплив держави.

Таблиця 3.3

Екзогенні та ендогенні фактори формування моделі інноваційного розвитку ринку яловичини

Екзогенні фактори зовнішнього середовища	Ендогенні фактори внутрішнього середовища
Закони України	Матеріальні: - продукція яловичини - попит та пропозиція
Інші нормативні акти	Нематеріальні: - послуги, що надаються на ринку яловичини - ціни на продукцію
Державні органи, що здійснюють управлінський вплив на ринок яловичини	Учасники ринку: - постачальники - виробники - продавці - покупці
Незалежні чинники світової ринкової кон'юктури: - цінова динаміка європейських ринків яловичини - кон'юктура світових ринків яловичини - інноваційна діяльність	Інфраструктурні організації: - спеціалізовані магазини - транспортні організації - організації, що надають послуги зберігання продукції - контролери якості - інформаційні

Джерело: власні дослідження автора на основі [6; 13; 82]

Важливим питанням у формуванні ефективного механізму ринку яловичини є координація і управління економічними процесами. На першому етапі створення інноваційної системи управління має бути два блоки. До першого блоку потрібно віднести створення Національного Центру

інноваційного розвитку ринку яловичини як координуючого елементу серед пропонуванних концептуальних підходів щодо практичного впровадження механізму інноваційного розвитку ринку яловичини (рис. 3.3). Він стане одним з напрямів розбудови галузі скотарства, оскільки фінансова підтримка спрямовуватиметься на розвиток експортоорієнтованого, а також імпортозамінного виробництва, конкурентоспроможної продукції та розвиток сільськогосподарських підприємств.

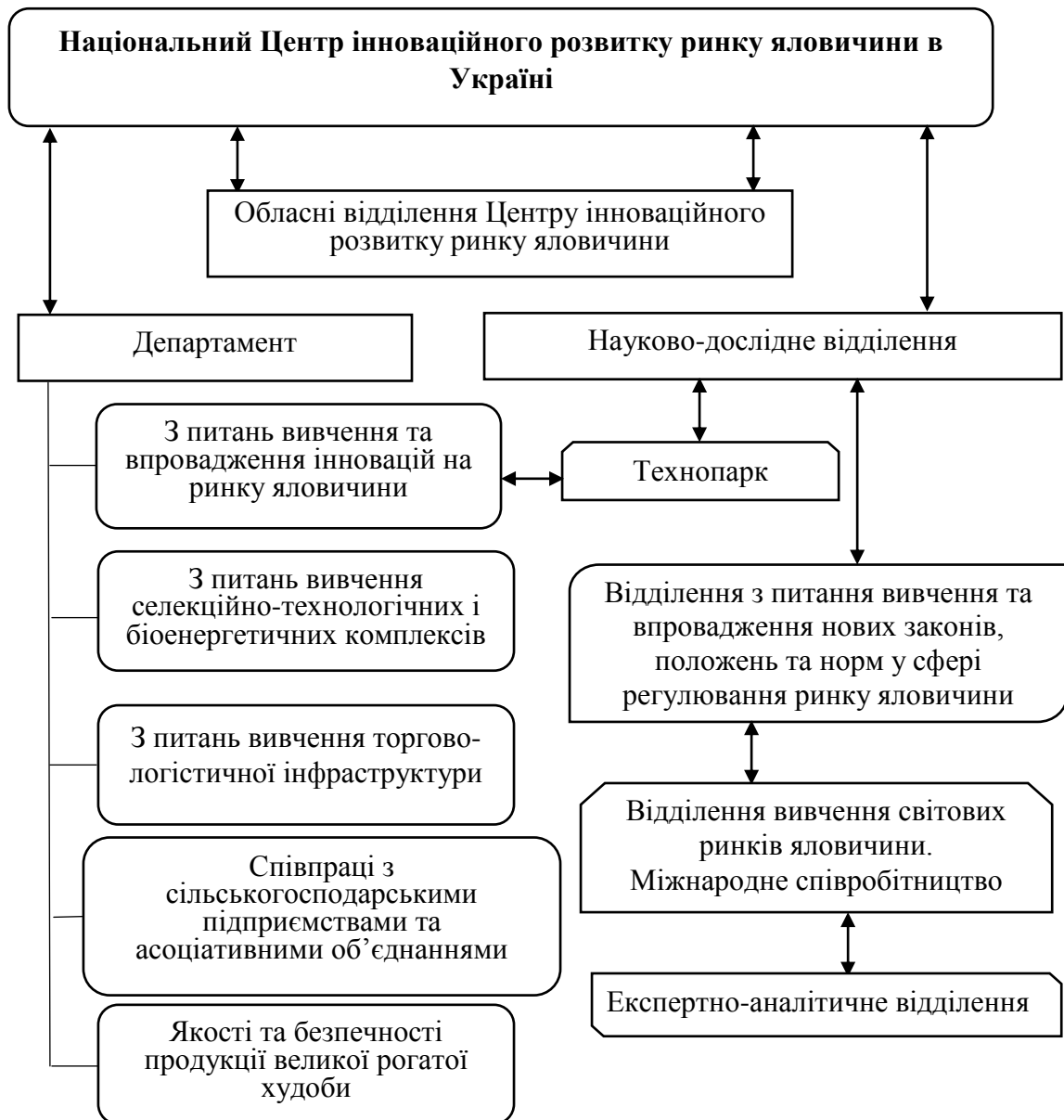

Рис. 3.3. Структурно-функціональна схема Національного центру інноваційного розвитку ринку яловичини в Україні

Джерело: власна розробка автора

Завданнями цієї моніторингово-координуючої структури будуть:

- формування стратегій розвитку ринку яловичини в Україні;
- сприяння створенню інфраструктури розвитку ринку яловичини;
- вивчення інноваційного середовища і формування сприятливого інвестиційного клімату на ринку;
- здійснення необхідного контролю та моніторинг усіх процесів, що відбуваються на ринку яловичини.

При прийнятті рішень в межах даної координуючої структури на національному рівні буде необхідним проведення консультацій з сільськогосподарськими підприємствами та особистими селянськими господарствами, що зацікавлені у процесі становлення і розвитку інноваційного економічного механізму ринку яловичини, врахування їх рекомендацій, що можуть вплинути на подальший процес їхньої діяльності.

До другого блоку системи координації економічного механізму інноваційного розвитку ринку яловичини доцільно віднести функції управління в регіональних підрозділах. Тут необхідно створити спеціальний відділ чи аналітичний сектор, завданнями якого буде:

- вивчення та аналіз середовища ринку;
- управління та мінімізація ризиків, що пов'язані з діяльністю сільськогосподарських підприємств;
- організаційно-фінансове забезпечення реалізації програм і проектів;
- вивчення матеріально-технічної, організаційно-методичної, фінансової підтримки інноваційних процесів на ринку яловичини;
- проведення інформаційних тренінгів щодо розвитку економічних напрямків у системі агропромислового виробництва;
- визначення ефективності діяльності підприємств на ринку.
- моніторинг усіх процесів в агропромисловому комплексі.

Виробничо-ресурсний потенціал українського ринку яловичини є досить високий. При дослідженні цього питання потрібно обґрунтувати насамперед систему показників оцінювання внутрішньої та зовнішньої ефективності виробничого потенціалу. Також доцільно розділити показники

так, щоб деякі з них характеризували можливості використання певного виду ресурсу в зовнішньому середовищі, а інші у внутрішньому оточенні [177, с. 52]. Опираючись на наукові дослідження українських та іноземних учених щодо оцінювання системи показників потенціалу ринку, було обґрунтовано пропозиції відносно розподілу показників, котрі відносяться до підприємств, які спеціалізуються на виробництві яловичини (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

**Показники ефективності використання виробничого потенціалу
сільськогосподарських підприємств в умовах реалізації інноваційної
моделі ринку яловичини**

Показники зовнішньої ефективності	Показники внутрішньої ефективності
Показники, що характеризують фінансові ресурси підприємства	
Коефіцієнти рентабельності	Коефіцієнти ліквідності
Коефіцієнти заборгованості	Коефіцієнт фінансової стійкості
Чистий прибуток	Коефіцієнти оборотності та маневреності власного капіталу
Інші фінансування (інвестиції в національній та іноземних валютах)	Інвестиції, що вкладаються у власну інноваційну та виробничу діяльність
Показники матеріальних ресурсів	
Фондовіддача	Фондоозброєність
Сукупність матеріальних витрат у ціні продукції	Коефіцієнти придатності та оновлення основних фондів
	Сукупність усіх витрат, що пов'язані з виробництвом продукції
Показники людських ресурсів	
«Пропозиція» працівників на ринку	Кількість працівників, що зайняті повний робочий день
Коефіцієнт плинності працівників	Віковий розподіл
Витрати на оплату праці	Працівники, що закінчили загальну вищу освіту
Інформаційні ресурси	
Витрати на просування продукції	Витрати на отримання інформації
Витрати на участь у спеціалізованих ярмарках	Витрати на програмне забезпечення
Рівень іміджу	Інші витрати, що пов'язані з отриманням інформації

Джерело: власні дослідження автора на основі [88; 96; 126; 182]

Незважаючи на обмежену кількість показників таблиці, можна зробити висновки та виявити певні загальні тенденції в інноваційній моделі щодо зміни ефективності формування і використання виробничого потенціалу ринку яловичини, а також адаптації підприємств до конкретних умов

господарювання. Після кількісного оцінювання ефективності використання виробничого потенціалу ринку яловичини потрібно визначити заходи та методи його підвищення або підтримання досягнутого рівня. Позиція сільськогосподарського підприємства в загальній структурі підприємств буде розраховуватися згідно показників внутрішньої та зовнішньої ефективності, поданих в таблиці 3.4.

Практичне використання запропонованих показників сприятиме визначенню ефективності використання виробничого потенціалу ринку яловичини. Показники економічної ефективності вказують на об'єктивну необхідність створення та забезпечення інноваційності та конкурентоспроможності ринку яловичини, як передумови його виживання у конкурентному середовищі національної економіки. Для вітчизняних учасників ринку яловичини забезпечення інноваційного розвитку є єдиною передумовою їх наступного стабільного функціонування і виходу на світові ринки [122, с. 89]. Спосіб інноваційного розвитку повинен стати дієвою передумовою для стабільного функціонування підприємств у сфері м'ясного скотарства, а також каталізатором для нарощення інноваційного потенціалу, що в перспективі забезпечить синергійний ефект інноваційного розвитку ринку яловичини.

Політика розвитку економічного механізму ринку яловичини виступає як спосіб його практичного здійснення, що спрямовується на реалізацію цільових завдань регіонального, а також загальнодержавного значення. Цілями стратегії економічного розвитку ринку яловичини є забезпечення сталого виробництва даного продукту з метою забезпечення максимального освоєння потенціалу ринку та задоволення потреб населення. Завданнями в процесі успішної реалізації концептуального підходу є розробка та удосконалення фінансових механізмів, а також практичних економічних важелів щодо оптимізації процесу розвитку ринку.

На нашу думку, підвищення конкурентоспроможності продукції яловичини повинно досягатися не тільки через переведення механізму

сучасного функціонування ринку на інноваційний шлях розвитку, а ще й через виправдане екстенсивне зростання чисельності поголів'я великої рогатої худоби в цілому, а також спеціалізованих українських м'ясних порід зокрема. Завдяки цьому рівень вирощування та виробництва м'яса ВРХ має визначатися як структурою співвідношення порід у скотарстві, так і організаційно-економічними і технологічними чинниками з метою інтенсивного використання наявного поголів'я для виробництва конкурентоспроможної продукції.

Слід вказати, що конкретні рекомендації не можливо використати для всіх обласних ринків яловичини, оскільки в кожному конкретному випадку на макрорівні повинна розроблятися така система управління конкурентоспроможністю, яка оптимально буде працюватиме з урахуванням усіх специфічних ознак, характеристик та особливостей регіону.

Підвищення конкурентоспроможності продукції м'ясного скотарства і задоволення потреб споживачів у рамках моделі інноваційного розвитку ринку яловичини передбачає вивчення наступних дій, запропонованих у таблиці 3.5.

Таблиця 3.5

Дії щодо підвищення конкурентоспроможності продукції та задоволення потреб споживачів на ринку яловичини

№ п/п	Характеристика етапів
1.	Визначення цілей підвищення конкурентоспроможності з метою задоволення потреб споживачів
2.	Визначення фінансових ресурсів, що потрібні на дану ціль
3.	Узгодження пропорцій розподілу ресурсів
4.	Визначення видів виробничих процесів, що будуть спрямовані на дану ціль
5.	Мотивація учасників ринкового процесу
6.	Визначення маркетингових каналів інформування та збуту продукції яловичини
7.	Визначення рівня задоволення потреб споживачів

Джерело: власні розробка автора на основі [61; 65]

Згідно наведених кроків на основі інтегрального індикатора конкурентоспроможності ми можемо оцінити здатність ринку яловичини

забезпечувати більш перспективні темпи його економічного зростання. Вказаний індикатор порівнює конкурентоспроможність окремих ринків яловичини (рис. 3.4). Слід вказати, що комплексне макроекономічне застосування інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини дало змогу обґрунтувати проблемні аспекти діяльності товаровиробників та перспективні напрямки їх розвитку.

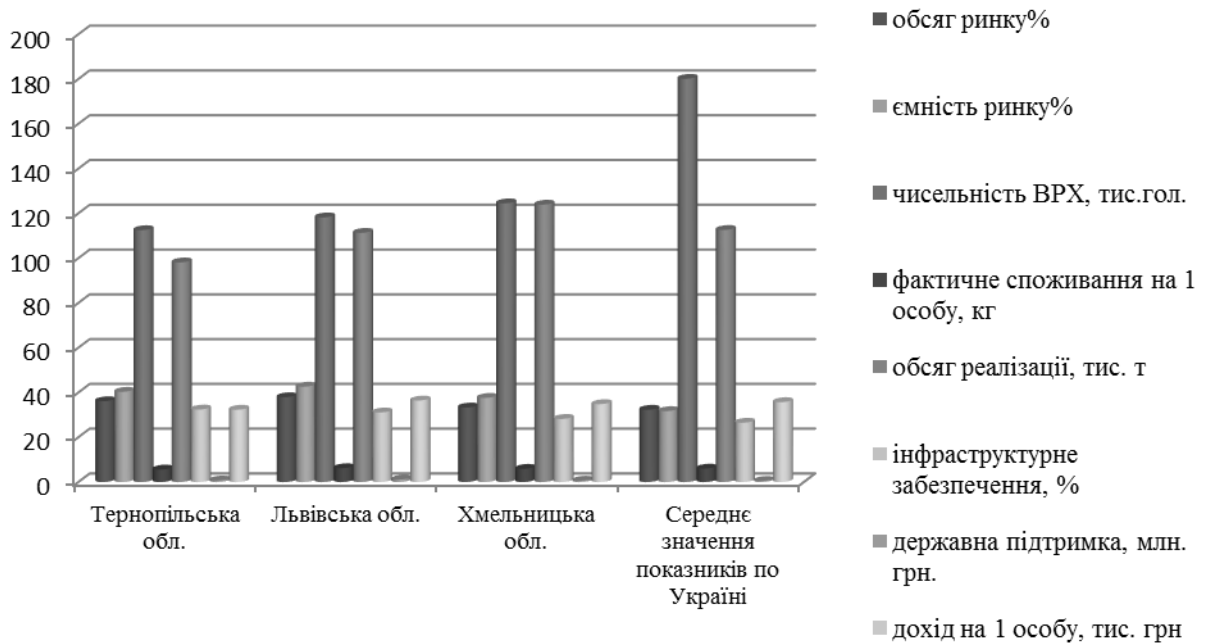

Рис. 3.4. Рейтинг окремих областей України за складовими інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини у 2017 р*.

Джерело: власні розрахунки автора

З метою підвищення позицій ринку яловичини Тернопільської області в загальному рейтингу інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини необхідно забезпечити зростання показників ефективності галузі м'ясного скотарства.

Припустимо наступні тенденції розвитку ринку яловичини на основі моделі його інноваційного розвитку відповідно до сучасних ринкових умов.

1. Тенденція всеохоплюючого впровадження економічного механізму передбачає:

- використання цінової стратегії;

- проведення заходів стимулювання збуту. Використання методу збільшує середній приріст обсягу реалізації продукції.
- інформування споживачів та приведення продукції до європейських норм.

2. Тенденція розширення ринку, передбачає поширення внутрішнього товарообігу яловичини на інші області, розширення ринку через охоплення нових каналів реалізації продукції.

3. Тенденція, що передбачає доведення товару до відповідної якості.

4. Тенденція, що передбачає диверсифікацію виробництва і збуту, тобто уникнення ризиків своєї діяльності.

Проблема якісного зростання ефективності виробництва м'яса великої рогатої худоби, найбільш конкретним узагальнюючим виразом чого є подолання тривалої збитковості та досягнення прибутковості виробництва, останнім часом набула критичної актуальності.

Схема організації взаємовідносин (рис. 3.5) передбачає створення єдиної бази реєстрації великої рогатої худоби, біржі ВРХ, спеціалізованих магазинів продажу м'ясної продукції та системи онлайн-продаж на ринку яловичини.

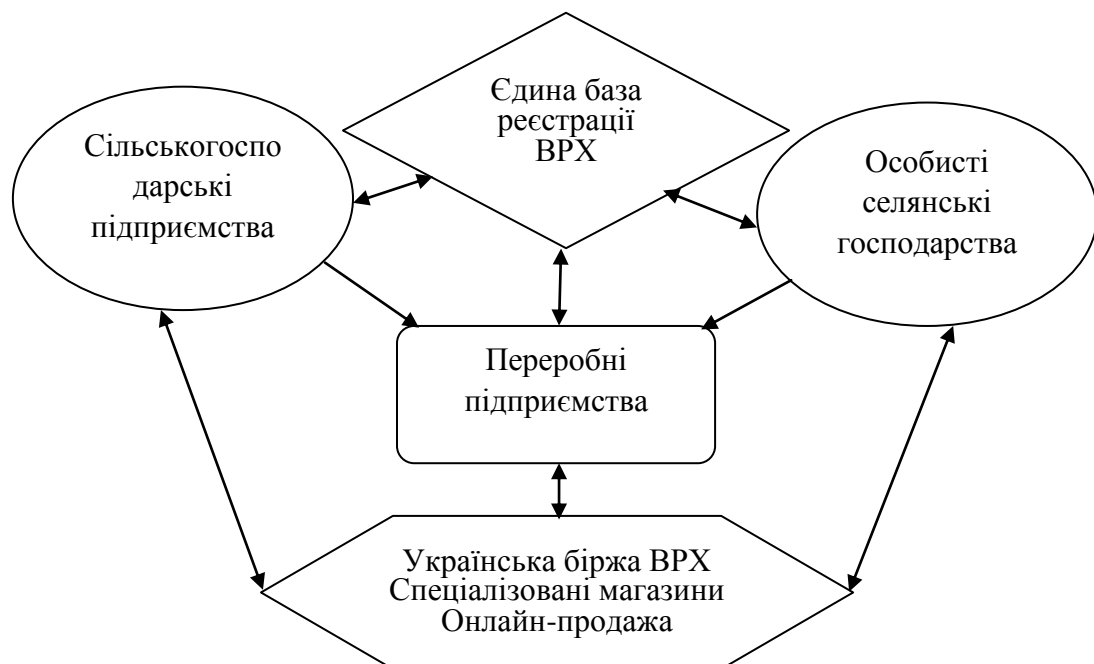

Рис. 3.5. Схема реалізації продукції на ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Потоки інформації будуть надходити і аналізуватися за допомогою комп'ютерної системи (Додаток Й). Така моніторингова база дасть змогу швидко отримувати інформацію про ситуацію на ринку яловичини.

В моніторинговій базі повинна міститися наступна інформація:

- загальна чисельність великої рогатої худоби;
- кількість тварин, що планується на забій; закупівельні ціни.

Спеціалізовані магазини реалізації продукції яловичини повинні мати такі відділи:

- відділ реєстрації продавців продукції та контролю якості;
- відділ допущеної до реалізації продукції яловичини;
- відділ зберігання нереалізованої продукції.

Запропоновані заходи дадуть змогу ефективніше задовольняти потреби споживачів, уникнути продажу неякісної продукції на районних ринках в сфері обслуговування кінцевого споживача.

У час сучасного розвитку інформаційних систем, результати науково-технічного прогресу впроваджуються у таких галузях економіки, які раніше складно було уявити. Наприклад, покупка в інтернеті цифрової і побутової техніки вже давно практикується в теперішньому світі. Результатом такої ситуації стало те, що багато магазинів стали виконувати в певній мірі декоративну функцію, так як потенційні споживачі приходять до них тільки, щоб подивитися на товар і замовити його через інтернет-ресурс. Цей процес проходить в рамках глобальної світової тенденції до заміщення фізичних магазинів торговими онлайн-майданчиками.

Новим та перспективним є ринок онлайн-замовлень окремих видів агропродовольчої продукції. Під онлайн-ринком розуміється торговий майданчик, на якому здійснюється купівля-продаж товару через інтернет-ресурс. На сучасному етапі розвитку економічного механізму, обсяг такого ринку в Україні становить близько 150 млн дол. Інтернетом, за даними на 2017 р., користується близько 70% населення України. З числа інтернет-користувачів 25% здійснюють заказ різних товарів в інтернет-магазинах.

Сільськогосподарську продукцію в інтернеті купують приблизно 10% користувачів. Як видно з рис.3.6, в середньому частка продажів продуктів через інтернет у великих торгових мережах становить не більше 1-1,3% від загального товарообігу.

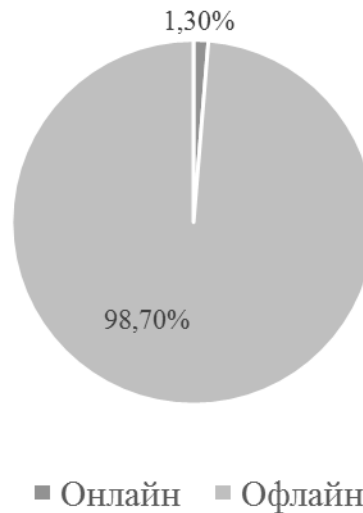

Рис.3.6. Співвідношення продажу сільськогосподарської продукції в Україні за 2016-2018 рр.

Джерело: розроблено на основі експертних оцінок

Вивчаючи перспективу онлайн-продажів, ми пропонуємо створити інтернет-майданчик, який буде спеціалізуватися на задоволенню потреб споживачів в сільськогосподарській продукції. В цілому для споживачів повинні виконуватися наступні основні потреби:

- 1) екологічно-чиста продукція;
- 2) якість продуктів;
- 3) співвідношення ціни;
- 4) простий механізм врегулювання спірних ситуацій;
- 5) доставка «день в день»;

6) «велике» замовлення через інтернет-ресурс повинно бути економічно вигіднішим, ніж похід у магазин.

Створення торгового інтернет-майданчику потрібно покласти на Інноваційний центр розвитку ринку яловичини. Для цього треба здійснити оцінку таких питань:

- чи дійсно можливо збільшити продажі м'яса ВРХ, завдяки запуску інтернет-ресурсу?
- чи заощадимо на витратах, які зазвичай виникають у процесі операцій зі стандартними магазинами?

Нами пропонується схема (рис.3.7) інтернет-ресурсу по продажу сільськогосподарської продукції.

Рис. 3.7. Перспективна схема організації онлайн-продаж продукції м'ясного скотарства в Україні

Джерело: власна розробка автора

Метою діяльності будь-яких сільськогосподарських підприємств є отримання прибутку, тобто збільшення власного капіталу. В економічному механізмі розвитку ринку яловичини, онлайн-продаж виступає як інструмент збільшення надходжень грошових коштів. Потрібно виділити наступні переваги таких продаж:

- мінімальні затрати на персонал та рекламу продукції;
- «прямий» продаж продукції споживачу;
- презентація товару (перевірка сертифікатів якості, відгуки клієнтів та ін.);
- консультація онлайн-менеджера;

Важливо те, що за допомогою інтернет-ресурсу підприємство зможе вести контакт з споживачами. Тобто створюється клієнтська інформаційна база.

Отже, базисним економічним напрямом розвитку економічного механізму ринку яловичини є забезпечення переходу існуючої моделі організації ринку на інноваційну модель, що призведе в сукупності до структурних та функціональних змін в системі управління, сприяючи розширенню можливостей підприємств створювати, а також реалізовувати продукцію, задовольняючи зростаючі потреби споживачів у яловичині та економіки країни в цілому.

3.2. Вдосконалення економічного механізму координації, регулювання і розвитку функціональної системи ринку яловичини

Сучасні механізми ринкової економіки, що впроваджуються в агропромисловому комплексі, збільшення впливу зовнішніх чинників на функціонування та розвиток, структурна перебудова економіки, інші процеси функціонування національного господарства потребують більш активного використання нових методів дослідження, якісних підходів до впровадження і оцінки ефективності економічного механізму розвитку ринку яловичини.

Вдосконалення механізмів координації на сучасному етапі має охоплювати методи дослідження ринку яловичини як багатогранної економічної системи, якій властиві рух, розвиток, а також суперечності у загальному цілісному функціональному процесі. На нашу думку, функціональна система ринку яловичини – це сукупність ринкових

інститутів, підприємств і спеціальних організацій, що забезпечують його рівновагу та функціонують у рамках даного ринку, а також регламентують діяльність економічних суб'єктів в процесі реалізації економічного механізму.

Впровадження механізмів координації на ринку яловичини можна реалізовувати у три етапи. На початку першого етапу впровадження таких дій потрібно передбачити сукупність заходів та об'єднати їх в групу «піднесення». Такий комплекс заходів «піднесення» буде зосереджений на:

а) наданні державної підтримки виробникам яловичини у створенні виробничих потужностей, що орієнтовані на мінімізацію затрат на всіх без виключення етапах виробництва;

б) сприянні розбудові, реформуванню та модернізації інфраструктури, яка орієнтована на переробку продукції, підтримання маркетингового середовища на всіх етапах розвитку.

Другий етап включатиме в себе сукупність заходів «нормування», зорієнтований на:

а) здійснення постійного моніторингу ситуації на світових та вітчизняному ринках в межах контролюючого державного органу, відповідального за здійснення аграрної політики, ціллю котрої є вжиття ефективних та оперативних заходів щодо тієї чи іншої ситуації з метою використання позитивних тенденцій і мінімізації негативних наслідків;

б) узгодження двосторонніх міжнародних економічних зв'язків із країнами, які можуть бути перспективними ринками просування для вітчизняної яловичини і телятини, з метою поступового зниження технічних бар'єрів у торгівлі із ними, а також забезпечення вільного доступу української продукції до світових ринків;

в) запровадження таких національних стандартів, що будуть відповідати усім елементам безпеки і якості продукції, спираючись на міжнародні з метою спрощення додаткової сертифікації української продукції яловичини на світових ринках.

Комплекс заходів «контроль і підтримка» останнього етапу передбачає:

а) розробку і запровадження нової нормативно-правової бази, зорієнтованої на забезпечення майбутньої макроекономічної стабільності ринку яловичини з метою мінімізації витрат, що зумовлені запровадженням заходів «піднесення» і «приспосування»;

б) коригування заходів підтримки в залежності від різних варіацій кон'юнктури на зовнішніх ринках яловичини, а також змін щодо факторів виробництва в аграрній економіці;

в) підтримку дії фінансово-економічних інструментів, які запроваджені на початкових етапах з метою усунення «відмивання» обігових коштів підприємств-виробників під час подорожчання фінансових ресурсів, що зосереджені на ринку яловичини, і в першу чергу це стосується пільгових кредитів, залучених на довгостроковий термін;

г) удосконалення інноваційної інфраструктури ринку яловичини, створення інформаційно-моніторингового центру, завдання якого полягатиме у виконанні інформаційних, консультативних та координаційних функцій на основі моніторингу ринку в оперативному порядку з метою швидкого реагування на поступлення інформації від усіх учасників ринку яловичини та наступної координації їх спільних дій.

Для всього комплексу заходів необхідно визначити проміжок часу виконання, визначити момент при якому надання державної підтримки буде найбільш ефективним. З огляду на сьогоденню ситуацію на ринку яловичини для реалізації першого етапу потрібно орієнтовно 2-3 років, тут необхідно «підвести» ринок до великих інвестицій, особливо у виробничі потужності та інноваційну інфраструктуру. Другий етап передбачається реалізувати протягом 3-5 років, насамперед це буде пошук контрагентів і вихід на світові ринки збуту та завоювання іміджу у споживачів вітчизняної яловичини. Третій етап слід виконувати постійно, оскільки завжди необхідно вносити важливі зміни в економічне середовище ринку з метою збереження очікуваних позитивних здобутків пропонованого економічного механізму

розвитку ринку яловичини в рамках інноваційної моделі. Фінансові ресурси, що виділені для реалізації усього комплексу заходів повинні розподілятися таким способом, за якого досягається максимальне значення рівня економічної ефективності на кожному етапі з метою створення найоптимальніших умов для повної реалізації потенціалу економічного механізму інноваційного розвитку ринку яловичини.

Розробка і впровадження даного комплексу заходів дасть змогу змінити економічні напрямки державної політики щодо ліквідації нерентабельного виробництва, а також сприятиме максимальному зниженню затрат на усіх етапах виробництва яловичини та просування української продукції на світові ринки. Кінцевою метою реформування є розбудова якісно нового ринку яловичини, продукція якого зможе конкурувати на світових ринках. Розвиток методів та інструментів регулювання ринку має здійснюватися згідно відповідної аграрної політики, сприятливої для його інноваційного розвитку. Використання комплексу заходів контролю повинно бути спрямоване на розробку адекватних програм кредитування, страхування, надання субсидій та контроль за збутом продукції яловичини тощо.

Досвід становлення ринку яловичини в провідних індустріальних країнах світу свідчить про те, що стабільність внутрішнього та зовнішнього ринку полягає у ефективній державній підтримці даного сектору і оптимізації використання потенційних ресурсів кожної країни. Звісно, надання підтримки розвитку ринку яловичини значним чином залежить від економічної та фінансової спрямованості країни. Тому державне регулювання розвитку ринку повинно виконувати такий комплекс заходів:

- організаційно-нормативна база регламентації інноваційного економічного механізму розвитку ринку яловичини;
- впровадження механізму контролю за якістю продукції;
- забезпечення правових відносин між учасниками ринкового процесу;
- внутрішня та зовнішня система строгого контролю за експортом та імпортом продукції м'ясного скотарства;

- стимулювання високотехнологічного виробництва яловичини;
- ефективна система оподаткування підприємств.

На сучасному етапі розвитку ринку яловичини державна підтримка повинна забезпечувати виробникам достатню для свого ефективного функціонування прибутковість та платоспроможність в забезпеченні виробничо-матеріальними та технічними ресурсами. Розмір державної підтримки ринку яловичини залежить від таких факторів: по-перше – оцінки реальних можливостей бюджету, по-друге – точки достатності, яка разом із іншими інструментами державного регулювання (податкова, цінова, митна, грошово-кредитна політика тощо) дали б змогу виробництву яловичини належно адаптуватись в ринковому середовищі та забезпечувати свій стійкий розвиток. Виходячи із зазначеного, нами обґрунтовано основні елементи сучасного механізму економічного регулювання вітчизняного ринку яловичини (рис. 3.8).

В рамках реалізації бюджетної підтримки основний акцент потрібно зробити на механізмі надання субсидій та дотацій суб'єктам, що займаються вирощуванням та відгодівлею великої рогатої худоби, також передбачити впровадження норми компенсацій у фінансуванні деяких видів інвестувань на умовах безповоротної основи [72; 183, с. 56]. Цінова політика передбачає розробку ефективних нормативно-правових методів та конкретних засобів розподілу прибутку, що отриманий від реалізації свого продукту переробки, спираючись на пропорції величини доданої вартості, яка створена учасниками ланцюга формування вартості виробництва і реалізації товарної продукції на ринку яловичини. Інструменти податкової політики є доцільними з боку застосування пільг, податкових «канікул» для сільськогосподарських підприємств, що працюють на ринку яловичини. Інвестиційні інструменти спрямовані на вдосконалення механізмів фінансово-правового захисту усіх інтересів інвесторів, створення сприятливого інвестиційного клімату для активізації напрямів інвестиційної діяльності.

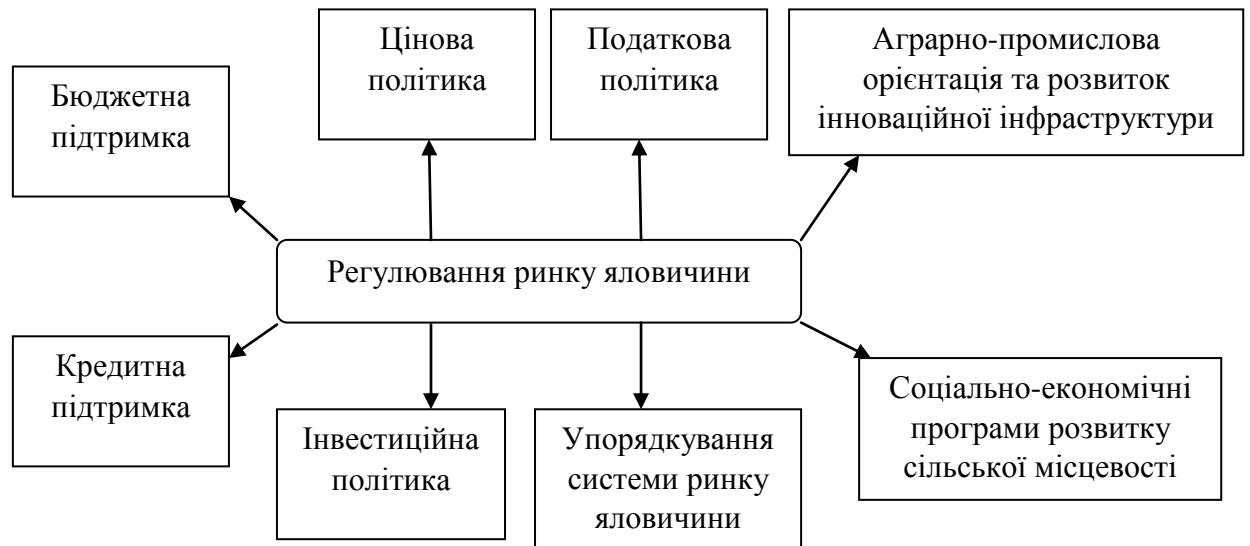

Рис. 3.8. Основні елементи механізму економічного регулювання внутрішнього ринку яловичини в Україні

Джерело: власна розробка автора

Слід вказати, що в сучасних умовах розвитку ринкової економіки дія певних чинників саморегулювання розвитку ринку яловичини підпорядковується державному регулятору. Переважна більшість населення немає інших надходжень доходів окрім заробітної плати, а також пенсій, що є недостатнім для ринкового товарообігу. Тому навіть розвинуті та заможні країни світу використовують заходи щодо надання підтримки агропромислому бізнесу національної економіки.

Упорядкування ринку яловичини передбачає створення системи роздрібної та оптової торгівлі продукцією через мережу товарних точок, спеціалізованих магазинів; забезпечення необхідних обмежень вітчизняним виробникам у здійсненні зовнішньої діяльності та захист позицій внутрішнього ринку – до таких заходів потрібно віднести ембарго, митно-тарифне регулювання, антидемпінгові і антимонопольні заходи у сфері експортно-імпортному товарообороті.

Соціально-економічні програми розвитку сільської місцевості мають створюватися як основа економічного та соціального виміру: повне використання ресурсно-трудового потенціалу, створення та забезпечення прожиткових умов для сільського населення, офіційна реєстрація сімей, що займаються домашнім сільським господарством.

Державне організаційно-економічне регулювання забезпечується заходами правового та адміністративного регулювання такими як:

- антимонопольні інструменти, що забезпечують конкурентоспроможність ринку яловичини, націленість виробників на створення такої продукції, яка буде відповідати усім стандартам якості та зменшення собівартості продукції;
- екологічний та санітарний контроль, що забезпечить випуск екологічно чистої продукції, зменшення шкідливих викидів в атмосферне і природне середовище;
- стандартизація та сертифікація усіх продуктів ВРХ;
- регулювання обсягів тінювих обсягів продаж яловичини шляхом ліцензування, присвоєння права виготовляти та випускати продукцію з відповідним стандартом якості;
- квотування – визначення деякого допустимого обсягу випуску певних видів продукції великої рогатої худоби;
- визначення потреб в обсягах експорту та імпорту продукції з боку інтересів суспільства.

В країнах з ринковою економікою розповсюджено використовують методи державного регулювання у системі національної економіки, але, якщо розглянути сферу міжгосподарських відносин і прийняття управлінських рішень, то ключовим моментом є тут ринкові чинники, впровадження яких формує сучасну систему ринкового саморегулювання.

Як свідчить практична дійсність, виробники продукції яловичини у ринкових умовах є неконкурентоспроможними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, і це зумовлює об'єктивну необхідність державної підтримки [76, с. 143]. З огляду на це, нами запропоновано схему державної підтримки на ринку яловичини в рамках реалізації пропонованої моделі його інноваційного розвитку (рис. 3.9), а також схему субсидування за реалізовану продукцію (рис. 3.10).

Рис. 3.9. Схема заходів державної підтримки в рамках моделі інноваційного розвитку ринку яловичини України

Джерело: власні розробки автора

Саморегулювання в рамках розробленої моделі ринку здійснюється в процесі його становлення як певної модернізованої інституції, що відображає якісно нову взаємодію економічних агентів за рахунок біржового сегмента. Ринок яловичини як сучасна саморегулююча динамічна система забезпечує відбір, санацію нерентабельних суб'єктів господарювання на основі конкурентоспроможності його учасників [131, с. 75; 198, с. 523]. Ефективність механізму регулювання ринкових відносин здійснюється та визначається політикою конкурентоспроможності виробництва яловичини, функціонуванням цінового механізму та розвитком інфраструктури. При цьому важливу роль слід відвести пропонованій системі субсидування на ринку яловичини за реалізовану продукцію (рис. 3.10).

Рекомендована схема підтримки розглядається як вимушений і тимчасовий захід економічної підтримки сільськогосподарських

товаровиробників, метою якого є мінімізація збитків та стимулювання необхідної ринкової активності. Поряд із вже існуючою державною дотацією, спрямованою на підтримку чисельності поголів'я стада великої рогатої худоби в Україні, пропонується додатково впровадити систему субсидування у розрахунку за одиницю живої ваги реалізованих тварин. З метою стимулювання пошуку більш дохідних каналів збуту продукції, а також враховуючи фактичні тенденції, що склалися на ринку та фінансові можливості держави, представляється доцільним встановити базову ставку субсидії на рівні певного відсотка від середньоринкової ціни реалізації худоби в живій вазі (наприклад, 15-25%).

За нашими розрахунками, при базовій ставці субсидій в обсязі 15% від фактичної середньоринкової ціни розмір ставки субсидії може бути збільшений в 1,4 і більше рази при умові досягнення високих показників приросту живої ваги великої рогатої худоби. Наприклад, при рівні фактичної реалізаційної ціни 3890 грн за 1 ц живої ваги худоби розмір базової ставки субсидії, встановлений відносно величини середньодобового приросту у розмірі 500 г, становитиме 583,5 грн (рис. 3.10). За умови досягнення середньодобових значень приросту тварин 890 г, обсяг додаткових доплат за приріст збільшиться на 40,5% ($4,5\% \times 9$), а кінцевий розрахунковий розмір ставки субсидій дорівнюватиме 819,8 грн ($583,5 \times 1,405$) за 1 ц м'яса худоби. Таким чином, застосування пропонованої схеми субсидування за реалізоване м'ясо яловичини дозволяє збільшити кінцеву реалізаційну ціну для товаровиробника до рівня 4709,8 грн ($3890 + 819,8$) за 1 ц продукції. Це дозволить отримувати по 8 грн грошової підтримки в розрахунку за кожен кілограм реалізованої живої ваги тварин та збільшити кінцеву ціну збуту продукції на 21%. ($4709,8 / 3890 \times 100\%$) Додаткові виплати за встановлену норму приросту дозволять зменшити збитковість реалізації ВРХ в живій вазі на 5-15%, а в більш ефективних виробництвах галузі скотарства, за умови підвищення реалізаційних цін, перетворити його на прибуткове.

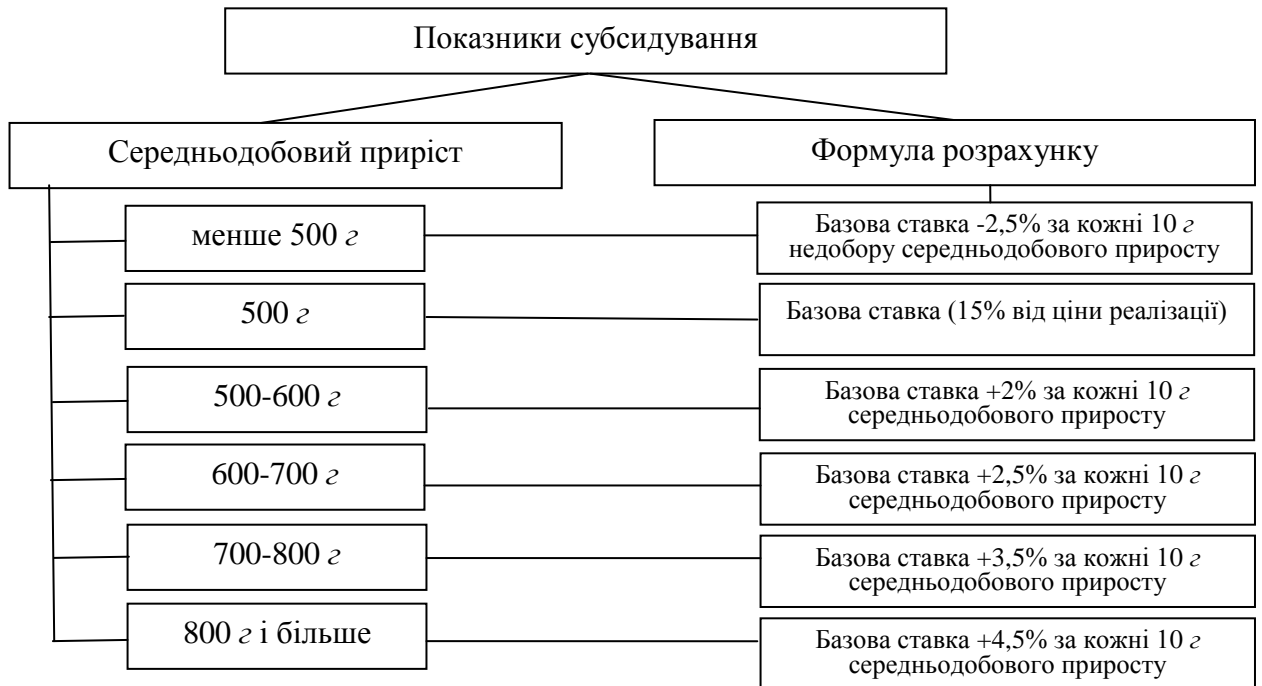

Рис. 3.10. Рекомендована схема субсидування за одиницю реалізованої живої ваги великої рогатої худоби в Україні

Джерело: власні розробки автора

Застосування на практиці рекомендованої схеми субсидування за одиницю реалізованої живої ваги великої рогатої худоби дозволить забезпечити загальне зростання дохідності продукції м'ясного скотарства на 1,5-3,5%.

Особливість розвитку організаційно-економічних відносин полягає у неможливості його існування як закритої функціональної системи, оскільки він є динамічною відкритою інституцією, котра зазнає масивного впливу факторів внутрішнього та зовнішнього середовища. Зважаючи на це, організаційно-економічні відносини повинні виконувати такі функції:

- реалізація потенціалу ринку, закладеного в кожних формах власності, забезпечення конкурентного середовища і співпраці між учасниками з метою забезпечення своїх потреб;
- забезпечення збалансованості попиту і пропозиції на внутрішньому ринку та розвиток інфраструктури;

- сприяння створенню рівних економічних відносин для реалізації економічного механізму розвитку яловичини.

В сучасних умовах деструктивної невизначеності економіки національного господарства пропонується застосовувати рекомендовану схему формування організаційно-економічних взаємовідносин, додержання якої є необхідною вимогою функціонування економічного механізму інноваційного розвитку ринку яловичини (рис. 3.11).

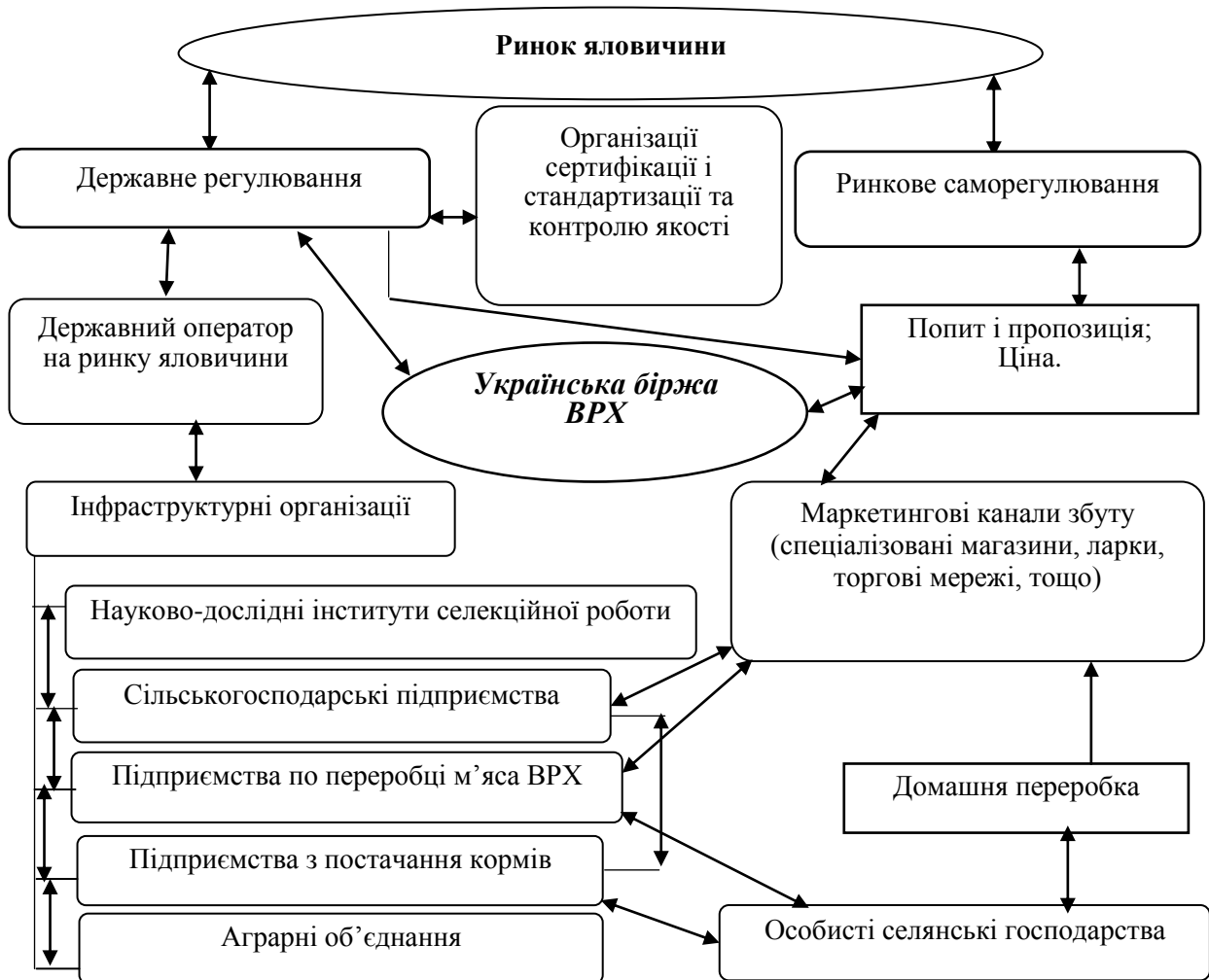

Рис. 3.11. Схема організаційно-економічних взаємовідносин на ринку яловичини в умовах його інноваційного розвитку

Джерело: власні розробка автора

Згідно висновків нашого дослідження у виробництві продукції яловичини підприємствам слід інтегруватися в корпорації, холдинги, асоціації, до яких входили б підприємства, що задіяні при всьому циклі

виробництва та доставки продукції великої рогатої худоби до кінцевого споживача.

Цілями формування інтеграційних процесів у рамках реалізації інноваційної моделі розвитку ринку яловичини щодо вдосконалення відносин між його учасниками та їх раціональної координації є:

- збереження і нарощування виробничого потенціалу м'ясного скотарства із поступовою модернізацією виробничо-ресурсного потенціалу;
- відновлення територіального розподілу сталих зон розвитку ринку;
- фінансова підтримка учасників інноваційного інтеграційного об'єднання реалізації інноваційної моделі розвитку ринку яловичини;
- зміцнення фінансової стійкості підприємств, що працюють на ринку;
- збільшення прибутків підприємств, що беруть участь в інтеграційному процесі з метою збільшення вартості самого підприємства;
- проведення спільної і ефективної маркетингової політики на ринку;
- стандартизація та сертифікація продукції великої рогатої худоби;
- доведення споживання яловичини до європейських норм;
- науково-дослідні роботи у сфері виробництва і переробки продукції великої рогатої худоби, її реалізації.

Економічна діяльність інтеграційних об'єднань на ринку яловичини України могла б забезпечувати високу частку валового виробництва продукції яловичини у кожному регіоні. Вона полягає в тому, що у кожній області необхідно створити асоціативний осередок відтворювальних та переробних сільськогосподарських підприємств продукції скотарства з центром, який забезпечить економічно-вигідне територіальне сполучення. Їхнім завданням буде стимулювання розвитку ринку яловичини з метою збільшення обсягів виробництва продукції ВРХ в області, на основі впровадження нового економічного механізму, а також вивчення внутрішньої та зовнішньої кон'юнктури ринку. Такі об'єднання нами розглянуті на прикладі Тернопільської області (табл. 3.6).

На нашу думку, доцільно встановити конкретні пропорції розподілу завершеного кінцевого результату між виробниками продукції великої рогатої худоби та її переробними підприємствами. В основі підходу використано принципи взаємної домовленості:

- протягом періоду відгодівлі ВРХ здійснюється розподіл тварин, які йдуть на забій, і тих, які залишаються для виготовлення молочної продукції;
- кінцева продукція переробки яловичини просувається переробними підприємствами на рівні та в межах оптових цін;
- виручка від просування залежить від суми витрат на відгодівлю, зберігання, транспортування до місця переробки і саму переробку;
- отриманий прибуток підлягає розподілу між виробниками продукції великої рогатої худоби та переробними підприємствами в пропорціях, заздалегідь визначених шляхом принципу взаємної домовленості.

Таблиця 3.6

Перспективи створення асоціативних осередків інноваційного розвитку ринку яловичини Тернопільської області

Пропоновані асоціативні осередки:	Кількість підприємств, що братимуть участь в утвореннях
Об'єднання Північних районів	Збараський – 2
	Шумський – 2
	Кременецький – 3
	Лановецький – 2
Об'єднання Південних районів	Чортківський – 3
	Борщівський – 2
	Заліщицький – 3
	Бучацький – 3
Об'єднання Західних районів	Зборівський – 2
	Бережанський – 2
	Підгаєцький – 1
	Монастирський – 1
	Козівський – 2
Об'єднання Центрально-Східних районів	Тернопільський – 2
	Теребовлянський – 3
	Гусятинський – 3
	Підволочиський – 2
Всього	38

Джерело: власні дослідження автора

Регулювання витрат в системі виробництва і реалізації продукції яловичини потребує визначення цінового механізму, який в свою чергу включає ринкові важелі [81, с. 101; 118]. Сучасні тенденції розвитку ринку яловичини полягають у тому, що ціна продукції має бути спрямована на повноцінне задоволення потреб споживачів. З метою захисту внутрішнього ринку від імпортних поставок, слід розглянути можливість введення ряду протекціоністських заходів, а також плану дій щодо оптової торгівлі продукцією яловичини на основі видачі спеціальної ліцензії для реалізації продукції на ринках України.

На нашу думку, аграрна політика в сфері галузі скотарства, створила деформовану систему відносин на ринку, оскільки аграрне виробництво не може вплинути на ціноутворення виробленої ним готової продукції, оскільки в механізмі ринкового обігу існує не контрольована, а також не регульована система комерційних посередників, які визначають ціну на продукт та отримують максимальний прибуток, при цьому саме виробництво виявляється збитковим.

Регулювання виробництва яловичини та її товароруху в системі агропродовольчих зв'язків повинно забезпечувати стабільність розвитку виробничої та соціальної сфери. Такий економічний напрямок не обмежується тільки соціальними мотивами, він несе в собі прямий вплив на економічні параметри механізму розвитку ринку яловичини.

Правом на дотації і субвенції повинні володіти підприємства, що вирощують велику рогату худобу, та особисті селянські господарства. Виплату субвенції потрібно здійснювати через підприємства, що займаються відгодівлею стада ВРХ. Тобто оплата зданих тварин в межах моделі інноваційного розвитку ринку яловичини передбачається здійснюватися із двох джерел: 1) за рахунок новоствореного спільного фонду фінансування; 2) кошти, які виділені з державного бюджету у сумі визначеної субвенції (рис. 3.12).

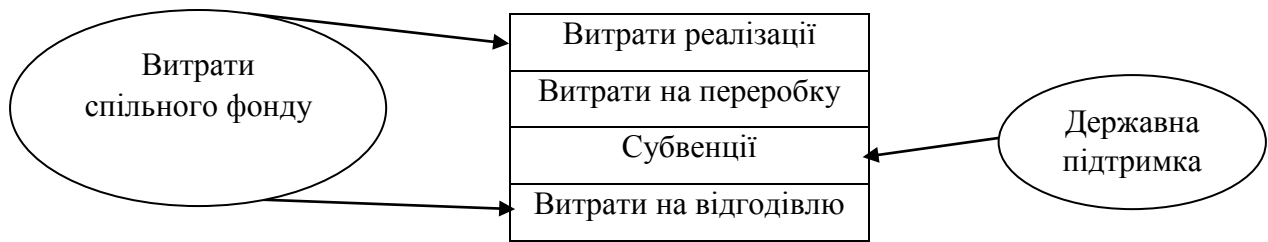

Рис 3.12. Фінансування виробництва та реалізації продукції яловичини за каналами збуту

Джерело: власні дослідження автора

Надання дотацій та субвенцій на відгодівлю тварин великої рогатої худоби не матиме впливу на вартість м'яса яловичини – суми не включатимуться у ціну переробки. Бюджетні дотації спрямовуються на підтримку розвитку ринку яловичини, стабілізацію чисельності ВРХ, стимулювання збільшення виробництва продукції тваринництва.

Механізм оплати закуплених тварин потрібно оформляти двома рахунками: підприємство, що утримує тварин на відгодівлі, пред'являє для оплати документи інтервенційному фонду і казначейству як платникам за здані тварини у відповідних розмірах.

На нашу думку, використовуючи європейський досвід реалізації спільної аграрної політики, система ринкових квот на виробництво продукції яловичини в Україні повинна передбачати такі рівні регулювання: квота «А» – продукція призначена для внутрішнього виробничого споживання; квота «Б» – продукція призначена для споживання населенням; квота «В» – продукція направлена на реалізацію за межами держави, тобто на експорт. Обсяги виробництва (особливо в рамках квот «А» та «Б») повинні зазначатися мінімальні і максимальні межі, відповідно до них встановлюватимуться мінімальні, а також максимальні ціни на м'ясо великої рогатої худоби (табл. 3.7). На відмінно від ЄС, у нашому випадку, квотування зумовлене не перевиробництвом продукції, а потребою в забезпеченні необхідних обсягів внутрішнього споживання яловичини.

**Система ринкових квот на виробництво продукції яловичини в
Україні**

Роки		Квота «А»		Квота «Б»		Квота «В»
		Внутрішнє виробниче споживання		Споживання населенням		Експорт, тис. т
		Межі, тис. т		Межі, тис. т		
		Мінімальні	Максимальні	Мінімальні	Максимальні	
2018 р.		321,4	357,8	235,2	260,4	0,782
Прогноз	2019 р.	375,1	410,2	278,8	311,3	0,985
	2020 р.	398,9	435,7	329,6	362,7	1,257

Джерело: власні розрахунки автора на основі даних Державної служби статистики

України

В даному випадку розподілення квот повинно відбуватися згідно економічних нормативів, виходячи із виробничих умов та з урахуванням щорічного зростання (зменшення) ефективності виробництва. Відповідно, квоту «В» повинні формувати підприємства, що стабільно збільшують обсяги виробництва яловичини і знижують її загальну собівартість. Завдяки цьому стабілізація цін на яловичину для виробничого споживання та споживання населенням буде відбуватися за рахунок дворівневої системи дистрибуції продукції та створення фонду спільного фінансування підприємств учасників ринкового процесу. Вся сума коштів, що сформується за рахунок різниці цінового механізму, буде направлятися на фінансування такого процесу, а також на підтримку підприємств, які здійснюватимуть свої операції закордоном.

Пропонований економічний механізм ефективний для періоду радикального реформування та виходу вітчизняного ринку яловичини з кризового стану. При досягненні внутрішньо ринкової стабільності і сталих темпів відновлення та нарощування виробництва продукції великої рогатої худоби згідно рекомендованої системи організаційно-економічного

механізму регулювання доцільно підтримувати та розвивати ринок яловичини.

На державному рівні практично відсутні методичні норми щодо розрахунку цін на продукцію великої рогатої худоби [196, с. 25]. Для розвитку ринку яловичини в Україні потрібно визначитися з реальними макроекономічними індикаторами виробництва і способами розрахунку між підприємствами-виробниками та підприємствами, що займаються переробкою м'яса.

Головною метою створення сучасних інтеграційних систем є подолання цінової нестабільності та забезпечення пропорційного розподілу доходів між учасниками процесу [86, с. 58]. Ми вважаємо, що державне регулювання інтеграційних процесів досліджуваного ринку – це взаємоузгоджений комплекс заходів, що здійснюються державою з метою забезпечення ефективності функціонування ринку яловичини, а також досягнення стійкого економічного зв'язку між суб'єктами і секторами даного ринку. Слід зазначити, що трансформація політики інтеграції з пасивної форми в активну передбачає реалізацію пріоритету економічних інтересів держави, як носія інтересів суспільства, а не суб'єктів, наділених ринковою владою.

На нашу думку, перспективними напрямками в інтеграції ринкового і державного регулювання ринку яловичини є:

- розробка і застосування науково обґрунтованих економічних моделей функціонування ринку яловичини;
- раціональне розміщення сільськогосподарських підприємств відповідно до природно-кліматичних зон з метою оптимізації процесів виробництва та переробки продукції великої рогатої худоби;
- оптимізація витрат на відгодівлю великої рогатої худоби, підвищення рівня механізації і автоматизації технологічних процесів на тваринницьких підприємствах;

- адаптація спеціалізованих формувань до ринкових умов та підвищення рівня конкурентоспроможності яловичини, що ними виробляється;
- створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення інвестицій;
- перебудова системи регулювання, удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини;
- вдосконалення нормативно-правової бази, що забезпечить перехід від посиленого державного регулювання до ринкових саморегулюючих механізмів;
- введення дотацій та субвенцій, також відповідного кредитного навантаження на суб'єктів, що працюють у даній сфері;
- вдосконалення державної політики, що спрямована на побудову збалансованих економічних відносин, неприпустимість монопольної діяльності на ринку яловичини;
- перехід близько 2020-2025 рр. до паритетних (еквівалентних) цін на продукцію та матеріально-технічні ресурси;
- зміна сучасної тенденції розвитку ринку на інноваційну;
- впровадження ресурсозберігаючих і екологічно чистих технологій;
- створення відповідних умов для підвищення ролі спеціалізованих об'єднань в регулюванні економічних відносин;
- розробка механізму державної підтримки ринку яловичини з урахуванням європейського досвіду, зокрема, таких як механізм державної підтримки страхування ризиків на відгодівлю великої рогатої худоби, створення доступної і вигідної системи кредитування;
- розроблення механізму цільового використання грошових коштів на розвиток ринку яловичини, які одержані від експорту продукції;
- вдосконалення податкової політики;
- створення інноваційної високотехнологічної інфраструктури ринку яловичини із застосуванням сучасних інформаційних технологій;

- формування надходження яловичини до державного продовольчого резерву в межах, встановлених законодавством України;
- посилення дій держави у напрямку боротьби з хворобами великої рогатої худоби, впровадження надійної превентивної системи запобігання епідемії худоби тощо;
- створення та вдосконалення елементів ринкової інфраструктури (оптових ринків, спеціалізованих магазинів, торгових домів, ярмарків) для реалізації продукції яловичини;
- вдосконалення чинного законодавства щодо імпортно-експортних операцій на ринку яловичини.

Сьогодні у країнах Європи ринок яловичини розвивається доволі повільно, оскільки протягом останніх років було виявлено багато хвороб у тварин і затрачено значну кількість часу на усунення проблем, пов'язаних з цим. В Україні останніми роками не виявлено випадків масового зараження великої рогатої худоби, а отже і її продукція може стати конкурентоспроможною на європейському ринку. Український м'ясний експорт зараз є незначний порівняно з обсягом ринку ЄС, і стикається із жорстокою конкуренцією з боку інших держав-конкурентів [91, с. 7]. Єдина перевага України видається у тому, що ЄС може оперативнo контролювати якісну і безпечну продукцію великої рогатої худоби, а вітчизняний ринок знаходиться найближче до європейського ринку. Вище згадане потенційно залишає Україну конкурентоздатною.

Тому в Україні органами державної влади у сфері регулювання і розвитку ринку яловичини доцільно взяти до уваги належну підтримку реалізації напрямку щодо практичного виконання європейських стандартів якості переробки продукції та запропонувати свої послуги у даному аспекті.

Запропонована схема митного режиму (рис. 3.13) у сфері переробки яловичини на території України передбачає створення спеціалізованих підприємства з переробки яловичини. Завданням вказаних виробничих структур буде прийняття та переробка яловичини з метою отримання

доходів. Суб'єктами, що постачатимуть продукт, виступатимуть резиденти та нерезиденти України, котрі займаються зовнішньоекономічною діяльністю. До переваг таких нововведень в умовах впровадження економічного механізму моделі інноваційного розвитку ринку яловичини належать:

- відсутність заходів нетарифного регулювання;
- спрощена процедура контролю за режимом переробки на митній території України;
- дозволи можуть отримуватися на підставі двохсторонньої домовленості між країнами;
- контроль за переробкою можна здійснювати оперативно.

До обмежень належить сплата певних податків, а також платежу, який покривається при експорті. Операції з переробки яловичини оплачуються окремо, згідно домовленостей.

Рис. 3.13. Схема митного режиму у сфері переробки яловичини на території України

Джерело: власні розробка автора

Отже, встановлені тенденції розвитку вітчизняного ринку яловичини мають негативний вплив на економічну ситуацію та обов'язково

враховуються у стратегії інноваційної моделі його розвитку. Сучасний регламент має складний багатогранний характер. Застосування інноваційної моделі розвитку економічного механізму ринку яловичини, істотно залежить від системи ринкових факторів, ділової активності сільськогосподарських підприємств та всіх інших учасників інноваційного процесу. Головна увага повинна бути зосереджена, з одного боку, на реорганізації та модернізації технології виробництва продукції великої рогатої худоби, а з іншого боку – на активізації координації та співпраці економічних суб'єктів в умовах необхідності впровадження інноваційної моделі розвитку економічного механізму ринку яловичини.

3.3. Стратегічні напрямки і прогноз основних параметрів ринку яловичини на основі інноваційної моделі розвитку

Середньодушовий обсяг споживання яловичини як і решти м'ясопродуктів в Україні нижчий не лише від науково-обґрунтованої, раціональної норми, а й навіть від середньосвітового рівня, величина котрого перевищує існуючий аналогічний загальноукраїнський показник [43, с. 85; 146, с. 112]. Тому видається актуальною оцінка та аналіз можливостей реалізації планів відносно зростання рівня споживання м'ясопродуктів, зокрема яловичини, на підставі інноваційних напрямків, зважаючи на діючі тенденції розвитку цільового ринку. Доведення українських стандартів споживання м'яса до світових дасть змогу ефективніше прогнозувати показники розвитку ринку у майбутньому.

Під час реалізації даного завдання необхідно врахувати низку факторів і на підставі практичних даних обґрунтувати прогноз споживання яловичини та порівняти існуючий рівень її споживання з іншими м'ясопродуктами.

Чинники, що впливають на попит у виробництві яловичини:

- стан та рівень насиченості агропродовольчого ринку;
- медичні норми споживання яловичини;

- прогнозований та можливий попит на продукцію;
- рівень заробітної плати (доходів) населення;
- рівень цін на яловичину і рівень платоспроможності населення.

На сьогодні такий методичний підхід щодо прогнозової оцінки розвитку ринку яловичини практично відсутній. На сьогоднішній час функціонування ринку яловичини будується на ретроспективному аналізі й оцінці агропродовольчого ринку, але вони не спрямовані на створення та формування макро- та мікроекономічних можливостей, як це здійснюється в умовах ринкової економіки, що передбачає свободу дій і соціальну справедливість учасників ринку.

Розглянемо детально структуру вітчизняного рівня споживання м'яса із розрахунком приведення її до світових стандартів, представлену у таблиці 3.8. У початковому (базисному) інтервалі розглядається споживання м'ясопродуктів за 2017 р., що визначається кількістю використаного м'яса птиці і свинини. Дані показники відрізняються за обсягами та структурою від рівня споживання у минулих роках, тобто загальна кількість, а також калорійність усіх м'ясопродуктів зменшилася до мінімального значення.

Таблиця 3.8

**Рівень споживання м'ясопродуктів в Україні та його основні
прогнозні показники (на 1 особу)**

	Частка у структурі загального споживання, %	Споживання, кг			Зростання % (зменшення)	
		Фактично за 2017 р.	Оптимістичний прогноз на 2021 р.	Песимістичний прогноз на 2021 р.		
Яловичина	17,7	7,5	18,4	5,1	145,3	-32,1
Свинина	36,4	19,2	27,2	17,4	41,6	-9,4
М'ясо птиці	39,8	24,3	28	19,1	15,2	-21,4
Інші	6,1	0,7	1,9	0,5	171,1	-28,6
Всього	100	51,7	75,5	42,1	46,1	-18,7

Джерело: власні дослідження автора

Причиною зменшення споживання м'яса є порушення основної парадигми продуктивності на ринку яловичини. Збільшення споживчого попиту більше не є причиною нарощування виробництва м'яса великої

рогатої худоби. Витрати на корми та зростання інфляції за 2010-2017 рр. призвели до значного зменшення продуктивності м'ясної індустрії.

Формування ефективної стратегії розвитку ринку яловичини дасть змогу вирішити проблему зростання цін на продукцію яловичини. Розв'язати дане питання можливо завдяки реалізації відповідної державної політики, орієнтованої на формування дієвого захисту власного виробництва яловичини на основі диференційованих плаваючих квот з метою більш оперативного забезпечення щорічного зростання обсягу власної сировини, а також шляхом поступового скорочення імпорту яловичини.

Необхідність сучасної стратегії, в рамках впровадження моделі інноваційного розвитку ринку яловичини, викликана наступними причинами:

- минулий процес реформування галузі не дав очікуваних результатів;
- зміною зовнішніх і внутрішніх умов, за яких відбувається розвиток ринку яловичини областей та країни в цілому;
- зміною пріоритетів щодо управління розвитком сільського господарства в кожному регіоні країни;
- доцільністю створення нової ланки у національному господарстві країни, що буде відповідати європейським стандартам;
- необхідністю визначення напрямків розвитку м'ясного скотарства з урахуванням реформи децентралізації державного управління.

Реалізація стратегії розвитку ринку яловичини на основі інноваційних підходів також дасть змогу сільськогосподарським підприємствам, пристосуватися до економічних змін, що впливатимуть на ринок, шляхом поліпшення конкурентного положення з огляду на вирішальні фактори виробництва такі як капітал та інфраструктура, людські ресурси, інформація і технології тощо.

Вивчаючи дохідність виробництва, як правило, потрібно аналізувати факти господарського життя окремих суб'єктів господарювання. Застосування прогнозування в ринкових умовах господарювання, як зазначає професор В.М. Яценко, має стратегічне значення не тільки для аграрних

формувань, а й для майбутньої оцінки розвитку галузей, їх окремих ланок та регіонів загалом [195, с. 47-51]. Формування дохідності відбувається під впливом ряду факторів, серед яких найбільше значення мають системні показники: собівартість, ціна, концентрація виробництва та ефективність використання ресурсів [138, с. 192].

Досліджуючи питання дохідності ринку яловичини, виявлено ряд факторів, що впливають на прогнозування діяльності товаровиробників у даній сфері. На основі наведеної на рис. 3.14 системи факторів, що впливають на прогнозування дохідності, слід врахувати основні моменти процесу прогнозування економічної ефективності ринку яловичини на довготривалий період. Для ефективної оцінки дохідності також можна використовувати алгоритм, який дасть змогу забезпечити дослідження конкретного учасника, що діє на ринку яловичини, а також групи учасників району, області, регіону, враховуючи досвід минулих років та сучасні тенденції розвитку.

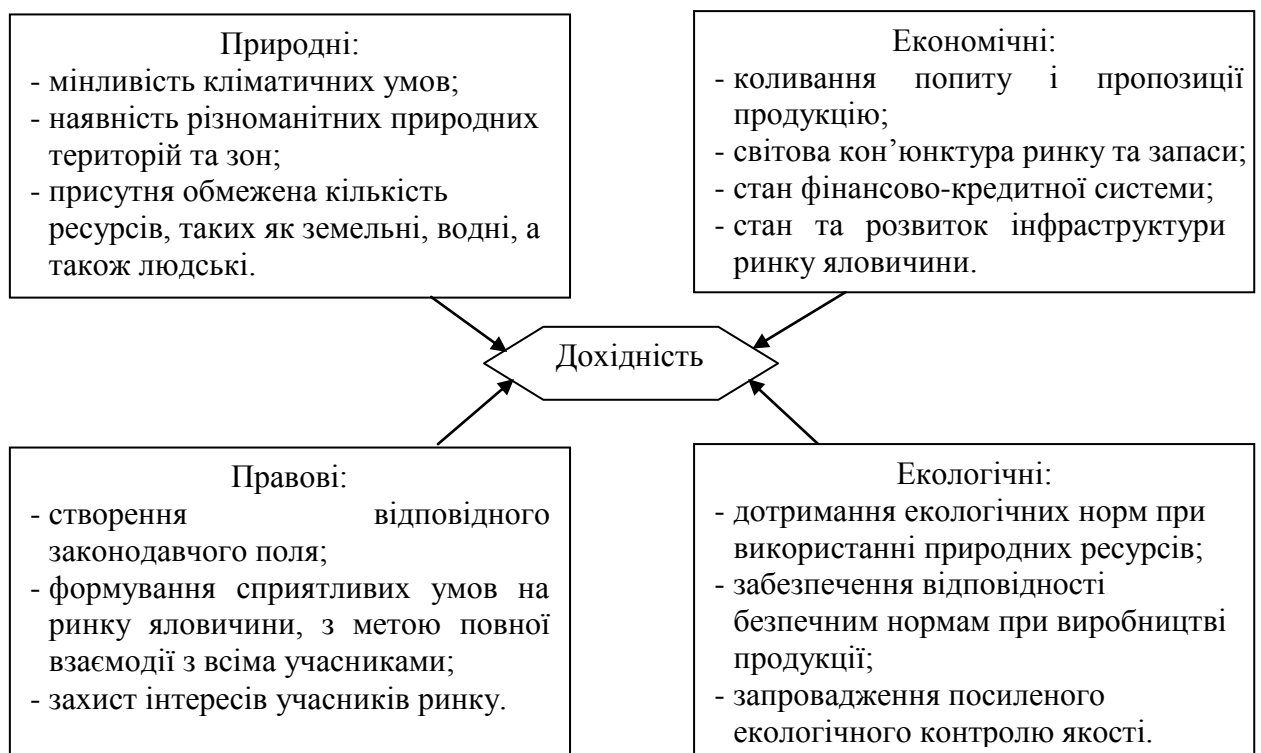

Рис 3.14. Система факторів, що впливають на прогнозування дохідності ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Проблема визначення наукового сценарію прогнозування ринку яловичини є досить важливою. Спираючись на різні теорії передбачення і відповідні цьому методи прогнозування, можна скласти певні сценарії та кількісні параметри розвитку ринку яловичини. При побудові прогнозного сценарію і обґрунтування прогнозу для ринку яловичини гостро стоїть питання прогнозування дохідності виробників яловичини. Ефективність прогнозування дохідності, як правило, залежить від функціонування економічного механізму ринку яловичини. Особливого значення набуває проблема прогнозування економічної дохідності в умовах, що виникли впродовж останніх років: спочатку була світова фінансова криза, тепер – воєнно-політична ситуація, що склалася на Сході України.

Послідовність прогнозування дохідності ринку яловичини включає:

- етап економічної оцінки дохідності: визначення параметрів минулих років, співставлення дохідності в реальному часі та визначення середнього значення показника;

- етап формування факторів дохідності: механізм зовнішнього середовища та фактори внутрішнього впливу;

- етап прогнозування на коротко- та довгостроковий період.

Згідно даної послідовності проведемо розрахунок дохідності ринку яловичини (табл. 3.9)

Таблиця 3.9

Фактичні і прогнозні показники дохідності вирощування великої рогатої худоби в Україні (усі категорії господарств)

Показники	Фактично, в середньому за 2015-2018 рр.	Прогноз			
		Коротко-строковий період до 2022 р.	Відношення, %,	Довго-строковий період до 2025 р.	Відношення, %
Поголів'я, тис. гол	3711,8	4325,5	86,9	4862,9	77,4
Середньодобовий приріст, г	700	800	87,5	1000	70
Вироблено, тис. т	3269,6	4128,5	79,2	4875,4	67,1
Продано, тис. т	2967,2	3968,7	74,8	4682,1	63,4
Собівартість 1 т, грн	14341	15632	91,7	17365	82,5

Ціна продажу 1 т, грн	12634	15211	83,1	18214	69,4
Коефіцієнт дохідності, пункт	0,88	0,97	88,2	1,04	78,8
Всього прибутку (збитку), тис. грн	-11362,2	-3252,1	349,4	3865,3	293,9
Рентабельність, %	-25,3	-12,6	200,8	3,9	648,7

Джерело: власні розрахунки автора на основі [27; 34; 50] та даних Державної служби статистики України

На ринку яловичини виявлена закономірність: якщо збільшується коефіцієнт дохідності, то зменшується собівартість продукції, зростає ціна реалізації – за рахунок цього підвищується продуктивність молодняка ВРХ, зумовлюючи скорочення строків відгодівлі і на цій основі зниження матеріальних, грошових та людських ресурсів. Від цього залежить точність та достовірність реалізації прогностичної функції досліджуваного ринку і кожний фактор має певний вплив на рівень дохідності.

Стосовно ринку яловичини, слід розглянути декілька прогностичних сценаріїв його розвитку. До першого сценарію потрібно віднести прогнози, що будуть визначати тенденції, а також перспективу розвитку процесу від сьогоденного стану до прогнозованого періоду у майбутньому. Потрібно підкреслити те, що такий прогностичний сценарій буде більш точним в довгостроковій перспективі, тому що в даному випадку практично усі відхилення в межах дії певних чинників на розвиток ситуації нівелюються. Завдяки цьому сценарію можна широко застосовувати методіку економіко-математичного моделювання, багатофакторний аналіз явищ тощо.

Другим сценарієм може бути прогнозування, спрямоване на визначення найбільш ймовірного стану речей певної визначеної дати в ближчому майбутньому. Це прогностичний показник, який базується на базисній моделі, або узагальнює досвід економічних об'єктів. Потрібно зазначити, що при такому прогнозі, отримані дані будуть відповідати реальному стану речей, які можуть відбуватися у короткостроковому періоді, оскільки даний прогноз враховує уже діючі чинники, а також їх увесь вплив на динаміку

прогнозування: реальні очікувані обсяги реалізації яловичини за певний проміжок часу, чи то попит на продукцію у ближчому майбутньому, чи передбачення цінової ситуації на ринку яловичини з врахуванням прогнозованих обсягів виготовлення та реалізації продукції у даному періоді.

Третім різновидом прогнозного сценарію, можуть бути такі прогнози, що характеризують бажаний ефект явища та процесу в довгостроковій перспективі. Такий сценарій врахує не інертний вплив чинників, які позначаються на прогресі явища та процесу, а їх ініціативну дію у напрямку отримання бажаного, ефективного результату, тобто вимоги моделі інноваційного розвитку ринку яловичини та його економічного механізму. Таким чином, обґрунтування прогнозного сценарію має ґрунтуватися на вище вказаній системі різновидів описаних сценаріїв і формуватися із врахуванням потрібних закономірностей інформації, яка надходить у процесі формування та розвитку економічного механізму ринку.

Для прогнозування сценарію різних залежностей відтворення великої рогатої худоби, виробництва та реалізації яловичини, розроблено відповідну макроекономічну модель. Вона дозволить схематично охарактеризувати певні коливання даних параметрів ринку яловичини на прикладі Тернопільської області та вказати фактично можливі напрямки розвитку економічних явищ у майбутньому.

Прогнозний сценарій передбачає виділення трьох можливих базисних варіантів, що відповідатимуть трьом видам економічного відтворення, таким як просте, розширене на основі моделі інноваційного розвитку і звужене. Оскільки часові коливання відтворення кількості поголів'я великої рогатої худоби, обсягів виготовлення та реалізації яловичини можуть мати певну нестабільну ширину варіації упродовж досліджуваного періоду, тому виникає необхідність обґрунтування критеріїв, що однозначно характеризують тенденцію зростання у майбутньому або спад у розвитку певних економічних процесів, а також тривалість даного досліджуваного

періоду. Розглянемо різні сценарії відтворення стада великої рогатої худоби за різних динамічних коливань протягом певних проміжків часу (рис. 3.15).

Перший сценарій передбачає ситуацію, коли пропозиція буде вищою від попиту, відповідно чисельність великої рогатої худоби в довгостроковому періоді буде зменшуватися, оскільки споживачі не зацікавлені в купівлі даної продукції і за рахунок цього скоротиться виробництво.

Другий сценарій прогнозує відносно рівномірне співвідношення попиту і пропозиції на ринку яловичини – така ситуація дасть певну стабільність економічній системі ринку, але поштовхів для розвитку останнього буде недостатньо.

Сценарій III відображає ситуацію, за якої попит на продукцію зростає, а пропозиція є нижчою, але на відповідному часовому проміжку пропозиція буде зростати і сама чисельність ВРХ також буде зростати, економічна доцільність такого сценарію буде висока і, відповідно, рентабельність виробництва продукції збільшиться.

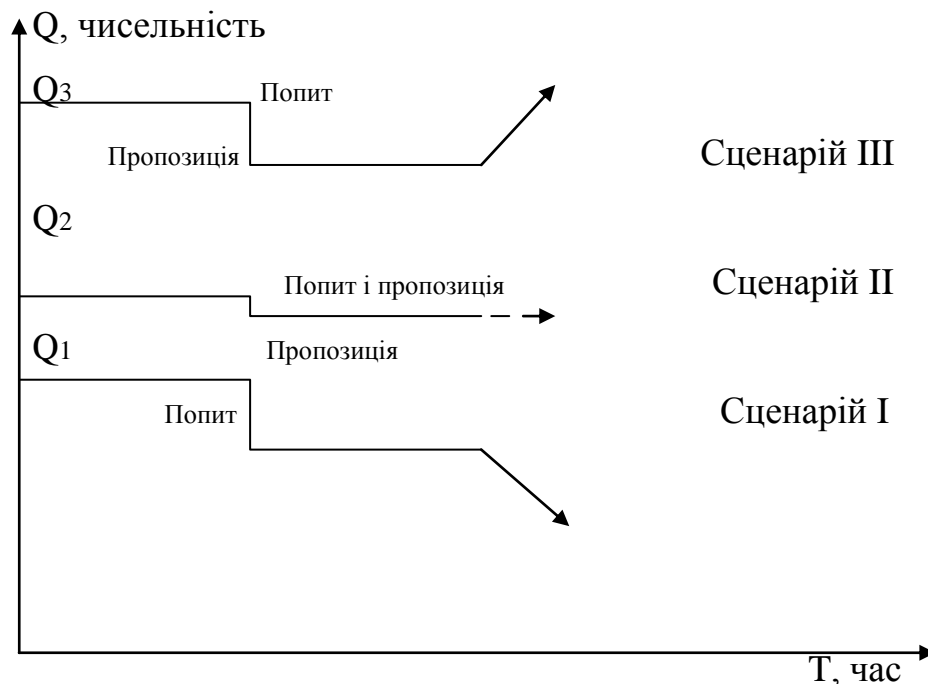

Рис. 3.15. Сценарії відтворення стада великої рогатої худоби за різних динамічних коливань чисельності поголів'я тварин

Джерело: власна розробка автора

Якщо описувати загалом цілу економічну систему, її макроекономічний зміст, то модель відтворення стада виражає співвідношення чисельності ВРХ під впливом різних чинників та процесів виробництва, а також сукупної потреби попиту і пропозиції в продукції. При такому підході ринок яловичини складається з об'єктів, кожен з яких реалізовує свій продукт, певна частина залишається на внутрішньому ринку, а інша частина – вивозиться за його межі для задоволення потреб інших споживачів. В даній моделі відслідковується закономірність, яка передбачає, що зі збільшенням попиту на продукцію збільшиться пропозиція, а пропозиція прямо впливає на чисельність великої рогатої худоби.

На величину динамічних коливань відтворення ВРХ прямо впливають: попит та пропозиція з боку ринку, з іншого боку – чисельність вибракуваних тварин зі стада, кількість бажаного та наявного приплоду телят, забезпеченість кормами, а також період оновлення молодняка і маточних корів. Опосередкований вплив мають такі чинники як зменшення чисельності населення та купівельна спроможність споживачів. Незважаючи на це, важливо розрахувати кількість тварин, яка буде утримуватися для виробництва молочної продукції, а інша – реалізовуватися на м'ясо. Відображені чинники здійснюють вплив на розвиток ринку яловичини як в загальнонаціональному масштабі, так і в Тернопільській області.

Аналіз конкурентоспроможності виробництва яловичини в Україні, свідчить про нестабільну ситуацію на ринку. Забезпечення конкурентоспроможності ринку яловичини за умов невизначеності потребує інтенсифікації, суттєвого підвищення ефективності використання економічного потенціалу та обов'язкової орієнтації на інноваційну модель розвитку і прогнозування, створення та функціонування єдиної бази реєстрації ВРХ.

Слід зазначити, що при складанні прогнозних балансів необхідно використовувати усі інформаційні джерела та методи аналізу і експертних оцінок. Інформація, яка повинна міститися у прогнозі попиту і пропозиції на

ринку яловичини має включати в себе такі складові елементи: коливання запасів (різниця між наявними обсягами продукції усіх учасників ринку на початок і кінець періоду), власне виробництво, імпорт, експорт та внутрішнє споживання, цінова ситуація, національні та світові стандарти якості.

Для виконання прогнозу споживання продукції яловичини, нами використано часові ряди споживання загальної річної дискретності впродовж 2010-2021 рр. На рис. 3.16, відображено експоненціальний тренд споживання яловичини із швидкістю, яка наближається до 3,8% на рік. Стандартне відхилення у базисному періоді складає 40 тис. т, що дозволяє здійснити оцінку 94% довірчих періодів для бажаного прогнозного обсягу продукції яловичини в 300 тис. т. на 2021 р., і очікуване значення продукції знаходитиметься у межах від 232 до 410 тис. т.

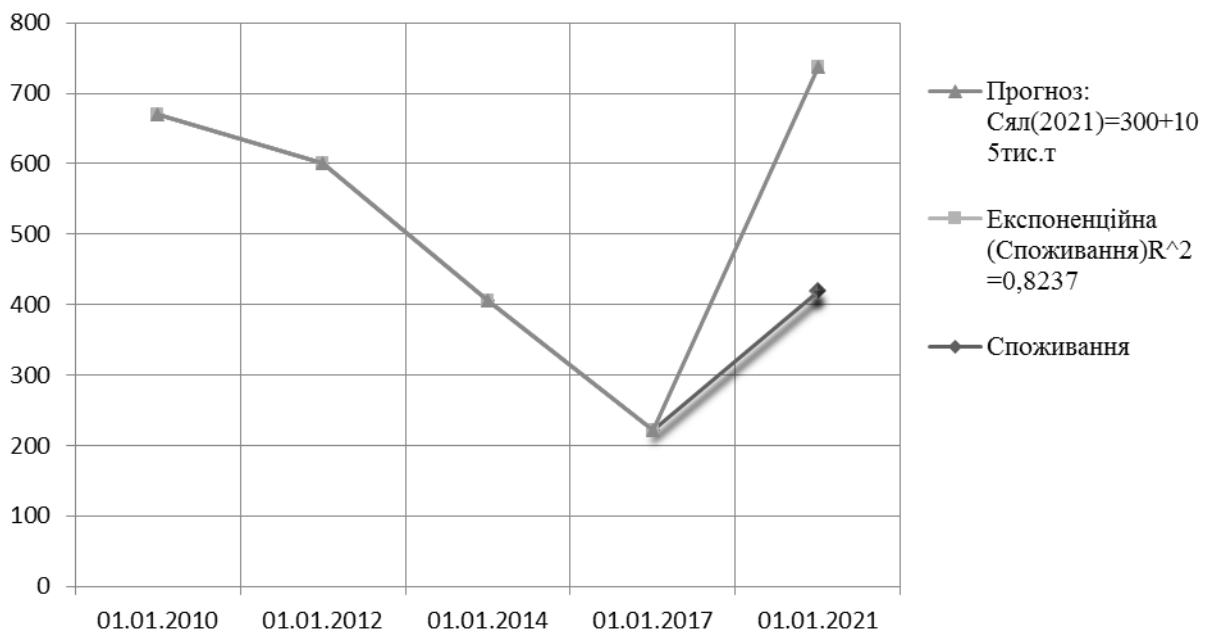

Рис. 3.16. Прогноз споживання яловичини в Україні (2021 р.) на основі моделі експоненціального тренду

Джерело: власні розрахунки на основі даних Державної служби статистики України

Прогнозування ринку яловичини включає в себе етапи, основою яких є сукупні результативні ознаки, якісні, або ж кількісні параметри, що характеризують певний його розвиток. Критерієм оцінки виконання даних умов є рівень споживання яловичини, тобто потрібно орієнтуватися на

показники раціональних норм середньодушового споживання м'яса великої рогатої худоби, що мають бути досягнутими у прогнозованому періоді.

На першому етапі потрібно визначити та забезпечити фізіологічний мінімум споживання яловичини населенням. Другий етап включає в себе досягнення оптимальних норм споживання продукції м'ясного скотарства, а на третьому етапі необхідно зорієнтувати ринок яловичини щодо найповнішої реалізації його експортного потенціалу.

Враховуючи тенденції розвитку ринку яловичини, розроблено прогнози на основі оптимістичних та песимістичних методів відтворення чисельності великої рогатої худоби (рис. 3.17).

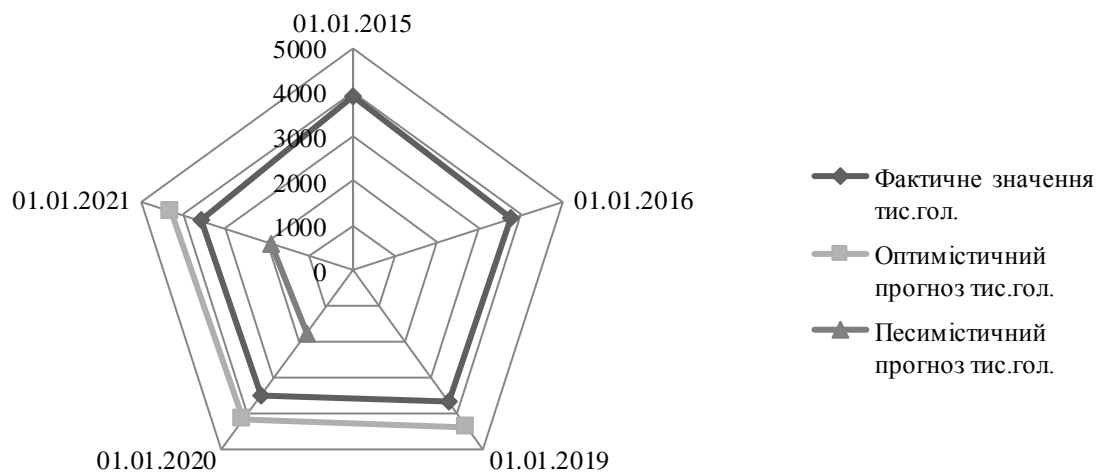

Рис. 3.17. Прогноз відтворення чисельності великої рогатої худоби в Україні

Джерело: власні розрахунки автора

За оптимістичним прогнозом динаміка буде позитивною і чисельність поголів'я великої рогатої худоби збільшуватиметься кожного року на 1,98%, а за песимістичним прогнозом щорічно відбуватиметься її зменшення на 7,93%. Слід зазначити, що за такої ситуації виробництво яловичини на підприємствах має шанси практично зникнути до 2025 р.

Стосовно Тернопільської області, то за умови збільшення чисельності великої рогатої худоби та рівня її продуктивності можливе інтенсивне

нарощування експортного потенціалу. Для реалізації такого напрямку потрібно досягти вищого рівня середньодобових приростів тварин (рис. 3.18).

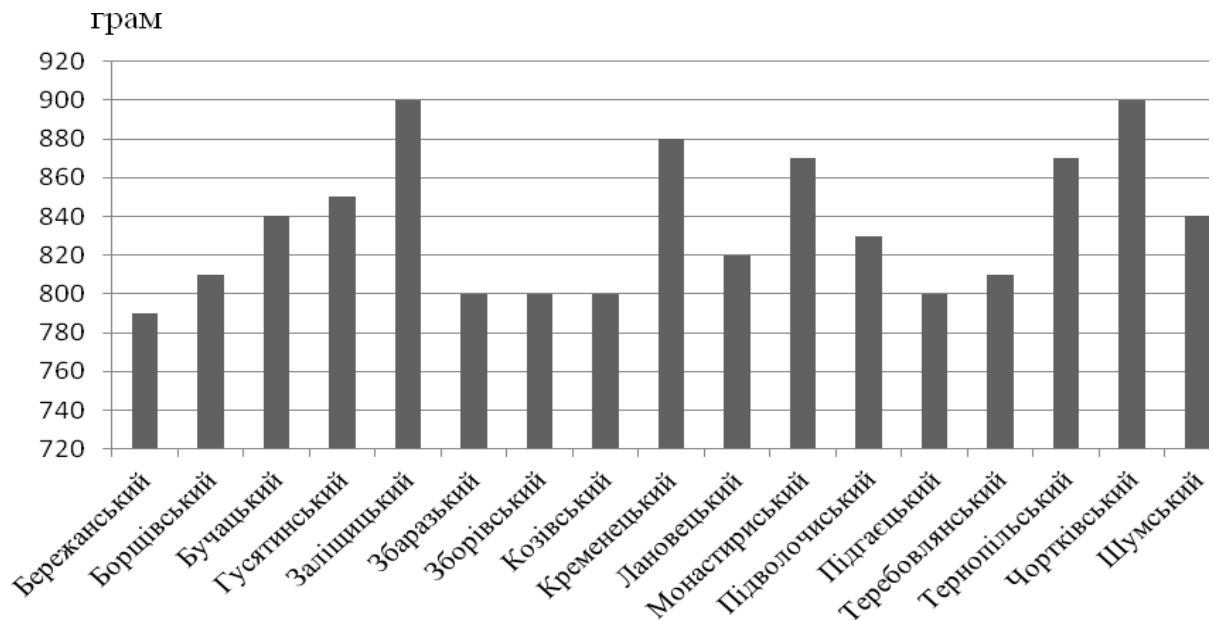

Рис. 3.18. Прогнозний рівень середньодобових приростів ВРХ для забезпечення інноваційної моделі розвитку економічного механізму ринку яловичини Тернопільської області у 2021 р.

Джерело: власні дослідження автора на основі даних Головного управління статистики у Тернопільській області

Як видно з рис. 3.18, мінімальне необхідне значення продуктивності великої рогатої худоби буде становити 790 грамів у Березанському районі, а максимальне – спостерігатиметься у Заліщицькому і Чортківському районах – 900 грамів. Стабілізація чисельності і продуктивності великої рогатої худоби зможуть забезпечити реалізацію прогнозних сценаріїв розвитку ринку яловичини. Зростання середньодобових приростів тварин великої рогатої худоби та збільшення їх чисельності у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь будуть сприяти зниженню собівартості продукції і підвищують економічну ефективність ведення бізнесу.

Причиною ситуації, яка склалася на ринку є диспаритет цін на промислову та аграрну продукцію, а також низька продуктивність худоби. В результаті ринок яловичини є збитковим. Наприклад, у 2015 р. рівень збитковості виробництва великої рогатої худоби на м'ясо в

сільськогосподарських підприємствах Тернопільської області становив 11,6%, а загальний обсяг реалізованої ними товарної продукції – 3,7 тис. т, 8,4 тис. т припадає на особисті селянські господарства населення. Рентабельне функціонування ринку яловичини неможливе без виконання комплексу таких вимог як створення кормової бази та раціонів, налагодженої племінної роботи, раціональної організації праці тощо.

Розвиток системи моніторингу процесів виробництва і реалізації продукції передбачає досягнення стабільності попиту та пропозиції, ринкової рівноваги [10]. Інформаційне забезпечення учасників формування і функціонування ринку яловичини на інноваційній основі має бути покладено на спеціальний орган державного контролю та органів виконавчої влади на місцях. Система моніторингу включає наступні етапи:

1. Створення та розробка програмної складової інформаційної бази;
2. Впровадження заходів щодо побудови інноваційної інфраструктури.
3. Створення спеціального державного органу нагляду за функціонуванням, регулюванням та розвитком ринку яловичини.

Основні завдання, що покладаються на вказаний орган такі:

- забезпечення учасників ринку своєчасною інформацією щодо обсягів продажу та цін на продукцію яловичини за усіма каналами збуту;
- дослідження, а також поширення фахових оглядів кон'юнктури ринку яловичини і його прогноз змін у різні періоди;
- створення системи реєстрації інформації від усіх джерел надходження, необхідної для прогнозування цін, попиту і пропозиції;
- створення інформаційної системи, яка міститиме матеріали про ситуацію на внутрішніх та зарубіжних ринках яловичини.

У ході моделювання процесу формування ринку продукції яловичини постає питання оптимізації місця розташування такого ринку і визначення суб'єктів економічних відносин у межах кожного окремого району, області та країни загалом. Для покращення економічної ефективності ринку яловичини потрібно створити спеціалізовані ринки продукції м'ясного

скотарства – це одна із вимог формування інноваційної моделі розвитку економічного механізму соціального руху ринкових відносин у цій сфері національної економіки. Тому на прикладі Тернопільської області нами пропонується створення трьох великогуртових ринків яловичини відповідно до оптимального розташування – з центрами у Кременці, Тернополі та Чорткові, що цілковито підтверджується фактичними результатами аналізу практичних обсягів реалізації яловичини в розрізі районів Тернопільської області, представлених у підрозділі 2.1.

При розв'язанні відповідної задачі використано методи лінійного програмування та обґрунтовано модель оптимізації логістичного руху товарної продукції на ринку яловичини [70, 62]. Шукана оптимізаційна структура взаємодії суб'єктів ринку яловичини передбачає визначення обсягів продукції, що буде надходити від кожного окремого району області за умови задоволення потреб населення та досягнення логістичного оптимуму обміну товарами.

В цілому модель оптимізації логістичного руху товарів виглядає так:

- цільова функція

$$F(x) = \sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m c_{ij} x_{ij} \rightarrow \min, \quad (3.1)$$

- обмеження:

1) із усіх районів потрібно вивозити усю продукцію ВРХ:

$$\sum_{j=1}^m x_{ij} = a_i, \quad j = \overline{1, n}; \quad (3.2)$$

2) сукупна потреба області в яловичині повинна бути задоволена повністю:

$$\sum_{j=1}^n \sum_{i=1}^m c_{ij} x_{ij} = b, \quad i = \overline{1, m}; \quad x_{ij} \geq 0. \quad (3.3)$$

Позначення характеризують:

x_{ij} – загальний обсяг руху товарного обсягу яловичини з i -го району на j -тий ринок; c_{ij} – відстань від району до ринку; a_i – обсяг продукції в районі; b – потреба споживачів n – усі райони; m – спеціалізовані ринки.

З метою розв’язання поставленої задачі дисертаційного дослідження було використано модель оптимізації товароруху яловичини. На основі статистичних і експертних оцінок нами визначено прогнозні об’єми руху товарної маси яловичини, згідно яких 17 районів постачають продукцію яловичини трьом великогуртовим ринкам області. Ринок Кременця споживає V т яловичини, ринок Тернополя – B т, ринок Чорткова – N т. Кожний район може постачати W – кількість продукції яловичини. Залежно від відстані району до ринку вартість доставки буде більшою. Тепер позначимо через X число тонн яловичини, яке перевозитиметься з району на найближчий ринок, а через Y – середній ринок, Тоді з району перевозитиметься у найдалший ринок наступний обсяг продукції яловичини $W - X - Y$. Оскільки обсяг яловичини, що надходить на даний ринок не може бути від’ємним, то числа X та Y більші нуля.

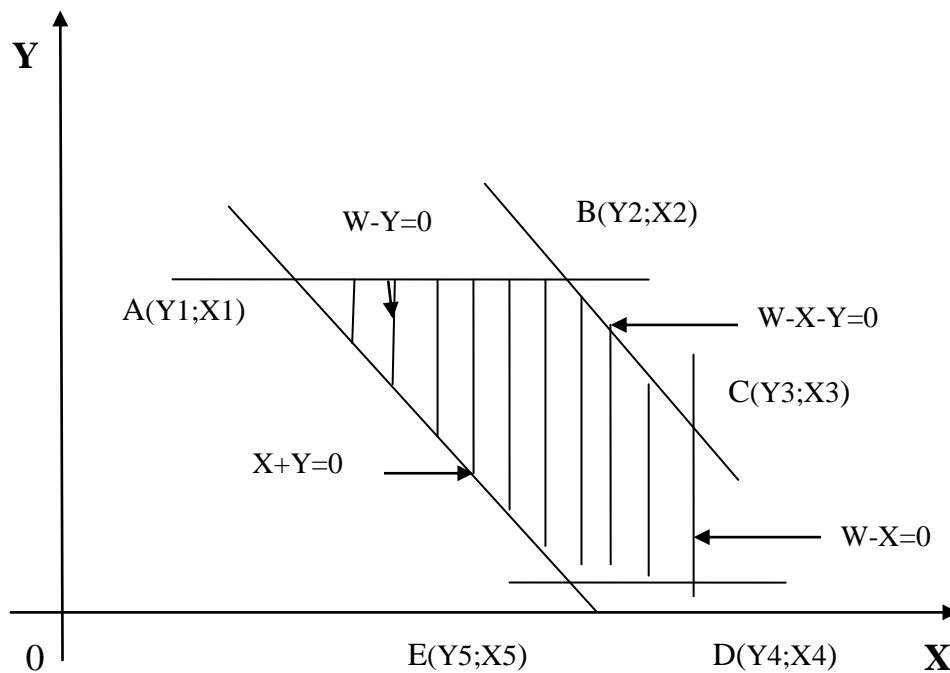

Рис. 3.19. Модель оптимізації логістичного руху товарної продукції на ринку яловичини

Джерело: власні дослідження автора

Вартість S можна розглядати як функцію певної точки, координати якої задовольняють $X \geq 0$ та $Y \geq 0$. Множина всіх таких точок є багатокутником A, B, C, D, E (рис. 3.19).

Покажемо, що функція S набуває свого найменшого значення в одній з вершин багатокутника A, B, C, D, E . Нехай функція S набуває значення в певній точці багатокутника A, B, C, D, E . Очевидно, що цього самого значення вона буде набувати в межах цього багатокутника. Неважко побачити, що будь-яка пряма, яка перетинається тільки з межею багатокутника, обов'язково проходить через його вершину. Звідси випливає, що функція S набуває найменшого значення в одній з вершин багатокутника A, B, C, D, E .

Значення S в кожній точці вершин багатокутника шукається за формулою:

$$W - qX - zY = n, \quad (3.4)$$

де n – значення функції S , q і z – змінні.

Запропоновану модель оптимізації можна корегувати, якщо продукція яловичини залучається з інших областей або навпаки, вивозиться за межі області – за такої ситуації додаються змінні та вивчається ємкість ринку.

Значна частина транспортно-логістичних операцій на маршруті руху продукції від першочергового джерела сировини до кінцевих споживачів здійснюється за допомогою різних технологічних засобів. Витрати для виконання цих операцій складають значну частку загальних витрат на логістику. Тому, зокрема після визначення оптимального місця розташування великогуртових ринків на засадах оптимізації маршруту перевезень можна отримати зменшення транспортних витрат і часу, що впливає на якість постачання.

На основі чисельності та купівельної спроможності населення в розрізі районів області нами обчислено фактичні результати обсягів продукції яловичини, яка буде залишатися на внутрішньому ринку, і тієї частини, котра буде спрямована на великогуртові ринки. Результати вирішення задачі

оптимізації перевезень продукції м'ясного скотарства в рамках впровадження моделі інноваційного розвитку економічного механізму ринку яловичини в Тернопільській області відображено в таблиці 3.10.

Результати моделювання логістичних маршрутів перевезень продукції яловичини у Тернопільській області показали, що виробникам буде вигідніше реалізовувати свою продукцію на Тернопільському і Чортківському ринках. При таких умовах на цих ринках може спостерігатися надлишок продукції, яку потрібно зберігати або реалізовувати на інших ринках, де попит перевищує пропозицію.

Таблиця 3.10

Річне співвідношення обсягів реалізації продукції яловичини на великогуртових ринках Тернопільської області

Райони області	Внутрішньорайонні потреби за 2018 р, тис. т	Великогуртові ринки області					
		ринок Кременця		ринок Тернополя		ринок Чорткова	
		обсяг, тис. т	%, від загального виробництва	обсяг, тис. т	%, від загального виробництва	обсяг, тис. т	%, від загального виробництва
Бережанський	209,3	0	0	113,2	35,1	0	0
Борщівський	344,5	0	0	0	0	141,3	29,1
Бучацький	327,7	0	0	0	0	159,3	32,7
Гусятинський	307,5	0	0	52,6	11,6	93,2	20,5
Заліщицький	238,9	0	0	0	0	115,4	32,5
Збаразький	296,2	56,3	13,8	56,3	13,8	0	0
Зборівський	212,5	43,7	14,1	43,7	14,1	0	0
Козівський	194,4	0	0	47,2	19,5	0	0
Кременецький	351,9	64,7	15,5	0	0	0	0
Лановецький	151,9	26,8	13,1	26,8	13,1	0	0
Монастириський	140,3	0	0	3,2	1,9	19,6	12,1
Підволочиський	216,9	0	0	45,1	17,2	0	0
Підгаєцький	93,8	0	0	20,3	16,8	3,4	2,8
Теребовлянський	336,1	0	0	45,4	10,8	39,8	9,4
Тернопільський	1488,1	0	0	81,6	5,2	0	0
Чортківський	379,3	0	0	0	0	128,3	25,2
Шумський	173,3	22,8	11,6	0	0	0	0

Джерело: власні розрахунки автора

Функціонування запропонованих ринків в межах Тернопільської області дозволить підвищити конкурентоспроможність галузі скотарства, і

зокрема, економіки регіону, за рахунок створення ефективного сучасного логістичного механізму, який з мінімальними витратами забезпечить ріст економіки країни.

Таблиця 3.11

**Прогноз основних економічних параметрів розвитку ринку
яловичини в Україні до 2028 р.**

Області	Загальна пропозиція, тис. т			Загальний попит, тис. т				
	Початкові запаси	Виробництво	Імпорт	Внутрішній попит	Споживання населенням	Виробниче споживання і втраги	Експорт	Кінцеві запаси
Вінницька	1,68	52,79	1,26	51,28	50,9	0,38	2,52	2,31
Волинська	1,04	32,30	0,78	31,13	30,9	0,23	1,56	1,43
Дніпропетровська	1,16	105,97	0,87	104,66	104,4	0,26	1,74	1,60
Донецька	0,92	127,05	0,69	126,01	125,8	0,21	1,38	1,27
Житомирська	1,72	39,43	1,29	37,49	37,1	0,39	2,58	2,37
Закарпатська	1,68	42,67	1,26	40,78	40,4	0,38	2,52	2,31
Запорізька	1,08	53,16	0,81	51,94	51,7	0,24	1,62	1,49
Івано-Франківська	3,08	45,26	2,31	41,79	41,1	0,69	4,62	4,24
Київська	2,12	59,47	1,59	57,08	56,6	0,48	3,18	2,92
Кіровоградська	1,40	30,40	1,05	28,82	28,5	0,32	2,10	1,93
Луганська	0,56	65,16	0,42	64,53	64,4	0,13	0,84	0,77
Львівська	3,16	69,27	2,37	65,78	65,1	0,68	4,74	4,28
Миколаївська	1,44	35,84	1,08	34,22	33,9	0,32	2,16	1,98
Одеська	1,68	75,07	1,26	73,18	72,8	0,38	2,52	2,31
Полтавська	2,12	49,17	1,59	46,78	46,3	0,48	3,18	2,92
Рівненська	1,24	39,48	0,93	38,08	37,8	0,28	1,86	1,71
Сумська	1,16	34,67	0,87	33,36	33,1	0,26	1,74	1,60
Тернопільська	1,40	36,00	1,05	34,42	34,1	0,32	2,10	1,93
Харківська	2,68	91,74	2,01	88,72	88,1	0,62	4,02	3,69
Херсонська	1,68	34,97	1,26	33,08	32,7	0,38	2,52	2,31
Хмельницька	2,56	43,16	1,92	40,28	39,7	0,58	3,84	3,52
Черкаська	1,92	40,89	1,44	38,73	38,3	0,43	2,88	2,64
Чернівецька	1,08	30,86	0,81	29,64	29,4	0,24	1,62	1,49
Чернігівська	1,44	33,64	1,08	32,02	31,7	0,32	2,16	1,98
Україна	40,0	1268,8	30,0	1223,8	1214,8	9,0	60,0	55,0

Джерело: розраховано на основі даних Державної служби статистики України та Інституту демографії і соціальних досліджень

На основі очікуваної чисельності населення України, рівня продуктивності та чисельності худоби, а також застосовуючи мінімальне раціональне відношення коефіцієнта чистого експортного потенціалу,

розраховано прогностні економічні показники розвитку ринку яловичини на перспективу, що відображено у таблиці 3.11.

Аналіз демографічної ситуації в Україні вказує, впродовж 2018-2025 рр. чисельність населення зменшуватиметься, зокрема, високі значення спаду будуть спостерігатися у Волинській, Запорізькій, Івано-Франківській, Кіровоградській, Луганській, Львівській, Миколаївській, Донецькій областях – більше 3%. При цьому споживання яловичини зростатиме, сприяючи досягненню раціональних, фізіологічно обґрунтованих норм споживання даного виду продукції.

Впровадження інноваційної моделі розвитку ринку яловичини сприятиме відродженню галузі м'ясного скотарства Тернопільської області. Вливання інвестицій у дану сферу аграрної економіки буде економічно вигідно. Строки окупності капіталовкладень дорівнюватимуть 4-6 років.

Результатом впровадження інноваційної моделі розвитку має стати підвищення ступеня відповідності продукції великої рогатої худоби, процесів та послуг їх функціональному призначенню, усунення перешкод у торгівлі на ринку, сприяння задоволенню потреб споживачів. Отже, відновлення та стабілізація чисельності поголів'я великої рогатої худоби, а також поступове збільшення продуктивності тварин, зможуть практично повністю забезпечити впровадження прогнозованих заходів розвитку ринку яловичини, спрямованих на поетапне досягнення мінімально обґрунтованого і фізіологічного споживання продукції м'ясного скотарства населенням.

Висновки до Розділу 3

1. Важливим фактором забезпечення стабільності ринку яловичини є нарощення чисельності великої рогатої худоби. Запропонований економічний регламент розвитку передбачає розгляд функціонального аспекту. Даний напрям дозволяє побачити суперечності становлення економічного механізму ринку яловичини та його інфраструктури. Сформований загальний концептуальний підхід щодо економічного

механізму формування та розвитку інноваційної моделі ринку яловичини дозволяє визначити майбутній розвиток ринку яловичини в умовах невизначеності.

2. Досліджені економічні напрями характеризують перспективи збільшення товарних ресурсів, а також використання виробничого потенціалу галузі м'ясного скотарства. Здійснено загальний аналіз конкурентоспроможності продукції в контексті інноваційного розвитку ринку яловичини та розроблено інтегральний індикатор конкурентоспроможності ринку яловичини. Розрахунками відображено рейтинг Тернопільської області відносно інших областей за складовими інтегрального показника конкурентоспроможності ринку яловичини на 2017 р.

3. Запропоновано створення єдиної бази реєстрації великої рогатої худоби. Дана база допоможе швидко отримувати оперативну інформацію про сучасний стан ринку яловичини та ефективно приймати рішення на основі цієї інформації. В базі пропонується узагальнювати таку інформацію, як загальна чисельність великої рогатої худоби в розрізі по районах області; кількість тварин, що планується на забій; цінова ситуація.

4. Обґрунтування сценарних прогнозів кон'юнктури ринку яловичини, в тому числі прогнозування динаміки і співвідношення обсягів цін, дало змогу змоделювати показники розвитку ринку яловичини та визначити його перспективи (в т.ч. Тернопільської області як регіону у системі функціонування національного ринку яловичини), а також розробити систему моніторингу процесів виробництва і реалізації продукції.

5. Дослідження показало, що дотепер в Україні не обґрунтовано чіткого погляду стосовно економічного механізму розвитку ринку яловичини, не вказано його роль у національній економіці країни, а ситуація з галуззю скотарства є критичною: чисельність великої рогатої худоби за всіма формами господарювання станом на початок 2018 р. знизилась до 3,58 млн. голів. Минулого року даний показник був дещо вищий та склав 3,74

млн. голів, тобто відбулося скорочення на 4,5%. Все це вказує на катастрофічні недоліки тієї організаційно-економічної системи, що нині діє не тільки на галузевому рівні, а й визначає вектор розвитку вітчизняного ринку яловичини.

6. Згідно оптимістичного сценарію встановлено, що прогнозоване споживання яловичини зросте протягом наступних 10 років. Найвищі показники споживання яловичини протягом реалізації прогнозованих заходів, передбачаються у Тернопільському, Чортківському, Бережанському, Бучацькому, Кременецькому районах.

7. Розрахунки свідчать, досягнення раціональних та фізіологічно обґрунтованих норм споживання яловичини в Тернопільській області передбачається після 2025 р. При цьому продуктивність молодняка великої рогатої худоби повинна зрости мінімум в 1,6 рази. При виконанні прогнозованих заходів по збільшенню продуктивності в скотарстві, а також зростанню чисельності поголів'я ВРХ можливе поступове нарощування експортного потенціалу області, що буде характеризувати можливості впровадження економічного механізму ринку яловичини в Україні на основі інноваційної моделі його розвитку.

Результати дослідження, представлені у Розділі 3, опубліковано в наукових працях автора: [97; 99; 101; 105; 107; 108; 110; 112].

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано вирішення важливого науково-практичного завдання, яке полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад та розробленні практичних рекомендацій щодо удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини. За результатами роботи отримано висновки і рекомендації, що відображають рівень виконання поставлених завдань та наукову новизну дисертаційного дослідження.

1. Ринок яловичини – це сукупність економічних відносин, котрі виникають у процесі виробництва, розподілу, обміну та споживання м'яса ВРХ. Економічний механізм розвитку ринку яловичини відрізняється від механізму його функціонування наявністю системи подолання суперечностей, що виникають між виробництвом та потребами, а також з приводу реалізації економічних інтересів учасників ринку. Він представляє собою фундаментальний базис функціонування ринку яловичини у вигляді взаємодії споживачів продукції, суб'єктів господарювання, а також вищої владної інстанції (держави, наднаціональних органів, певного центру) з приводу встановлення організаційно-економічних відносин в умовах дії об'єктивних економічних законів і закономірностей, де відбувається цілеспрямоване формування, реалізація та регулювання взаємовідносин між виробниками, посередниками і покупцями, як кінцевими споживачами яловичини, у відповідності до їх цільових критеріїв, що в сукупності забезпечує безперервність суспільного відтворювального процесу.

2. Завданням економічного механізму розвитку ринку яловичини є створення середовища для досягнення стратегічної мети – задоволення соціально-економічних інтересів його учасників. За цих обставин має різко зрости роль держави у формуванні економічного механізму ринкових відносин та підтриманні стабільності ринкової кон'юнктури, що в сучасних умовах можливо лише на основі інноваційної моделі розвитку. Головною метою при цьому має стати спрямованість на задоволення потреб споживачів, забезпечення доходів виробників яловичини, формування

збалансованого попиту і пропозиції на внутрішньому ринку, враховуючи глобальні світові агропродовольчі впливи та тренди.

3. Для світового ринку яловичини характерні специфічні особливості розвитку, пов'язані із суттєвим впливом історичних, релігійних, культурних та інших чинників. На основі розробки матриці розподільчої функції економічного механізму розвитку ринку яловичини в розрізі країн світу встановлено його чіткі закономірності – спостерігається феномен дзеркальної протилежності основних параметрів розвитку ринку яловичини, коли економічний механізм зумовлює взаємно протилежні відносини розподілу: за максимальної чисельності поголів'я ВРХ та обсягів виробництва відмічається рекордно низький рівень споживання яловичини (Індія) і цілком протилежна тенденція рекордно високого середньодушового споживання яловичини за низької бази виробництва продукції (Ізраїль, Казахстан).

4. Кількісні та якісні оцінки економічного механізму розвитку ринку яловичини характеризуються певними показниками та їх параметрами, що вказують на постійні динамічні співвідношення кон'юнктури, обміну і розподілу товарних ресурсів на ринку з метою кінцевого споживання. У роботі запропоновано використання комплексної методики застосування динамічних показників оцінки розвитку ринку яловичини та ефективності його функціонування. Її практичне використання дозволяє здійснити загальну оцінку розвитку ринку яловичини, у тому числі шляхом розрахунку пропонованого інтегрального індикатора конкурентоспроможності. Розрахункові індикативні значення показника характеризують ефективність ринку та дають змогу оцінити привабливість продукції яловичини для споживачів.

5. Розвиток ринку яловичини залежить від динаміки чисельності великої рогатої худоби як необхідної матеріальної основи виробництва продукції і формування сировинних ресурсів. У дисертації доведено, що галузь скотарства залишається під загрозою знищення – чисельність поголів'я худоби в Україні за усіма формами господарювання нині знизилась до історичного мінімуму – 3,58 млн. гол., а в Тернопільській області – до

167,6 тис. гол. Це вказує на катастрофічні недоліки існуючої організаційно-економічної системи, що визначає критичний стан рецесії вітчизняного ринку яловичини, та відсутність ефективного механізму його розвитку, виявляючи ознаки натурального характеру існуючого способу виробництва у досліджуваному секторі аграрної економіки.

6. В Україні спостерігається відсутність економічного інтересу до виробництва м'яса яловичини, що відображається у зростанні за останні сім років питомої ваги особистих селянських господарств із 6% до 58% серед постачальників продукції м'ясопереробних підприємств та до більш ніж 70% у структурі вирощування і реалізації на забій ВРХ за одночасно загального зменшення виробництва м'яса худоби на 63,2%. Починаючи з 2010 р., темпи зростання цін на яловичину демонструють негативну кореляцію у порівнянні з обсягами вирощування живої ваги ВРХ, що стрімко зменшується. Діючий ціновий механізм не стимулює товаровиробників до розширення обсягів збуту продукції на ринку яловичини, зумовлюючи її збитковість та зменшення споживання через низьку купівельну спроможність споживачів.

7. Визначено інституційні напрями удосконалення сучасного механізму розвитку вітчизняного ринку яловичини, серед яких акцентовано на необхідності мінімізації трансакційних витрат і раціоналізації ланцюга вартості продукції, формуванні єдиної інтегрованої системи якості, підвищенні культури споживання продукції та розбудові сучасної ринкової інфраструктури на основі інноваційного підходу. Ефективна система регулювання вказаних процесів передбачає також створення Національного центру інноваційного розвитку ринку яловичини та спеціалізованої Української біржі ВРХ (з підрозділами живої та забійної худоби) як координуючих структурних елементів у сфері практичного впровадження економічного механізму інноваційного розвитку.

8. Формування інноваційної моделі функціонування ринку яловичини неможливе без створення механізму його розвитку на основі принципів мультифункціональності. Відтак стратегічним завданням у цій сфері має стати подолання інверсійного типу економічного механізму функціонування

ринку яловичини, забезпечення умов для прибуткового виробництва високоякісної та конкурентоспроможної продукції з метою всебічного задоволення потреб споживачів. На фоні різкого падіння основних параметрів внутрішнього ринку яловичини існуючий економічний механізм, з огляду на стратегію продовольчої безпеки держави, виконує деструктивну функцію, що полягає у нарощуванні обсягів експорту яловичини з України за одночасного витіснення яловичини в структурі власного споживання населення більш дешевим м'ясом птиці або свинини, досягши у 2017 р. свого мінімального розміру – 6,2 кг яловичини у розрахунку на душу населення, що нижче навіть середньосвітового рівня.

9. У дисертації визначено прогностичні сценарії майбутнього розвитку ринку яловичини. Згідно оптимістичного прогнозу (до 2028 р.), що базується на успішному впровадженні моделі інноваційного розвитку ринку яловичини, обсяги відтворення чисельності великої рогатої худоби та виробництва продукції зростатимуть, пожвавлюючи динаміку ринку. За песимістичним прогнозом виробництво яловичини в сільськогосподарських підприємствах має практичні шанси зникнути до 2025 р. Тому лише негайна стабілізація чисельності та продуктивності великої рогатої худоби, обсягів виробництва і споживання продукції зможуть забезпечити реалізацію оптимістичного прогностичного сценарію розвитку ринку яловичини.

Основні результати дослідження впроваджені у практичну діяльність Департаменту агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації, Чернівецької обласної ради, Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів Хмельницької обласної державної адміністрації, Управління агропромислового розвитку Білоцерківської районної державної адміністрації Київської області, Відділу агропромислового розвитку Борщівської районної державної адміністрації Тернопільської області та у навчальний процес Тернопільського національного економічного університету (Додаток II).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абалкин Л.И. Хозяйственный механизм развитого социалистического общества. М.: Мысль, 1973, 263 с.
2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / Присяжнюк М.В., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.; за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. К.: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.
3. Агропромисловий комплекс України: стан, тенденції та перспективи розвитку. Інформаційно-аналітичний збірник (випуск 5) / За ред. П.Т. Саблука та ін. К.: ІАЕ УААН, 2002. 268 с.
4. Азізов О.П. Про стан та стабілізацію тваринництва України. *Економіка АПК*. 2000. № 10. С. 26.
5. Азізов С.П. Деякі питання організації та підвищення ефективності тваринництва. *Економіка АПК*. 2011. №4. С. 13.
6. Айзард У. Методы регионального анализа: введение в науку о регионах / У. Айзард ; пер. с англ. М.: Прогресс, 1966. 623 с.
7. Алибеков М.М., Лукинов М.П. Проблемы развития сельскохозяйственного рынка. *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. 1994. № 2. С. 3.
8. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: Підручник. 2-ге вид., доп. і перероб./ К.: КНЕУ, 2002. 624 с.
9. Андрійчук В.Г. Капіталізація сільського господарства: стан та економічне регулювання розвитку: Монографія. / В. Г. Андрійчук. Ніжин: ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2007. 216 с.
10. Бабко В.М. Державна підтримка сільськогосподарського виробництва як чинник забезпечення його конкурентоспроможності. *Інвестиції: практика та досвід*. 2010. № 7. С. 79-81.
11. Баланюк І. Ф. Тенденції структурних змін виробництва продукції тваринництва сільськогосподарськими підприємствами / І. Ф. Баланюк, О. І. Жук, Д. І. Шеленко // *Інноваційна економіка*. 2012. № 6. С. 45.

12. Березівський П. С. Ефективність виробництва і формування ринку продукції скотарства в карпатському регіоні / П. С. Березівський. Львів: Укр. Технології, 1998. 45 с.
13. Березівський П.С. Стратегічні пріоритети розвитку м'ясного скотарства. *Сталий розвиток економіки*. Всеукраїнський науково-виробничий журнал. 2011. № 6. С. 132.
14. Білоусько, Я. К. Про бюджетну підтримку технічного переоснащення сільського господарства / Я. К. Білоусько, В. О. Питулько // *Агроінком*. 2006. N3/4. С. 3.
15. Бойко В.І. Ринок м'яса: світові тенденції регіонального розвитку виробництва /В.І. Бойко, Л.В. Мамчур // *Економіка АПК*. 2011. №1. С. 146.
16. Большой экономический словарь / Под ред. А. Н.Азрилияна. 6-е изд., доп. М.: Институт новой экономики, 2004. 1376 с.
17. Бондар Й. Тваринництво України: минуле і майбутнє. *Тваринництво України*. 1997. № 9. С.2.
18. Борщевський Л.П. Шляхи структурних перетворень в агропромисловому комплексі. *Економіка АПК*. 1995. № 1. С. 51.
19. Борщевський П.П., Дейнеко Л.В., Савчур-Шекмар Н.А. Методологічні засади оцінки регіонального розвитку харчової промисловості. *Економіка АПК*. 1996. № 3. С. 19.
20. Бузгалин А., Колганов А. Теория социально-экономических трансформаций / А. Бузгалин, А. Колганов. М.: ТЕИС, 2003. 235 с.
21. Бурик А.Ф. Підвищення ефективності виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах регіону. *Економіка АПК*. 2011. № 6. С. 9.
22. Буркат В. Концептуальні підходи до формування галузі м'ясного скотарства. *Тваринництво України*. 1997. № 4. С.6.

23. Буробкин И.Н. Условия реализации целевой программы «Развитие мясного скотоводства». *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. 2009. № 3. С. 22.
24. Варченко О.М., Артимонова І.В., Копитець Н.Г. Організаційно-економічні засади формування попиту на ринку м'ясної продукції в Україні. Сталій розвиток економіки. 2018. № 2. С. 166-172.
25. Варченко О.М., Крисанов Д.Ф. Экспортний потенціал аграрного сектору України: виклики і проблеми та механізми їх подолання. Економіка та управління АПК: збірник наукових праць. 2017. № 2 (137). С. 122-132.
26. Вінничук Д. М'ясне скотарство: аспект галузі. *Тваринництво України*. 1997. № 4. С.12.
27. Внутрішньогосподарські організаційно-економічні механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств / Саблук П. Т. та ін.; Ін-т аграр. економіки УААН. К. : ІАЕ УААН, 2003. 182 с.
28. Гайдучський, П. І. Аграрна реформа в Україні / П. І. Гайдучський, П. Т. Саблук, Ю. О. Лупенко. К. : ННЦ ІАЕ, 2005. 417 с.
29. Гальперин В. М., Игнатьев С. М., Моргунов В. И. Микроэкономика : учебник в 2-х т. / СПб.: Экономическая школа, 1998. Т. 2. 503 с.
30. Гальчинський А. Глобальні трансформації: концептуальні альтернативи. *Методологічні аспекти/ А. Гальчинський*. К.: Либідь. 2006. С. 124.
31. Гапусенко Ю.Я. Світові тенденції та перспективи виробництва м'яса великої рогатої худоби в Україні у контексті забезпечення продовольчої безпеки держави. *АгроІнКом*. 2007. № 11. С. 56.
32. Гетья А., Башенко М., Рубан С., Костенко О. Основні складові проекту «Відроджене скотарство». *Тваринництво України*. 2011. № 10. С. 3.
33. Гладич Б.Б. Аграрний ринок. Підручник. Тернопіль. 2002. 218 с.
34. Голованов А. М. Методологические вопросы определения эффективности сельскохозяйственного производства / Сборник научных трудов. К., 1990. 98 с.

35. Гончаренко І. М'ясне скотарство провідних країн Європи. *Тваринництво України*. 1997. № 4. С. 37.
36. Горлачук М.А., Ляховець В.О. Актуальні проблеми розвитку ринку яловичини та економічної ефективності скотарства. *Прикладна економіка—від теорії до практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Тернопіль, 20 жовтня 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. С. 93–95
37. Горлачук М.А., Ляховець В.О. Перспективи виробництва продукції скотарства як основи забезпечення ефективного розвитку аграрного ринку регіону. *Агросвіт. Науково-практичний журнал*. 2017. № 8. С. 54–59.
38. Гриценко А.А. Архітектоніка економічної безпеки: монографія. Київ: ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України», 2017. С. 99-100.
39. Гутко Л.М. Досвід державної підтримки страхування ризиків сільськогосподарського виробництва. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 147.
40. Демчак І.М. Моніторинг стану галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції за січень - березень 2013 року в цифрах, графіках, діаграмах / І.М. Демчак, О.В. Сеннь, Д.М. Микитюк, О.Л. Чижевський. К. : НДІ «Украгропрпромпродуктивність», 2013. 63 с.
41. Демчак, І. М. Ситуація в аграрному секторі економіки та заходи Уряду щодо державної підтримки розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2005. № 11. С. 13.
42. Денисенко М.П. Проблеми та перспективи розвитку м'ясного скотарства в Україні. *Ефективна економіка: електрон. наук. фахове вид.* 2012. Вип. 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення: 29.05.2016).
43. Дерев'янко Т.О. Регіональний стратегічний розвиток тваринництва на інноваційній основі. *Економіка АПК*. 2013. № 1. С. 85.
44. Державне регулювання аграрних ринків: проблеми та напрями вдосконалення / ред. Т. О. Осташко. Львів : НВФ «Українські технології», 2009. 288 с.

45. Державна цінова підтримка сільського господарства в США і країнах Європи / О. М. Шпичак, Є. О. Маслюков, Г. О. Шевченко, З. П. Ніколаєва та ін. К.:ІАЕ УААН, 1995. 67 с.
46. Діброва А.Д. Державна підтримка виробництва продукції тваринництва в Україні. *Вісник СНАУ*. 2010. № 6/1. С. 96.
47. Добрынин В. А. Экономика сельского хозяйства. М.: Агропромиздат, 1990. 315 с.
48. Дойков В. В. Рынок мяса й мясопродуктов. *Экономика сельского хозяйства й перерабатывающих предприятий*. 1999. № 7. С. 8.
49. Долан Э. Дж., Линдсей Д. Е. Рынок: микроэкономическая модель. Санкт-Петербург, 1992. 326 с.
50. Дробот В.І., Толкач М.І. Прогнозування і планування агропромислового виробництва в ринкових умовах. *Економіка АПК*. 2002. № 6. С.12.
51. Дудар В.Т. Організаційно-економічні засади формування аграрного ринку конкурентоспроможної продукції. *Вісник Тернопільського державного економічного університету: зб. наук. праць*. 2006. Вип. 2. С. 125.
52. Економіка виробництва яловичини / [С. І. Михайлов, М. М. Рудий, О. А. Бугуцький та ін.]; за ред. Л. І. Касьянова. К. : Урожай, 1987. 264 с.
53. Жарко А. Як українській яловичині потрапити в ЄС? URL: http://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/blog/zharko_alina/yak_ukrainskiy_yalovichini_potrapiti_v_es/ (дата звернення: 27.08.2017)
54. Жерноклеев Н. Н. Организационно-экономические основы комплексного развития районного АПК (на примере Харьковской области) : моногр. / Н. Н. Жерноклеев. Х. : ФЛП Либуркина Л. М., 2007. 232 с.
55. За новий тваринний комплекс аграрії можуть отримати. URL: <http://business.rayon.in.ua/news/64738-za-novii-tvarinnii-kompleks-agrariyi-mozhut-otrimati-do-150-milioniv-griven-kompensatsiyi>.
56. Запорожець І. Високорентабельне виробництво продукції тваринництва. *Пропозиція*. 2011. № 8. С. 22.

57. Збарський В.К. Економіка сільського господарства: Навч. посіб. / В.К. Збарський, В.І. Мацибора, А.А. Чалий та ін. К.: Каравела, 2009. 201 с.
58. Зойналов М. Формирование межотраслевых связей АПК в условиях перехода к рынку: региональные аспекты. *Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий*. 1993. № 4. С. 45.
59. Золотых И.Б. Экономический механизм: суть и системное представление в аграрном секторе. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 199.
60. Ільків Л.А. Економічна оцінка скотарства на сучасному етапі розвитку сільського господарства. *Агроінком*. 2005. № 11–12. С. 65.
61. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспективи: монографія / Лупенко Ю. О. та ін. ; Нац. наук. центр «Ін-т аграр. економіки». К. : ННЦ «ІАЕ», 2014. 367 с.
62. Кадюк З. С. Економіко-математичне моделювання спеціалізації і поєднання галузей у сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. / З. С. Кадюк. Львів : ЛДАУ, 1997. 38 с.
63. Калашников В. Мясное скотоводство: состояние, проблемы и перспективы развития. *Молочное и мясное скотоводство*. 2010. № 1. С. 3.
64. Калашнікова Т.В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України. *Фінанси України*. 2010. № 10. С. 29-37.
65. Кваша С. М. Конкуренстоспроможність виробництва яловичини на зовнішньому ринку. *Економіка АПК*. 2003. № 5. С. 99.
66. Кернасюк Ю. В. Ринок м'яса ВРХ в Україні: проблеми і перспективи. URL: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichni-gektar/5253-rynok-miasa-vrkh-v-ukraini-problemy-i-perspektyvy.html> (дата звернення: 25.12.2017).
67. Кириленко І. Г. Трансформація соціально-економічних перетворень у сільському господарстві України: проблеми, перспективи / І. Г. Кириленко. К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. 452 с.

68. Коваленко В.П. Всемирный рынок: экономические законы развития. М.: Экономика, 1990. 102 с.
69. Коваленко Ю.С. Концептуальні основи організації сільськогосподарського ринку в Україні. *Економіка АПК*. 1999. № 1. С.88.
70. Ковальський В.С., Шумейко О.А. Використання економіко-математичного моделювання в агробізнесі. *Економіка АПК*. 1996. № 2. С. 42.
71. Ковальчук В. А. Економічний аналіз підприємств АПК. Підручник. Київ. 2004. С. 134.
72. Ковальчук Т. Агрострахування потребує державного рівня. URL: <http://www.agro-business.com.ua/ekonomichnyi-gektar/359-agrostrakhuvannia-potrebuie-derzhavnogo-rivnia.html> (дата звернення: 25.03.2017).
73. Ковальчук Т. Виклики перед м'ясною галуззю. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016> (дата звернення: 05.04.2017).
74. Ковальчук Т.М. Оперативний аналіз кон'юнктури ринку. *Економіка АПК*. 2002. № 3. С. 38.
75. Ковіньков В., Зуб Е. Тваринництво – галузь економічно вигідна. *Тваринництво України*. 1996. № 2. С. 2.
76. Кондратюк О. І. Розвиток сільського господарства України в умовах продовольчої кризи. *Економіка АПК*. 2012. №1. С. 143.
77. Конкуренентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми : моногр. / М. Й. Малік, О. А. Нужна. К.: ННЦ ІАЕ, 2007. 270 с.
78. Конкуренентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрями підвищення : [моногр.; за заг. ред. Янкового О.Г.]. Одеса : Атлант, 2013. 232 с.
79. Конкуренентоспроможність продукції скотарства і птахівництва України в системі євроінтеграції: моногр. /М.М. Ільчук, І.А. Коновал, І.В. Мельникова та ін. К.: Вид-во ТОВ «Агар Медіа Груп», 2015. 156 с.

80. Концептуальні напрями стратегії розвитку агропромислового комплексу та сільських територій України на період до 2020 року/ [наук. ред. П.Т.Саблук]. К.: ННЦ ІАЕ, 2008. 50 с.
81. Копитець Н. Г. Передумови формування ринкової системи збуту та реалізації сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*. 2004. №6. С. 122.
82. Копитець Н. Г. Функціонування системи збуту продукції скотарства: теоретико-практичний аспект : моногр. / Н. Г. Копитець. К. : ННЦ ІАЕ, 2007. 210 с.
83. Костенко В.І. Практикум із скотарства і технології виробництва молока та яловичини. / В.І. Костенко. К.: Урожай, 1996. с. 3.
84. Кульман А. Экономические механизмы: Пер. с фр./Общ. ред. Н.И. Хрусталевой. М.: А/О Издательская группа «Прогресс», «Универс», 1993. 192 с., С. 12-13
85. Лапа В. Експорт яловичини з України до ЄС може початися за 2-3 роки, свинини – невідомо. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2016/03/30/7047009/> (дата звернення: 14.10.2017).
86. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання: монографія / М. А. Латинін. Х. : Вид-во Харків. НАДУ «Магістр», 2006. 58 с.
87. Лисенко В. М'ясна експансія: чи зможе Україна торгувати з Китаєм продукцією тваринництва. URL: <http://forbes.net.ua/ua/opinions/1419084-myasna-ekspansiya-chi-zmozhe-ukrayina-torguvati-z-kitaem-produkcieyu-tvarinnictva> (дата звернення: 29.03.2018).
88. Лисенко Н. Методи оцінки конкурентоспроможності продукції м'ясопереробних підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2007. №1 (77). С.65.
89. Лозинська І.В. Технологічні особливості ефективного виробництва м'ясо-молочної продукції за рахунок впровадження інтенсивних технологій. *Інноваційна економіка*. 2014. № 6(55). С. 17–19.

90. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : моногр. / Ю. Я. Лузан. К. : ННЦ ІАЕ, 2010. 472 с.
91. Лузан Ю. Я. Розвиток державної підтримки аграрного сектору України в умовах членства в СОТ. *Облік і фінанси АПК*. 2008. С. 7.
92. Лузан Ю. Я. Формування наукової парадигми сучасного розвитку аграрного сектору України. *Економіка АПК*. 2011. С. 22-29.
93. Луй В. На Тернопільщині збільшено виробництва молока та м'яса. URL: <http://ternopillive.com.ua/na-ternopilshhini-zbilsheno-virobnitstva-moloka-ta-myasa/> (дата звернення: 06.12.2017).
94. Лукінов І.І. Ринкові реформи у подоланні кризи. *Економіка України*. 1996. № 1. С. 6.
95. Лукінов І.І. Стратегія і механізми пореформеного розвитку АПК. *Економіка АПК*. 2002. № 8. С. 7.
96. Ляліна Н.С. Механізм підвищення прибутковості виробництва продукції скотарства в сільськогосподарських підприємствах: автореф. дис. канд. екон. наук / Н.С. Ляліна; Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва. Х., 2009. 22 с.
97. Ляховець В.О. Державна підтримка як інструмент регулювання процесу розвитку ринку яловичини. *Прикладна економіка - від теорії до практики*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [м. Тернопіль, 27 жовт. 2017 р.] / редкол. : П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський [та ін.]; відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль : ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 50-51.
98. Ляховець В.О. Економічна характеристика сировинної бази ринку яловичини. *Інтеграція бізнес-структур: стратегії та технології*: матеріали міжнар. наукової конф. (Грузія, Тбілісі, 24 лют. 2017 р.). Грузія. 2017. С. 74–76.

99. Ляховець В.О. Економічні напрямки формування моделей розвитку та інфраструктури ринку яловичини. *Економіка та держава*. Міжнародний науково-практичний журнал. 2017. № 10. С. 99–102.
100. Ляховець В.О. Європейський ринок яловичини: місце та роль України. *Науковий вісник Ужгородського університету*: збірник наук. праць. Сер: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 101–104.
101. Ляховець В.О. Інфраструктура ринку яловичини: проблеми та перспективи. *Науковий журнал «Причорноморські економічні студії»*. 2016. Випуск 9, Частина 1. С. 56–59.
102. Ляховець В.О. Кредитний ризик у розвитку економічного механізму ринку яловичини. *Реформування фінансово-економічної системи в контексті міжнародного співробітництва*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Київ, 23 – 24 червня]. Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2017. – С. 32–33.
103. Ляховець В.О. Механізм регулювання ринку яловичини. *Наук. вісник Херсонського держ. ун-ту*. Серія економічна. 2016. Вип. 17, ч. 2. С. 51–54.
104. Ляховець В.О. Організаційно-економічний механізм розвитку ринку яловичини. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2016. №2. URL: http://easterneurope-ebm.in.ua/journal/2_2016/19.pdf (дата звернення: 26.10.2017).
105. Ляховець В.О. Організаційно-економічні аспекти мультифункціональності ринку яловичини. *Сучасні тенденції формування соціальної відповідальності бізнесу*: матеріали міжнар. наукової конф. (Португалія, Лісабон, 19 трав. 2017 р.). Португалія. 2017. С. 66–68.
106. Ляховець В.О. Особливості економічного механізму розвитку ринку яловичини на сучасному етапі. *Модернізація соціально-економічних*

- систем: нові умови господарювання: матеріали міжнар. наукової конф.* (Польща, Кельце, 28 вер. 2016 р.). Польща. 2016. С. 54–55.
107. Ляховець В.О. Прогнозні сценарії економічного розвитку ринку яловичини. *Інвестиції: практика та досвід*. Науково-практичний журнал. 2017. №24. С. 96–100.
108. Ляховець В.О. Прогнозування дохідності виробників яловичини в сучасних умовах розвитку ринку. *Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції [Дніпро, 18 – 19 серпня]*. Дніпро: НО «Перспектива», 2017. С. 21–23.
109. Ляховець В.О. Ринок яловичини в Україні: сучасний стан та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання. Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського URL: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016-r/1868-lyakhovets-v-o-rinok-yalovichini-v-ukrajini-suchasnij-stan-ta-perspektivi> (дата звернення: 25.05.2016).
110. Ляховець В.О. Розвиток механізму регулювання ринку яловичини в умовах інтеграції у європейський та світові ринки. *Экономические тенденции. Рецензируемый сетевой электронный научный журнал*. 2018. Вип. 2. С. 1–6. URL: http://ej.barsu.by/download/1//2_12.pdf (дата звернення: 12.06.2018)
111. Ляховець В.О. Роль інфраструктури у формуванні та розвитку ринку яловичини. *Інноваційна економіка*. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. (м. Одеса 07-08 жовтня 2016р.) / Молодий вчений. Одеса: МЧ, 2016. С. 36–39.
112. Ляховець В.О. Страхування ВРХ як елемент економічного механізму розвитку ринку яловичини. *Економіка та соціум: сучасний фундамент розвитку людства: матеріали міжнар. наукової конф.* (Німеччина, Лейпциг, 23 чер. 2017 р.). Німеччина. 2017. С. 73–75.

113. Ляховець В.О. Функціонування і регулювання ринку яловичини в сучасних умовах господарювання. *Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів і суб'єктів господарювання: сучасний стан і перспективи*. Збірник матеріалів II Міжнародна науково-практична конференція. Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова. Одеса. 2016. С. 304–306.
114. Ляховець В.О. Характеристика маркетингу як економічного процесу розвитку ринку яловичини. *Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти*: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 8 вересня 2017 р.). Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2017. С. 33–36.
115. Ляховець В.О. Ціна як макроекономічний фактор розвитку економічного механізму ринку яловичини. *Глобальні проблеми економіки і фінансів: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ – Будапешт – Відень, 31 серпня 2017) Київ: Інтернаука, 2017. <http://www.inter-nauka.com/issues/conf-2017/august/2895> (дата звернення: 13.02.2018).
116. Мазуренко О.В. Продовольча безпека та поточна ситуація з позиції виробництва та споживання м'яса. *Вісник Уманського національного університету садівництва*. 2008. Вип. 70 (частина 2 – Економіка). С. 123.
117. Мазуренко О.В. Тенденції розвитку тваринництва в Україні. *Економіка АПК*. 2011. № 8 С. 17.
118. Макаренко М.П. Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах Світової організації торгівлі. *Економіка АПК*. 2008. № 5. С. 51.
119. Макаренко П.М. Причини аграрної кризи і недооцінка ролі держави в умовах ринкових перетворень. *Економіка АПК*. 2002. № 4. С. 19.
120. Малес В.М., Стратілат О.А. Адаптація управління регіональними ланками АПК до умов ринку. *Вісник аграрної науки*. 1997. № 7. С. 48.

121. Маменко О.М., Захарченко П.П., Маренець В.М. Довідник по виробництву яловичини. Урожай. Київ. 1990р. 3 с.
122. Маренич Т.Г. Трансформаційна динаміка та механізми економічного регулювання агроформувань (питання теорії, методології, практики) : монографія / Т. Г. Маренич. К. : ННЦ ІАЕ, 2005. 365с.
123. Маршалл А. Принципы экономической науки : в 3-х т, т. 3 / пер.с англ. М. : Прогресс, 1993. 293 с.
124. Микитюк В.М. Відродження галузі скотарства в умовах ринкових трансформацій монографія. – Житомир: Вид-во «Житомирський НАУ», 2012. 487 с.
125. Михайлов С. І., Бугуцький О. А., Рудий М. М. Економіка виробництва яловичини. К.: Урожай, 1987, 245 с.
126. Міністерство аграрної політики та продовольства України національна академія аграрних наук України. Національний проект “Відроджене скотарство”. К.: ДІА, 2011. С. 3.
127. Місюк М. В. Ринок продукції скотарства: монографія / Місюк М. В. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 175 с. 330 с.
128. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні Полісся і західному регіоні України / редкол.: М.В. Зубець (голова) та ін. К.: Аграрна наука, 2010. 944 с.
129. Нікітченко С.О. Державна підтримка сільськогосподарських товаровиробників в умовах економічної кризи. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*: зб. наук. праць; ред. Д. О. Мельничук. Вип. 142. Ч. 2. К.: НУБПУ, 2009. С. 78.
130. Окопний О. М. Відродження тваринництва в Україні та напрями його розвитку. *Економіка АПК*. 2010. № 5. С. 10.
131. Оляднійчук Н.В. Ефективність інноваційних технологій при виробництві яловичини. *Економіка АПК*. 2008. № 3. С. 53–55.

132. Пабат В., Вінничук Д. Перспективи розвитку галузі спеціалізованого м'ясного скотарства України. *Тваринництво України*. 1998. № 3. С. 3.
133. Павленчик Н.Ф. Ринок сільськогосподарської продукції: методологічні та методичні основи формування і функціонування: монографія / Н.Ф. Павленчик. Львів: Ліга-Прес, 2014. 292 с.
134. Павленчик Н.Ф. Теоретичні основи обґрунтування дефініції «ринок сільськогосподарської продукції». *Економіка АПК*. 2014. № 1. С. 85-92.
135. Павленчик Н.Ф. Формування відносин на ринку сільськогосподарської продукції. *Прометей*. 2014. № 3. С. 115-120.
136. Панкратов А. Найбільші світові імпортери м'яса. URL: <http://a7d.com.ua/novini/33636-nayblshim-mporterom-yalovichini-u-svt-ye-ssha.html> (дата звернення: 05.03.2018).
137. Панкратов А. Ситуація на ринку м'яса в Україні в березні 2017 року: ціни та прибутковість. URL: <http://agro-online.com.ua/uk/public/blog/15723/details/> (дата звернення: 21.04.2017).
138. Пархомиць М. К. Організаційно-економічний механізм забезпечення дохідності сільськогосподарських підприємств: теорія, методика, практика: Монографія / М. К. Пархомиць, В. В. Гудак. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. С. 192.
139. Пархомиць М.К. Аналіз сучасного стану розвитку м'ясного скотарства в Україні. *Інноваційна економіка*. 2009. № 3 (13). С. 67.
140. Петренко Р.О. Економічна ефективність виробництва м'яса в сільськогосподарських підприємствах Харківської області. *Вісник ХНАУ*. 2009. № 9. С. 212.
141. Петришин Л.П. Інноваційна діяльність у тваринництві. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2008. Вип. 2. С. 41.
142. Поголів'я великої рогатої худоби Кременецького району катастрофічно зменшилось. URL: http://www.kremenets.pp.ua/2016/05/106_97.html (дата звернення: 05.11.2017).

143. Поголовье коров и свиней в Украине продолжает падать. URL: <http://delo.ua/business/pogolove-korov-i-svinej-v-ukraine-prodolzhaet-padat-323756/> (дата звернення: 23.03.2017).
144. Пономарчук О.Д. Маркетинг ринку племінної м'ясної худоби. *Економіка АПК*. 1997. С. 95.
145. Поповкін В. А. Регіонально-цілісний підхід в економіці. К.: Наукова думка, 1993. 220 с.
146. Поточна кон'юнктура і прогноз ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на 2008/09 маркетинговий рік. Вип. 20. / за ред. О.М. Шпичака. К. : ННЦ "ІАЕ", 2008. 112 с.
147. Про результати аналізу використання коштів державного бюджету України, виділених на державну підтримку АПК. Аналітична записка Рахункової палати України, 12.11.2009 р. // Офіційний сайт Рахункової палати України. URL: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/16720005> (дата звернення: 09.06.2017).
148. Пуцентейло П.Р. Конкуренентоспроможність м'ясного скотарства України: теорія і практика: моногр. / П.Р. Пуцентейло. Тернопіль: ВПЦ "Економічна думка ТНЕУ", 2011. 419 с.
149. Пуцентейло П.Р. Особливості функціонування галузі м'ясного скотарства в умовах кризи. Зб. наук. праць Таврійського державного агротехнологічного університету (ек. науки) / За ред.. В.А. Рульєва. – В.: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2010. №2 (10). 421 с.
150. Пуцентейло П.Р. Перспективи розвитку виробничого потенціалу м'ясного скотарства України. *Сталий розвиток економіки: Всеукраїнський науково-виробничий журнал*. 2011. № 1. С. 13.
151. Пучков А.Л. Аграрная политика стран европейского сообщества. *Економіка с.-х. и перераб. предприятий*. 2008. № 10. С. 11-14.
152. Ринок м'яса великої рогатої худоби / [О.М. Шпичак, О.В. Боднар, Н.Г. Копитець та ін.] ; за ред. О.М. Шпичака // Поточна кон'юнктура і прогноз

- ринків сільськогосподарської продукції та продовольства в Україні на 2014/2015 маркетинговий рік. Випуск 21. К.: ННЦ ІАЕ, 2014. 263 с.
153. Ринок продовольства, інфраструктура і механізм ринкових відносин. К.: ІАЕ УААН, 1994. 103 с.
154. Розвиток м'ясопродуктового підкомплексу України: моногр. / [М.В. Гладій, П.Т. Саблук, Н.Г. Копитець та ін.]; за ред. М.В. Гладія. К.: ННЦ ІАЕ, 2012. 354 с.
155. Рудич О. О. Сучасний стан та тенденції формування сировинної бази м'ясопереробних підприємств. *Вісник аграрної науки*. 2010. № 6. С. 80.
156. Рынок в рыночную экономику. Реформы в Украине: взгляд изнутри / Под ред. Лутца Хоффманна и Аксея Зиденберга. К.: Феникс, 1997. 293 с.
157. Рынок как орган экономики и маркетинг / Сост. Г. П. Семилетка; Ред. И. А. Павлов. К.: Укрмаркет. 1994. 186 с.
158. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринковій системі господарювання. *Економіка АПК*. 2007. №2. С. 3.
159. Свиноус І.В. Економічні засади виробництва тваринницької продукції в Україні / І.В. Свиноус, Д.М. Микитюк. *Продовольчі ресурси*. Серія: Економічні науки. 2014. № 3. С. 57-61.
160. Свиноус І.В. Організаційно-економічні засади розвитку пунктів забою сільськогосподарських тварин / І.В. Свиноус, М.І. Ібатуллін. *Економіка та управління АПК*. 2015. № 1. С. 29-33.
161. Свиноус І.В. Перспективи розвитку тваринництва в особистих селянських господарствах / І.В. Свиноус, М.І. Ібатуллін. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сесія: Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 14. С. 111-115.
162. Середньорічна продуктивність корів в Україні зростає. URL: <http://ucab.ua/ua/presssluzhba/novosti/> (дата звернення: 20.03.2018).
163. Сільське господарство України за 2015 рік. Статистичний збірник. К.: Держкомстат України, 2015. 301 с.

164. Скидан О.В. Аграрна політика України в період ринкової трансформації: моногр. / О. В. Скидан. – Житомир: Вид-во «Житомирський національний агроекологічний університет», 2008. 45 с.
165. Скрипник А. В. Виробництво м'ясопродуктів: світова та вітчизняна тенденція. *Економіка АПК*. 2014. № 3. 17 с.
166. Смит А. Исследование о природе и причина багатства народов / А. Смит. – в 2 т. – М. : Наука, 1993. Т 1. 569 с.
167. Стан кредитування АПК. URL: <http://minagro.gov.ua/node/17529> (дата звернення: 05.05.2016).
168. Стан тваринництва в Україні за 2010 р. Стат. бюлетень. К., 2010. 130 с.
169. Стан тваринництва в Україні за 2011 р. Стат. бюлетень. К., 2011. 129 с.
170. Стан тваринництва в Україні за 2012 р. Стат. бюлетень. К., 2012. 129 с.
171. Стан тваринництва в Україні за 2013 р. Стат. бюлетень. К., 2013. 129 с.
172. Стан тваринництва в Україні за 2014 р. Стат. бюлетень. К., 2014. 122 с.
173. Стан тваринництва в Україні за 2015 р. Стат. бюлетень. К., 2015. 114 с.
174. Статистичний збірник «Сільське господарство України» / За ред. Н. С. Власенко / Державна служба статистики України. К.: Август Трейд, 2016. 325 с.
175. Стельмащук А.М. Становлення сталого розвитку тваринницькопродуктового комплексу. *Інноваційна економіка*. 2010. № 5. С. 49.
176. Стратегічні напрями розвитку м'ясного скотарства в Україні [Текст] : автореф. дис. канд. екон. наук : 08.07.02 / О.В. Шлапак, Ін-т аграр. економіки УААН. К., 2013. 18 с.
177. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
178. Ташцев Ю.В. Проблема сущности и понятия «организационно-экономического механизма» в научных исследованиях. *Науковий вісник*

- Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2014. Вип. 9. Ч. 6. С. 129.
179. Тенденції розвитку галузі тваринництва та ринків м'ясо-молочної продукції України / І.М. Демчак, Д.М. Микитюк, І.В. Свиноус, О.М. Варченко та ін. Науково-аналітичне видання. Київ: НДІ «Украгропромпродуктивність», 2018. 56 с.
180. Трофімцева О. Ізраїль хоче щомісяця купувати більше 2,5 тисячі тонн української яловичини. URL: <https://economics.unian.ua/agro/1853521-izrajil-hoche-schomisyat-sya-kupuvati-bilshe-25-tisyachi-tonn-ukrajinskoji-yalovichini.html> (дата звернення: 08.06.2018).
181. Угнівенко А. Основні принципи ведення м'ясного скотарства. *Тваринництво України*. 1993. № 2. С. 6.
182. Угнівенко А.М., Костенко В.І., Чернявський Ю.І. Спеціалізоване м'ясне скотарство. Київ «Вища освіта». 2006. 282 с.
183. Філіпенко А. Цивілізовані детермінанти української економічної моделі. *Економіка України*. 1994. № 4. С. 56.
184. Фон Крамон - Таубадель, Ш. та Зоря С. Реформа аграрної політики в Україні: послідовність і результати. *Політика та розвиток сільського господарства в Україні*. К.: Альфа – Принт, 2002. С. 62.
185. Харенко А.О. Ефективність виробництва м'яса ВРХ та напрями її підвищення в сільськогосподарських підприємствах. *Зб. наук. праць Уманського національного університету садівництва*. 2011. Вип. 76. Ч. 2. С. 236.
186. Хринюк О.С., Дергалюк М.О. Генезис наукової думки щодо поняття «організаційно-економічний механізм». URL: <http://ev.fmm.kpi.ua/article/view/108769/103711> (дата звернення: 12.07.2016).
187. Цінова ситуація на ринках продукції тваринництва в Україні / О.М. Шпичак, О.В. Боднар, С.О. Пашко, Н.Г. Копитець та ін.; за ред. О.М. Шпичака. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2017. 52 с.

188. Чаленко А. Ю. О понятийной неопределенности термина "механизм" в экономических исследованиях. *Економіка промисловості*. 2010. № 3. С. 26-33.
189. Шубенко І.А. Механізми мінімізації кредитного ризику сільськогосподарських товаровиробників. *Економіка АПК*. 2004. № 2. С. 73–79.
190. Шуст О.А. Напрямки формування інноваційної інфраструктури в АПК. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. №8(110). С. 95.
191. Язлюк, Б. О. Методичні підходи до оцінки фінансово-економічної ефективності інноваційного розвитку підприємства та її безпеки. *Формування ринкової економіки в Україні*. 2012. Вип. 27. С. 276.
192. Яковлев А. І. Вплив вступу до Світової організації торгівлі на конкурентоспроможність вітчизняної продукції. URL: <http://novosti.mk.ua/news/common/2007/03/06/1338.html> (дата звернення: 05.08.2017).
193. Янків М. Д. Экономические основы функционирования АПК / М. Д. Янків, А. М. Чаус. – Львов : Изд-во при Львов. ун-те, 1989. 240 с.
194. Ярмак А. Українська яловичина може конкурувати на європейському ринку. URL: <http://agravery.com/uk/posts/show/ukrainska-alovicina-moze-konkuruvati-na-evropejskomu-rinku-armak> (дата звернення: 13.02.2018).
195. Яценко В. М. Методологічні основи стратегічного прогнозування розвитку економіки АПК. *Серія «Економічні науки»*. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. 2009. № 24. С. 47–51.
196. Яценко В. М. Регулювання цін товарними біржами в агропромисловому комплексі України. *Серія: Економічні науки*. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Черкаси: ЧДТУ, 2011. Вип. 27. Частина II. С. 25.

197. Яців С.Ф. Формування ефективності м'ясного скотарства у сільськогосподарських підприємствах / С.Ф. Яців, В.Ю. Станько // Агросвіт. 2016. № 13–14. С. 10.
198. Business Collins Dictionary / Christopher Pass, Bryan Lowes, Andrew Pendleton & Leslie Chadwick. Second edition. Glasgow: Harper Collins Publishers, 1995. 712 p.
199. Collet E., Mormont M. & Van Huylenbroeck G. Le role de l`etat // Mormont, M. & Van Huylenbroeck, G. A la recherche de la qualite: analyses socioeconomiques sur les nouvelles filieres agro-alimentaires. – Synopsis, Editions de L`Universite de Liege. 2001. 181 p.
200. Galyean M. The future of beef production in North America. URL: <https://www.animalsciencepublications.org/publications> (дата звернення: 25.10.2016).
201. Grandin T. Humane livestock handling: understanding livestock behavior and building facilities for healthier animals / Temple Grandin, Mark Deeing. Storey Books, 2008. 228 p.
202. Hambüchen, Thomas, Hrsg. (1997): Agrarmarktordnungen in der Europäischen Union und Agrarmärkte in Deutschland, Auswertungs- und Informationsdienst für Ernährung; Landwirtschaft und Forste n ZMP Zentrale Markt- u. Preisberichtsstelle, Bonn. 183–204 з.
203. Hamilton F.E.I., Linge G.J.R. Spatial Analysis, Industry and the Industrial Environment. *International Industrial System*. Vol. 2. Wiley, Chichester, 1983. P. 119.
204. Lewis D. Convention: A Philosophical Study / Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1969. 152 p.
205. Lyahovets V.O. Economic assessment of modern Ukrainian export and import state in beef market. Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges: Collection of scientific articles. Dradt2Digital Publishing House, 2017. 145–146 p.

206. Lyahovets V.O. Economic dynamics of the main parameters of the development of yalovychini market and its trends on the perspective. The scientific heritage No 15 (15). 2017. Budapest, Hungary P. 4–7.
207. Mayershofer, M., Stetter, B. Rinder. In: Agrarmärkte 2018. LfL. Institut für Ernährungswirtschaft und Märkte. München. S. 112
208. OECD (2001) Multifuntionality: towards an analytical framework. Paris, OECD – publications, 2001.
209. Salais R. and Storper, M. Les mondes de production: identite economiques de la France. Paris: EHESS, 1994.
210. Seit W., Nelson Y., Halcrow H. Economics of resources, agriculture ant food. USA, University of Illinois, Megraw – Hill. Inc., 1994. 312 p.
211. Statistical highlights of U. S. Agriculture 98-99 // USDA, Washington. D. C., March 1999, 56 p.
212. Stetter, B., Alverdes, J., Schuster, A. Vieh und Fleisch. In: Agrarmärkte 2018. LfL. Institut für Ernährungswirtschaft und Märkte. München. S. 35
213. The Regulation of Intensive Livestock Operations in Saskatchewan. URL: http://www.agriculture.gov.sk.ca/Regulation_ILOs_SK (дата звернення: 28.07.2017).
214. Today's Changing Meat Industry and Tomorrow's Beef Sector. URL: https://ag.arizona.edu/arec/wemc/papers/Today_Tomorrows.html (дата звернення: 31.08.2017).

ДОДАТКИ

**Економічна ефективність ринку яловичини по деяких областях
України**

Показник	Волинська область	Львівська область	Тернопільська область	Західний регіон	Всього по Україні	Регіон у % до України
Кількість реалізованої продукції, тис. тонн 2000р.	37,1	26,5	11,2	74,8	656,4	11,4
2012р.	11,9	7,8	3,1	22,8	170,6	13,4
2015р.	12,4	7,9	3,3	23,6	166,7	14,1
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн. 2000 р.	134858	87741	48708	271308	2425398	11,2
2012р.	170544,8	133212,3	44818,4	348575,5	2715025,6	12,8
2015р.	202074,0	137059,1	47783,4	386919,5	2926191,7	13,2
Чистий дохід(виручка) тис. грн. 2000 р.	62884,5	45951,0	15310,4	124145,9	1022014,8	12,1
2012р.	148996,6	99501,1	39921,8	288419,5	2042250,0	14,1
2015р.	158714,0	99886,5	43550,2	302150,7	2062569,8	14,5
Прибуток (збиток), тис. грн. 2000 р.	-71973,5	-41790,0	-33397,6	-147161,1	-1403383,2	10,5
2012р.	-21548,2	-33711,2	-4896,6	-60156,0	-622775,6	9,6
2015р.	-43360,0	-37172,6	-4233,2	-84765,8	-863621,9	9,8
Собівартість 1ц живої маси, грн. 2000 р.	363,5	331,1	434,9	362,7	369,5	98,1
2012р.	1432,04	1700,98	1436,12	1528,83	1590,9	96,1
2015р.	1631,33	1741,74	1433,9	1639,5	1754,86	93,4
Середня ціна реалізації, грн. 2000 р.	169,5	173,4	136,7	165,97	155,7	106,5
2012р.	1251,11	1270,52	1279,22	1264,99	1196,68	105,7
2015р.	1281,28	1269,35	1306,4	1280,29	1236,94	103,5
Рівень рентабельності (збитковості), % 2000 р.	-53,4	-48,0	-68,6	-54,2	-57,9	-3,7
2012р.	-12,6	-25,3	-10,8	-17,2	-24,8	-7,6
2015р.	-21,5	-27,1	-8,9	-21,9	-29,5	-7,6

Кількість великої рогатої худоби в Україні (тис. гол.)

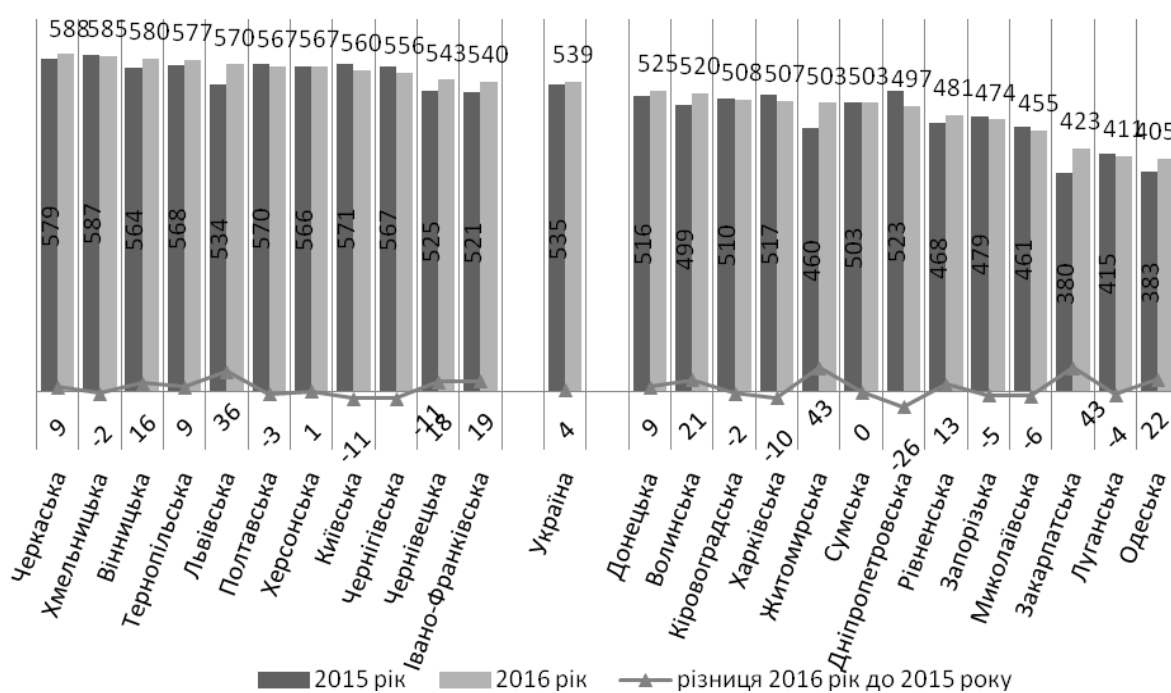
	Господарства усіх категорій			Сільськогосподарські підприємства			Господарства населення		
	2018 р.	2017 р.	2018 р. у % до / % 2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р. у % до / % 2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р. у % до / % 2017 р.
Україна	3927,2	4103,4	95,7	1175,1	1224,3	96,0	2752,1	2879,1	95,6
Вінницька	296,4	304,0	97,5	86,6	88,1	98,3	209,8	215,9	97,2
Волинська	146,8	153,5	95,6	46,2	49,3	93,7	100,6	104,2	96,5
Дніпропетровська	155,4	168,5	92,2	32,4	36,5	88,8	123,0	132,0	93,2
Донецька	72,0	74,3	96,9	28,7	31,3	91,7	43,3	43,0	100,7
Житомирська	209,0	195,7	106,8	56,6	56,4	100,4	152,4	139,3	109,4
Закарпатська	151,0	149,5	101,0	1,9	2,5	76,0	149,1	147,0	101,4
Запорізька	103,4	114,1	90,6	19,8	21,0	94,3	83,6	93,1	89,8
Івано-Франківська	156,3	163,0	95,9	12,4	12,4	100,0	143,9	150,6	95,6
Київська	132,1	134,6	98,1	85,3	87,6	97,4	46,8	47,0	99,6
Кіровоградська	114,6	121,9	94,0	26,7	27,6	96,7	87,9	94,3	93,2
Луганська	59,9	52,7	113,7	18,1	19,2	94,3	41,8	33,5	124,8
Львівська	247,2	267,0	92,6	18,4	19,9	92,5	228,8	247,1	92,6
Миколаївська	131,4	167,5	78,4	18,0	18,3	98,4	113,4	149,2	76,0
Одеська	175,3	189,9	92,3	23,4	24,3	96,3	151,9	165,6	91,7
Полтавська	266,0	273,9	97,1	146,3	155,8	93,9	119,7	118,1	101,4
Рівненська	144,3	155,5	92,8	30,9	31,4	98,4	113,4	124,1	91,4
Сумська	155,2	159,1	97,5	78,6	82,5	95,3	76,6	76,6	100,0
Тернопільська	167,6	175,7	95,4	31,2	28,7	108,7	136,4	147,0	92,8
Харківська	196,3	199,9	98,2	89,6	92,5	96,9	106,7	107,4	99,3
Херсонська	121,4	124,6	97,4	15,9	15,6	101,9	105,5	109,0	96,8
Хмельницька	246,0	259,5	94,8	68,5	75,1	91,2	177,5	184,4	96,3
Черкаська	181,9	190,2	95,6	119,3	121,7	98,0	62,6	68,5	91,4
Чернівецька	98,6	102,5	96,2	8,0	8,9	89,9	90,6	93,6	96,8
Чернігівська	199,1	206,3	96,5	112,3	117,7	95,4	86,8	88,6	98,0

Середня маса та ціна однієї голови тварин, куплених переробними підприємствами у 2017 році

	Куплено - всього					У тому числі:									
						Підприємств					населення				
	голів	середня маса однієї голови, кг		середня ціна однієї голови, грн ²		голів	середня маса однієї голови, кг		середня ціна однієї голови, грн ²		голів	середня маса однієї голови, кг		середня ціна однієї голови, грн ²	
		2017	2016	2017	2016		2017	2016	2017	2016		2017	2016	2017	2016
Велика рогата худоба	258443	452	447	12932,7	9881,5	207385	443	435	12281,6	9271,6	51058	491	511	15577,5	13185,6
з неї:															
Корови	160379	490	489	13480,9	10210,9	125410	489	482	12989,6	9734,0	34969	493	525	15242,9	12727,1
телята до 1 р.	15180	105	113	2239,8	2137,0	14686	100	111	2065,2	2067,0	494	252	202	7429,4	5435,0
бички від 1 до 2 р.	32056	435	376	12964,5	9013,2	28406	429	369	12636,3	8830,9	3650	486	472	15519,0	11741,1
бички від 2 р.	26454	475	447	16752,5	12186,2	18159	458	421	16212,4	10778,7	8295	513	506	17934,9	15373,7
телиці від 1 до 2 р.	13484	408	409	10955,6	9040,5	12738	407	408	10841,0	8921,7	746	433	424	12911,9	10432,3
телиці від 2 р.	10813	433	431	12845,7	10019,1	7927	419	415	12021,1	8817,4	2886	473	478	15110,7	13371,3
<p>«1» Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. Показники відображають обсяги надходження тварин сільськогосподарських живих на підприємства, які мають власні переробні потужності або їх орендують та здійснюють перероблення сільськогосподарських тварин.</p> <p>«2» Без ПДВ, транспортних, експедиційних та накладних витрат.</p>															

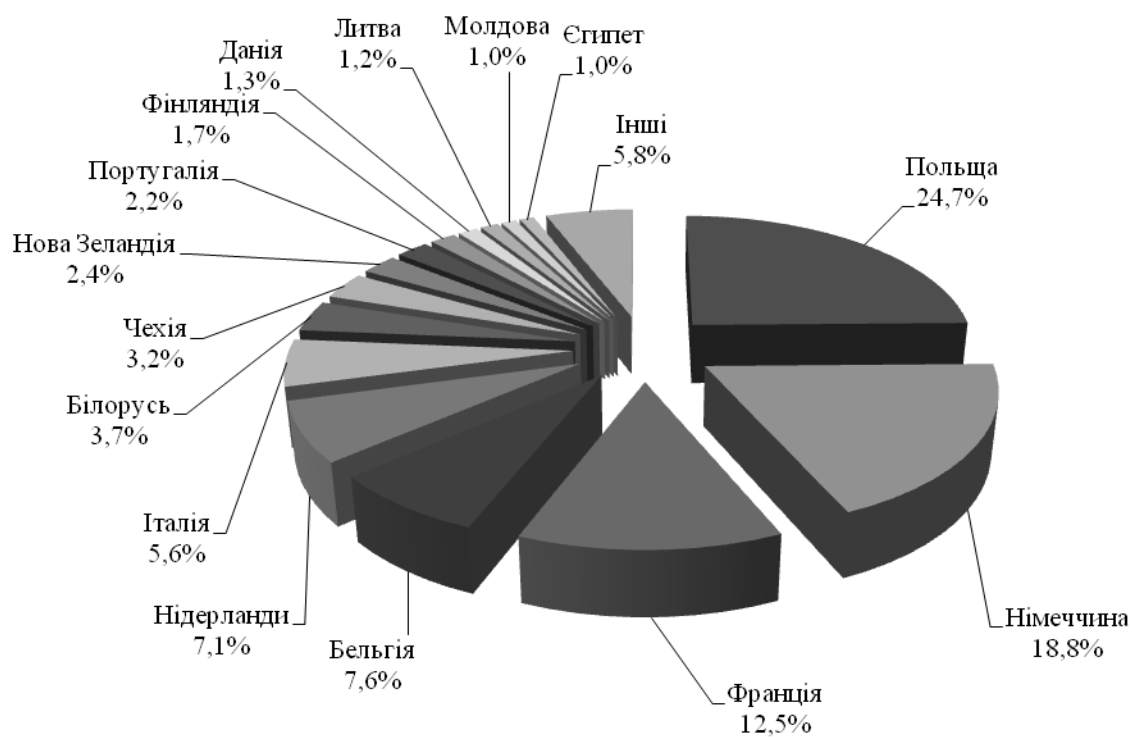
Додаток Г

Середньодобові прирости великої рогатої худоби в сільськогосподарських підприємствах, грам

Додаток Д

Основні джерела імпорту продукції ВРХ в Україну за 2016 рік

Додаток Е

**Результати від розрахунків коефіцієнту чистого експортного потенціалу
ринку яловичини протягом 2010-2017 рр.**

Роки	Експорт, тис. т	Імпорт, тис. т	Зовнішньоторговельний оборот, тис. т	Значення коефіцієнту
2010	13	25	38	-0,31
2013	27	19	46	0,17
2014	27	7	34	0,59
2015	40	16	56	0,43
2016	46	16	62	0,48
2017	40	12	52	0,54

**Результати від реалізації великої рогатої худоби на м'ясо по
Тернопільській області за 2016 рік**

	Кількість реалізованої продукції, ц	Повна собівар- тість реалізо- ваної продук- ції, тис.грн.	Чистий дохід (виручка), тис.грн.	Прибуток (збиток), тис.грн.	Собівартість 1 ц, грн.	Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	Рівень рентабельності (збитковості), %
По області	42056	71059,5	61229,6	-9829,9	1691,89	1457,85	-13,8
м.Тернопіль	–	–	–	–	–	–	–
м.Чортків	–	–	–	–	–	–	–
Бережанський	617	1122,7	962,3	-160,4	1819,61	1559,64	-14,3
Борщівський	–	–	–	–	–	–	–
Бучацький	8407	17664,1	11798,2	-5865,9	2101,12	1403,38	-33,2
Гусятинський	1084	1271,0	1305,0	34,0	1172,51	1203,87	2,7
Заліщицький	–	–	–	–	–	–	–
Збаразький	4265	6447,8	6615,1	167,3	1511,79	1551,02	2,6
Зборівський	2053	2912,4	3071,9	159,5	1418,61	1496,30	5,5
Козівський	2093	5228,3	3233,4	-1994,9	2497,99	1544,86	-38,2
Кременецький	866	1211,2	1438,3	227,1	1398,61	1660,85	18,8
Лановецький	5769	8859,5	7970,4	-889,1	1535,71	1381,59	-10,0
Монастирський	222	383,8	249,0	-134,8	1728,83	1121,62	-35,1
Підволочиський	5673	9539,0	8314,5	-1224,5	1681,47	1465,63	-12,8
Підгаєцький	90	167,6	142,6	-25,0	1862,22	1584,44	-14,9
Требовлянський	6491	8372,2	10043,6	1671,4	1289,82	1547,31	20,0
Тернопільський	2984	5569,4	4347,6	-1221,8	1866,42	1456,97	-21,9
Чортківський	1253	2009,8	1525,3	-484,5	1603,99	1217,32	-24,1
Шумський	133	300,7	212,4	-88,3	2260,90	1596,99	-29,4

Додаток Ж

Оптимальна жива маса тварин різних типів будови тіла, порід і статі, за якої вони стають зрілими для виробництва яловичини

Порода	Жива маса, кг			Тип будови тіла
	Бички	Волики	Телички	
Абердин-ангуська, герефордська, волинська	400-460	363-454	290-386	Скороспілий
Поліська, сіра українська	460-500	454-490	386-420	Проміжний (середній)
Південна, п'ємонтеська, світла аквітанська, лімузинська	500-550	490-545	420-454	Проміжний (середній)
Симентальська	550-600	545-590	454-472	Великорослий
Українська м'ясна, шароле	600-700	590-680	472-545	Великорослий

Продаж великої рогатої худоби населенню сільськогосподарськими підприємствами, тис. гол.

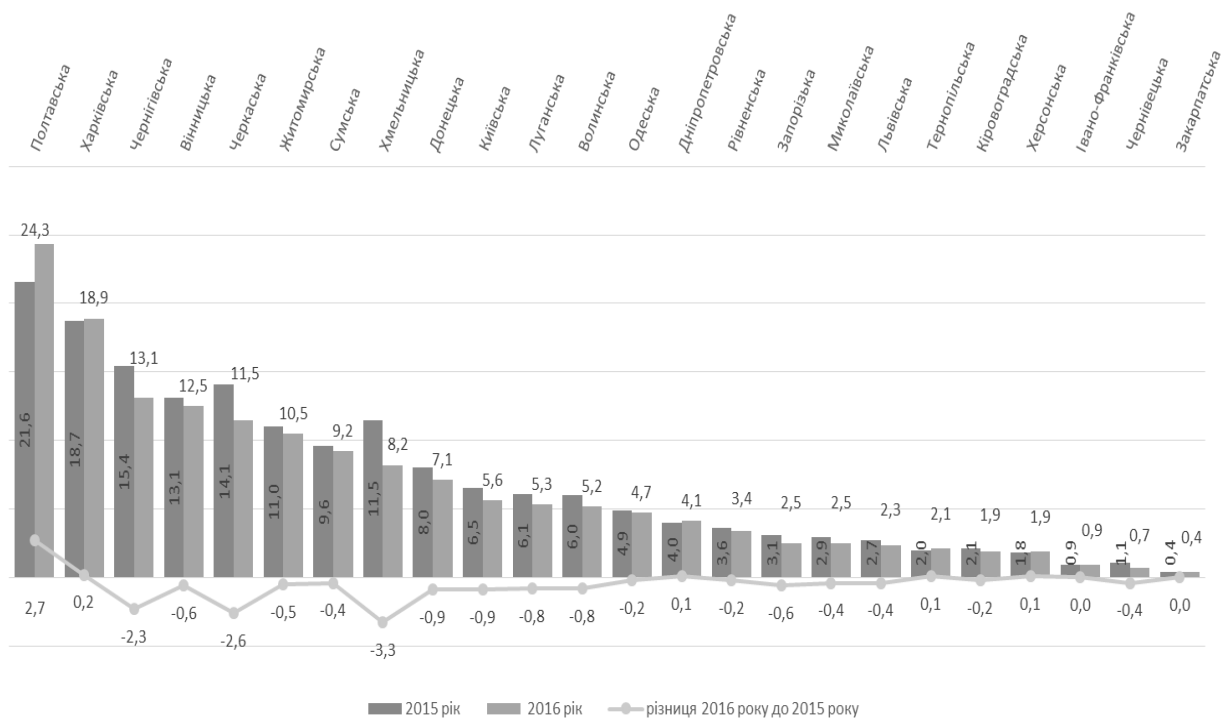
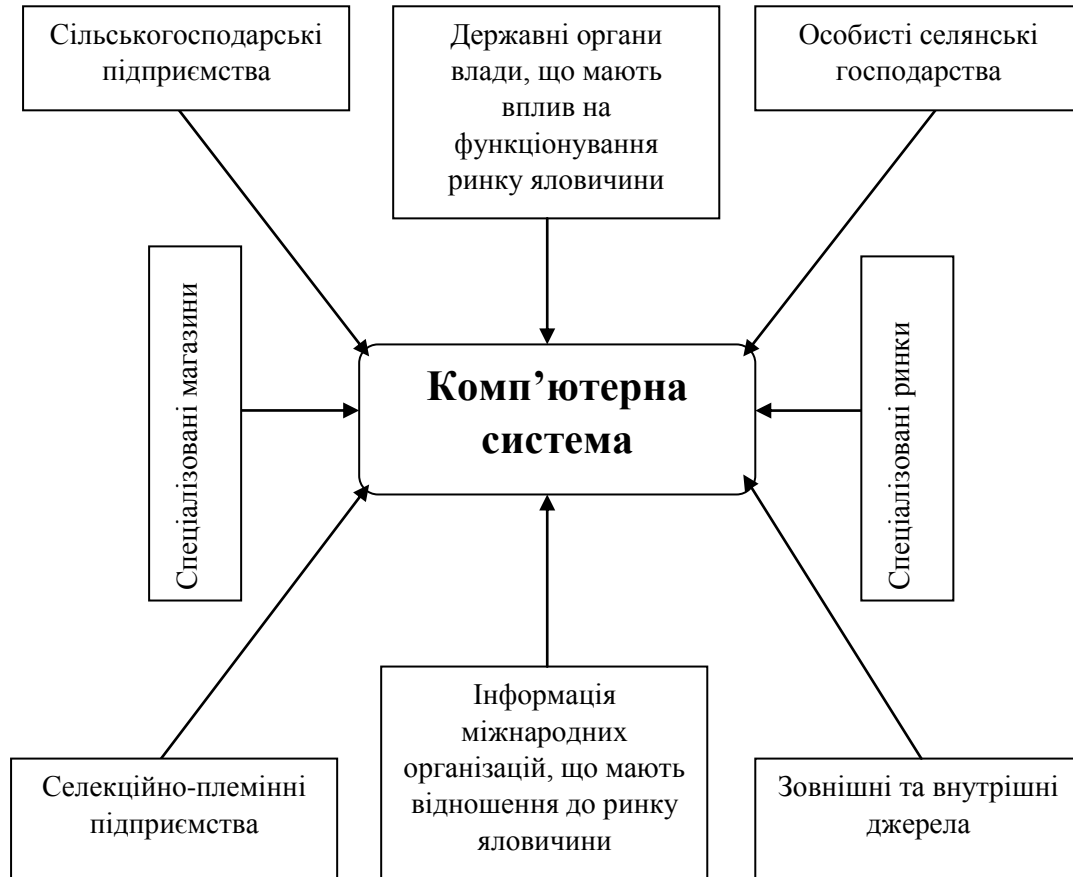

Схема потоків інформації для комп'ютеризованої системи аналізу ринку яловичини

Додаток К

Результаты корреляционно-регрессионного анализа выявления функционального зв'язку між поголів'ям основного стада великої рогатої худоби і чисельністю сільського населення

ВЫВОД ИТОГОВ*Регрессионная статистика*

Множественный R	0,961655329
R-квадрат	0,924780972
Нормированный R-квадрат	0,920079783
Стандартная ошибка	10,915736
Наблюдения	18

Дисперсионный анализ

	<i>df</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Значимость F</i>
Регрессия	1	23438,89843	23438,89843	196,7121342	2,08333E-10
Остаток	16	1906,452678	119,1532924		
Итого	17	25345,35111			

	<i>Коэффициенты</i>	<i>Стандартная ошибка</i>	<i>t-статистика</i>	<i>P-Значение</i>	<i>Нижние 95%</i>	<i>Верхние 95%</i>	<i>Нижние 95,0%</i>	<i>Верхние 95,0%</i>
Y-пересечение	-836,3650709	69,14695582	-12,09547204	1,83414E-09	-982,950068	-689,7800738	-982,950068	689,7800738
Переменная X 1	1,556383719	0,110968855	14,0254103	2,08333E-10	1,321140257	1,791627181	1,321140257	1,791627181

ВЫВОД ОСТАТКА

<i>Наблюдение</i>	<i>Предсказанное Y</i>	<i>Остатки</i>	<i>Стандартные остатки</i>
1	178,3971139	29,8028861	2,814295971
2	182,4437116	7,056288433	0,666327551
3	185,8677557	-0,167755748	-0,015841228
4	176,2181767	-3,918176691	-0,369994665

**ВЫВОД
ВЕРоятности**

<i>Перцентиль</i>	<i>Y</i>
2,777777778	89,9
8,333333333	91,5
13,88888889	93,6
19,44444444	96,4

Продовження додатку К

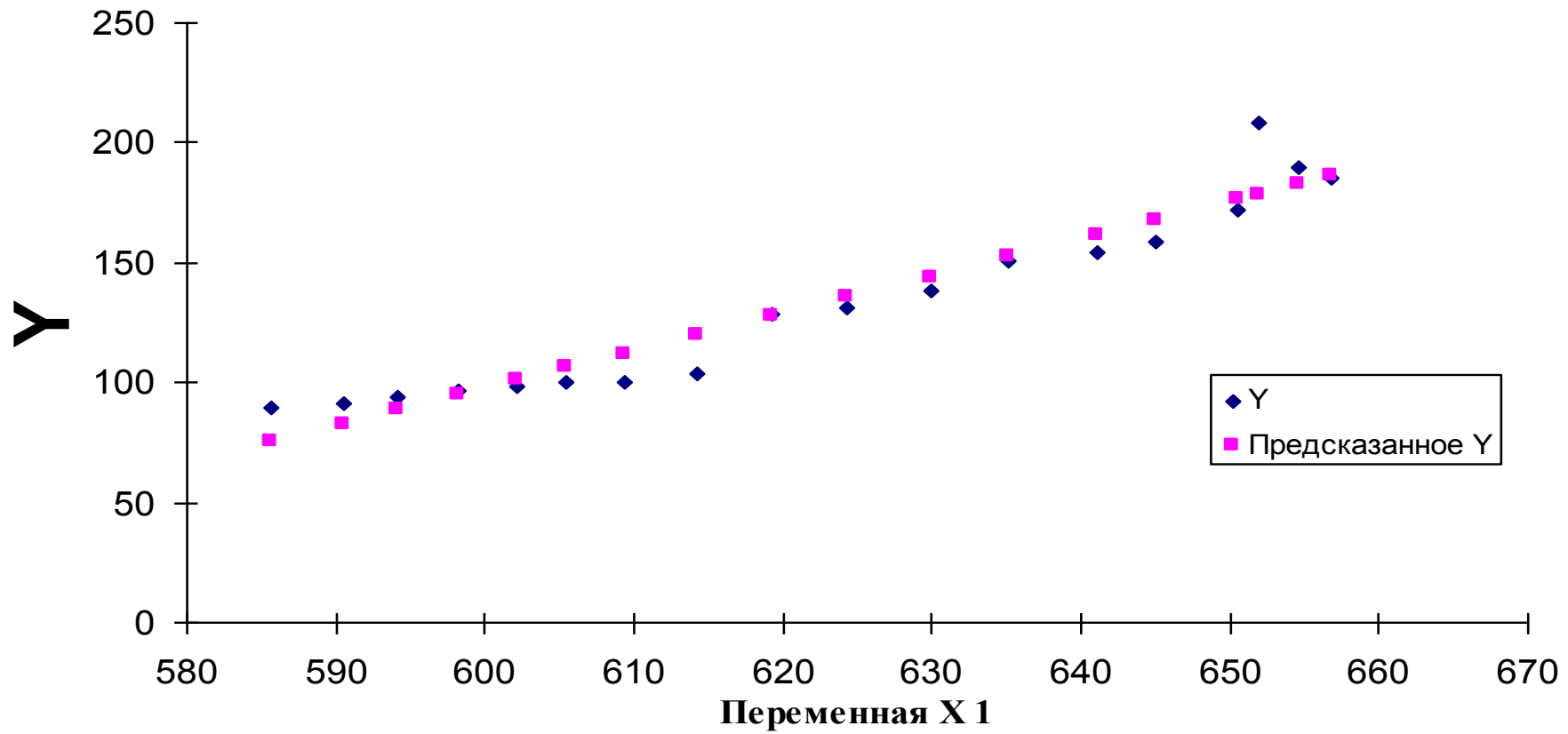
5	167,5024279	-9,202427864	-0,868988177	25	98,1
6	161,4325314	-7,13253136	-0,673527195	30,55555556	99,8
7	152,2498674	-1,949867418	-0,184126598	36,11111111	100,3
8	144,0010337	-5,301033707	-0,500578291	41,66666667	103,6
9	135,2852849	-3,985284881	-0,376331713	47,22222222	128,2
10	127,5033663	0,696633714	0,065783342	52,77777778	131,3
11	119,5658093	-15,96580932	-1,507656429	58,33333333	138,7
12	112,0951675	-11,79516747	-1,113821399	63,88888889	150,3
13	106,025271	-6,225270963	-0,587854308	69,44444444	154,3
14	100,7335663	-2,633566319	-0,248688501	75	158,3
15	94,66366981	1,736330185	0,163962209	80,55555556	172,3
16	88,28249657	5,317503433	0,502133533	86,11111111	185,7
17	82,67951518	8,820484822	0,832921175	91,66666667	189,5
18	75,05323496	14,84676504	1,401984724	97,22222222	208,2

Кореляція

	<i>Столбец 1</i>	<i>Столбец 2</i>
Столбец 1	1	
Столбец 2	0,961655329	1

Продовження додатку К

Переменная X 1 График подбора

Середні реалізаційні ціни 1 ц м'яса великої рогатої худоби в Європейському Союзі (євро/ц)

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
	р.	р	р	р.	р.	р.	р.	р.	р.
Січень	32,7	36,3	38,4	40,8	38,8	39,6	40	39,9	41,2
Лютий	32,6	36,7	38,9	40,8	38,3	39,6	39,3	39,3	40,3
Березень	32	35,8	38,7	40,2	37,8	39,8	38,1	38,7	40,7
Квітень	31	35,1	37,9	39	36,8	38,7	36,3	37,8	39,7
Травень	30,4	34,1	37,4	37	36,1	37,9	35,5	37,2	37,9
Червень	30,3	32,8	37,4	37,1	35,9	37,5	35,4	37,2	37,5
Липень	30	33,6	37,7	37	35,9	37,4	35,6	37,5	37,2
Серпень	31,1	34,9	39,2	36,4	36,1	37,6	36,7	38,7	37,6
Вересень	31,8	36,2	40,1	37,2	36,8	38,3	38	39,5	38,2
Жовтень	32,7	37,1	40,2	37,6	37,1	39,3	38,7	40,2	39,2
Листопад	34,2	38,3	40,4	38,1	38,2	39,8	39,6	41,1	40,1
Грудень	36,1	38,1	40,9	38,7	39,3	40,3	40,1	41,8	40,5
Середнє	32,1	35,8	38,9	38,3	37,2	38,8	37,8	39,1	39,2

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:**

1. Ляховець В. О. Розвиток механізму регулювання ринку яловичини в умовах інтеграції у європейський та світові ринки. *Экономические тенденции*. 2018. Вип. 2. С. 1–6 (0,39 д. а.).

2. Ляховець В. О. Економічна динаміка основних параметрів розвитку ринку яловичини та її тенденції на перспективу. *The scientific heritage*. 2017. No 15 (15). Budapest, Hungary P. 4–7 (0,41 д. а.).

3. Ляховець В. О. Економічні напрямки формування моделей розвитку та інфраструктури ринку яловичини. *Економіка та держава*. 2017. Вип. 10. С. 99–102 (0,53 д. а.).

4. Ляховець В. О. Прогнозні сценарії економічного розвитку ринку яловичини. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017 Вип. 24. С. 96–100 (0,56 д. а.).

5. Ляховець В. О., Горлачук М. А. Перспективи виробництва продукції скотарства як основи забезпечення ефективного розвитку аграрного ринку регіону. *Агросвіт*. 2017. Вип. 8. С. 54–59 (0,60 д. а.) (Особистий внесок автора: досліджено теоретико-практичні основи розвитку виробництва продукції, відтворення поголів'я ВРХ та регулювання ринку яловичини в контексті подолання кризових явищ у галузі) (0,48 друк. арк.).

6. Lyahovets V. O. Economic assessment of modern Ukrainian export and import state in beef market. *Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization challenges: Collection of scientific articles*. Dradt2Digital Publishing House, 2017. 145–146 p. (0,19 д. а.).

7. Ляховець В. О. Ринок яловичини в Україні: сучасний стан та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Електронне наукове фахове видання. URL: <http://global-national.in.ua/issue-10-2016/18-vipusk-10-kviten-2016->

r/1868-lyakhovets-v-o-rinok-yalovichini-v-ukrajini-suchasnij-stan-ta-perspektivi.

(0,53 д. а.).

8. Ляховець В. О. Європейський ринок яловичини: місце та роль України. Науковий вісник Ужгородського університету: збірник наук. праць. Сер: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 9. С. 101–104 (0,51 д. а.).

9. Ляховець В. О. Інфраструктура ринку яловичини: проблеми та перспективи. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 9, Частина 1. С. 56–59 (0,35 д. а.).

10. Ляховець В. О. Механізм регулювання ринку яловичини. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічна. 2016. Вип. 17, ч. 2. С. 51–54 (0,46 д. а.).

Опубліковані праці апробаційного характеру:

11. Ляховець В. О., Горлачук М. А. Актуальні проблеми розвитку ринку яловичини та економічної ефективності скотарства. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 20 жовтня 2016 р.). Тернопіль: Вектор, 2016. С. 93–95 (0,20 д. а.). (Особистий внесок автора: охарактеризовано актуальні проблеми розвитку галузі скотарства) (0,1 друк. арк.).

12. Ляховець В. О. Державна підтримка як інструмент регулювання процесу розвитку ринку яловичини. Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 27 жовтня 2017 р.) ред.: П. Р. Пуцентейло, Б. О. Язлюк, Р. Ф. Бруханський (та ін.); відп. за вип. П. Р. Пуцентейло. Тернопіль: ФОП Осадца Ю. В., 2017. С. 50–51 (0,15 д. а.).

13. Ляховець В. О. Економічна характеристика сировинної бази ринку яловичини. Інтеграція бізнес-структур: стратегії та технології: матеріали міжнар. наук. конф. (Грузія, Тбілісі, 24 лютого 2017 р.). Грузія. 2017. С. 74–76 (0,16 д. а.).

14. Ляховець В. О. Кредитний ризик у розвитку економічного механізму ринку яловичини. Реформування фінансово-економічної системи в контексті

міжнародного співробітництва: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 червня). Київ: Аналітичний центр «Нова Економіка», 2017. С. 32–33 (0,12 д. а.).

15. Ляховець В. О. Організаційно-економічні аспекти мультифункціональності ринку яловичини. Сучасні тенденції формування соціальної відповідальності бізнесу: матеріали міжнар. наук. конф. (Португалія, Лісабон, 19 травня 2017 р.). Португалія. 2017. С. 66–68 (0,12 д. а.).

16. Ляховець В. О. Особливості економічного механізму розвитку ринку яловичини на сучасному етапі. Модернізація соціально-економічних систем: нові умови господарювання: матеріали міжнар. наук. конф. (Польща, Кельце, 28 вересня 2016 р.). Польща. 2016. С. 54–55 (0,12 д. а.).

17. Ляховець В. О. Прогнозування дохідності виробників яловичини в сучасних умовах розвитку ринку. Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Дніпро, 18–19 серпня). Дніпро: НО «Перспектива», 2017. С. 21–23 (0,11 д. а.).

18. Ляховець В. О. Роль інфраструктури у формуванні та розвитку ринку яловичини. Збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. «Інноваційна економіка» (м. Одеса 7–8 жовтня 2016 р.). Молодий вчений. Одеса: МЧ, 2016. С. 36–39 (0,15 д. а.).

19. Ляховець В. О. Страхування ВРХ як елемент економічного механізму розвитку ринку яловичини. Економіка та соціум: сучасний фундамент розвитку людства: матеріали міжнар. наук. конф. (Німеччина, Лейпциг, 23 чер. 2017 р.). Німеччина. 2017. С. 73–75 (0,16 д. а.).

20. Ляховець В. О. Функціонування і регулювання ринку яловичини в сучасних умовах господарювання. Збірник матеріалів II міжнар. наук.-практ. конф. «Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів і суб'єктів господарювання: сучасний стан і перспективи» Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Одеса. 2016. С. 304–306 (0,18 д. а.).

21. Ляховець В. О. Характеристика маркетингу як економічного процесу розвитку ринку яловичини. Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти: матеріали міжнар. наук.-практ. конф.

(м. Запоріжжя, 8 вересня 2017 р.). Запоріжжя. Класичний приватний університет. 2017. С. 33–36 (0,14 д. а.).

22. Ляховець В. О. Ціна як макроекономічний фактор розвитку економічного механізму ринку яловичини. Глобальні проблеми економіки і фінансів: тези доповідей X міжнар. наук.-практ. конф. (Київ – Будапешт – Відень, 31 серпня 2017). Київ. Інтернаука. 2017. URL: <http://www.inter-nauka.com/issues/conf-2017/august/2895>. (0,13 д. а.).

Відомості про апробацію результатів дисертації

№ з/п	Назва конференції, конгресу, симпозіуму, семінару, школи	Місце проведення	Дата проведення (із зазначенням числа, місяця та року)	Форма участі
1.	2.	3.	4.	5.
1.	Фінансові аспекти розвитку держави, регіонів і суб'єктів господарювання: сучасний стан і перспективи Одеського національного університету ім. І.І. Мечникова.	м. Одеса	27-28 травня 2016 р.	Заочна
2.	International Scientific Conference Modernization of socio-economic systems: the new economic conditions: Conference Proceedings, Part 1	с. Kielce, Poland	28 вересня 2016 р	Заочна
3.	Інноваційна економіка. Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Молодий вчений.	м. Одеса.	07-08 жовтня 2016 р.	Очна
4.	International scientific-practical conference Integration of Business Structures: Strategies and Technologies, Part I. Baltija Publishing.	с. Tbilisi, Georgia	24 лютого 2017 р.	Заочна
5.	Прикладна економіка – від теорії до практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. Вектор.	м. Тернопіль	20 жовтня 2016 р.	Очна
6.	International Scientific Conference The Modern Trends in the Development of Business Social Responsibility: Conference Proceedings.	с. Lisbon, Portugal.	19 травня 2017 р.	Заочна
7.	Economic and social development of Ukraine in XXI century: national vision and globalization	м. Тернопіль	16-17 березня	Очна

	challenges: Collection of scientific articles. Dradt2Digital Publishing House.		2017 р.	
8.	II International Scientific Conference Economy and Society: a Modern Foundation For Human Development: Conference Proceedings, Part I.	с. Leipzig, Germany.	23 червня 2017 р.	Заочна
9.	Аналіз сучасних підходів до ефективного використання потенціалу економіки країни: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: НО «Перспектива».	м. Дніпро	18–19 серпня 2017 р.	Заочна
10.	Реформування фінансово-економічної системи в контексті міжнародного співробітництва: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Аналітичний центр «Нова Економіка».	м. Київ	23–24 червня 2017 р.	Очна
11.	Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти : матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції. Класичний приватний університет.	м. Запоріжжя	8 вересня 2017 р.	Заочна
12.	Глобальні проблеми економіки і фінансів: тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції: Інтернаука.	м. Київ	31 серпня 2017 р.	Заочна
13.	Прикладна економіка - від теорії до практики : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції.	м. Тернопіль	27 жовтня 2017 р.	Очна

У К Р А Ї Н А
ТЕРНОПІЛЬСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ

46001, м.Тернопіль, вул.Кн.Острозького, 14, тел. 52-00-92, факс: 52-10-68

31.10.2018 № 2-1008/2

на № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді
 Тернопільського національного
 економічного університету

ДОВІДКА

про впровадження науково-практичних розробок дисертаційної роботи
 Ляховця Володимира Олеговича, поданої на здобуття наукового ступеня
 кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та
 управління національним господарством

Департаментом агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації розглянуто і прийнято до використання пропозиції аспіранта кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування Тернопільського національного економічного університету В.О. Ляховця, обґрунтовані у дисертаційній роботі на тему «Економічний механізм розвитку ринку яловичини» і спрямовані на розв'язання актуальних проблем його функціонування.

Пропозиції автора враховано у процесі розробки Комплексної програми розвитку агропромислового виробництва Тернопільської області на 2016-2020 рр., зокрема було прийнято до уваги рекомендації автора щодо реалізації стратегічних пріоритетів вдосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини, удосконалення його інфраструктури, формування організаційної структури великогуртових і удосконалення функціонування роздрібних продуктових ринків яловичини. Практичне значення для забезпечення ефективного розвитку ринку яловичини мають висновки В.О. Ляховця стосовно зупинення зменшення чисельності вітчизняного поголів'я великої рогатої худоби, його стабілізація з метою формування передумов наступного ефективного економічного зростання.

Виконувач обов'язків
 директора департаменту

Володимир СТАХІВ

У К Р А І Н А
ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА РАДА

58010, м. Чернівці, вул. М. Грушевського, 1, тел. факс (0372) 55-30-75 E-mail or@oblrada.cv.ua

15 ЛИС 2018

№ 01-12/40-870

на _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді
 Тернопільського національного
 економічного університету

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертаційного дослідження аспіранта
кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування Тернопільського
національного економічного університету
В.О. Ляховець
на тему «Економічний механізм розвитку ринку яловичини»

Результати дисертаційної роботи В.О. Ляховець на тему «Економічний механізм розвитку ринку яловичини» прийняті до використання в Чернівецькій обласній раді, зокрема з метою вдосконалення ринкового середовища на основі врахування пропозицій автора стосовно поліпшення системи виробництва і переробки м'яса великої рогатої худоби основними категоріями товаровиробників зі сфери сільськогосподарського виробництва і переробки продукції в Чернівецькій області.

У межах вдосконалення економічного механізму, мають практичне значення рекомендації В.О. Ляховець, щодо інноваційних шляхів розвитку ринку яловичини, підвищення його конкурентоспроможності, передусім заслуговують уваги оптимізаційна модель товароруку продукції яловичини, що дозволить використовувати оптимальну схему логістичних потоків з погляду економічної доцільності доставки продукції яловичини до споживачів.

Голова обласної ради

І.Мунтян

УКРАЇНА
ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ,
ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ

вул. Свободи, 70 м.Хмельницький, 29000
тел.: 79-46-33, факс 72-05-96, E-mail: dagro@adm-km.gov.ua. Код ЄДРПОУ: 33709631

02-02/5609
fig 09.11.2018

Спеціалізованій вченій раді
Тернопільського національного
економічного університету

Довідка

про впровадження результатів науково-дослідної роботи на тему
«Економічний механізм розвитку ринку яловичини»

Видана аспіранту кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування Тернопільського національного економічного університету Ляховцю Володимирі Олеговичу.

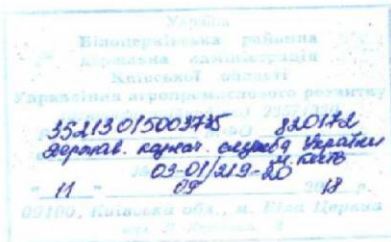
Про те, що його наукові рекомендації стосовно шляхів вдосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини, зокрема : удосконалення контролю за процесом доставки готової продукції від «виробника до споживача»; реалізації окремих заходів, спрямованих на формування моделі інноваційного розвитку ринку яловичини; впровадження методичних рекомендацій при визначенні рівня конкурентоспроможності областей України за складовими інтегрального індикатора конкурентоспроможності ринку яловичини, розглянуто і прийнято до використання у процесі діяльності Департаменту агропромислового розвитку, екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

Директор Департаменту

О.Омелянук

Борилук В.М.
79-57-13

**Спеціалізованій вченій раді
Тернопільського національного
економічного університету**

Довідка

про прийняття до впровадження результатів дисертаційної роботи
Ляховця Володимира Олеговича на тему «Економічний механізм розвитку
ринку яловичини», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата
економічних наук за спеціальністю
08.00.03. – економіка та управління національним господарством

Основні положення дисертаційного дослідження аспіранта кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування ТНЕУ В.О. Ляховця щодо удосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини становлять науково-практичний інтерес та прийняті до використання в діяльності управління агропромислового розвитку Білоцерківської райдержадміністрації.

Зокрема, для аграрної економіки має важливе значення практичне впровадження висновків і рекомендацій здобувача стосовно моделі оптимізації логістики товароруху та взаємодії суб'єктів ринку яловичини.

Запровадження авторських наукових і методичних підходів дозволить здійснити комплексну економічну оцінку функціонування ринку яловичини та обґрунтувати прогноз його основних параметрів розвитку.

Начальник управління
агропромислового розвитку
Білоцерківської РДА

О.М.Ільченко

О.М.Ільченко

УКРАЇНА

**БОРЩІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

ВІДДІЛ АГРОПРОМИСЛОВОГО РОЗВИТКУ

вул. Шевченка, 20 а, м. Борщів, Тернопільська область, 48702, тел.2-14-75

E-mail: 00732950@mail.gov.ua Код ЄДРПОУ 41289073

20.11.2017 № 18 Б

На № _____ від _____

У спеціалізовану вчену раду по захисту
дисертаційних робіт на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ

результатів дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

ЛЯХОВЕЦЬ ВОЛОДИМИРА ОЛЕГОВИЧА

Відділ агропромислового розвитку Борщівської райдержадміністрації засвідчує, що висновки та пропозиції дисертаційного дослідження Ляховець В.О. на тему «Економічний механізм розвитку ринку яловичини» заслуговують на увагу і використовуються відділом агропромислового розвитку для впровадження в існуючій у районі Комплексної програми розвитку АПР Тернопільської області на період 2016-2020р.р., насамперед при розробці системи заходів щодо розвитку Борщівського районного ринку яловичини, надаючи при цьому вагомому значення як обсягам виробництва продукції так і відтворенню чисельності ВРХ.

Не меншої уваги мають пропозиції автора щодо прогнозування відтворення чисельності ВРХ та загального розвитку районного ринку яловичини з урахуванням чинників економічного розвитку області та України в цілому.

**Т. в. о. начальника відділу агропромислового
розвитку райдержадміністрації,
голова ліквідаційної комісії УАПР**

М.В.ГОЛОВАТИЙ

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
**ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
 УНІВЕРСИТЕТ**

вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009; тел./факс +380 (352) 475051;
 www.tneu.edu.ua; rektor@tneu.edu.ua; код ЄДРПОУ 33680120

Спеціалізованій вченій раді
 Тернопільського національного
 економічного університету

Довідка

**про використання у навчальному процесі результатів дисертаційної
 роботи аспіранта кафедри менеджменту біоресурсів і
 природокористування
 Ляховця Володимира Олеговича на тему
 «Економічний механізм розвитку ринку яловичини»**

Основні результати дисертаційного дослідження В.О. Ляховця володіють практичним спрямуванням і впроваджені в навчальний процес Тернопільського національного економічного університету.

Запропоновані дисертантом методичні підходи до вдосконалення економічного механізму розвитку ринку яловичини в сучасних умовах були використані при розробці методичного забезпечення і викладанні навчальних дисциплін «Методологія та організація наукових досліджень» та «Управління енергоефективністю».

Запровадження авторських науково-методичних підходів у процесі формування змістовного наповнення, методичного забезпечення та при викладанні навчальних дисциплін, що включені у навчальні плани підготовки фахівців кафедри менеджменту біоресурсів і природокористування, дозволило вдосконалити рівень професійної підготовки фахівців відповідного спрямування.

Перший проректор

М.І. Шинкарик

ТНЕУ

№ 126-25/1985 від 30.10.2018

